T.C
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÇATIŞMA ÇÖZÜMLERİ BAĞLAMINDA BİRLEŞMİŞ MİLLETLER'İN MAKEDONYA İLE YUNANİSTAN ARASINDAKİ İSİM SORUNUNA YAKLAŞIMI

BÜLENT ONAYLI

1178246105

TEZ DANIŞMANI

DR. ÖĞR. ÜYESİ SERAP YOLCU YAVUZ

EDİRNE,2021

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
DOĞRULUK BEYANI

Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında, tüm verilerin bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini, kullanılan verilerde tahrifat yapılmadığını, tezin akademik ve etik kurallara uygun olarak yazıldığını, kullanılan tüm literatür bilgilerinin bilimsel normlara uygun bir şekilde kaynak gösterilerek ilgili tezde yer aldığını ve bu tezin tamamı ya da herhangi bir bölümünün daha önceden Trakya Üniversitesi ya da farklı bir üniversitede tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

12 / 02 / 2021

Bülent ONAYLI



Tezin Adı: Çatışma Çözümleri Bağlamında Birleşmiş Milletler'in Makedonya İle Yunanistan Arasındaki İsim Sorununa Yaklaşımı

Hazırlayan: Bülent ONAYLI

ÖZET

Makedonya Sosyalist Cumhuriyeti, Yugoslavya'nın dağılma sürecine girmesiyle 1991'de Makedonya Cumhuriyeti adıyla bağımsızlığını ilan etmiştir. Ancak Yunanistan, güvenlik ve kimlik temelli olarak, Makedonya'nın ismi başta olmak üzere, bayrağında ve banknotlarından kullandığı semboller ile anayasasındaki bazı maddeleri gerekçe göstererek tepki göstermiştir. Bu tepkinin bir yansıması olarak hem Üsküp'ü uluslararası arenadan izole etmeye çalışmış hem de ekonomik ambargolar uygulamıştır. Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Avrupa Birliği (AB)'nin araya girmesiyle iki taraf arasında 1995'te imzalanan Geçici Uzlaşı ile bayrak, banknot ve anayasa konusu çözüme kavuşturulduysa da isim meselesi Birleşmiş Milletler (BM) gözetiminde ileri bir tarihe ertelenmiştir.

Bu çalışma BM'nin isim sorununa yaklaşımını Johan Galtung'un çatışma çözümleme yönteminden faydalanılarak incelemeyi amaçlamaktadır. Bu hedefle Galtung'un transcend yöntemi kapsamında BM'nin arabulucu olarak görevlendirdiği Mattew Nimetz'in sürece katkısı tartışılmaktadır. Galtung'a göre bir sorunun çözülmesi o sorunun pozitif bir şekilde aşılması anlamına gelmektedir. Buna göre bulunan çözümün, pozitif bir aşma ifade edebilmesi için taraflar arasındaki hem ilgili sorunu çözebilmeli hem de onlara yeni gerçekler yaratabilmelidir. Nimetz'in inşa ettiği ve Atina ile Üsküp arasında 2018'de imzalanan Prespa Antlaşması her ne kadar taraflara yeni gerçekler yaratmış olsa da isim sorununun çözümü noktasında pozitif bir aşmayı ifade etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Johan Galtung, Mattew Nimetz, Yunanistan, Makedonya, Çatışma Çözümleme, İsim Sorunu.

Name of Thesis: United Nations of Approach Towards Naming Problem Between Macedonia and Greece With in the Context of Conflict Resolution

Prepared by: Bülent ONAYLI

ABSTRACT

The Socialist Republic of Macedonia declared its independence in 1991 with the name of the Republic of Macedonia after Yugoslavia began the process of dissolution. However, on the basis of security and identity, Greece reacted by citing Macedonia's name, the symbols it used on its flag and banknotes, as well as some articles in its constitution as a reason. As a reflection of this reaction, it tried to isolate Skopje from the international arena and applied economic embargoes. Although the issue of flag, banknote and constitution was resolved with the Provisional Agreement signed between the two parties in 1995 with the intervention of the United States (USA) and the European Union (EU), the name issue was postponed to a later date under the supervision of the United Nations (UN).

This study aims to examine the UN's approach to the name issue by using Johan Galtung's conflict resolution method. With this goal, the contribution of Mattew Nimetz, who was appointed by the UN as a mediator within the scope of Galtung's transcend method, is discussed. According to Galtung, solving a problem means overcoming that problem in a positive way. Accordingly, in order to express a positive transcendence, the solution should be able to both solve the relevant problem and create new facts for them. Although the Prespa Agreement, which was built by Nimetz and signed between Athens and Skopje in 2018, created new realities for the parties, it expresses a positive surpass in the solution of the name problem.

Key Words: Johan Galtung, Mattew Nimetz, Greece, Macedonia, Conflict Resolution, The Name Problem.

ÖN SÖZ

İki komşu devlet Makedonya ile Yunanistan arasındaki isim sorununu inceleyen bu tez; söz konusu sorunu, barış çalışmalarının duayen ismi Johan Galtung tarafından akademi hayatına kazandırılan aşmacı çözüm(transcend)yöntemi ile irdelemiştir. Galtung, bir çatışmayı aşmacı çözüm yöntemi ile çözmek isteyen üçüncü taraflara arabulucu sıfatı yerine çatışma uzmanı veya barış işçisi demektedir. Birleşmiş Milletler (BM) çeyrek asırdan fazla bir süredir Makedonya isim sorununu çözmek için Mattew Nimtz'i arabulucu olarak atamıştır. Bu çalışma bu bağlamda BM'nin isim sorununun çözümü için görevlendirdiği Nimzt'e bir arabulucudan ziyade, bir çatışma uzmanı ya da bir barış işçisiymiş gibi yaklaşmıştır. Galtung'a göre çatışma uzmanı, bir hekimin hastasına yaklaştığı edayla çözmek istediği soruna yaklaşmalıdır. Sorunu önce tanımalı, sonra gözlemleyerek öngörülerde bulunmalı ve son olarak tedavi etmelidir. Tedavi sonucunda barış işçisinden beklenilen temel nokta; sorunu pozitif bir şekilde dönüştürmüş olmasıdır. Yani mevcut sorunu çözmüş olmakla beraber, çatışan tarafların ortak menfaatlerini gözeterek; onlar için ekonomik, sosyal ve siyasi yeni gerçekler yaratmalıdır.

Çatışma Çözümleri Bağlamında Birleşmiş Milletler 'in Makedonya ile Yunanistan Arasındaki İsim Sorununa Yaklaşımı başlıklı bu tez, üç bölümden oluşmaktadır. Birinci Bölümde, Barış Çalışmalarının kurumsal olarak güvenlik odaklı yapısından eleştirel barışa doğru nasıl dönüştüğü irdelenmiştir. Bu noktada Negatif Barış ve Galtung ile özdeşleşen Pozitif Barış ayrıntılı bir şekilde tartışılmıştır. İkinci Bölümde ise Galtung'un çatışmaların yapısını öğrenmek için deneyimlediği yol haritasından yola çıkarak, Makedonya isim sorunu ele alınmıştır. Önce, isim çatışmasının dinamiklerini öğrenmek adına söz konusu çatışmaya muhattap olan Makedonya ile Yunanistan'ın ulus inşa süreçleri göz önünde bulundurularak, onların amaçları ve korkuları tarihsel bağlamları ile değerlendirilmiştir. Sonrası da ise bahsi geçen aktörlerin bu amaçlarının ve korkularının çatışma üçgeninde yaratmış olduğu uyuşmazlıklar, tutumlar ve

davranışlar irdelenmiştir. Çalışmanın son bölümde ise Atina ile Üsküp arasındaki isim sorununu çözmek için BM arabulucusu Nimzt'in çözüm adına yaptıkları, Galtung'un aşmacı çözüm(transcend)yöntemi ile incelenmiştir. Fakat bu incelenme yapılmadan önce, BM'nin arabuluculuğu ile Galtung'un çatışmaları aşma yöntemi derinlemesine karşılaştırılmıştır.

Bu tezin oluşumu aşamasında bana yön veren değerli danışmanım ve hocam Dr. Öğr. Üyesi Serap Yolcu Yavuz'a teşekkür ederim. Bana kazandırmış olduğu eleştirel ve karşılaştırmalı düşünme biçimi akademik hayatım boyunca bana ışık olacaktır. Esasen hem insani hem de akademik olarak rol model alabileceğim birisiyle çalıştığım için kendimi bu konuda şanslı hissediyorum. Bu bağlamda bana bu şansı yaratıp bana güvenen ve beni Serap Hoca'ya tavsiye eden Prof. Dr. Sibel Turan Hocama da ayrıca teşekkür etmek isterim.

Araştırma sürecim boyunca kaynaklar konusunda bana istediğim bilgiye ulaşmamı sağlayan Trakya Üniversitesi Merkez Kütüphanesi memurlarından Yunus Emre Cihan ve Abdurrahman Tarğıt'a teşekkür ederim. Sadece kaynaklar konusunda da değil, hayatımın zor günlerinde bir abi hassasiyetiyle bana kol kanat geren bu ikiliye, esasen nasıl teşekkür edeceğimi bilmiyorum. Son olarak her konuda sürekli yanımda duran; anneme, babama, ablam Hediye'ye ve dostum Özel Eğitim Öğretmeni Mehmet Özkan'a teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET I
ABSTRACT II
ÖN SÖZ III
İÇİNDEKİLER V
KISALTMALAR VII
ŞEKİLLER LİSTESİ VIII
GİRİŞ 1
1.BÖLÜM: BARIŞ ÇALIŞMALARININ KAVRAMSAL VE KURUMSAL GELİŞİMİ 7
1.1. Çatışma Çözümlerine Kavramsal Bir Bakış 7
1.1.1. Çatışma 7
1.1.2.Şiddet 8
1.1.3.Barış 9
1.2.Barış Çalışmalarının Kurumsal Gelişimi 16
1.2.1.Barış Çalışmalarının Kurumsal Doğuşu 17
1.2.2. Barış Çalışmalarının Büyüyen Sınırları 25
1.3.Barış Çalışmaların Güvenlik Boyutu: Negatif Barış 31
1.4.Barış Çalışmalarına Eleştirel Bir Bakış: Pozitif Barış 34
1.4.1.Pozitif Barışın Felsefi Altyapısı 34
1.4.2.Yapısal Şiddet 36
1.4.3.Nihai bir Hedef Olarak Pozitif Barış 41
1.5. Çatışmaların Dinamiklerinin Öğrenilmesi 43
1.6. Çatışmaların Çözümü: Çatışmaların Dönüştürülmesi 49
2.BÖLÜM: MAKEDONYA İSİM SORUNUNUN ÖĞRENİLMESİ 52
2.1. Makedonya ile Yunanistan İsim Sorununun Ortaya Çıkması 52
2.2. İsim Sorununun Dinamikleri 58
2.2.1.Tarih Mirası Kavgası 59
2.2.1.1 Eski Yunan 59
2.2.1.2 Makedonya Krallığı 63
2.2.2.Aktörlerin Analizleri: Ulus İnşa Süreçleri 67

2.2.2.1.Yunanistan 67
2.2.2.1.2.Yunanistan'daki Makedon Azınlığı 71
2.2.2.2.Vardar Makedonya'sı 75
2.3.Makedonya İsim Sorununun Yapısı ve Çatışma Modeli Üzerinde İncelenmesi 80
3.BÖLÜM: ÇATIŞMA ÇÖZÜMLERİ BAĞLAMINDA BM'NİN İSİM SORUNUNA ÇÖZÜMÜ: KUZEY MAKEDONYA 87
3.1.Çatışmayı Dönüştüremeyen Antlaşma:1995 Geçici Uzlaşı 87
3.1.1.Geçiçi Uzlaşı'nın Kaybedeni ve Kazananı 90
3.2.İsim Çatışmasının Kısır Döngüsüden Prespa'ya Giden Yol 92
3.2.1.İsim Sorununun Yaşam Döngüsü:1995' den 2018'e İnişler ve Çıkışlar ... 93
3.3.BM İsim Sorununun Neresindeydi? 99
3.4. BM Arabuluculuğunun Sınırları ve Galtung'un Transcend Yöntemi 100
3.4.1.Transcend Yöntemi Kapsamında BM Arabulucusunun İsim Sorununa Yaklaşımı 105
3.4.1.1.İsim Sorununun Teşhisi 107
3.4.1.2. İsim Çatışmasının Prognoz Edilmesi 110
3.4.1.3.İsim Sorununun Tedavi Süreci 114
3.5.Hem Yunanistan için Hem Yunanlılara Karşı: SYRIZA'NIN Prespa ile İmtihanı 125
3.6.Zaev'in Prespa Sonrası Politikaları 128
3.7.Prespa Antlaşması Bir Uzlaşı mı Yoksa Pozitif Bir Aşma mı? 131
SONUÇ 135
KAYNAKÇA 140
KİTAPLAR 140
MAKALELER 145
GAZETELER 149
SÖZLÜKLER 149
ELEKTRONİK KAYNAKLAR 150

KISALTMALAR

a.g.e.: Adı Geçen Eser

a. g.m.: Adı Geçen Makale

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleş Devletleri

AGİT: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı

ANEL: Bağımsız Yunanlar Partisi

AVNOJ: Yugoslavya Antifaşist Ulusal Kurtuluş Konseyi

BM: Birleşmiş Milletler

DPT: Diyagnoz, Prognoz ,Terapi

FYROM: Eski Yugoslavya Cumhuriyeti Makedonya

IMF: Uluslararası Para Fonu

MC: Milletler Cemiyeti

NATO: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü

ND: Yeni Demokrasi

PASOK: Panhellenik Sosyalist Hareket

KKE: Yunanistan Komünist Partisi

SYRIZA: Radikal Sol Koalisyon

SDUM: Makedonya Sosyal Demokratlar Birliği

UAD: Uluslararası Adalet Divanı

VMRO-DPMNE: İç Makedonya Devrimci Örgütü-Makedonya'nın Ulusal Birliği Demokrasi Partisi

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Galtung'un Çatışma Üçgeni Modeli……47

GİRİŞ

Rus edebiyatının dünyaya kazandırmış olduğu usta kalemlerden olan Dostoyevski, kendisi ve onun tarzında yazan bütün yazarların hikayecilik anlayışının temellerini aktarırken; Gogol'un yazmış olduğu Palto kitabını kastederek, hepimiz onun Palto'sundan çıktık ifadesini kullanır. Bu bağlamda eleştirel barış çalışmalarının çıkış noktası da 1965 'den başlayıp 1973'te biten ABD ile Kuzey Vietnam arasında yapılan savaştır. Çünkü bu savaştan itibaren devlet merkezli güvenlik odaklı barış olgusu; insan hakları, sömürü, ekonomik eşitsizlik ve özgürlük kavramlarıyla sorgulanmaya başlanmıştır. Bu durum, uluslararası toplumda meydana gelen olaylarla paralel olarak; kadın hakları, çevre sorunu, terörizm, kimlik gibi faktörleri de içine alarak gelişmekte ve halen gelişimini sürdürmektedir.

Eleştirel barış çalışmalarının gelişmesi noktasında gerek sahada yaptığı çalışmalarda gerekse yayınladığı yayınlarıyla öne çıkan isim Johan Galtung'tur. Nitekim akademi hayatına kazandırdığı pozitif barış ve yapısal şiddet kavramlarını oluştururken; uluslararası ilişkiler dışında sosyoloji ve psikoloji gibi disiplinlerden faydalanması, alana disiplinlerarası bir boyut kazandırmıştır. Özellikle çatışmanın yapısını göstermek amacıyla ortaya attığı çatışma üçgeni modeli, araştırmacılar için çatışmanın dinamiklerini öğrenmeleri adına yol göstericidir. Bu modele göre çatışmalar dinamik bir süreci ifade etmektir. Yani çatışmalar, tarafların amaçlarını gerçekleştirmek istemeleri neticesinde; yarattıkları çelişkilerin, tutumların ve davranışların sürekli olarak birbirini tetiklemesiyle doğmakta ve büyümektedir. Bu da çatışmayı kısır döngüye sokmaktadır. Galtung, üçgen modelindeki bu kısır döngüyü bitirmek için şiddet araçlarına başvurmadan çatışmaları aşarak dönüştürmek gerektiği iddiasındadır. Bu bağlamda geliştirdiği transcend yöntemi ile çatışma uzmanı veya barış işçisi dediği kişileri çatışmaya bir üçüncü taraf olarak arabulucu sıfatıyla dahil etmektedir. Çatışma uzmanı, çatışmayı sağlıklı bir şekilde dönüştürmek için transcend yönteminin öngördüğü şekilde çatışmayı önce teşhis edip tanımalı sonra ilgili çatışmanın seyrini gözlemleyerek kendisine bir yol

belirlemelidir. Nihayetinde belirlediği bu yol ile çözüm adına çatışan bütün tarafların kazanacağı, kabul edilebilir ve sürdürülebilir bir tedavi uygulamalıdır. Fakat bu tedavi, taraflar arasındaki sorunu çözmekle kalmamalı; ayrıca tarafların ortak menfaatleri göz önünde bulundurularak onlar için yeni gerçekler yaratmalı ve çatışmayı pozitif yönde başka bir boyuta dönüştürmelidir. "Çatışma Çözümleri Bağlamında BM'nin Makedonya ile Yunanistan Arasındaki İsim Sorununa Yaklaşımı" adlı bu tez, isim sorununun yapısını, Gatung'un çatışma çözümleri kapsamında irdelenmeyi amaçlamaktadır.

Atina ve Üsküp arasındaki isim sorunu, Yugoslavya'nın dağılması sürecinde, Makedonya Sosyalist Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını 1991'de Makedonya Cumhuriyeti adıyla ilan etmesi sonucunda başlamaktadır. Yeni cumhuriyet, bağımsızlığını Makedonya ismiyle ilan ederken, bayrağında Makedonya Kralı II.Philioppos ve soyunun simgesi olan Vergina Güneş'ini[1] kullanmış, paralarının üzerinde de Selanik'te bulunan Beyaz Kuleyi resmetmiştir. Ayrıca anayasasının 3 ve 49.maddeleri diğer ülkelerde yaşayan Makedonlar ile sıkı ilişkilerin kurulması üzerindir. Bu bağlamda Yunanistan, Üsküp'ün bağımsızlık sürecinde ilan ettiği ismi, antik döneme dair kullandığı sembolleri ve anayasasındaki 3 ve 49.maddeleri, gerekçe gösterilerek bu sürece karşı çıkmıştır.[2] Bu durum iki komşu devlet arasında dönüşmeyen çatışmaların bir sonucu olarak, çatışma üçgeni içinde kısır döngüye girmiş, nihayetinde 2018'de imzalanan Prespa Antlaşması'na kadar da sürmüştür.

Çatışma üçgeninde sorunlar, genellikle tarafların amaçlarının yaratmış olduğu çelişkilerden kaynaklanmaktadır. Makedonya isim sorununda Atina ile Üsküp

[1] Vergina Güneşi, II.Filip(Philippos)'un soyundan geldiği Argead Hanedanlığın sembolüdür. İsmini günümüzde Yunanistan'ın Makedonya topraklarında yer alan Vergina kasabasından almıştır. Argead Yıldızı olarak da bilinir. Ayrıca Vergina Yıldızı, Makedonya Güneşi ve Makedonya Yıldızı olarak isimlendirilmektedir..Bkz. Seçkin Arpalier, "Makedonya İsim Sorununun Bölge ve Dünya Politikasına Etkisi", *Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt:38, Sayı:1, 2019, s.279.

[2] Nazif Mandacı, "Makedonya Cumhuriyeti: Balkanlarda Hareketli Bir Çatışma Fayı", *Çağdaş Balkan Siyaseti,* Editör: Murat Necip Arman, Nazif Mandacı, Gazi Kitapevi, Ankara 2012, s. 217.

arasında görülen en büyük çelişki, tarafların kimlik ve güvenlik meselesidir. Özellikle farklı tarih yorumlarından kaynaklı milliyetçilik faktörü, bu çelişkilerin oluşmasında etkilidir. Zira kimlik konusuna bakıldığında; Makedonya Cumhuriyeti bağımsızlık sürecinde ulus kimliğini, torunları oldukları iddiasıyla Makedonya Krallığı üzerinde inşa etmeye çalışmaktadır. Bunun nedeni Sırp ve Bulgar kimliği ile aralarındaki benzerliği minimize etmek istemesidir. Ancak Yunanistan, komsunun ulus inşa sürecinde kullandığı Makedonya Krallığı'na ait sembollere karşı çıkmıştır. Nedeni ise Makedonya Krallığı'nın Helen dünyasına ait olduğunu savunmasıdır. Zira Yunanistan, Makedonya Krallığı'nı Yunan ulusunun sürekliliği adına ulus inşasında kullanmaktadır. Çünkü Eski Yunan ile Roma imparatorluğu arasındaki dönemsel boşluk, Makedonya Krallığı ile kapatılmak istenmektedir.

İsim sorununda çelişki yaratan bir diğer mesele güvenlik konusu ise genellikle Yunan tarafının savına dayanmaktadır. Bu sava göre Vardar toprakları üzerinde kurulmuş olan Üsküp, bağımsızlığını bütün Makedonya coğrafyasını temsil eden bir isimle ilan etmesi, Balkan Savaşlarından sonra bölünen diğer bölgelerin güvenliğini tehlikeye atmaktadır. Zira 1912-1913 Balkan Savaşlarına kadar Osmanlı İmparatorluğu'nun elinde olan tarihi Makedonya coğrafyası, bu savaşlardan sonra 1913'te imzalanan Bükreş Antlaşması ile Vardar Makedonya'sı, Ege Makedonya'sı ve Pirin Makedonya'sı şeklinde üç bölgeye ayrılmıştır. Dolayısıyla Yunan tarafı, bu üç bölgenin tamamını kapsayan bir ismin varlığını, Bükreş Antlaşması ile kazandığı Ege Makedonya'sı için tehlikeli bulmaktadır. Çünkü Atina'ya göre ilerleyen zamanlarda bu irredentist yönelimlere sebep olacaktır. Yine bu bağlamda Yunanistan, Ege Makedonya'sında yaşayan Slav vatandaşlarının Üsküp tarafından kullanmasından da çekinmektedir.

Galtung çatışma üçgeninde çelişkiler dışında tutumlar ve davranışları da şart koşmaktadır.[3]Çünkü sıralan bu üç unsur, çatışmayı yaratmakla kalmaz; aynı zamanda dönüştürülmediği müddetçe onu bir kısır döngüye de hapseder. Makedonya ile Yunanistan arasındaki isim sorununda da bu durum geçerlidir. Nitekim çelişkilerin, tutumların ve davranışların bir yansıması olarak, Yunanistan 1995 yılında imzalanan Geçici Uzlaşı 'ya kadar Üsküp'ü uluslararası toplumdan izole etmiş ve ekonomik ambargolar uygulamıştır. Makedonya'da 1992'de biraz ekleme yaparak değiştirdiği anayasası dışında bağımsızlık sürecinde verdiği kararlardan taviz vermemiştir. Ancak BM, AB ve ABD'nin duruma müdahil olmasıyla taraflar 1995'te Geçici Uzlaşı imzalayarak karşılıklı tavizler vermişlerdir. Buna göre Yunanistan Makedonya'yı Eski Yugoslavya Cumhuriyeti Makedonya (FYROM) ismiyle tanımış, komşusuna uyguladığı ekonomik ambargoyu da kaldırmıştır. Makedonya da buna karşılık bayrağındaki Vergina Güneşi ile paralarının üzerindeki Beyaz Kule 'yi kaldırmıştır. İsim sorununun çözümü ise tarafların onayıyla BM arabuluculuğunda ileri bir tarihe ertelenmiştir.

1995 Geçici Uzlaşı ile iki komşu devlet arasındaki ilişkiler normal dönse de 2004 yıllından itibaren isim sorunundan kaynaklı olarak özellikle siyasi ilişkiler çatışma üçgeninde tekrardan kısır bir döngüye girmiştir. Bu süre zarfında Yunanistan, Üsküp'e karşı AB ve NATO için veto kartını kullanırken; Makedonya da buna cevaben ülke için antikleşme seferberliği başlatmıştır. Bu durum 2015'te Yunanistan'da Alexis Tsipras liderliğindeki Radikal Sol Koalisyon (SYRIZA)'nın 2016 yılında da Makedonya'da Zoran Zaev önderliğindeki Makedonya Sosyal Demokrat Birliği (SDUM)'un iktidara gelmesine kadar sürmüştür. Yeni iktidarların isim sorununa çözüm odaklı yaklaşımları, taraflar arasında 2018'de Prespa Antlaşması'nın imzalanması ile sonuçlanmıştır. Bu antlaşmaya göre Üsküp, Makedonya Krallığı'nın kimliğinden vazgeçerek ismi Kuzey Makedonya yapmış;

[3] Kıvılcım Romya Bilgin," Johan Galtung" Barış *Çalışmaları,* Editör: Erhan Büyükakıncı, Adres Yayınları,1 Baskı, Ankara 2018, s.192.

Atina da buna karşılık komşunun AB ve NATO başta olmak üzere uluslararası örgütlere katılımını desteklemeyi kabul etmiştir.

Makedonya ile Yunanistan arasındaki isim sorununu çözen Prespa Antlaşması iki devletin genç liderleri Zoran Zaev ve Alexis Tsipras'ın cesur adımları ile şekillense de 1995 Geçiçi Uzlaşı'dan itibaren BM arabulucusu olarak görev yapan Mattew Nimetz'in çabaları da çözüm adına etkili olmuştur. Dolayısıyla bu tezin cevap aradığı başka bir konu da BM adına Nimetz'in isim sorununa yaklaşımının sorgulanmasıdır. Bu sorgulanma Galtung'un çatışmaları kısır döngüsünden kurtarmak için kullandığı trancsend yöntemi göz önünde bulundurularak yapılmış olup, Nimetz'in isim çatışmasını nasıl okuduğu ve çözüm adına neler yaptığı üzerinedir. Bir çatışmanın transcend yöntemi kapsamında nihayete erdirilmesi demek, bulunan çözümün ilgili sorunu çözeceği gibi tarafların menfaatine uygun olarak siyasi, sosyal ve ekonomik anlamda yeni gerçeklerin yaratılması demektir. Yani ortaya atılan çözüm, sorunu çatışma üçgenindeki kısır döngüden kurtarmakla kalmayarak onu pozitif bir şekilde aşmalı veya dönüştürmelidir. Dolayısıyla bu çalışma Nimetz'in yaratıcısı olduğu Prespa Antlaşması'nın ilgili sorunu dönüştürme potansiyelini tartışmayı da amaçlamaktadır.

Çatışma Çözümleri Bağlamında BM'nin Makedonya ile Yunanistan Arasındaki İsim Sorununa Yaklaşımı adlı tez, konuyla alakalı yazılan kitap, makale, dergi ve tezlerden faydalanılarak oluşturulmuştur. Özellikle Trakya Üniversitesi ve Boğaziçi Üniversitesi'nin yazılı ve çevrimiçi kaynakları bu çalışmanın somutlaşmasında önemli etkiye sahiptir. Ayrıca ulusal ve uluslararası elektronik haber kaynakları da bu bağlamda söz konusu çalışmayı şekillendirmiştir. Toplamda üç bölümden oluşan bu tezin birinci bölümünde, barış çalışmalarının kavramsal ve kuramsal gelişimi ele alınmakta olup, Negatif barıştan pozitif barışa dönüşüm incelenmektedir. İkinci bölümde de Galtung'un çatışma üçgeni modelinden faydalanılarak Makedonya ile Yunanistan arasındaki isim sorununun yapısı incelenmektedir. Son bölüm de 1995 Geçici Uzlaşı'dan isim sorununun çözüldüğü 2018 Prespa Antlaşması'na kadar

BM'yi temsilen arabuluculuk görevi yapan Mattew Nimetz'in isim çatışmasına yaklaşımı transcend yöntemi kapsamında tartışılmaktadır.

Makedonya ile Yunanistan arasındaki isim sorununu inceleyen Türkçe araştırmaların sayısı azımsanmayacak kadar çoktur. Bu çalışmayı diğer araştırmalardan ayıran nokta, isim sorununun çatışma çözümleri kapsamında irdelenmesidir. Ayrıca eleştirel barış çalışmaları ile ilgili Türkçe yayınların sayısı da gün geçtikçe artmaktadır. Ancak Johan Galtung'un yaptığı araştırmaların Türkçeye çevrilmemiş olması literatürde büyük bir eksiklik olarak görülmektir. Zira barış araştırmalarına 150'den fazla kitap kazandıran Galtung'un sadece üç tane kitabı Türkçeye çevrilmiştir. Havva Kök'ün çevirdiği Uşak Yayınlarından çıkan *Çatışmaları Aşarak Dönüştürmek: Çatışma Çözümüne Giriş (2012)*, Yakup Coşar'ın çevirisi ile Ayrıntı Yayınlarından çıkan *Kamu Vicdanına Çağrı: Sivil İtaatsizlik* (1997) ve Müge Sözen çevirisiyle Metis Yayınlarından çıkan *İnsan Hakları Başka Bir Açıdan Bakış* (2013) adlı kitaplardır. Bu bağlamda 2018 yılında Adres yayınlarından çıkan, editörlüğünü Erhan Büyükakıncı'nın yaptığı *Barış Çalışmaları* kitabında Romya Kıvılcım Bilgin'in kaleme aldığı "Johan Galtung" adlı makale önemlidir.

1.BÖLÜM: BARIŞ ÇALIŞMALARININ KAVRAMSAL VE KURUMSAL GELİŞİMİ

1.1. Çatışma Çözümlerine Kavramsal Bir Bakış

1.1.1. Çatışma

Barış çalışmalarının genişleyen yapısı, söz konusu alanın anahtar kelimelerine de ontolojik olarak kavramsal zenginlik sunmaktadır. Nitekim barış çalışmalarının veya çatışma çözümlerinin en önemli ve kilit kelimesi olan "çatışma "değişik alanlarda farklı anlamları içinde barındırması bakımdan incelenmeye değerdir. Zira çatışma, insan hayatının her kademesinde meydana gelen bir olgudur. Bu da söz konusu kelimeyi kavramsal bir zenginliğe büründürmekle beraber, özel bir tanımlamasının yapılmasını da zorlaştırmaktadır. Dolayısıyla söz konusu çalışmanın sınırlarının iyi bir şekilde belirlenmesi bakımından çatışma kelimesinin kavramsal boyutunu ele almak zaruri olmaktadır. Bunun için önce, çatışmanın sözcük anlamına bakmakta fayda vardır. Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğü, çatışmayı ilk anlamıyla taraflar arasındaki uyuşmazlık olarak yorumlarken, ikinci anlamıyla silahlı arbede olarak incelemektedir.[4]Uluslararası ilişkiler literatüründe genellikle kullanılan dil olan İngilizce Longman sözlüğü çatışmayı(*Conflict)* isim ve eylem olarak iki grupta incelemektedir. İsim anlamında; kişiler, gruplar ve devletlerarasındaki bir anlaşmazlık ya da tartışma durumu olarak irdelerken, eylem anlamında savaş ve arbede şeklinde yorumlamaktadır.[5]Bunlarla birlikte ifade edilmelidir ki, bu çalışma; çatışmayı, savaş anlamında ele almamaktadır. Yani burada çatışma, TDK sözlüğündeki birinci anlam, uyuşmazlık ve Longman sözlüğündeki anlaşmazlık şeklinde ele alınmaktadır.

---

[4] *Türkçe Sözlük*,11.Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2011, s.504.

[5]Longman, *Longman Dictionary of Contemporary English*, https://www.ldoceonline.com/dictionary/conflict(08.07.2019).

Çatışma, siyasal anlamda kavramlaşmış anlamıyla, tarafların; maddi ve manevi olarak rakiplerini etkisiz hale getirme veya menfaatini gerçekleştirme mücadelesidir.[6] Bir çatışmanın olabilmesi için en az iki aktörün olması ve bu aktörlerin menfaatlerinin çakışması gerekmektedir. Ayıca her ne kadar çatışmanın, farklı alanlarda ve farklı yöntemlerle farklı tanımlamaları olsa da çatışmanın doğası ve dinamikleri ile çatışmalı ilişkilerin itici güçleri arasında benzerlikleri olmaktadır.[7]Bu benzerlikler kişi ya da grupların, kendi isteklerini gerçekleştirmek isterken, başka kişiler veya gruplar tarafından engellendiği algısıyla ilişkili olmaktadır.[8]Dolayısıyla çatışma, bu algının eyleme dönüşmesi ile tarafların birbirlerine karşı girdikleri mücadeledir. Belirtildiği gibi çatışmanın savaş anlamıyla kavramsallaşmayan içeriği, yani iki taraf arasındaki menfaatlerin çakışmasından doğan "anlaşmazlık" söz konusu çalışma için önemli olmaktadır.

1.1.2.Şiddet

Latince *violentia* kelimesinin karşılığı olan şiddet kelimesi iki anlamda kavramsallaşmaktadır. Bunlardan birincisi, şiddeti huzurun karşıtı olarak tanımlayarak, onu tartışmaya açıp, bozarken; ikincisi bütün kuralları ve ölçüleri aşıp muhatabı olduğu karşı tarafa uygulanan güç ile kaba eylem şeklindedir.[9] Dolayısıyla bu iki kavram ile oluşan şiddet kelimesi genel olarak; cinayet, etkili eylem, baskı, suçluluk, işkence, terörizm ve savaş olarak tanımlanmaktadır.[10] Şiddetin bu şekilde tanımlaması her ne kadar tartışmaya açık vermeyecek türden gibi görünse de, aslında onu bir yönüyle hep eksik bırakmaktadır. Çünkü hangi olayın veya hangi olgunun

---

[6] Muhittin Ataman, "Dünya Çatışmaları Giriş", *Dünya Çatışmaları Çatışma Bölgeleri ve Konuları*, 1.Cilt, Nobel Yayınları, Ankara 2010, s.2.

[7] Nezir Akyeşilmen, "Çatışma Yönetimi: Kavramsal ve Kuramsal Analiz'', Barışı *Konuşmak Teori ve Pratikte Çatışma Yönetimi*,2.Basım, Editör: Nezir Akyeşilmen, Odtü Yayıncılık, Ankara 2014, s.22-24.

[8] Gös.yer

[9] Yves Mıchaud, *Şiddet,* Çev: Cem Muhtaroğlu, Yeni Yüzyıl Kitaplığı İletişim Yayınları, İstanbul 1991, s.5.

[10] Gös.yer

"şiddet" içerikli olduğu tartışmalıdır. Fakat şiddetin kavramsal olarak herkes tarafından hem fikir olduğu bir noktası da vardır ki o da; karşı tarafa isteği dışında, bir şey yapmak veya yaptırmaktır.[11] Şiddetin bu muğlaklığın doğal bir sonucu olarak, kendisine disiplinler arası bir alan açılmaktadır. Zira şiddetin, farklı disiplinlerde değişik anlamlarda kavramlaştığını göstermektedir. Örneğin sosyoloji bilimi genellikle sembolik ve kültürel değerler üzerinden şiddeti kavramsallaştırırken, antropologlar şiddeti savaş üzerinden tanımlamaktadırlar.[12] Yine ruh bilimi; şiddeti, insan davranışlarının üzerinden tartışırken, uluslararası ilişkiler disiplini de şiddet kelimesini; devletlerarasındaki ilişkilerden kaynaklı sorunlardan çıkan olgular; savaşlar, anlaşmazlıklar ve yaptırımlar üzerinden kavramlaştırmaktadır.[13] Ancak şiddet sözcüğü, gerek bireysel anlamda gerekse de kolektif açıdan, hangi bilim odaklı ve yöntemler ile nasıl incelenirse incelensin, önemli olan şiddet eyleminin olduğu andan itibaren; şiddetin mağduru özneye; ruhsal, bedensel ve mülki açıdan zarar verilmesidir.[14]Bu çalışma, hem sosyoloji disiplinindeki kültürel ve sosyal şiddeti hem de uluslararası ilişkiler alanındaki devletlerin negatif ilişkilerinden kaynaklı; ekonomik ve siyasal şiddeti incelemektedir.

1.1.3.Barış

Barış çalışmalarının iyi bir şekilde anlaşılabilmesi bakımından, "barış "kelimesinin kavramsal boyutunun ayrıntılı bir şekilde incelenmesi gerekmektedir. Bu çalışma, kuramsal temellendirmesini "yapısal şiddet" ile "pozitif barış" üzerinden yaptığı için, barış sözcüğüne ve ondan türeyen kavramlara da ayrı bir önem vermektedir. Nitekim büyük bir siyasal birikimle değişen ve dönüşen barış kelimesi,

[11] Gös.yer.
[12] Assiye Aka, 'Şiddet ve Türlerine Sosyolojik Bakış'', Boz,*II.International Applied Social Sciences Congress (C-IASOS),* Editörler: Bogdan Patrut-Ercan Özen-Hakan, Antalya,19 April 2018, s 42.
[13] Assiye Aka, *a.g.m.,* s.43.
[14] Göst.yer.

çalışmanın bundan sonraki başlıklarında ele alınan" negatif barış ve pozitif barış "gibi tanımlamalarla kavramlaştığı görülmektedir. Bu başlık sadece barış kelimesinin kavramsal varlığını ele alıp, söz konusu sözcüğün entelektüel ve felsefi alt yapısını incelemektedir. Çalışmanın ilerleyen yerlerinde ayrıca negatif barış ve pozitif barış ayrıntılı bir şekilde incelenmektedir.

Barış sözcüğü, tarihin ilk zamanlarından itibaren dönemin siyasi, ekonomik ve kültürel yapılarının değişmesi paralelinde, farklı anlamlarda kavramsallaştırılmaktadır. Örneğin, ilkçağ filozofları barışın varlığının yapısı ile ilgilenirken, orta çağ düşünürleri barışa dinsel anlamlar yüklemektedir.[15]Yeniçağ da ise; gelişen hukuk sistemi, dönüşen politik güç ve güçlenmeye başlayan devletlerin dinamiklerinin yapısı barış kelimesine, savaşın zıtlığı anlamında güvenlik ekseriyetindeki tanımlamalar getirmektedir.[16]Bu durum, Soğuk Savaş'ın ortalarına kadar devam etmektedir. Daha sonra değişen siyasi şartlar ve küreselleşen dünya; barış sözcüğüne, pozitif barış başlığı altında; hak, hukuk, adalet ve sosyal uyum gibi kavramlarla dolu tanımlamalar getirmektedir. Böylece barış kelimesi, bütün bu gelişmelere paralel biçimde; iki anlamda kavramsallaşmaktadır. Birincisi, zıtlıklardan doğan; arbedelerin, savaşların ve çatışmaların sonlanması ile neticelenen "negatif barış", ikincisi de kişiler ya da devletlerarasında ki huzurun, adaletin; siyasi, sosyal ve ekonomik olarak sağlanması ile tanımlanan," pozitif barış" şeklinde kavramlaşmaktadır.

Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi barışı; savaş halinin olmaması, savaşın son bulması, aralarında çatışma olan kimselerin söz konusu çatışmalarını sonlandırmasının haricinde; sosyal bir yapı içindeki devletler, gruplar ya da kişiler arasında oluşan; dirlik, düzenlik ve sosyal uyum gibi toplumsal uyumu belirten

[15] Celal Yeşilçayır," Platon'dan Rousseau'ya Barış Düşüncesinin Evrimi ", *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt*:2,Sayı:2,2016,s.59.
[16] Faruk Yalvaç," Savaş ve Barış", *Devlet ve Ötesi Uluslararası İlişkilerde Temel Kavramlar,5.*Baskı, Derleyen: Atilla Eralp, İletişim Yayınları, İstanbul 2010, s.251-256.

anlamıyla kullanmaktadır.[17]Bu durum diğer sözlükler için de geçerlidir. Zira TDK sözlüğü barışı, savaştan sonra yapılan; anlaşma-uzlaşma dışında, beraber uyum ve hoşgörü içinde, birlikte yaşamak olarak yorumlamaktadır.[18]Bunun dışında Collins sözlüğü de barışı aynı iki anlama gelecek şekilde kullanmaktadır. Sözlükte barış, birinci anlamında savaşın yokluğu yani bir ateşkes haliyken, ikinci anlamı ile de huzur ve hoşgörü manasındadır.[19]İngilizce Oxford sözlüğü de aynı şekilde barış kelimesini, savaşın sonu olarak incelemek dışında onu rahatsızlıktan korunma özgürlüğü, kaygıdan ve bütün sorunlardan uzak bir huzur olarak da ele almaktadır.[20]

Barışın mitolojik yansımalarına baktığımızda, Zerdüşt felsefesinin bu konuya ön ayak olduğu görülmektedir.[21]Zira barışın ve bütün iyiliklerin yaratıcısı; Zerdüşt'ün biricik tanrısı Ahura Mazda[22]bu duruma simge olmaktadır. O, her şeyi bilendir, her şeye gücü yetendir, iyiliklerin ve güzelliklerin yaratıcısıdır ve aynı zamanda düşmanın, tüm kötü güçlerin dolayısıyla haksız savaşların da karşıtıdır.[23] Zerdüştlüğün etkilediği Yunan mitolojisinde ise barış, tanrıça Eirene[24]ile

---

[17] *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi,* 3.Cilt, İnterpress Basın ve Yayıncılık A.Ş, Avusturya 1986, s.1320.

[18] Türkçe Sözlük, *a.g.e.,* s.255.

[19] *Collins Cobuild Essential Dictionary,*Harper Collins Publishers Ltd, London, Türkçeye çeviren: Published by Metro Kitap Yayın Pazarlama, İstanbul, 1994, ss.745-746.

[20] Edited by Catherine Soanes, *The Compact Oxford English Dictionary of Current English*,Oxford University Press, 2002, s. 830.

[21] Adil Okay, "Barış*" Kavram Sözlüğü Söylem ve Gerçek*,1.Basım, Editör: Fikret Başkaya, Maki Basın Yayın, Ankara 2005, s.68.

[22] Ahura Mazda, Zerdüşt'ün her şeye kadir, her şeyin kudretli yaratıcısının adıdır. İrano-Aryanlarda ve Mazdeist inanışta Ahura Mazda tek iyilik tanrısıdır. Ayrıca; Zerdüşt'te Avesta adında bir kutsal kitap gönderdiğine inanılır. Bilim adamları, Avesta'nın metinlerine ilk olarak 17.ve 18.yüzyıllarda ulaşmıştır. Ancak dilini çözemedikleri için fazla ileri gidememişleridir. Daha sonra ünlü Fransız oryantalist Anquentil Du Perron'un 1755 ve 1761 yılları arasında yaptığı çalışmalar sayesinde; Avesta'nın metinleri hem başka dillere çevrilmiş hem de Ahura Mazda ile daha fazla bilgi elde edilmiştir. Nimet Yıldırım," Zerdüşt'ün Kutsal Kitabı Avesta", *İstanbul Üniversitesi Şarkiyat Mecmuası,* Sayı:18, Yıl 2011, s.148-150.

[23] Nimet Yıldırım, "Ahura Mazda",*Fars Mitolojisi Sözlüğü*,1.Basım, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2008, s.59.

[24] Zeus ve Themis'in kızları olan mevsim tanrıçaları, diğer adıyla Horolar üç tanedirler: Bunlar; Eunomia(Disiplin),Dike (Adalet)ve Eirene (Barış) tanrıçalarıdır. Horolar genellikle ellerinde bir çiçek ya da bitki tutan zarif tavırlı üç genç kız olarak tarif edilir. Eirene'de onlardan bir tanesidir. Pierre

simgelenmektedir.[25]Tanrıça Erine; mutluluğu, bereketi, huzuru ve baharı getiren olup, insanların sevinçlerini ve ekip biçtiği şeyleri saklamakla görevli olarak tanımlanmaktadır.[26] Zaten barışın Yunanca karşılığı olan *eirene* kelimesi de buradan gelmektedir. Antik Romada ise imparator Augustus'un[27]onuruna yapılan sunak olan Augustus'un Barış Sunağı (Ara Pacis Augustae) ile Pax[28]Romana'nın temelleri atılmaktadır.[29] Bu sunak, Augustus'un ülkeye huzur, bereket ve istikrar getirdiğinden imparatorluk içinde oluşmaya başlayan barış adına simgelenmektedir.[30] Ayrıca barış, eski Yunan ve Roma'da birçok madeni paranın arkasında elinde zeytin dalı ya da palmiye dalı tutan bir kadın ile betimlenmektedir.[31]

Barışın felsefi alt yapısı incelendiğinde ilk çağ filozoflarından olan Herakleitos'un yaptığı çalışmalar, alan için bir ilk sayılabilmektedir. Herakleitos, barışın varlığını ve sürekliliğini insan gereksinimlerinin karşılanmasına bağlamaktadır.[32] Bunun dışında savaşları ve çatışmaları da karşıtların ve çelişkilerin çekişmesi olarak simgelemektedir. Bunu da sadece şiddet araçları ile yapılan arbedeler ya da sözlü tartışmalar için kullanmamakta; zira onun için var olan her şey, bir çelişkinin

---

Grimal, *Mitoloji Sözlüğü Yunan ve Roma,*1.Basım, Çeviren: Sevgi Tamgüç, Sosyal Yayımlar, İstanbul 1997, s. 298.

[25] Turhan Yörükan, *Yunan Mitolojisinde Aşk*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 1999, s-20-21; Adil Okay, *a.g.e.*, s. 68-69.

[26] Turhan Yörükan, *a.g.e., s*.20.

[27] Diui Filius Octavius(Augustus), İÖ 44 yılında Siyaset sahnesine çıkarak, İÖ 27'de Augustus unvanını alır.Roma'da imparatorluğu döneminde yeniden yapılanma sürecine girerek Roma geneline istikrarı ve barışı sağlar.Dini ve siyaseti iyi bir şekilde aynı kotada eritmiştir. Bkz; Robert Schilling, "Augustus",Mitolojiler Sözlüğü ,Cilt 1, Editör:Yves Bonnefoy, Çeviren: Levent Yılmaz, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara 2000, s .85-89.

[28] Pax, Roma'da tanrılaştırılmış soyut bir kavramdır. Augustus, Roma'da nihai düzeni sağlayınca adına Ara Pacis Augustus (Augustus'un Barış Sunağı adında) bir tapınak yaptırılmış. Düzen ve İstikrar demektir. Bkz. Pierre Grimal, *a.g.e.*, s. 614.

[29] Pervin Sevgi, Augustus Dönemi Din ve Din Propagandası, (Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2006, s. 133-138.

[30] Gös.yer

[31] *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, a.g.e.*, s.1321.

[32] Adil Okay, *a.g.e.*, s.68-74.

sonucunda oluşmaktadır.[33] Heraklitos'un bu çatışmaların ve zıtlıkların doğasından oluşturmuş olduğu varlık, hiçbir fikir başka bir fikir ile tartışmadan, hiçbir cisim başka bir cisim tarafından engellenmeden var olamayacağını savunan Spinoza için de referans olmaktadır.[34]Ancak Spinoza, Herakleitos'dan farklı olarak barışın oluşmasını ve devamlılığını insanların ihtiyaçların giderilmesinden ziyade ortak akıl ile sağlanacağı iddiasındadır.[35] Herakleitos dışında Antik Yunan felsefesinde barış ile ilgili düşüncelerini kavramsallaştıran; Platon ve Aristoteles'in birikimleri de önemlidir. Her ne kadar bu iki önemli filozofun barış ile ilgili düşünceleri o dönemin siyasi konjuktürüne takılıp sığ ifadeler ile vücut bulsa da, sonraki barış araştırmacıları için; iyi bir kaynak oldukları görülmektedir.

Platon ve Aristoteles'in yaşadığı dönemde Antik Yunan sadece dış güçler tarafından yapılan saldırılara maruz kalmamaktadır. Polis adı verilen, şehir devletlerinin kendi aralarındaki savaşları da Antik Yunan için sorun teşkil etmektedir Dolayısıyla söz konusu dönemde yaşayan düşünürlerin barış ile ilgili düşünceleri de dönemin siyasi şartlarına uygun olarak, daha çok ulusal bazlı ve iç çatışmaların çözülmesi odaklı olmaktadır. Örneğin, Platon *Yasalar* adlı eserinde iç savaş ve dış savaş üzerinden iç barış ve dış barış açıklarken ona göre önemli olan iç barışı sağlamaktır.[36]Hatta bunun için, dış güçler ile savaşmak meşru bir neden olmaktadır.[37] Yine Platon, *Devlet* adlı eserinde aynı şekilde barışa iç düzen üzerinden tanımlamalar getirmektedir. Öyle ki ona göre Yunanlıların kendi aralarındaki yaptıkları çatışmalar savaş bile sayılmayıp, sadece kısa süreli tartışmalardır.[38] Çünkü Platon için barış; kendi ülkesi için, kendisinin belirlediği adalet ölçüleri dahilinde olgunlaşmış

---

[33] Orhan Hancerlioğlu, *Felsefe Sözlüğü*,14.Basım, Remzi Kitapevi, İstanbul 2004, s.25.
[34] Fiippo Del Lucchese,*Machıavelli ve Spinoza'da Çatışma Güç ve Çokluk* , 1.Basım, Çev:Orkun Güner, Otonom Yayıncılık, İstanbul 2016.s 99.
[35] Gös. Yer.
[36] Platon, *Yasalar*,3.Baskı, Çeviren: Candan Şentuna-Saffet Babür, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2007, s.52.
[37] Platon, *a.g.e.*, s.53.
[38] Platon, *Devlet*, Çeviren:Cenk Saraçoğlu-Veysel Atayman, Bordo Siyah Yayınları, İstanbul 2005,s.171

ekonomik, siyasi ve sosyal düzendir.[39]Platon gibi Aristoteles'te barışa ulusal anlamda ve toplumsal düzen odaklı tanımlamalar getirmektedir. Nitekim Aristoteles'e göre barış; uğruna savaş yapılan bir olgu olmakla birlikte; ülkedeki düzen ve istikrar için çoğu kez gereklidir.[40] Ayrıca Aristoteles, bir ülkenin uzun ömürlü olması için, söz konusu ülkede barış kültürünün oturması gerektiği üzerinde durmaktadır.[41] Çünkü ona göre; sürekli savaş ülkesi kimliğine bürünen bir devlet, yıkılmaya mahkûmdur.[42] Zira, Aristoteles haklı çıkarcasına; zamansal olarak savaş dönemleri, barış dönemlerinden daha kısa olmaktadır.

Platon ve Aristoteles dışında, Helenistik Dönemde barış ile ilgili düşünceleri günümüze kadar gelen Stoacılar da önemlidir. Nitekim o dönemde her ne kadar, dar anlamlarla da olsa, Stoacıların "evrensel yurttaşlık" ve "evrensel barış" tanımlamaları Immanuel Kant gibi birçok düşünürün çalışmalarına referans olmaktadır. Stoacılar, dünya yurttaşlığını ve dünya kardeşliğini ortaya atarak; ortak bir dünya toplumunun oluşturulabileceğine ve insanların burada, barış içinde bir arada yaşayabileceklerini savunmaktadırlar.[43] Platon ve Aristoteles'in ulusal anlamda tanımladığı barış, nihayetinde Stoacılar ile evrensel bir çizgeye kaymaktadır. Stoacıların yaptıkları bu evrensel barış tanımlaması, yukarıdaki satırlarda değinilen Augustus'un Barış Sunağı ile Pax Romana'nın entelektüel alt yapısını oluşturmaktadır.[44]Zira Roma İmparatorluğu, Stoacıların evrensel barışından kendi payına düşeni fazlasıyla olarak, bu kavrama ideolojik anlam yüklediği görülmektedir. Dolayısıyla, Stoacıların temellerini kurduğu Pax Romana'nın İmparator Augustus dönemi ile tarihin terminolojisine girdiği söylenilebilir.[45]Esasen, Roma İmparatorluğunun hegemonyasını ifade eden sözcük olan Roma Barışı, Roma'nın

---

[39] Platon, *a.g.e.*, s.42-45.
[40] Aristoteles, *Politika*, Çeviren: Mete Tuncay, Remzi Kitabevi, İstanbul 1990, s.222.
[41] Aristoteles, *a.g.e.*, s 247.
[42] Gös.yer.
[43] Ahmet Cevizci, *Felsefe Tarihi Thales'ten Baudrillard'a*, Say Yayınları, 7.Basım, Ankara2017, s.84-86.
[44] Ahmet Cevizci, *a.g.e.*, s.85.
[45] Toktamış Ateş, *Siyasi Tarih*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları,3.Baskı, İstanbul 2009, s.11.

himayesine giren yerlerde İmparatorluk'un kurmuş olduğu düzen anlamında kavramlaşmaktadır.[46] Pax Romana ile barış kelimesinin ideolojik bir kavram haline gelmesi, özellikle orta çağdaki Hristiyan düşünürlerin ilahi barış tanımlamaları ile duruğa çıkmaktadır. Dinin dinamikleri üzerinde tanımlanan bu ilahi barış, sadece Hristiyan dünyası için geçerli bir tabir olmamaktadır. Zira her ne kadar; kendi temel kaynaklarında bütün insanlık için, evrensel bir barış tanımlaması yaptıkları iddiasında olsalar da tek tanrılı dinlerin hepsinde bu görülmektedir.[47]Tek tanrılı dinlerin kendi ideolojileri bağlamında ele aldıkları bu barış tanımlaması; huzurun, adaletin ve sevginin ancak ve ancak kendi dinlerinin egemenliği ile sağlanacağı iddiası ile kavramlaşmaktadır. Dolayısıyla kendi barışlarını tanımlayan dinler, girdikleri savaşları da bu bağlamda meşrulaştırdıkları görülmektedir. İlahi dinlerin kendi barışlarını kavramlaştırdıklarına dair; her ne kadar kendisini çok belli etmese de onlara en önemli eleştiriyi Hugu Grotius(1583-1645) getirmektedir. Grotius, belki salt savaş anlamında barışı kavramlaştırmakta; ancak seküler anlamda bir hukuk sistemi de geliştirerek, ona bütün insanları kapsayacak tanımlamalar getirmektedir.[48]Ayrıca Grotuis'un geliştirdiği hukuk sistemi, dünyadaki bütün ulusları kapsayacak bir uluslararası hukukun varlığını tanımlarken; savaş ve barış hukuku üzerine de o dönem için, milat niteliğinde etkiler bırakmaktadır. Zira Grotuis'un tanımladığı barış, bir ateşkes olgusu olmakla birlikte, savaşın ve barışın doğasını; ulus ötesi anlamda, yasalar ve anlaşmalar çerçevesinde yaptırım odaklı bir hukuk sistemini öngörerek kavramlaşmaktadır.[49]Bu da hem savaşları ve hemen akabinde olabilecek barışları, seküler anlamda, belli bir yasal çerçevenin içine sokulmasına zemin oluşturmaktadır.

---

[46] Toktamış Ateş, *a.g.e.,* s.*11*; Ahmet Cevizci, *a.g.e.* s.84-87.

[47] Şahin Kızılabdullah, *Dinlerde Barışın Teolojik Temelleri: Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam, Dini Araştırmalar* Dergisi, Cilt 21, Sayı:53, Haziran,2018, s. 172.

[48] Hugu Grotius, *Savaş ve Barış Hukuku*, Çev: Seha Meray, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1967, s.7.

[49] Hugu Grotius, *a.g.e.,* s.9.

Grotius'dan itibaren kurumsallaşmaya başlayan ateşkes içerikli barış ve onu var eden barış hukuku, Thomas Hobbes'un anarşi odaklı "politik güç tanımlamasıyla siyasal iktidarların kozu haline gelecektir. Zira Hobbes'un ortaya attığı barış, ancak toplum içindeki siyasal iktidarların mutlak egemenliği ile oluşmaktadır.[50] Çünkü ona göre; her şeyi düzenli ve disiplinli bir şekilde yöneten siyasal bir otorite, anarşiyi de kargaşayı da dolayısıyla savaşı da sonlandırabilmektedir.[51] Hobbes'un üzerinde durduğu bu politik güç ve mutlak egemenlik 1700'li yıllarından itibaren Avrupa'da başlayan milliyetçilik akımlarından etkisi ile tamamen ulus devletlere geçmektedir. Böylece, bütün yetkileri ellerinde toplayan ulus devletler; otoriteleri dahilinde tekelinde bulundurdukları şiddet araçları ile savaşa ve barışa karar verecek yegane merci olmaktadırlar. Dolayısıyla burada; ulus devletin, Grotius'un yasallaştırmaya çalıştırdığı uluslararası sistemden ve Hobbes'in tanımladığı anarşi odaklı politik güçten kendi barışını temellendirdiği görülmektedir. Sonuç olarak ulus devletin kendi sınırları içinde oluşturduğu iç yapısı dışında, yine ulus devletlerin kendi aralarında kurmuş olduğu bir düzen olan, uluslararası sistem; barışa, güvenlik üzerinden tanımlamalar getirerek; onu anarşi ve kargaşanın sonlandırması olarak tanımlamaktadır.[52]Kavramlaştırılan bu güvenlik tanımlı barışın varlığı da yine ulus devletin; kendi sınırları içerisinde mutlak otoritesine ve söz konusu devletin, uluslararası sistemde kullanabileceği sert güç kaynaklarının niteliğine bağlanılmaktadır.

1.2.Barış Çalışmalarının Kurumsal Gelişimi

Barış olgusu; insanlık tarihi kadar eski olmasına rağmen, barış çalışmalarının ayrı bir disiplin olarak incelenmesi İkinci Dünya Savaşından sonrasını bulmaktadır.[53]

---

[50] Thomas Hobbes, Leviathan,6.Baskı, Çev: Semih Lim, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2007, s. 94.
[51] Thomas Hobbes, *a.g.m.,* s.95.
[52] Faruk Yalvaç, *a.g.m.,* s.251-256.
[53] Paul Rogers and Oliver Rambsbothan,," Then and Now :Peace Research Past and Future", *Political Studies,*Cilt 47,No: 4,Step 1999,s 740.

Özellikle Birinci Dünya Savaşı ve İkinci Dünya Savaşının getirdiği yıkımların vahameti; başta siyaset bilimleri olmak üzere, pek çok farklı disiplinleri barış konusunda düşünmeye ve araştırmaya sevk etmektedir. Bu da İkinci Dünya Savaşından sonra akademi hayatına giren barış çalışmaları disiplininin, farklı alanlarda incelenme konusunu olmasının önünü açmaktadır. Nitekim barış çalışmaları yapan her kurumsal kurumda gerek siyaset bilimi gerek uluslararası ilişkiler gerekse de psikoloji ve diğer alanlarda çalışan araştırmacıların varlığı bu konuda dikkat çekici olmaktadır. Bu bağlamda Barış çalışmaları nedir? Barış çalışmaları kurumsal kimliğini nasıl oluşturmuştur ya da oluşturmaktadır? Hangi siyasi olgular ve aşamalar barış çalışmalarının gelişimi üzerinde daha etkili olmuştur ya da olmaktadır? İşte, "Barış Çalışmalarının Kurumsal Gelişimi" başlığı altında bu sorular irdelenmektedir. Ancak söz konusu alanın kurumsal gelişiminin iyi bir şekilde analiz edilmesi bakımından; bahse konu olan bu başlık, sırasıyla "Barış Çalışmalarının Kurumsal Doğuşu" ile "Barış Çalışmalarının Büyüyen Sınırları"alt başlıklarıyla incelenmektedir.

1.2.1.Barış Çalışmalarının Kurumsal Doğuşu

Barış çalışmaları, aktörler arasında yaşanan; anlaşmazsızlığı, şiddeti, çatışmayı ve savaşı inceleyip; nedenlerini de kapsamlı bir şekilde irdeledikten sonra, söz konusu sorunlara alternatif çözüm arayan bir disiplin olarak tanımlanmaktadır.[54] Zira barış çalışmaları; barışın hedeflenmesi süresinde farklı disiplinlerin bir araya gelerek oluşturduğu bir alan olarak, şiddet içerikli ve şiddet içerikli olmayan çatışmaları önlemeye ve çözüm üretmeye odaklanmaktadır.[55] Ancak barışa gidilen yolda; barış çalışmalarının farklı disiplinlerden beslenmesi, söz konusu alanın kimliğine derinlik ve genişlik katmakla birlikte, muğlaklıkta katmaktadır. Çünkü bir kesime göre; barış çalışması uygulamaları veya disiplini, karşılıklı etkileşim içinde olduğu; siyaset

[54]Nezife Selcen Pınar Akgül, "Barış Çalışmaları: Başlangıçtan Günümüze Değişimi", *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümü Dergisi,* Cilt3, Sayı:1,2015, s.1.
[55] Göst. Yer.

bilimi, uluslararası ilişkiler, psikoloji, iletişim, sosyoloji ve güvenlik çalışmaları gibi alanların içinde bir yan dal olmaktayken, diğer bir kesime göre ise, özgünlüğü olan bir birim, yeni bir meslek alanı olmaktadır. Fakat barış çalışmaları ister ayrı bir alan olarak incelensin, isterse de etkileşim içinde olduğu disiplinlere yardımcı bir yan dal olarak irdelensin, nasıl ele alınacaksa alınsın önemli olan; tarihsel bir şerit içindeki siyasal gelişimini göz ardı etmemektir.[56]

Barış olgusu ve çatışmalara bir çözüm yolu olarak ateşkes anlamında barış inşası, yukarıdaki satırlarda ifade edildiği gibi insanlık tarihi kadar eski olmasına karşın, barış çalışmalarının kurumsal gelişimi, İkinci Dünya Savaşından sonrasını bulmaktadır. Fakat özellikle 1800'li yıllar ile birlikte; barışın ve savaşın nicel yöntemler ile deneysel araştırmalara tabi tutulduğu görülmektedir.[57] Nitekim 1817 yılında Massachusetts Barış Topluluğu(Massachusetts Peace Society) kapsamlı bir inceleme sonucunda; savaşları, savaşlarda yaşamını yitiren sivil insanları ve maddi kayıpları, matematiksel işlemler ve istatistikler yardımı ile ele almaktadır.[58]Bunun dışında 1900'li yılların başında savaşın gözlemlenebilirliğinden hareketle, yine matematiğin ve istatistiki verilerin, savaşların incelenmesi için kullanıldığı görülmektedir. Dolayısıyla her ne kadar barış çalışmalarının kendi kurumsal kimliğini oluşturmaya başladığı tarih olarak, İkinci Dünya Savaşının sonrası gösterilse de söz konusu alanın kökenlerini, Birinci Dünya Savaşının öncesinde ve sonrasında aramak, kapsamlı bir araştırma için faydalı olmaktadır. Özellikle de Birinci Dünya Savaşından hemen sonra çalışmalarına başlayan Lewis Fry Richardson ve Quincy Wright 'in yaptığı araştırmalar, söz konusu alanın kuramsal gelişimi bağlamında önemli olmaktadır.[59](iki araştırmacının çalışmaları için dipnota

---

[56] Barış çalışmalarının kurumsal gelişimi için Türkçe yayın olarak bkz. Mustafa Aydın, Barış Çalışmaları ve Çatışmaların Çözümü.

[57] Mustafa Aydın, "Barış Çalışmaları ve Çatışmaların Çözümü, *Avrasya Bir Vakfı Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi (ASAM)* Ankara Çalışmaları", No:10, Ankara 2001, s 27.

[58] Unto Vesa, "How Many Wars How Many Dead How Many Peace Deals ?", *Building Peace By İntercultural Dialogue,* Editör:Kirsi Henriksson Anitta Kynsilehto,Tampere Peace Pesearch Institute Occasional Paper,No:97,2008, s.115.

[59] Barış çalışmaların ilk kurumlaşma hareketinin öncülerinden olan bu iki araştırmacıdan Richardson, silahlanmanın ve savaşın nedenlerini matematiksel veriler ışığında araştırmıştır. Richardson'a göre

bkz) Fakat yaptıkları araştırmalar için; ikisinde de en büyük talihsizliği, iki savaş arası dönemde yaşamaları olmaktadır. Keza ne Richardson ne de Wright yaşadıkları dönem itibarı ile konuyla ilgili önemli bir gündem yaratmamaktadırlar. Ancak sonraki barış araştırmacılar için, arkalarında önemli birikimler bırakmaktadırlar.[60]

Birinci Dünya Savaşının getirdiği yıkımların sonuçları, her ne kadar istatistik ve matematiğe dayanan pozitivizmin etkisini kamçılasa da özellikle idealizm akımının o dönem itibarı ile popülerliği, alan için önemli katkı sunmaktadır. Nitekim Birinci Dünya Savaşın nedenleri üzerinde araştırma yapan idealist akademisyenlerin birikimi, barış çalışmaları dışında, uluslararası İlişkiler disiplinin doğmasına vesile olmaktadır.[61] Özellikle de akademisyen kökenli ABD Başkanı Woodrow Wilson'un başını çektiği idealist politikacılar ve bu uğurda çalışmalar üreten akademisyenlerin birikimi ile uluslararası ilişkiler kürsüleri, siyaset bilimi disiplininden ayrı olarak kurulmaya başlanmaktadır.[62]Hem barış çalışmaları alanında hem de uluslararası ilişkiler disiplininde öncü roller oynayan bu idealist entellektüeller, çalışmanın barış başlığı altında ele alındığı gibi Grouist'un tanımladığı uluslararası hukuk ve

---

silahlanma yarışı direk olarak savaşla, güvensizlikle ve düşmanlıkla bağlantılı olmuştur.Richardson'un bu bulguları ondan yaklaşık 180 yıl önce yaşamış Immanuel Kant'ın da üzerinde çalıştığı; silahlanma yarışı ve savaş arasındaki paralelliğe benzemektedir. Barış Çalışmalarının ilk kurumsallaşması yolundaki bir diğer önemli araştırmacı olan Quincy Wright da pozitivizmin bütün inceliklerini içine sindirerek söz konusu alana özellikle deneysel metodojik olarak katkı sağlamıştır. Ayrıca Wright, silahlı çatışmaları psikoloji, biyoloji, politika ve hukuk alanı gibi farklı disiplinlerde incelemiştir. Bunla birlikte Wright'e göre çatışmaların çıkmasının en önemli sebelerinden bir tanesi liderlerin geleceği öngörememesidir. Bu iki araştırmacı için ayrıntılı bilgi için bu eserlere bakınız. Peter Lawlar "Peace Studies",*Security Studies An Introduction*, Editör:Paul D.Williams,Routledge Taylor and Francis Group,2008 New York ,ss.76-77.; Stephen A.Richardson, "Lewis Fry Richardson(1881-1953):APersonel Biography" ,*Conflict Resolution,*Vol:1,No:3,1957,ss.300-301.; Michael Nicholson, "Lewis Fry Richardson and the Study of the Causes of War",*British Journal of Political Science,* Cambridge University, Press,Vol:29,No:1, 1999,s.548-550.; Mustafa Aydın, *a.g.e.,* ss.29-32.; Immanuel Kant,Edebi, *Barış Üzerine Felsefi bir Deneme*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, No:113-195,Dış Münasebetler Enstitü Yayınları 14,Çeviren Yavuz Abadan, Seha Meray, Ankara 1960, ss.10-11.; Allen S.Whiting, "In Memoriam :Quincy Wright 1890-1970 A Symposium," *The Journal of Conflict Resolution,Sage Publications,* Vol:14, No:4,1970, ss.444-448.

[60] Peter Lawlar, *a.g.e*., s.77-78.

[61] Faruk Sönmezoğlu, *Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi* Filiz Kitabevi, İstanbul,2005, s 103-106.

[62] Pınar Bedirhanoğlu, "Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler" *Siyaset Bilimi Kavramlar İdeolojiler Disiplinler,* 3.Baskı, Hazırlayan Gökhan Atılgan, Atilla Aytekin, Yordamkitap,2013, ss 514-529; Faruk Sönmezoğlu *a.g.m,,* s.103-106.

Hobbes'un kavramlaştığı anarşiyi baz alarak, çatışmalara barışçıl yollar ile alternatif çözüm üretme yolunu tercih ettikleri görülmektedir. Çünkü Birinci Dünya Savaşı sonucunda; idealist düşüncelerinin bir ürünü olarak ortaya çıkan Milletler Cemiyeti(MC); devletlerarasındaki bozulan düzene, hukuk bağlamında bir çözüm üretmenin yanında, söz konusu devletlerin egemenliğini de belirli kurallar dahilinde sınırlamaya çalışmaktadır.[63] Daha açık bir ifade ile devletlerden oluşan devlet üstü bir otorite ile Hobbes'un belirtiği anarşi, Griots'un tanımladığı uluslararası hukuk bağlamında denetlenlenebilecek duruma getirmeye çalışılmaktadır. Bunu da Birinci Dünya Savaşından sonra artmaya başlayan liberal düşüncelerin etkisi ile "MC" aracılığıyla "barışçıl yollarla" yapılmak istenmiştir. Ayrıca MC 'nin kurulması, Immanuel Kant'ın; liberal ve idealist temellendirmelerle kavramlaştırdığı *Edebi Barış*[64]çalışmasının, "güvenlik boyutunun" uygulanması adına da önemli olmaktadır.[65]

II. Dünya Savaşı'ndan sonra gerek idealist barış araştırmacılarının yaptıkları çalışmalar, gerekse de Richardson ve Wrigth'in yaptıkları araştırmalar, akademide ses getirse de dönemin konjonktürü ile alakalı olarak, uygulamada sönük kalmıştır. Keza ne büyük idealist fikirlerle kurulan MC ne de kapsamlı matematik ve istatiksel veriler ile desteklenen Richardson ve Wrigth'in çalışmaları, İkinci Dünya Savaşı'nın çıkmasına engel olamamıştır. Bu yüzden barış çalışmaları için, geçmişten ders çıkarılması bakımından; İkinci Dünya Savaşı'nın sonrası, önemli bir dönüşümün miladı olmuştur. Nitekim İkinci Dünya Savaş'ından sonra, uluslararası barışın oluşması için kurulan ilk örgüt olan MC'nin, çatışmaları çözmedeki pasif tutumu ve söz konusu çatışmaları, "barışçıl yollarda çözme pratiğindeki başarısızlığı" BM

---

[63] Mustafa Aydın, *a.g.e.*, s.32.

[64] Immanuel Kant, Edebi Barış eserinde Sonsuz Barışın nihai maddelerine devletler hukukuna bağlı hür devletlerden oluşan bir ulus- ötesi örgütün kurulmasını da eklemektedir. Zira Ona göre bu örgütün kurulması halinde, uluslararası güvenliğin sağlanması daha kolay hale gelecektir. Bkz. Immanuel Kant, *a.g.e.,* s.22-23.

[65] Mustafa Aydın, "Uluslararası İlişkilerde Yaklaşım Teori ve Analiz", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi,* Cilt 51, Sayı 1, Ankara 1996, s.88-89.

Örgütünün bu konuda daha sistematik kurulmasına vesile olmuştur.[66] Esasen BM'nin kuruluş taslağı incelendiğinde de; çatışmaları çözmede MC'nin düşdüğü durumdan dersler çıkardığı görülecektir. Çünkü BM kuruluş taslağında; çatışmalara "barışçıl yollarla olmayan" yani güç kullanımı içeren zorlayıcı tedbirleri uygulayabilmek için kendisine meşru zemin oluşturduğu gözlemlenmektedir.[67]

İkinci Dünya Savaşının yıkıcılığı elbette ki Birinci Dünya Savaşının yıkıcılığından daha fazla olduğu için, sonuçları da o oranda daha sarsıcı olmaktadır. Hem savaşta kullanılan silahların tahribat gücü ile yaşamını yitiren sivil insanlarının sayısı hem de söz konusu savaştan sonra girilen Soğuk Savaş döneminde, aşırı uçlarda kutuplaşan siyasal denge, bu duruma kanıt olarak gösterilmektedir.[68]Bu doğrultuda bakıldığında, İkinci Dünya Savaşının doğurduğu bu sonuçlar, barış çalışmaları üzerinde çok fazla etkili olduğu görülmektedir. Özellikle de Soğuk Savaşın ilk yılları, söz konusu alanın içeriği açısından, dönemin atmosferinden etkilendiği görülmektedir. Zira; Soğuk Savaşın ilk yıllarında, ideolojik olarak aşırı uçlarda zıtlaşan siyasal otoritelerin birbirlerine karşı girdikleri menfaat ya da caydırıcılık mücadeleleri, 1950'li yıllardan itibaren görüleceği gibi çatışma teorilerini doğurmaktadır.[69] Özellikle söz konusu dönemde çok popüler olan Realizm akımının tetiklediği bu oyun teorileri ve çatışma teorileri, anlaşmazlıkların ya da çatışmaların dinamiklerinin incelenmesi adına barış çalışmaları için önemlidir.[70] Ayrıca Soğuk Savaşın ilk yıllarından itibaren, yine bu oyun teorileri ve çatışma teorileri ile bağlantılı olarak, teknoloji alanındaki gelişmeler sayesinde bilgisayar yardımıyla hipotezlerin test edilmesi, söz konusu çatışmaların daha kapsamlı ele alınmasının önünü açmaktadır.[71]

---

[66] Muzaffer Ercan Yılmaz, *Toplumlar Arası Çatışmalarda Barışı İnşa Etmek Birleşmiş Milletler Barış Güçleri ve Alternatif Uyuşmazlık Çözümü,* Dora Yayıncılık, Bursa 2015, s.12-22.
[67] Muzaffer Ercan Yılmaz" *a.g.e.*," s.25.
[68] Oral Sander, *Siyasi Tarih (1918-1994),* İmge Kitabevi, 17 Baskı, Kasım 2008, Ankara, ss.201-322.
[69] Serdar Güner, "Oyun Kuramı Uluslararası Politika". *Odtü Gelişim Dergisi; Metu Studies'in Development,* Vol: 30, No:2, 2003, s.103-180.
[70] Serdar Güner, *a.g.m., s.103-180.*
[71] Mustafa Aydın, Barış Çalışmaları ve Çatışmaların Çözümü…, s.34.

Barış Çalışmalarının kurumsal olarak İkinci Dünya Savaşından sonra gelişmesini sağlayan en önemli faktörlerden birisi kuşkusuz savaşın sonlarına doğru ABD tarafından Japonya'ya atlan atom bombaların, sosyal bilimler ile doğa bilimleri ve fizik alanlarında çalışan akademisyenleri aşırı derecede tedirgin etmesidir.[72] Çünkü daha önce herhangi bir savaşta kullanılan hiçbir silah, dünya üzerinde bu denli bir etki bırakmamıştır.[73]Hal böyleyken; İkinci Dünya Savaşı'nın getirdiği vahşet yetmezmiş gibi bir de savaştan sonra kutuplaşmaya başlayan siyasal atmosferin getirdiği nükleer silahlanma yarışı, başta bilim camiası olmak üzere herkesi tedirgin etmeye yetmiştir. Nitekim, nükleer silahlanmanın önlenmesi ve kısıtlanması için; İkinci Dünya Savaşı'nda yaşanılan acıların bir daha yaşanılmaması adına, harekete geçen bilim insanları, barış çalışmaları ile ilgili yapılmakta olan birçok araştırmaya dahil oldukları görülmektedir. Bu doğrultu da özellikle 1955 yılında silahların önlenmesi ve kısıtlanması adına hazırlanan Einstein-Russell Manifestosu[74]önemlidir. Zira bu söz konusu manifesto neticesinde, Pugwash Hareketi'nin[75]kurulması ile barış çalışmaları, bireysel bir çalışma alanı olmaktan sıyrılıp daha kolektif ve daha kurumsal bir alana dönüşmektedir. Pugwash Hareketi ile Barış Çalışmaları hem dünya kamuoyunda hem de akademi camiasında popüler bir alan almaya başlarken, özellikle söz konusu akademik grupların girişimi ile Barış Araştırmaları Enstitüleri

---

[72] Bertrand Russell, Albert Einstein "Russell-Einstein Manifesto",*The Manifesto In Literature :Activism,Unrest,and The Neo-Avant-Garde*, Editör:Thomas Riggs, Gale Cengage Company, Michagan 2013.s.380-383.

[73] Eric Hobsbawm, *Kısa 20.Yüzyıl 1914-1991 Aşırılıklar Çağı*, Sarmal Yayınevi, Çeviren: Yavuz Alogan, İstanbul 1996, Ekim, s.209.

[74] 9 Temmuz 1955 Yılında Londra'da toplanan farklı alanlardaki bilim insanları, Nükleer Silahların kullanımını getirdiği dehşetin ve Nükleer Silahlanma yarışının dünyayı sokabilecek olası bir vahşetin uluslararası kamuoyu ile paylaşılması ile, barış için eyleme geçilmesi gerektiği üzerinde mutabakata varılan bildiri. Bkz, Bertrand Russell, Albert Einstein, *a.g.m*.ss.380-382.

[75] Einstein-Russell Bildirisinden sonra bilim insanları Nükleer Silahlarının ve Diğer Kitle İmla Silahlarının kullanımının sınırlandırılması ve yasaklaması adına dolayısıyla da barış çalışmalarının kurumsallaşması adına 1957 yılından günümüze kadar Pugwash Konferansları adı altında toplantılar yapmaktadırlar.Bkz. https://pugwash.org/ (25.10.2019).

ve barış ile ilgili çalışmalar yapan kurumların kurulmaya başlandığı gözlemlenmektedir.[76]

Einstein-Russell Manifestosu ve hemen akabinde Pugwash Hareketi'nin barış çalışmalarında getirdiği bu kolektif araştırmalar ve kurumsallaşma rüzgarı, 1955 yılında uluslararası ilişkiler uzmanı Elise Boulding'in başını başını çektiği, farklı alanlardan gelen akademisyenlerin ABD'de *Center for Advanced Studies in Behavioral Sciences'i* Davranış Bilimlerinde İleri Araştırmalar Merkezi'ni kurmaları ile büyük bir ivme kazanmaktadır.[77]Daha sonra bu aynı grup bilim insanı, 1957 yılında Michigan Üniversitesi'nde Çatışma Çözümü Araştırma Merkezi'ni (*Center for Research on Conflisct Resolution)'* kurup, bununla bağlantılı olarak da Çatışma Çözümleri (*Journal for Conflict Resolution)* adlı bir dergi çıkartmaktadırlar.[78] Bilhassa 1950'li yılların sonunda, Barış Çalışmalarının kurumsal kimliğinin kazanılması yolunda sayıları hızlı bir şekilde artmaya başlayan bu barış enstitülerin içinde en dikkat çekici olanları ise şunlardır: Kanada'da kurulan Barış Araştırmaları Enstitüsü (*Peace Research Institue*) ve Norveç'te kurulan Oslo Barış Araştırma Enstitüsü *Peace Research Institute Oslo(PRIO)* ile İngiltere'de kurulan Lancester Barış Araştırma Merkezi (*Lancaster Peace Research Centre*)'dir.[79] Özellikle Johan Galtung tarafından kurulan PRIO'nun, barış çalışmalarının gelişimine büyük katkı sunduğu görülmektedir. Zira Galtung, PRIO ile bağlantılı olarak 1964 yılında yayınlamaya başladığı Barış Araştırmaları Dergisi'yle (*Journal of Peace Research*)söz konusu alanda kendisini çok değerli bir yere koymaya başarmaktadır. Bunlarla

---

[76] Ancak Pugwash hareketinden önce,1945 yılında Fransa'da Institut Français de Polaemologie ve yine aynı yıl bu kez ABD'de psikolog Theo Lentz'in çabaları ile davranışsal yönden araştırmalar yapan Lentz Peace Research Laboratory gibi barış kurumları kurulmuştur.Fakat Pugwash Hareketi gibi ses getirmemiştirler. Bknz. Jonilda Rrapaj,, "Barış Çalışmaları ve Güvenlik", *Uluslararası İlişkilerde Güvenlik: Teorik* ,Derleyen Emre Çıtak, Osman Şen, Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi, https://www.academia.edu/9296012/Bar%C4%B1%C5%9F_%C3%87al%C4%B1%C5%9Fmalar%C4%B1_ve_G%C3%BCvenlik_Peace_Studies_and_Security 2014,(16.01.2021), s .87..; Peter Lawlar, *a.g.m.*,s.77-78.

[77] Mustafa Aydın , *a.g.e*, s.38.

[78] Jonilda Rrapaj, *a. g. e.*, s.88.

[79] Bunlarla birlikte bilhassa İskandinav ülkelerinde önemli Barış Araştırmaları Kurumlarının kurulduğu görülmüştür.Bu kurumlar sırasıyla şunlardır: 1963 yılında International Peace Research Society(İsveç), 1965 'de kurulan International Peace Research Association-"IPRA"-(Holanda)

birlikte 1962 Küba Krizi ile ABD ve SSCB'nin dünyayı nükleer felaketin eşiğine getirmesi ve söz konusu krizden sonra da uluslararası politikanın yumuşama dönemine girmesi, barış çalışmalarının gelişmesi için önemli bir diğer faktör olmuştur.[80]

Barış çalışmalarının kurumsallaşmaya başladığı bu ilk dönem, belki I.Dünya savaşının sonrası ile başlandı denilebilir; ancak söz konusu alanın gerçekten kurumsal kimliğini alması, bilhassa 1950'li yılların başı ile 1960'lı yılların sonunu kapsamaktadır.[81]Bu söz konusu dönemde barış araştırmacıların temel hedefi; olası bir sıcak çatışmayı ve en önemlisi de ihtimal dahilinde ki nükleer bir felaketi önlemektir.[82]Bu açıdan düşünüldüğünde yukarıda bahsedilen çatışma çözümleri ve oyun teorilerinin popülerliğin artması ile kurulan kurumların ve de çıkartılan dergilerin güvenlik odaklı olması, bunun bir sonucu olarak gösterilmektedir.[83]Çünkü söz konusu dönemde, barış çalışmaları ile ilgili araştırma yapan araştırmacıların hemen hepsi, tek amaç etrafında toplanmaktadır: "Olası bir nükleer felaketi önlemek". Bunun içinde barış çalışmalarının kurumsal kimliğinin oluşmaya başladığı bu dönemde güvenlik ve realizmin dinamiklerini içinde barındıran oyun teorileri daha önemli olmaktadır.[84]Ayrıca bu dönemde yine barış çalışmaları için, pozitif bilimin nimetlerinden olan doğa bilimlerinden, matematikten, fizikten ve davranış bilimlerinden faydalanıldığı; hatta savaşların, çatışmaların ve şiddet araçlarını pozitif bilimler vasıtasıyla kavramlaştırılmaya çalışıldığı bir dönem olmuştur. Bu da farklı

---

[80] Paul Rogers and Oliver Rambsbothan, *a.g.m.*, s.744-745.

[81] Barış çalışmaların kurumsal gelişimi genel olarak üç dalga şeklinde incelenmektedir. Birinci Dalga çatışma çözümleri odaklı, olası bir savaşı engellemeye yönelik olup, 1950 ile 1968 Vietnam Savaşına kadar ki süreyi kaplarken, İkici Dalga 'da 1968'den Soğuk Savaşın bitimine kadar ki süreyi kaplamaktadır. Bu dönemde barış çalışmalarının gündemini ise genellikle; eşitlik, adalet ve özgürlük konuları yer almaktadır. Üçüncü Dalga barış çalışmalarına ise Soğuk Savaştan günümüze kadar ki süreci kapsamaktadır. Üçüncü Dalga barış çalışmalarına etnik ve dini çatışmalarının artması ile kimlik faktörü ile özellikle 11 Eylül saldırısından sonra da terörizm faktörü dahil edildi. Ayrıntılı bilgi için bkz. Carolyn M.Stephenson, "Peace Studies Overview", *Encyclopedia of Violence Peace and Conflict,* Second Edition,Volume 2, Editor :Lester Kurtz,George Mason University Department of Sociology and Anthropology,USA,Academic Press in an imprint of Elsevier,s.1534-1548.

[82] Paul Rogers and Oliver Ramsbothan. ,*a.g.m.,* s.740-741.

[83] Jonilda Rrapaj,*a.g.m.* ss.87-.88.

[84] Gös.yer.

alanlardaki bilim adamalarının barış çalışmaları içinde ortak çalışmalar yapmasına vesile olmuştur. Bu bağlam da Sigmand Freud ve Einstein'ın savaşların ve şiddetin nasıl bitirileceği ile ilgili birbirlerine gönderdikleri mektuplar güzel bir örneği teşkil etmektedir.[85]Bunlarla birlikte yine bu dönem için; liberal fikirlerin yükselişi ile idealist liderlerin önderliğinde; uluslararası örgütlerin ve sivil toplum kuruluşlarının kurulduğu, bu amaçla savaşların ve çatışmaların "barışçıl yollarla" engellenmek veya çözüme kavuşulmak istendiği; ancak yapısal uyumsuzluğa kesin bir çözüm getiremedikleri için de başarısız oldukları görülmektedir

1.2.2. Barış Çalışmalarının Büyüyen Sınırları

"Barış Çalışmalarının Büyüyen Sınırları" başlığı söz konusu alanın kurumsal olarak doğduktan sonraki sürecini yani gelişimini ve genişlemesini ele almaktadır. Ancak araştırmanın sınırlarını bozmamak adına barış çalışmalarına; sadece siyaset bilimi ile uluslararası ilişkiler disiplinlerinin katkıları incelenmiştir. Özellikle, 1960'lı yılların sonlarına doğru ABD'nin Vietnam'a girmesi ile dönüşüm yaşamaya başlayan barış çalışmaları,68 Öğrenci Hareketleri ve SSCB'nin Çekoslovakya'yı işgal etmesi ile tabiri caizse şiddetli bir şekilde silkelemiştir.[86]Çünkü bu olaylar; özellikle de Vietnam Savaşı, barış çalışmalarının kurumsallaşmasından hemen sonra gerçekleştiği için, söz konusu alanda, önceden yapılmış araştırma modellerindeki boşlukları, gözler önüne sermektedir.[87] Çünkü en nihayetinde önceki çalışmalar için çatışmalar, Vietnam Savaşı'na kadar ya Aristoteles'in vurguladığı gibi uzlaşmak için bir vesile ya da Carl von Clausewitz'in kavramlaştırdığı gibi siyasal bir araç niteliği taşımaktadır.[88]

---

[85] Savaşın nedenselliği ve nasıl sonlandırılmasına yönelik birbirlerine mektup gönderen davranışsal bilimci Sigmund Freud ve Fizikçi Albert Einstein,Ayrıntılı bilgi için bkz. Sigmand Freud, *Einstein'a Mektup* , Çeviren: Nursel Yıldız ,Kafekültür yayıncılık ,İstanbul 2017,ss..7-48.

[86] Mustafa Aydın,*a.g.e.*.ss.40-43.

[87] Gös.yer.

[88] Carl Von Clausewitz, *Savaş Üzerine*,1.Basım, Çeviren: Fahri Çeliker, Alfa Yayınları, Temmuz 2018, İstanbul, s .29-36.; Aristoteles, *a.g.e.*, s.221-222.

ABD ile Kuzey Vietnam arasında yapılan ve 1965 yılından başlayıp, 1973 yılına kadar devam eden Vietnam Savaşı sadece ABD'nin ve Vietnam'ın kaderini değil, aynı zamanda savaş sonrasında milletler arasındaki münasebetleri de derinden etkilemektedir.[89] Çünkü Vietnam Savaşı bir asimetrik savaştı ve uluslararası toplum, o güne kadar bütün enerjisini simetrik savaş üzerine harcamaktadır.[90] Üstelik bu savaş devasa bütçesi ile yıkıcı konveksiyonel silahları olan bir büyük devletin, gerilla taktikleriyle mücadele eden ve kendisinden bir hayli küçük bir devlete yenilmesi ile son bulmuştur.[91] Bu da barış araştırmacılarını, Vietnam Savaşı'ndan itibaren sadece iki ya da daha fazla devletin birbirleri ile girdikleri düzenli çatışmalarını inceleyen bir alan olmaktan çıkarmıştır. Esasen barış çalışmalarının içeriğinin bu denli radikal bir şekilde değişmesi ve genişlemesi sadece asimetrik savaşlarla açıklanacak bir durum değildir. Zira, ABD'nin Vietnam'a girmesi, barış çalışmalarında; salt bir çatışmayı çözmekten çok; "sömürü " anlamında güçlü bir devletin kapasitesinden epey aşağı olan bir devlette, kendi ideolojisi uğruna neler yapabileceğini göstermekle; bu da adalet, eşitlik ve şiddet kavramlarını tartışmaya açmaktadır.[92] Dolayısıyla Vietnam savaşı, söz konusu alanda; sömürü, özgürlük ve eşitlik kavramlarının türetilmesiyle sömürü mekanizmalarının neler olabileceğini, egemenlik sınırlarının nasıl okunması gerekilebileceği ve bahsi geçen çatışmalarının tanımlanması ile birlikte hedeflerinin nasıl öğrenilebileceğini göstermiştir.[93] Ayrıca çatışmaları ve hedefleri saptarken de çatışan tarafları ve çatışan tarafların çıkarlarını uluslararası sistem ile ekonomik bağımlılık bağlamında ele almayı göstermektedir.[94]

ABD'nin maddi kaynaklarını Vietnam Savaş'ına akıtması, Amerikan halkının Pentagun'a ve Beyaz Saray'a karşı müthiş bir tepki başlatmasına sebep olmuştur. Bu

---

[89] Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, Cilt 1-2.16.Baskı, Alkım Yayınevi İstanbul 2007, s.673.
[90] Mustafa Aydın, *a.g.e.*, s.40-41.
[91] Fahir Armaoğlu, *a.g.e,*. s.,673-680.; Peter Arnett,Savaş Alanından Canlı Yayın:Vietnamdan Bağdat'a Dünyanın Savaş Bölgelerinde 35 Yıl, Çeviren: Muhittin Karkın-Ceren Balel, 1.Baskı,İletişim Yayınları, İstanbul 1999,s.252-268.
[92] Peter Arnett, *a.g.e.*, s.252-275.; Carolyn M.Stephenson,*a.g.m.* s1540.
[93] Paul Rogers and Oliver Ramsbothan. , *a.g.m*,.s.746; Mustafa Aydın,*a.g.e.*,ss. 42- 43.
[94] Mustafa Aydın, *a.g.e.*, s.43.

tepki, özellikle ABD'de barış çalışmalarının lisans düzeyinde başlatılarak üniversitelerde ders olarak okutulmasına kadar; barış araştırmaları için, bir sürü kurumsal gelişmeyle sonuçlanmıştır.[95]Ancak Amerikan halkının ve daha sonra bütün dünyanın, Vietnam Savaşı'na verdiği bu kollektif tepki, ABD'den çok, özellikle Kuzey Avrupa ülkelerinde etki bulmakta; zira bahsi geçen tepkilerden sonra söz konusu bölgelerde; radikal ve eleştirel barış çalışmaları, hızlı bir şekilde kurulmaktadır.[96] Bu radikal ve eleştirel barış kurumlarının en büyük eleştirisi ise salt ateşkes anlamında yapılan barış çalışmaları ve bu çalışmalarda göz ardı edilen ekonomik bağımlılık, eşitlik, özgürlük ve adalet kavramları olmaktadır. Ayrıca Vietnam Savaşı'nın yarattığı global tepki, sadece barış eğitiminin ve barış çalışmalarının teorik olarak genişlemesini sağlamakla kalmayarak, özellikle büyük ölçüde tetiklediği, 68 Öğrenci Hareketleri ile uygulamada barış için "protesto" kültürünü kazandırmıştır.[97]

Vietnam Savaşı dışında barış çalışmalarına konu bakımından genişlik katan diğer bir önemli mesele de yine aynı yılda cereyan eden, SSCB'nin Çekoslovakya'yı işgal etmesidir.[98]1968 yılında SSCB'nin, Çekoslovakya'yı komünizmden kopma noktasına geldiğini bahane ederek, Çekoslovakya'ya girmesi, hem Doğu Bloğunda hem de Batı Bloğunda tepkiyle karşılanmıştır.[99] Bu tepkiler, siyasal bir tabir olan "egemenlik ve demokrasi" kavramlarının barış araştırmalarına dahil edilmesi ile neticelenmiştir.[100]Bu da daha çok, egemenlikleri ve bağımsızlıkları kısıtlanan bir devletin veya halkın, olası bir çatışmanın çıkmasındaki payı ve söz konusu çatışmalara gösterebileceği reaksiyon üzerine olmaktadır.[101]1970'li yıllarda barış çalışmalarında iyice yerini sağlamlaştırdıkları görülen "egemenlik, demokrasi,

[95] Carolyn M.Stephenson, *a.g.m.*,s.1540.
[96] Gös.yer.
[97] Feryat Bulut, "68 Kuşağı Gençlik Olaylarının Uluslararası Boyutu ve Türkiye'de 68 Kuşağına Göre Atatürk ve Atatürkçülük Anlayışı", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi,* Sayı11, Cilt 23, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları,2011, s.123-133.
[98] Mustafa Aydın, *a.g.e.s.*40.
[99] Fahir Armaoğlu, *a.g.e.* s.562.
[100] Mustafa Aydın, *a.g.e.*, s.40-43.
[101] Gös.yer.

adalet, eşitlik ve özgürlük" gibi konuların, 1973 Petrol Kriziyle de "yoksulluk ,eşitsiz kalkınma" gibi ekonomik içerikli sözcüklerle, söz konusu alanda incelemeye tutulduğu gözlemlenmektedir.[102]Ayrıca 1970'li ve 1980'lı yıllar, özellikle 1960'lı yıllarının sonunda başlayan olaylar zinciri ile bağlantılı olarak, itirazların sokaklara yansımasıyla beraber; protestoların, gösterileri yürüyüşlerinin ve kısmen şiddete varan eylemlerin; söz konusu alanı, uygulama noktasında etkilediği gözlemlenmektedir. Dolayısıyla 1970'lı yıllar, barış araştırmacılarının teorik gözlemcilikten çok, aktif ve sahada bir tutum içine girdikleri görülmektedir.[103] Esasen barış araştırmacılarının aktif bir şekilde sahada yer almasını etkileyen siyasi olaylar, barış çalışmaları için, önemli fırsatlar sunmuştur. Özellikle, Bağlantısız Devletlerin ve o dönemde Romanya gibi ait olduğu bloğa aidiyet seviyesi düşük olan devletlerin, bloklar üstü tutumu ve uluslararası sistemde ki yumuşamadan(*detand)* kaynaklı, farklı ideolojik kutuplardaki devletlerarasında gelişmeye başlayan diyaloglar; barış araştırmacılarına saha çalışmasında "arabuluculuk" için cesaret vermiştir.[104]Ayrıca Soğuk Savaştan sonraki yıllarda barış araştırmacıları için çok önemli bir araç niteliği taşıyacak olan "arabuluculuk" özellikle de Camp David türü gelişmeler ile beraber, barış çalışmaları literatürüne "üçüncü tarafın müdahalesi" gibi yeni olmayan, ancak son derece pratik bir katkı sunmaktadır.[105]Bu da barış çalışmalarında popülerleşen "üçüncü tarafın müdahalesi ve arabuluculuk" gibi barış için bir araç olarak kullanılan argümanların, sadece barış araştırmacılarına değil; aynı zamanda ulusal ve uluslararası örgütlerin bir sorun karşısında takınacaklar durum içinde iyi bir referans olmaktadır.[106] Nitekim bu çalışmanın incelediği konu olan Makedonya ve Yunanistan isim sorununda görüleceği gibi BM, çözüm için

---

[102] Carolyn M.Stephenson, *a.g.m*., s.1540-1541.
[103] Gös.yer.
[104] Farklı Düzene Sahip Olanlar da Barış İçinde Bir Arada Yaşar", Cumhuriyet Gazetesi, 3 Ağustos 1969, Sayfa 1.
[105] Hüseyin Bağcı," Çatışma Analizi", *Barışı Konuşmak Teori ve Pratikte Çatışma Yönetimi*,2.Basım, Editör: Nezir Akyeşilmen, Odtü Yayıncılık, Ankara 2014, s.3.; Mustafa Aydın, a.g.e., s.44.; Paul Rogers and Oliver Ramsbothan. ,*a.g.m*,.s.748.
[106] Carolyn M.Stephensun,*a.g.m*., s.1542.

Amerikalı diplomat Matthew Nimetz'i arabulucu sıfatında özel temsilcisi olarak görevlendirmiştir.

Öte yandan 1970 ve 1980 yıllarda barış çalışmaları için bu dönemde dikkat çekici bir diğer gelişme de kadın hareketinin ve ekolojik sorunların barış çalışmaları kapsamında değerlendirilmeye başlanmasıdır.[107]19.yüzyılda oluşmaya başlayan kadın hareketi, köleliğin kaldırılması, eşitlik özgürlük ve barış için uğraşan örgütlerin güdümünde kurulmuştur.[108] Zira Uluslararası Kadın Hareketi[109]'nin Birinci Dünya Savaşından hemen önce, yaptığı son toplantı göz önüne bulundurulduğunda her iki ittifakta yer alan devlet yetkililerine yaptıkları çağrı; savaşın olmaması ve olası çatışmaların yaratacağı korkunç sonuçlar üzerinedir.[110]Ancak yukarıda da ifade edildiği gibi kurumsal olarak kadın hareketinin barış çalışmaları kapsamı alanı içinde incelenmeye başlanması, 1970'li ve 1980'li yıllarla bulmaktadır. Aynı şey ekolojik sorunlar için de geçerlidir. Zira barış ile ekolojik sorunların aynı kapsamda incelenmesi, 1960'lı 1970'li ve 1980'li yıllardan itibaren endüstri toplumlarının doğal çevreye yaptıkları etkinin incelenmesi ile başlamaktadır.[111] Bunların dışında 1980'li yıllarda, Polonya'daki "Dayanışma Hareketi" ve Filipinler'deki "Kansız Devrim" gibi olayların barış çalışmalarına derinlik ve genişlik yönünden katkı sağlayan önemli gelişmelerden ikisi olarak değerlendirilmektedir.[112] Nitekim hem Polonya'da hem de Filipinler'de muhaliflerin siyasal iktidarlara karşı şiddetsiz

---

[107] Carolyn M.Stephenson,*a.g.m*.s.1540-1544.
[108] Aslı Davaz, *Eşitsiz Kızkardeşlik Uluslararası ve Ortadoğu Kadın Hareketleri : 1935 Kongresi ve Türk Kadın Birliği*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları,1 Basım, İstanbul 2014,ss.19-25.
[109] Uluslararası Kadın Hareketinin ilk örgütlenmesi 19.Yüzyıla dayanmaktadır. İlk önce ulusal düzeyde küçük gruplar halinde örgütlenen kadınlar, başka ülkelerde ki hemcinsleri ile temasa geçerek uluslararası düzeyde organizasyonlar yapmaya başlamaktadırlar. Özellikle maceracı seyyah kadınlar sayesinde birbirlerine gönderdikleri mektuplar ve yazılar sayesinde bir birlerinde yakınlaşmaktadırlar. Ayrıntılı bilgi için Bkz. Aslı Davaz,a.g.e.25.
[110] Aslı Davaz ,*a.g.e.*, s.100-101.
[111] Paul Rogers and Oliver Ramsbothan. ,*a.g.m*,.s.745.
[112] Carolyn M.Stephenson,*a.g.m*.s., s.1542.

eylemlerle direnmesi, barış çalışmalarının "şiddet içermeyen çatışmalarının" üzerinde durmasına vesile olmaktadır.[113]

Barış çalışmaları için 1990'lı yıllar, Soğuk Savaşın bitmesi ile alanda nispeten bir durulma ve rehavete kapılma yılları olmuştur. Fakat hemen akabinde Balkanlarda ve Afrika'da başlayan etnik çatışmalar ve etnik çatışmaların yarattığı ağır insan hakları ihlalleri, barış çalışmalarının kelime ajandasını zenginleştirirken, söz konusu alanın popülerliğini korumasında da önemli bir faktör olmaktadır. Zira barış çalışmaları; 1990'lı yıllardan itibaren; çatışmaların daha yerel düzeyde görülmesi ile siyasi, medeni ve ekonomik haklarla bağlantılı olarak "etnik kimlikleri ve sorunlarını" da incelemeye başlamaktadır.[114] Böylece alanda alternatif paradigmalar üretilmesi adına farklı kimlikleri bulunan alt grupların siyasal temsiliyet hakkı, çoğulcu demokrasi başlığı altında barış kapsamında incelenmeye başlanmaktadır.[115]Ayrıca bu yerel düzeydeki çatışmalar, uygulamada BM'nin politikalarıyla; "savaşı önleyici diplomasi, barışı koruma ve barış inşası" gibi kavramların barış çalışmalarına dahil edilmesi ile neticelenmektedir.[116]Bütün bunlarla beraber bu dönemde, barış çalışmaları için dikkat çeken bir diğer önemli gelişme de barışla ilgili dergilerin ve ansiklopedilerin sayılarında ki artış ile isteyen herkese konu ile ilgili okumalar yapabilme olanağının sunulması olmaktadır.[117] Ancak bilginin sunulması bakımından bu konuda ki milat niteliğindeki gelişmeler 2000'lı yıllarda olmuştur. Özellikle internet kullanımın yaygınlaşması ile her zaman ve her yerde ilgililere sunulan elektronik kaynaklar sayesinde elde edilen bilgilerin diğer bilgilerle karşılaştırılması hem araştırmacılar için hem de başka alıcılar için pratiklik kazandırmıştır. Ancak Barış çalışmaları için 2000'li yılların en önemli gelişmesi,

---

[113] Şiddetsiz direnmenin Barış Çalışmaları ve Demokrasiler Üzerinde Etkisi için Bkz. Gene Sharp, From Dictatorship To Democracy A Conceptual Framework For Liberation, Fourth Edition, The *Albert Einstein Institution*, USA, May 2010, s.1-70.; Mustafa Aydın, a.g.e., s.45.
[114] Carolyn M.Stephenson,*a.g.m.*s.1543-1545.
[115] Murat Aktaş, *Çatışma Çözümleri ve Barış* İletişim Yayınları,1 Baskı, İstanbul 2014,s.8.
[116] Alpaslan Özerdem, *Barış İnşası Kuram ve Uygulaması,* 1.Basım, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara 2013, s.3-12.; Carolyn M.Stephenson, *a.g.e.,* s.1543.
[117] Carolyn M.Stephenson ,*a.g.e.*, s.1544-1546.

kuşkusuz 11 Eylül 2001 tarihinde ABD'ye yapılan intihar saldırılarıdır. Çünkü bahsi geçen bu saldırıdan sonra ulusal ve uluslararası güvenlikle bağlantılı olarak "terörizm" kavramı da alan içinde incelenmeye başlanmaktadır.[118] Yine bu saldırı ile bağlantılı olarak, ABD sırasıyla önce Afganistan'a sonra da Irak'a girecek, girdiği yerlerde de yaptığı çatışmaların insan hakları boyutu, alan içinde tartışılmaya başlanacaktır.[119]Bu da dini ve etnik dinamiklerin çatışmalardaki boyutunun incelenmesine neden olacaktır.[120]Dolayısıyla 11 Eylül saldırısı ve akabinde ABD'nin politikaları, barış çalışmaları ajandasına, günümüze kadar devam edecek olan; devletin güvenliği için sınırlanan insan haklarını, şiddeti var eden koşulların sorgulanmasını ve terörizm faktörü ile bağlantılı olarak adalet sorunsalının incelenmesini eklemektedir.[121]Sonuç olarak İkinci Dünya Savaşından sonra kurumsallaşmaya başlayan barış çalışmaları, günümüze kadar dünyada meydana gelen olaylarla bağlantılı olarak önce güvenlik bağlamında daha sonra da sosyal, siyasi ve ekonomik haklar ile bağlantılı bir şekilde gelişimini sürdürmektedir. Bu gelişimin de teoride iki karşılığı bulunmaktadır: "Negatif Barış ve Pozitif Barış".

1.3.Barış Çalışmaların Güvenlik Boyutu: Negatif Barış

Barışın, ateşkes anlamında ve taraflar arasında herhangi bir sıcak çatışmanın olmadığı bir olgu olarak negatif barış ile kavramlaştığı görülmektedir. Negatif barış aktif fiziki şiddetin dondurulduğu, yapılmadığı ve olmadığı durumu ifade etmektedir.[122]Negatif barış kavramının, pozitif barış sözcüğü ile literatürde popülerleşmesini sağlayan isim olarak Galtung'dur. Ancak negatif barış kavramını

---

[118] Gös.yer.
[119] Seyfettin Gürsel, "11 Eylül Olayı Ertesinde AKP Dönemi", *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar (2001-2012),* Cilt:3, İkinci: Baskı, Editör: Baskın Oran, İletişim Yayınları, İstanbul 2013, s.16-17.; Carolyn M.Stephenson, *a.g.m.*1545-146.
[120] Carolyn M.Stephenson,*a.g.m.*, ss.1545-1546.
[121] Gös.yer.
[122] Alparslan Özerdem, "*a.g.e."*s.6.

içerik olarak ilk kullanan ABD'li Nobel Ödüllü aktivist yazar Jane Addams'dır.[123] Fakat söz konusu sözcüğün popülaritesi Galtung'un pozitif barışı gündeme getirmesiyle gerçekleşir.Galtung, çalışmanın sonraki konusu olan pozitif barışta görüleceği gibi negatif barışı tanımlarken şiddet kavramından çok faydalanmaktadır. Zira Galtung, negatif barışı en keskin tanımlamayla şiddet kavramı üzerinden "organize veya toplu şiddetin yokluğu" olarak yorumlamaktadır.[124]Burada Galtung negatif barışı, insan toplulukları(uluslar, sınıflar, gruplar)arasında cereyan eden şiddet uygulamasının bittiği üzerinde durmaktadır. Ancak bu hususta önemli bir durum söz konusudur: Hem şiddeti uygulayanlar hem de şiddete maruz kalanlar nicel bağlamda azımsanmayacak bir sayıda olmalıdır.[125]

Negatif barışın felsefi ve entelektüel altyapısının "ateşkes anlamında" kökenleri, Antik Yunan kaynaklarında bulunur.[126] Zira barış, savaşın yokluğu olarak çoğu kez *Yeni Ahit'e* dayandırılmaktadır.[127]Ayrıca Roma devrinden bu yana barış, devlet merkezli bir analizle savaş halinin olmaması şeklinde yorumlanmaktadır.[128] Bu konuda özellikle Pax Romana'nın "istikrar" konusu ile beraber, Hobbes ve Kant gibi düşünürlerin de "güvenlik" incelemeleri, negatif barışın devlet merkezli yorumlanmaya başlamasında önemlidir.Özellikle Avrupa'da 15.ve 16.yüzyıllarda oluşmaya başlayan ulus-devletler ve ulus-devletlerin birbirleri ile olan ilişkileri, devleti kendi sınırları içinde mutlak otorite sahibi yaparken; devletin sınırları dışında da "anarşi" odaklı bir yapı sunmaktadır.[129]Bu da devletlerin anarşi ortamından kendi

---

[123] Jane Addams'ın 1907 yılında kaleme aldığı Newer Ideas of Peace kitabı, negatif barışın aktif savaşı bitirdiğini; ancak o savaşın yarattığı olumsuz etkilerin üstesinden gelmediğini belirtmektedir...Bkz. Kıvılcım Romya Bilgin," Johan Galtung" Barış *Çalışmaları,* Editör: Erhan Büyükakıncı, Adres Yayınları,1 Baskı, Ankara 2018, s.86-187.

[124] Johan Galtung, *Theories Of Peace A Synthetic Approach to Peace Thinking*, International Peace Research Institute, Oslo 1967,September,s.12-14.

[125] Göst.yer.

[126] Alpaslan Özerdem, "*a.g.e."*.s.7.

[127] Göst.yer.

[128] Alpaslan Özerdem, "*a.g.e.",*s.7-8.

[129] Faruk Yalvaç, "Savaş ve Barış" *Devlet ve Ötesi: Uluslararası İlişkilerde Temel Kavramlar* Derleyen: Atilla Eralp, İletişim Yayınları, 3.Baskı, İstanbul 2007, s.251-256.*; A.* Nuri Yurdusev, "Uluslararası İlişkiler Öncesi", *Devlet Sistem ve Kimlik: Uluslararası İlişkilerde Temel Yaklaşımlar,* İletişim Yayınları, 9.Baskı, İstanbul 2007, s.18-21.

güvenliklerini kurumaları adına onlara meşru bir hak vermektedir. Devletler bu hakkı kullanıp birbirleri ile savaştıktan hemen sonra negatif barış ile kendilerince anarşik yapıyı bertaraf etmeleri de bu durumu göstermektedir. Dolayısıyla negatif barış, en dar tanımıyla devletlerarasında savaşın/şiddet içerikli çatışmanın olmadığı durum olarak kabul edilmiştir.[130]

1648 Vestfalya Antlaşması sonrasında Hobbes'un Leviathan eseri ve akabinde modern devletlerin kurumsallaşmaya başlamasıyla söz konusu devletlerin kamusal otorite ile iç huzuru sağlayan yegane egemen güç olmasının kesinleşmesi, barış faktörünün güvenlik bağlamında sadece devletler arasındaki ilişkilerle açıklanmasına neden olmaktadır.[131] Çünkü savaş, sadece başka bir devlet ya da devletler ile yapılan bir olguydu, toplum içinde olan çatışmalar bastırılması kolay olan huzursuzluğu belirtmektedir. Bu fikirler; savaş ve barış sorunsalının toplum içi düzen ve devletlerarası anarşi ikiliği çerçevesinde incelenmesine neden olmuştur.[132] Dolayısıyla negatif barış; devletlerarasındaki anarşi ve onun doğurduğu çatışmaların bitmesi olarak algılanmıştır. Ayrıca ulus devletler ile barışın; güvenlik kapsamında incelenmesi, İkinci Dünya Savaşından sonra çift kutuplu sistemin oluşmasıyla daha da kurumsal hale gelmiştir. Zira Soğuk Savaş dönemi boyunca realist ve neorealist teorilerin tetiklediği, askeri ve silahlanma faktörlerini içinde barındıran yüksek politikanın (*high Politics*), devletlerin dış politikalarında ana argüman olmuştur.[133] Ancak barış kavramının güvenlik boyutuyla kurumsallaşmaya başlaması İkinci Dünya Savaşı'ndan sonrasına değil, çok etkili olmasa da Birinci Dünya Savaşının sonrasına denk gelmektedir. Zira Birinci Dünya Savaşından sonra MC, devletlerarasında olmuş, olan ya da olacak savaşlara güvenlik bağlamında çözüm getirmek için kurulan ilk uluslararası örgüt olarak dikkat çekmektedir. İkinci Dünya Savaşın'dan sonra da bu sefer BM, devletler arasında çatışmalara güvenlik

---

[130] Jonilda Rrapaj, "*a.g.m."*s.83.
[131] Gizem Bilgin Aytaç, *Üçüncü Dünya Güvenliği ve İnsani Müdahale: İnsan Güvenliğinden Irak Müdahalesine Eleştirel Güvenlik Yaklaşımları, Dezanj* Yayınları, İstanbul 2014, s.153.
[132] Faruk Yalvaç, *a.g.e.,* s.255.
[133] Jonilda, *a.g.m.,* s.82-83.

bağlamında barış getirmek için kurulmuştur. Ancak belirtilmelidir ki bu iki örgütün güvenliğe yükledikleri değerler birbirinden farklı olmaktadır. Zira MC'nin güvenliği "kollektif" açıdan değerlendirdiği görülürken, BM'nin "ulusal güvenliği" daha ön plana çıkardığı görülmektedir.[134]Bu da güvenliğin barış ile bir siyasal araç olarak kullanılabileceğini göstermektedir. Sonuç olarak barışın, dar anlamda ve devlet merkezli güvenlik bağlamında; devletlerarasında savaş halinin olmadığı bir durum olarak negatif barış ile kavramlaştığı ve Batı kaynaklı olduğu gözlemlenmektedir. Burada barış, ya savaşın yokluğu ya da bir sıcak çatışma ile anlam kazanan bir olgudur.[135]Dolayısıyla negatif barış ile yorumlanan her barış araştırması aslında bir savaş ya da güvenlik çalışması olmaktadır.[136]

1.4.Barış Çalışmalarına Eleştirel Bir Bakış: Pozitif Barış

1.4.1.Pozitif Barışın Felsefi Altyapısı

Eleştirel güvenlik yaklaşımlardan biri olan pozitif barış, Johan Galtung tarafından barış çalışmaları literatürüne kazanılmış bir kavramdır. Özellikle 1960'lı yılların ikinci yarısı ile gündeme gelmeye başlayan pozitif barış geleneksel güvenlik odaklı barış çalışmalarının eleştirilmesi ile varlık bulmuştur. Ancak bu söz konusu kavramın; felsefi ve entelektüel altyapısının temellerinin Batı dışı kaynaklar olduğu saptanmaktadır. Yani pozitif barışın felsefi ve entelektüel altyapısını Doğu Felsefesi oluşturmaktadır.[137] Doğu kaynaklarının barışı, daha çok içsel huzur, ahlak, adalet ve uyum üzerinden şekillendirdiği bilinmektedir. Zira Hint mitolojisinde ahlak tanrısı olarak bilinen Mitra'nın huzurun oluşması adına, toplumsal yükümlülüklere ve sözleşmelere uyulmasını sağladığı, düzenin korunması için de adaletin ve

---

[134] Göst.yer.

[135] Hasan Deniz Pekşen,''Edward Luttwak'', *Savaş Kuramları*, Editör: Erhan Büyükakıncı, Adres Yayınları,1.Baskı, Eylül 2015, s..459.

[136] Gökhan Koçer''Savaş ve Barış Temel Seçenekler'', *Uluslararası Politikayı Anlamak Ulus Devletten Küreselleşmeye*, Derleyen: Zeynep Dağlı, Alfa Yayıncılık, İstanbul, Şubat,2007, s .78-125.

[137] Alpaslan Özerdem, "*a.g.e.''*,s.9.

dürüstlüğün koruyuculuğunu yaptığı, "barış dönemlerinin" ilahı olduğu anlatılmaktadır.[138]Yine Hint kültüründeki *ahimsa* ve *sahanti* kavramının insanın kendisi ve çevresiyle her konu da uyum içinde yaşaması olarak yorumlandığı görülmektedir.[139] Örneğin ahimsa kavramının içeriği her türlü şiddeti eylemini hor görürken kast edilen şiddetin sadece fiziki şiddet olmadığı aşikardır.[140] Ayrıca ahimsa kavramı mutlak şiddetsizliği kendisine şiar edinirken de şiddetsiz direnmeyi insanlara ibadet haline getirmeye çalışmaktadır.[141] Nitekim pasif direnişin sembolü Gandhi'nin felsefi alt yapını *ahimsa ve Satyagraha* kavramlarıyla oluşturulduğu belirtilmektedir.[142]Esasen bu doğrultuda pozitif barışın simge ismi Galtung'un da Gandhi'den çok fazla etkilendiği görülmektedir. Nitekim Galtung'un yayınlamış olduğu ilk kitabı Gandhi ile ilgili olan Gandi'nin Siyasi Etiği (*Gandhi's Political Ethics)* eseri olmaktadır.[143]Ayrıca Galtung görüldüğü kadarıyla sadece Gandi'nin kendisinden etkilenmemektedir. O, Gandi'yi besleyen felsefi ve kültürel birikimi de büyük bir gözlem yeteneğiyle incelemektedir. Zira Galtung, *Çatışmaları Aşarak Dönüştürmek* adlı eserinde Gandi 'nin şiddete karşı göstermiş olduğu mücadeleyi övgü dolu sözler ile dile getirirken, onun *satyagraha* kelimesi ile "gerçeği, sevgiyi ve Tanrı'yı" aynı kota altında erittiğini ve şiddetsiz kavramına bütün yönüyle bir alternatif oluşturduğunu belirtmektedir.[144]

Pozitif barışın felsefi alt yapısının incelenmesi bakımından yine Çin'deki Konfüçyüs kültürü ile Kore'deki *pyonghwa* ve Japonya'daki *beiwa'*nın

---

[138] Hint Mitolojisi", *Mitoloji: Başvuru Kitapları,* NTV Yayınları, s.294.
[139] Alpaslan Özer, "a.g.e" ,s.9.
[140] Şinasi Gündüz, *Din ve İnanç Sözlüğü,* Vadi Yayınları,1.Basım, Ankara 1998, Ekim,s.77.
[141] Yazarlar:Tiphaine Coulardeou ve diğerleri, *Barış Eğitimini Yaygınlaştırma: Metodolojiler ,Yaklaşımlar ve Vizyonlar: Uygulama Kılavuzu*, European Intercultural Forum, Türkçe'ye Çeviri: *Habitat Kalkınma ve Yönetim Derneği*, Temmuz 2014,s.36.
[142] Barış Eğitimini Yaygınlaştırma, s.36; Alpaslan Özerdem, *a.g.e.,* s.13.
[143] Kıvılcım Romya Bilgin, *a.g.m.,* s.178.
[144] Johan Galtung, "*Çatışmaları Aşarak Dönüştürmek*" 2.Baskı, Çeviren: Havva Kök, Uşak Yayınları, Ankara 2012, s.191-197.; Bu noktada Galtung, Doğu kültürüne olan hayranlığını da gizlememiştir. Örneğin 14 Kasım 2012 tarihinde Türkiye'de Boğaziçi Üniversitesinin misafiri olarak geldiği bir panelden sonra verdiği röportajda Batı Uygarlığını en savaşken halk olarak adlandırması ve bunun aksine de Budizm'e övgüler dizmesi, dikkat çekici olmuştur. Röportajın tamamı: https://acikradyo.com.tr/arsiv-icerigi/catismalarin-siddetsiz-cozumunde-bir-duayen-johan-galtungla-soylesi .Erişim (20.10.2020).

kavramlarının barışı, sosyal ve kişisel uyum şeklinde yorumladığı görülmektedir.[145]Bunun dışında yine Çin'de, M.Ö 400 yıl boyunca hükümranlık sürdüren Zhou Hanedanlığının lideri Zhou –Gong tarafından barış adına *tianxia*[146] kavramının ortaya atıldığı bilinmektedir.[147]Gong, kabileleri yönetebilmek adına, hepsinin birbirleri ile; sosyal, ekonomik ve siyasi uyum içinde yaşamaları için, söz konusu kavramı devletin ahlaki ideolojisi haline getirdiği saptanmaktadır.[148] Özellikle Çağdaş Çin düşünürü Zhao Tingyang tarafından tekrar gündeme getirilerek yorumlanan söz konusu kavram, bazı araştırmacıların gayretiyle Batının barış filozofu Kant'ın görüşleri ile karşılaştırılmıştır.[149]Çıkan sonuç, Batı, barışı genellikle "tehditlerin bertaraf edilmesi şeklinde sunarken, doğu kültürü ise barışı taraflar arasında her türlü uyum şeklinde yorumlamaktadır.

1.4.2.Yapısal Şiddet

Galtung; pozitif barışı tanımlarken, yapısal şiddet kavramını kullanarak görüşlerini öne sürmektedir.[150]Yapısal şiddet, doğrudan şiddetin gözlemlenir sonuçlarından ziyade, insanoğlunun benliğinin ve potansiyelinin gerçekleşmesini engelleyen; siyasi, sosyal, ekonomik, kültürel ve psikolojik faktörlere odaklanılması ile ortaya çıkmaktadır.[151]Galtung söz konusu kavramı ilk kez kullandığında İngiliz egemenliği altında bulunan Rhodesia için sömürü bağlamıyla ele almaktadır.[152] Daha

---

[145] Alpaslan Özerdem "*a.g.e.".* s.9.
[146] Göklerin altındaki her şey. Buna göre dünya tek bir aile olduğu için hiç kimse ötekileştirilmemelidir.
[147] Filiz Çoban Oran, Cemre Pekcan "Uluslararası İlişkiler Düşüncesinde Dünya Barışı: İmmanuel Kant ve Zhao Tingyang Felsefesi Üzerine Bir Karşılaştırma", *Uluslararası İlişkiler Akademik Dergisi,* Cilt:14,Sayı:55,2017, s.10.
[148] Göst.yer.
[149] Göst. Yer, s. 4-17.
[150] Johan Galtung, "Violence, Peace, and Peace Research," *Journal of Peace Research,* Sayı:6, No:3,1969, s.168-169.
[151] Martin Griffiths, Terry O'Callaghan, Steven C.Roach,,*Uluslararası İlişkilerde Temel Kavramlar,* Çeviren: Cesran, Nobel Akademik Yayıncılık,2.Basım,Ankara 2013, s.349-350.
[152] Söz konusu çalışma için bkz. Johan Galtung, "On The Effect of International Economic Sanctions:With Examples From the Case of Rodesia",World Politics, *Cambridge University Press,* Sayı:19, No:3, 1967, s.378.

sonra kavram, baskıcı iktidarların kendi vatandaşlarına ya da diğer devletlere siyasi, ekonomik ve kültürel zararları ele almaya doğru evrilmektedir.[153]Nitekim günümüzde yapısal şiddetin genellikle üzerinde durduğu konular; insanın fizyolojik, ekolojik, ruhani, ekonomik ve sosyo-kültürel ihtiyaçları üzerinedir.[154]

Galtung, 1969 yılında ki Şiddet, Barış ve Barış Araştırmaları (*Violence, Peace, and Peace Research)* adlı makalesinde şiddeti yorumlarken, fiziki şiddetin ilk akla gelmesinin doğallığını savunurken; aslında asıl fark edilmesi gereken şiddet türünün de sosyal ve toplumsal yapılardaki gizlenen şiddetin olduğu kanaatindedir.[155] Galtung 'un burada kastettiği şiddet ise savaşın ve sıcak çatışmanın yarattığı şiddetten ziyade; sosyal yapı içinde gizlenmiş sosyal-siyasi ve ekonomik adaletsizliklerdir.Zira Galtung bahsi geçen adaletsizliklerin ve uyumsuzluğun nedeni olarak yapısal şiddeti göstermektedir. Bunu da kişinin "gerçek durumu" ile "potansiyel durumu" arasındaki farkta aramıştır. Yani Galtung gerçek ile potansiyel arasındaki mesafenin hem nedeni olarak hem de söz konusu mesafenin azalmasını engelleyen durum olarak yapısal şiddeti göstermektedir.[156]Zira insan, eğer ulaşabilme ihtimali olan imkanlardan ve kaynaklardan mahrum bırakılıyorsa veya daha terminolojik bir ifade ile oluşturulan sosyal yapı veya düzen, kişinin potansiyelini kısıtlıyorsa; bahsi geçen kişi gerçek durumu ile yüz yüze bırakılmaktadır. Dolayısıyla yapısal şiddet, içinde bulunduğu sosyal durumdan bağımsız olmayarak; "*insanın teknik olarak kaçınılması mümkün olan her şeye maruz kalarak ondan olumsuz etkilenmesi olarak tanımlanmaktadır."*[157]Ayrıca Galtung 'un 1969'daki şiddet ile alakalı yukarıda adı geçen söz konusu makalesinde şiddeti türlere ayırdığı ve genel bir anatomisini çizdiği; hatta devamında yıllar

[153] Martin Griffiths, Terry O'Callaghan, Steven C. Roach, *a.g.e.,* s.350.
[154] Göst.yer.
[155] Johan Galtung, Violence, Peace, and Peace Research…, s.167-169.
[156] Göst.yer.168.
[157] Fikret Birdişli, *Teori ve Pratikte Uluslararası Güvenlik: Kavram-Teori ve Uygulama,* Seçkin Yayıncılık, Güncellenmiş ve Geliştirilmiş 3.Baskı, Temmuz 2017, s.171.

geçtikçe de üstüne çeşitli eklemeler yaptığı da gözlemlenmektedir.[158] Bunların içinde öne çıkardığı şiddet türleri ise, negatif barış ile son bulan doğrudan şiddet; pozitif barış ile bağlantılı olan yapısal şiddet ve hem yapısal şiddet hem de doğrudan şiddeti ile bağlantılı olan kültürel şiddettir.

Yapısal şiddet ile doğrudan şiddet arasında en önemli farklardan bir tanesi doğrudan şiddetin kişinin bedenine ve ruhuna yapılan direk bir şiddet eylemi iken yapısal şiddetin daha çok ekonomik ve sosyal eşitsizliğe denk gelen bir eylem olduğu üzerinedir. Ancak iki şiddet türü de ölüm, sakatlık ve yoksulluk gibi benzer sonuçlar yaratabilmektedir. Dolayısıyla iki şiddet türü arasındaki kesin sınırlar için, şu ayrım yapılabilir. Doğrudan şiddette, şiddeti uygulayan aktör mevcutken; yapısal şiddette şiddeti yapanlar görünmemektedir. Çünkü yapısal şiddette şiddet eylemini gerçekleştiren subje, şiddet olayının gerçekleştiği sosyal yapının içine gizlenmiştir.[159] Bu da yapısal şiddetin görünürlüğü muğlaklaştırmakta, incelenmesini zorlaştırmakta hatta daha tehlikeli yapmakta ve üstelik kalıcı hale de getirmektedir.[160]Galtung 'un daha sonraki çalışmalarında üzerinde durduğu diğer önemli şiddet türü ise kültürel şiddettir. Galtung kültürel şiddeti din, dil, sanat ve bilim gibi faktörlerin devreye sokulması ile yapılan şiddet türü olarak yorumlamaktadır.[161]Kültürel şiddet, hem toplumdaki sosyal yapının içinde gizlenen yapısal şiddeti sıradan hale getirerek onu olağanlaştırmakta hem de zamanla doğrudan şiddeti meşrulaştırmaktadır.[162]Yani kültürel şiddet hem yapısal şiddeti hem de doğrudan şiddeti besleyebilmektedir.[163]

---

[158] Galtung, 1969 yılında yayınladığı Violence, Peace, and Peace Research makelsinde şiddeti eylemi gerçekleştiren subjeden başalayıp söz konusu eylemdem etkilenen objeye kadar çeşitli faktörlerde incelemiştir.İncelediği faktörleri de Kişisel(Doğrudan) ve Yapısal Şiddet ile bağlantılı olarak; Planlı-Plansız, Fiziksel -Psikolojik, Açık - Gizli Şiddet şeklinde sıralamıştır. Daha sonra ise yıllar geçtikçe yaptığı bu şiddet tipolojisine eklemeler ve çıkarmalar yapma gereği duymuştur.Eklediği en dikkat çekiçi şiddet türü ise doğrudan ve yapısal şiddeti meşrulaştıran kültürel şiddet olmaktadır.

[159]Anton Antonov Simeonov, "Bulgaristanda Türk Azınlığa Uygulanan Şiddet (1944-1989) Galtung'un Barış Modeli Bağlamında Bir İnceleme", *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* Cilt:6, Sayı:2, Ağustos 2019, s.500.

[160] Fikret Birdişli, a.g.e.s.171.

[161] Johan Galtung,*Peace by Peaceful Means: Peace and Conflict,Development and Civilization*, London,1996, s.41-43.

[162] Fikret Birdişli, "*a.g.e."*s. 175-177.; Kıvılcım Romya Bilgin, "*a.g.e"*.184-186.

[163] Anton Antonov Simeonov, *a.g.m.*, s.501.

Hatta Galtung bu şiddet türlerinin aralarındaki ilişkiyi öyle bir noktaya varmıştır ki; birinin varlığı, diğerini varlığını ya tetiklemekte ya da çözümünü zorlaştırmaktadır. Örneğin doğrudan şiddet çözülmeden yapısal şiddet ve kültürel şiddet çözülememekte; doğrudan şiddetin çözüldüğü ancak yapısal şiddetin çözülmediği bir durumda ise kalıcı çözüme kavuşulamamakta; dolayısıyla da bu durum doğrudan şiddete tekrar dönülmesine sebep olmaktadır.[164]

Yapısal şiddetin ve onun yokluğunun dinamiklerinden oluşturulan pozitif barışın, geleneksel barış araştırmalarının aksine değindiği konular farklıdır.[165] Bu da eleştirel güvenlik yaklaşımlarının devletin güvenliği yerine içinde bulunduğu sosyal yapıyı sorgulaması ile oluşmaktadır.[166]Zira Galtung 'un barış çalışmaları akademi dünyasına kazandırdığı kavramlar, salt güvenlik ekseriyetli değil; bilhassa sosyolojik ve ekonomik kalkınma tabanlıdır. Ama yine de Galtung'un çalışmaları uluslararası ilişkiler disiplinini fazlasıyla etkilemiştir. Özellikle 1960 yılların sonundan itibaren alan içinde dinlendirilmeye başlanan "yapısal şiddet teorisi" bu hususta dikkat çekici olmaktadır. Nitekim ABD'nin Vietnam yenilgisi ile başlayan ve hemen akabinde meydana gelen olaylar zinciri ile bağlantılı olarak uluslararası politika da meydana gelen gelişmeler, geleneksel güvenlik yaklaşımları ile realist güvenlik politikalarını sarsarken, alan içinde özgün ve eleştirel yaklaşımları[167]da beraberinde getirmektedir.[168]Bu özgün ve eleştirel yaklaşımlardan bir tanesi de şiddeti ve güvenliği sosyal yapı içerisinde değerlendiren "*yapısal şiddet teorisi"* dir.[169] Yapısal Şiddet Teorisinin Eleştirel Kuram gibi devletin güvenliği yerine insanı ön plana

---

[164] Kıvılcım Romya Bilgin, "*a.g.e., s.*184-186.
[165] Martin Griffiths, "*a.g.e.,* s.350.
[166]Söz konusu sosyal yapı içinde sorgulanan en önemli etken; adaletsizliğin yaratmış olduğu ekonomik, sosyal ve siyasal kaynakların orantısız dağılımı ve bu eşitsizliğin insanların potansiyelini ne derecede etkilediği üzerindedir.
[167] Uluslararası İlişkiler kuramının geleneksel ve pozitivist yaklaşımlarını eleştiren ve söz konusu alanı sosyal ekonomik siyasi ve kültürel değişim ve dönüşümler ile inceleyen yaklaşımlarının tümüne eleştirel kuram adı verilmektedir. Bkz. Faruk Yalvaç, *a.g.m.,* s.276.
[168] Fikret Birdişli, *"a.g.e.",* s.169.
[169] Göst. Yer.

çıkarır; ancak bunu yapısal düzeyde ele aldığı gözlemlenmektedir.[170] Ayrıca; yine eleştirel kuram gibi insanın özgürleşmesini temel alarak bunu; ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel boyutları ile incelemektedir.[171]Bunlarla beraber Yapısal Şiddet Teorisi'nin geleneksel uluslararası ilişkiler teorilerinden farkı; şiddeti, bireysel temelli yerine kolektif biçimde ele alması ve devlet merkezli çalışmalar yerine sosyal yapıyı gündemine almasıdır.[172]Yapısal Şiddet Teorisi'nin; şiddeti, kolektif bir biçimde ele alması ve hem uluslararası politika hem de ulusal bağlamda eşitsiz ekonomik düzeni ile sömürüyü ele alması onun Marksist Teoriye benzetilmesine neden olmaktadır. Zira yapısal şiddet teorisi, Marksist Teorisi gibi gelişmeyen ülkelerin yaşadıkları ekonomik sıkıntılıların sebebini kapitalist dünyanın politikalarına bağlamaktadır.[173] İşte bu yüzden yapısal şiddetin kuramcısı Galtung da batılı meslektaşları tarafından Marksist olmakla eleştirilmektedir.[174] Ancak Yapısal Şiddet Teorisinin Marksist Teoriden farkları bulunmaktadır. Örneğin, Yapısal Şiddet Teorisi Marksizm gibi adil ve eşit bir düzen için, şiddet argümanlarımı kullanmamakla beraber; bütün sorunlarda "şiddetsiz" mücadeleyi öngörmektedir.[175] Bunun dışında Yapısal Şiddet Teorisi, Marksist Teori gibi sadece eşitsiz ekonomik yapılanmayı ve sömürü ele almamakta; siyasi, sosyal ve kültürel değerler başta olmak üzere, sosyal yapının bütün sorunlarını da incelemektedir. Bu da yapısal şiddet teorisini bir bakıma; bir sosyoloji teorisi yapmaktadır. [176]

Ayrıca yapısal şiddet teorisi özgürlükler bağlamında yaptığı çıkışlar neticesinde de bir liberal teori olarak da görülmektedir.[177]Zaten Galtung da yapılan eleştirilerin aksine özellikle uygulamada ve arabuluculuk durumlarında liberal dünyanın en

---

[170] Atilla Sandıklı, Erdem Kaya, "Uluslararası İlişkiler Teorileri ve Barış", *Teoriler Işığında Güvenlik, Savaş, Barış ve Çatışma Çözümleri,* Bilgesam Yayınları, Editör: Atilla Sandıklı, İstanbul 2012, s.151-152.
[171] Göst. Yer.
[172] Göst.yer.
[173] Jonilda Rrapaj, *a.g.m.,*. s.97-98.
[174] Kıvılcım Romya Bilgin, "*a.g.e.".* s.205.
[175] Fikret Birdişli, "*a.g.e".* s.169.
[176] Faruk Yalvaç, "*a.g.m.".* s.278.
[177] Fikret Birdişli, "a.g.m". s.169-175.

önemli kurumsal örgütü BM'de aktif olarak görev yaptığı belirlenmiştir.[178]Dolayısıyla dikkatli bir şekilde incelendiğinde de Yapısal Şiddet Teorisi'nin aslında Marksist ve Liberal Teori arasında bir köprü görevi yaptığı görülmektedir.[179]

1.4.3.Nihai bir Hedef Olarak Pozitif Barış

Pozitif barış, geniş bir alanı kapsamakla beraber, doğrudan şiddetin veya daha temel de yatan, yani yapısal şiddetin olmadığı durumu ifade etmektedir.[180] Galtung'a göre şiddetin nasıl kendi içinde bir tanımlaması olması gerekiyorsa, barışın da kendi içinde bir tanımlaması olması gerekmektedir. Çünkü barış; savaşlardan daha uzun sürdüğü için, kavramsal açıklaması da sırf doğrudan şiddet üzerine incelenmemelidir. Bu yüzden Galtung, pozitif barışı doğrudan şiddetin ortadan kaldırılması dışında bilhassa ekonomik eşitsizliklerin doğurduğu yapısal şiddetin ve yapısal şiddeti olağanlaştıran kültürel şiddetin minimize edilmesine dayandırmaktadır.[181]Nitekim pozitif barış, çatışmalardan ve savaşlardan çok sosyolojik ve ekonomik temelli olmaktadır.[182]Genellikle de toplumdaki negatif ilişkileri pozitif yöne çevirmekte ve sosyal yapı içinde yaşayan insanları da karşılıklı uyum ve empatiye yönlendirmektedir.[183]Dolayısıyla pozitif barış, insanın zarar görmeden sadece hayatta kalması değildir.[184]Daha çok küresel odaklı geniş sosyolojik görüşe sahip olunması ve toplumlararası sosyal ve politik önyargıların sonlandırılması ile ilgili olmaktadır.[185]Zira Galtung da pozitif barışı tanımlarken sürekli olarak insanlar arasındaki entegrasyona dikkat çekmektedir. Zaten bütün kavramı da bu düşünceyi

---

[178] Kıvılcım Romya Bilgin, *a. g. e.,* s.180.
[179] Fikret Birdişli, *a.g.e.,* s.174.
[180] Alpaslan Özerdem, *a.g.e.,* s.9.
[181] Johan Galtung, Dietrich Fischer, *Johan Galtung Pionner of Peace Research*, Springer Briefs On Pioneers In Science And Practice:5, Springer, New York 2013, s.173-174; Johan Galtung, Violence, Peace, and Peace Research…,s.167-168.
[182] Jonilda Prapaj, "*a.g.m.".*s. 86.
[183] Alpaslan Özerdem, "*a.g.m.".* s.9.
[184] Peter Lawlar, "*a.g.m.".*s. 81.
[185] Göst.yer.

temele alarak oluşturmaya çalışmaktadır. Çünkü onun için barış; her şeyden önce, birden fazla insan grubunun, "bu devletler, dinler veya medeniyetler olabilir", kendi içindeki uyuma dayanan bir süreci ifade etmektedir.[186] Bu yüzden pozitif barışın, özellikle doğrudan şiddet içeren çatışmaların yokluğu ile ilgili bir durum olmadığı aşikardır. Pozitif barışın içeriği, toplumlar arasında oluşan ekonomik adilliğe, her türlü; sosyal, siyasi ve kültürel eşitliğe dayanmalıdır.[187]Bu da pozitif barış kavramının; bilhassa uzlaşı ve adalet sözcükleri ile şekillen "sosyal adalet" anlamıyla kavramlaştırılmasına zemin hazırlamaktadır.[188]Dolayısıyla pozitif barış, savaşın yokluğu şeklinde kavram bulan negatif barışın aksine , genellikle toplumsal adalet ve o adaletin inşa ettiği barış kültürüne odaklanmaktadır.[189]Hedeflenen söz konusu sosyal adaletin yani pozitif barışın sağlanması durumda bireyler, gruplar veya devletler, bütün güçleri elinde toplayan merkez otoriteye bağlıklarını yapısal şiddetin azaltılması sayesinde en az seviyede hissedebilecekleri için kendilerini gerçekleştirme imkanı da bulabilmektedirler.[190]Bunlarla beraber Galtung, pozitif barışı çatışmaları pozitif bir şekilde aşmak olarak değerlendirmektedir. [191]Pozitif aşma, çatışan tarafların ortak menfaatleri göz önünde bulundurularak siyasi, sosyal ve ekonomik anlamda eşit olarak yeni gerçeklerin yaratılmasına dayanmaktadır. Galtung bir çatışmanın pozitif barış ile ya da pozitif aşma ile sonuçlanması için çatışmanın yapısının öğrenilmesini gerekli görmüştür.

---

[186] Kıvılcım Romya Bilgin, "*a.g.m"*. s.189.

[187] Olivier Sempiga, "Peacekeeping, peacemaking, and peacebuilding: Towards Positive Peace İn a Society That Endured Conflict", *World Environment and Island Studies,* Sayı:7, No:4, 2017, s.185-186.

[188] Anton Antonov Simeonov, a.g. m., s 501.

[189] *Berghof Çatışma Dönüşümü Kavram Dizini: Teori ve Uygulamaya Yönelik 20 Kavramlaştırma*, Editörler: Beatrix Austin,Hans j.Glessmann, Uli Jagel , Anne Romund, Çeviri: Nisan Alıcı, Berghof Foundation Operations, Berlin ,Mart 2018, s.44.

[190] Johan Galtung, Theories Of Peace A Synthetic Approach to Peace Thinking…,s.13-14.

[191] Johan Galtung , Çatışmaları Aşarak Dönüştürmek…,s. 22

1.5. Çatışmaların Dinamiklerinin Öğrenilmesi

Galtung çatışmayı doğrudan şiddetten çok, uyuşmazlık sözcüğüne benzer bir tanımlama ile kavramlaştırmaktadır. Uyuşmazlık da çatışan amaçların veya çıkarların dışa vurulmuş algısı ve bunun neticesi olarak, taraflar arasında başlayan mücadeledir.[192] Ama taraflarının birbirlerine karşı besledikleri algıların eylemleşmiş boyutu, doğrudan ya da daha net bir tabir ile fiziki şiddet ile ilişkilendirilmektedir. Ancak uyuşmazlığın ya da çatışmanın ileri seviyeye geçmesi halinde, doğrudan ya da fiziki şiddetten bahsedilebilmektedir. Dolayısıyla çatışma, şiddeti doğurabilmekte; ancak direkt olarak şiddet ile ilişkilendirilmemektedir.[193] Galtung için çatışma; her şeyden evvel, aktörlerin çıkarlar mücadelesine dayanmaktadır.[194]Bu yüzden aktörlerin ve onların amaçları ile aralarındaki uyuşmazlık, onun için çatışmayı tanımlamak adına olmazsa olmaz sözcükler olmaktadır.[195]Bunun için Galtung, çatışma çözümünde önce aktörler üzerine yoğunlaşmakta daha sonra karşıt görüşleri, yani farklı çıkarları tespit etmektedir.[196] Bu çıkarlar; uyuşmazlığı, uyuşmazlıklar da bahsi geçen tarafların birbirlerine karşı eylemlerini oluşturmaktadır. Galtung pozitif barışın ya da pozitif aşmanın çatışmayı anlamaktan geçtiğini düşündüğü için "Çatışma Teorileri: Tanımlar, Boyutlar, Olumsuzluk, Oluşumlar" (*Theories of Conflict: Definitons, Dimensions, Negations, Formations)* adlı eserinin ikinci bölümünde çatışmanın yapısını bütün boyutları ile alt başlıklarla göstermeye çalışmaktadır. Bu amaçla Galtung, söz konusu eserinde; ilgili alt başlıklarda şu kavramları incelemektedir. Aktörler, Hedefler, Uyuşmazlık, Hedeflerini Elde Etmeye Çalışma ve bütün bu kavramları neden sonuç bağlamında incelemek adına son olarak "ABC Üçgeni" yani "Çatışma Modeli Üçgeni'ni" irdelemiştir.[197] Burada arzu edilen

---

[192] Muzaffer Ercan Yılmaz,*Uyuşmazlık Analizi ve Çözümü : İnsan Uyuşmazlıklarının Kaynakları ve Çözüm Paradigmaları,,* 2.Baskı, Dora Yayıncılık, Bursa 2018, s.8.
[193] Kıvılcım Romya Bilgin, *a. g.m,,* s.191-192.
[194] Johan Galtung, Çatışmaları Aşarak Dönüştürmek…, s.6-8.
[195] Kıvılcım Romya Bilgin, *a.g.m.,* s.191-192.
[196] Johan Galtung, Çatışmaları Aşarak Dönüştürmek…, s.103.
[197] Johan Galtung,Theories of Conflict: Definitons, Dimensions, Negations, Formations, s.43-105.www.transcend.org.Erişim (10.01.2020).

nokta, sorunun temeline inip çatışmaya sebep olan konulara ulaşmaktır.[198] Galtung'un eserinde incelendiği bu kavramalara sırasıyla değinmekte fayda görülmektedir.

Çatışmanın çözümü için, aktörün ve aktörlerin tanınması önemlidir. Çünkü mevcut bir çatışmayı çözmek için, bahsi geçen çatışmanın muhatabı olan aktörün rızası olmadan söz konusu sorun çözülememektedir.[199]Dolayısıyla bir çatışmanın anlaşılması ve çözülebilmesi için sorunun muhatabı olan aktörlerin iyi bir şekilde tanınması gerekmektedir. Aktör, mevcut bir çatışmaya katılan ya da ondan etkilenen kişi. grup, devlet veya kurumları ifade etmektedir.[200]Ancak bu durum Galtung için özellikle aktörlerin sayısı bakımından basit görünse de aslında son derece yanıltıcı olmaktadır. Çünkü ona göre, mevcut bir çatışmada veya uyuşmazlıkta birden fazla aktörün olabileceği gibi tek bir aktörlü sorunlar da vardır.[201]Galtung bu durumu, aktörün kendisi ile çıkarı arasındaki uyuşmazlığa bağlamaktadır.[202] Esasen çatışmanın kendisi karışık bir olgu olduğu için, söz konusu çatışmaların tek aktörlü olması da yadırganılacak bir durum olmamaktadır. [203]Ayrıca Galtung, çatışmayı irdelerken, sadece aktör sayısı ile ilgilenmemektedir. O aktörlerin niteliği ile de ilgilenmektedir. Çünkü çatışan tarafların farklı amaçları, farklı yetenekleri, farklı yapıları ve farklı kaynakları olmaktadır.[204] Bu da onların ilerleyen zamanlarda barış kapasitelerini gösterecektir.[205] Nitekim aktörün yapısının, çıkarının pozisyonun ve ihtiyacının bilinmesi, onun güçlü ile zayıf yönünün öğrenilmesine, dolayısıyla barışın inşa edilme sürecinin hızlanmasına zemin hazırlamaktadır. Galtung'a göre aktörlerin yapısını öğrenmek, çatışmayı anlamının ve çözmenin de niteliğini

---

[198] Pınar Erkem Gölboy, "Çatışma Çözümü: Temel Yaklaşımlar ve Pratikler", *Uluslararası İlişkilerde Teoriden Pratiğe Güncel Yaklaşımlar,*1.Baskı, Editörler: Sibel Turan, Nergiz Özkural Köroğlu, Dora Yayınevi, Bursa, Nisan 2015, s.289.
[199] Alpaslan Özerdem," *a.g.e*". s.105.
[200] Hüseyin Bağçı , *a.g.e.,* s.9.
[201] Johan Galtung,Theories of Conflict: Definitons, Dimensions, Negations, Formations,…, s. 46.
[202] Kıvılcım Romya Bilgin."*a.g.m*." s.195-196.
[203] Johan Galtung, Theories of Conflict: Definitons, Dimensions, Negations, Formations…, s.46.
[204] Alpaslan Özerdem, "*a.g.e".*s.
[205] Hüseyin Bağçı, *a.g.e,* s.9.

belirtmektedir.[206]Bunun içinde aktörü incelerken, söz konusu aktörün kendi yapısı içindeki oluşumlarını da yani alt aktörleri de sosyal yapı içinde bütün yönleriyle ayrıntılı bir şekilde ele aldığı görülmektedir.[207] Bu yöntem hem aktörün sert ve yumuşak taraflarının bilinmesi açısından hem de bahsi geçen aktörün, çatışmaya vereceği reaksiyon açısından önemlidir. Zira bazen bir aktörün amacını gerçekleştirmek için eyleme geçtiği sırada o aktörün kendi yapısı içinde yer alan başka aktörlerce engellenmesi veya motivasyonunu kırması söz konusu olabilmektedir. Dolayısıyla alt grupların veya aktörlerin, üst aktörünün çıkarlarını olumlu ya da olumsuz etkilemesi söz konusu olabilmektedir.

Bir çatışmanın nedeni, aktörlerin uyuşmayan amaçları olduğu bilinmektedir.[208] Amaçlar, aktörleri ya da tarafları mücadeleye sevk eden isteklerin bütünü olarak nitelendirilmektedir.[209] Bir amacın nasıl oluştuğunu öğrenmek, bahsi geçen aktörün nasıl yapılandığı hakkında da barış araştırmacılarına ipucu vermektedir.[210]Zira amaçlar, genellikle aktörler arasında uyuşmayan çıkarlar üzerine şekillenmektedir. Aynı amaca uluşmak için en az iki aktör vardır ve bahsi geçen aktörlerin söz konusu amaçlarının çakışması çatışmayı yaratmaktadır.[211]Ancak bu durum her zaman için geçerli değildir. Nitekim bir çatışmada tek aktör ya da birden fazla aktörün olabildiği gibi bir tek amacın veya birden fazla amacın olduğu durumlarda söz konusu olmaktadır. Yani bir aktörün birden fazla amacı olabilmektedir.[212]Aktörler, bu çok amaç çeşitliğini, öncelik sırasına göre ayarlamaktadırlar.[213]Bunun için de daha öncelikli amaçlarını gerçekleştirilmek için diğer amaçlarını askıya

[206] Johan Galtung, Theories of Conflict: Definitons, Dimensions, Negations, Formations ,s.49-50.
[207] Göst.yer.
[208] Johan Galtung, Çatışmaları Aşarak Dönüştürmek, …, s.7.
[209] Havva Kök Arslan, Fırat Çapan, "Çatışma Çözümüne Temel Yaklaşımlar", *Barışı Konuşmak,* s.46.
[210] Kıvılcım Romya Bilgin, "*a.g.m".,* s. 197.
[211] Göst.yer.
[212] Havva Kök Arslan, Fırat Çapan, "a.g.m., s.46-47.
[213] Havva Kök Arslan, "*a.g.m*". s.47.

alabilmektedirler.[214] Bu da barış araştırmacılarının, bir çatışmada ele aldıkları aktörün asıl amacının ne olduğunun tespitini zorlaştırmaktadır.

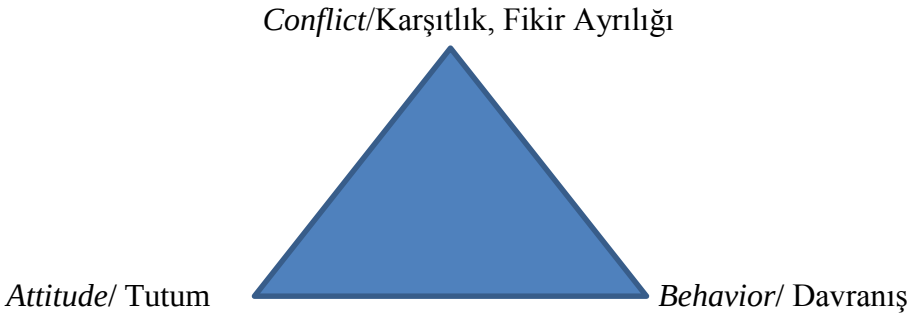
Uyuşmazlık, çatışmanın çözülmesi bakımından aktör ve amaçlardan sonra incelenmesi gerekli olan önemli bir diğer konu olmaktadır. Esasen uyuşmazlık, bu iki kavramı yani aktör ve amacı arasındaki ilişkiyi yansıtmaktadır.[215] Bu ilişki ise, aktörün amacını gerçekleştirmek isterken, oluşan gerilimi ifade etmektedir. Zaten Galtung; çatışmanın temelinde yatan asıl meseleyi gerek tek aktörlü olsun, gerekse de birden fazla aktörlü genellikle uyuşmazlıkta aramaktadır.[216]Ayrıca uyuşmazlık aktörlerin arasında çıkacağı gibi aktör ile amacı arasında da çıkmaktadır.[217] Ancak Galtung'a göre önemli olan uyuşmazlığın tespit edilmesinden çok, onun ne derecede büyük olduğunun öğrenilmesidir.[218] Çünkü çatışmanın şiddetini uyuşmazlığın derecesi belirlemektedir. Aktörlerin amaçlarının peşinden koşması, çatışmanın dinamizmi yaratmaktadır. Yani çatışma, aktörün amacını gerçekleştirmek için girdiği eylemler olmaktadır. Bu eylemler genellikle tutum ve davranış ile ilgili olmaktadır.[219] Tutum genellikle istemekle ilgili olmaktayken, yani bir durum meselesi iken, davranış bir süreç meselesi ve harekete geçmedir.[220] Yani amaç aktöre bir rota çizdirirken, tutum algı oluşturur, davranış da harekete geçirmektedir. Ayrıca tutum ve davranışlar dışında aktörün amacının harekete geçmesini sağlayan diğer bir faktör de bahsi geçen aktörün maddi ya da manevi kaynakları; yani gücü olmaktadır.[221] Bu güç aktörlerin veya tarafların hangi konuda daha baskın olduklarına dair araştırmacılara önemli bilgiler sunmaktadır. Galtung, yukarıda sıralanan kavramlarla bağlantılı olarak sorunun muhatabı olan aktör ve aktörlerden

---

[214] Göst.yer.
[215] Johan Galtung, Theories of Conflict: Definitons, Dimensions, Negations, Formations, s. 70-78.
[216] Göst.yer.
[217] Örneğin bir aktörün, amacını gerçekleştirmesi için kaynaklarını ve zamanını harcaması gerekli olan durumlarda; bunları gerekli yerde ya da yeterli düzeyde kullanamaması ya da amacını gerçekleştirmek için yeterli kaynakları bünyesinde barındırmaması bu durumu göstermektedir.
[218] Göst.yer.
[219] Kıvılcım Romya Bilgin, "a.*g.m"*. s.199.
[220] Johan Galtung, Theories of Conflict: Definitons, Dimensions, Negations, Formations, s. 48-53.
[221] Göst.yer.

başlayıp uyuşmazlığa sebep olan amaçlardan, kesişen çıkarlara ve de bunun için harekete geçilmesine kadar birçok faktörü göz önünde bulundurup onları tanımaya çalışmaktadır. Galtung'un "çatışma üçgeni" de bu sıralanan faktörlerin etkileşimine dayanmaktadır. Aktörlerin amaçları ve uyuşmazlıkları ile bağlantılı olan bu model, Galtung'un dünyasında; karşıtlık -çelişki/*Conflict*, tutum /*attitude/* ve davranış/ *behavior* gibi üç kavram üzerinde şekillenmektedir.[222] Galtung söz konusu çatışma üçgenine önce fikir ayrılığı-çelişki yani karşıtlıktan başlamaktadır. Çatışmalarda sorunların büyük çoğunluğunun başlangıç noktası, tarafların birbiri ile uyuşmayan amaçlarının çakışmasıyla oluşan çelişkilerdir.[223] Çelişkiler, taraflar arasında genellikle yapısal şiddeti doğurmaktadır.[224] Ayrıca tarafların bu uyuşmayan amaçları, çoğunlukla şüphe ve güvensizliğin zeminini de oluşturur.[225]

Şekil 1: Galtung'un Çatışma Üçgeni Modeli[226]



Galtung daha sonra çatışma modeli üçgenine tutum ile devam etmektedir. Taraflar arasında oluşmaya başlayan karşıtlık, amaçlarının gerçekleştirilmemesi ile tutumlara dönüşmektedir. Bu tutumlar, tarafların hem kendileri için hem de çatışmanın diğer aktörleri için iyi ya da kötü algıları içinde barındırmaktadır. Ancak bu algılar özellikle rakip aktörler için; korku, öfke, nefret ve kızgınlık gibi özellikleri

[222] Johan Galtung, Çatışmaları Aşarak…, s.200.
[223] Johan Galtung, Theories of Conflict: Definitons, Dimensions, Negations, Formations…, s.105.
[224] Pınar Ekrem Gülboy, *a.g.e.*, s.295.
[225]İmran Demir, "Çatışma ve Çatışmaya Yaklaşım Yöntemlerinin Teorik Çerçevesi", *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, Cilt:5, No:1,2017, s.4.
[226] Johan Galtung, Theories of Conflict: Definitons, Dimensions. …, s.105.

içinde barındırmaktadır.[227] Bu sıfatların pratikte karşılığı, çoğu kez taraflar arasında kültürel şiddetin sebebi olabilmektedir.[228] Bununla birlikte bir aktörün başka bir aktör için biriktirdiği algılar, çeşitli davranışların çıkmasına zemin hazırlamaktadır. İşte çatışma modelinde değinilen son konu da davranışlar olmaktadır. Davranışların, aktörlerin birbirlerine karşı besledikleri tutumun sonucu olduğundan hareketle yola çıkan Galtung, bunların pozitif yönlü gelişimini işbirliğine, işbirliğinin de uzlaşmaya getireceğine kanat getirirken, negatif tutumların gelişimini de baskıya, baskının da düşmanlığa götüreceğine, dolayısıyla taraflar arasında fiziki şiddettin, yıkıcı saldırıların ve nefretin bir sarmala gireceğinin altını çizmektedir.[229] Zira davranışlar pozitif yönde dönüştürülemezse, aktörler arasında doğrudan şiddetin çıkmasına neden olacaktır.[230] Bu bağlamda çatışma modelinde kullanılan tutum ve karşıtlığın örtülü olduğu için varsayımlara dayanmakta olduğu, davranışların ise açıkça görüleceği için gözlemlenebilir olduğu belirtilmektedir.[231]

Çatışma üçgeninde varsayımlara dayanan karşıtlığın ve tutumların tutarlı tahminlere dayanabilmesi için, araştırmacılarının hem çatışmanın yapısı ile ilgili hem de aktörlerin yapısı ile ilgili iyi analizlerde bulunması gerekmektedir. Aynı şey, gözlemlemlenebilir olduğundan hareketle aktörlerin davranışları için de geçerlidir. Nitekim araştırmacı aktörün kaynaklarını iyi bir şekilde ele almazsa, onun yaptığı davranışın nedenlerini ve sonuçlarını da kavrayamamaktadır. Zira, bazen taraflar arasındaki gizli çatışma[232] ve yapısal şiddet ile kültürel şiddet yıllar geçse de devam

---

[227] Kıvılcım Romya Bilgin*,"a.g.m*" .s. 192; Olivier Sempiga, "*a.g.m"*.s.186.
[228] Pınar Ekrem Gülboy, *a.g.e*., s.295.
[229] Johan Galtung, Theories of Conflict: Definitons, Dimensions, Negations, Formations, s.105-106; Olivier Sempiga, "*a.g.m"*.s.186.
[230] Pınar Ekrem Gülboy, *a.g.e*., s.295.
[231] Kıvılcım Romya Bilgin*,"a.g.m*" .s. 192.
[232] Toplumda var olan derin değer farklılıkları ve adaletsizlikler çatışma potansiyeli taşımaktadır. Gizli çatışmada doğrudan şiddette geçilmeden önce, çatışma potansiyeli taşıyan ve taraflar arasında algılanan yapısal eşitsizliğin ve adaletsizliğin olduğu bir süreçtir. Bu süreç çok görünür olmamakla beraber, aktörlerin birbirlerine karşı davranışını belirlemektedir. Ayrıntılı bilgi için Bkz. Nezir Akyeşilmen*, "a.g.m."*. s.25-26.

etmekte, sonra hiç beklenilmeyen bir anda doğrudan veya görünür şiddette geçebilmektedir.[233]

Galtung 'un çatışma üçgeni, çatışma çözümlerinde dinamik yaklaşım olarak da bilinmektedir.[234] Dinamik yaklaşımın çatışma çözümlerindeki en dikkat çekici yönü, çatışmanın içindeki bütün yapıların birbirini etkilemesi olarak görülmektedir. Zira bu yaklaşıma göre çatışma bir üçgenin köşeleri misali birbirini etkilediğinden statik bir olgudan çok döngüsel bir yapıyı temsil etmektedir. Çünkü aktörlerin karşıtlığı da onların birbirlerine karşı tutum ve davranışları da sürekli bir döngü şeklinde değişmekte ya da birbirini tetiklemektedir.[235] Ayrıca Galtung'un idealize ettiği çatışmanın dinamiği genel anlamda karışık bir yapıyı temsil ettiği için bazen çatışma süreci, üçgenin herhangi bir yerinden de başlayabilmektedir.[236] Oysaki olağan bir çatışma önce karşıtlık sonra tutum son olarak da davranışlardan oluşmaktadır.[237] Fakat Galtung, çatışmanın karmaşık yapısının bazen bu durumu ortadan kaldırabileceğini dolayısıyla da çatışmanın önce karşıtlıktan mı yoksa davranış ile tutumlardan mı başlayacağının değişebileceğini belirtmektedir. Ayrıca belirtilmelidir ki Galtung'un çatışma üçgeninde değindiği bu üç kavram, aslında mevcut çatışmanın çözümünü de içinde barındırmaktadır. Çatışma üçgeninde yer alan bu kavramların barış yönde döndürülmesi de söz konusu olabilmektedir.[238]

1.6. Çatışmaların Çözümü: Çatışmaların Dönüştürülmesi

Bütün çatışmaların bir yaşam döngüsü olduğu düşündüğünden hareketle çatışmalar da doğadaki her unsur gibi doğmakta büyümekte ve ölmektedir.[239] Ancak Galtung'a göre; bazı çatışmalar, gerekli şekilde incelenmediğinden ve dolayısıyla iyi

[233] Olivier Sempiga, "*a.g.m".* s.186.
[234] Havva Kök Aslan, Fırat Çapan, "*a.g.m."* s.49.
[235] Olivier Sempiga, "*a.g.m".* s.186.
[236] Johan Galtung, Çatışmaları Aşarak Dönüştürmek, a.g.e.s.
[237] Olivier Sempiga, "*a.g.m".* s.186
[238] Pınar Ekrem Gülboy, *a.g.e.*, s.294,295.
[239] Kıvılcım Romya Bilgin*,"a.g.m*" .s. 200.

bir şekilde dönüştürülemediklerinden dolayı bu döngüyü sürdürmektedirler.[240] Buradan hareketle çatışmayı dönüştürmek ne demektir ?Çatışmayı dönüştürmek, birbiriyle çatışan tarafların tutumlarını algılarını ve davranışlarını pozitif bir şekilde değiştirmektir.[241] Dönüşümün temel hedefi , çatışmanın altında yatan sebeplerin barış yönünde değiştirilmesidir.[242] Çatışmaları dönüştürmek adına, arzu edilen; tarafların kendi aralarında çatışmayı çözmeleridir. Ancak bu durum çoğu kez gerçekleşme olasılığı olmayan bir istek olduğundan çatışmaya arabulucu sıfatında üçüncü taraflar dahil olmaktadır. Galtung'un çatışmaları dönüştürmek için kullandığı transcend yöntemi de genellikle üçüncü tarafın söz konusu çatışmaya arabulucu ya da Galtung'un deyimiyle çatışma uzmanı veya barış işçisi olarak müdahil olması ile şekillenmektedir.[243] Galtung Çatışmaları Aşarak Dönüştürmek adlı eserinde çatışma uzmanlarının dört farklı çatışma türünde uğraştığına değinmektedir. Bunlardan birincisi bireyler arasındaki mikro çatışmalardır. İkincisi toplumsal düzeyde yaşanan ve bireysel çatışmaları aşan meso çatışmalardır. Üçüncüsü ise devletleri ve ulusları içine alan ve bu çalışmanın konusu olan isim sorunu gibi uluslararası nitelikteki makro çatışmalardır. Son olarak dördüncü de bölgeler ve medeniyetler arasındaki mega çatışmalardır.[244] Ayrıca belirtilmelidir ki çalışmanın örnek olay incelenmesi olan Makedonya İsim Sorunu da "transcend yöntemi(aşmacı çözüm)ile incelendiğinden, üçüncü bölümde söz konusu yöntem üzerinde ayrıca durulmuştur. Bir sorunun pozitif yönde dönüştürülmesi için o sorunun çatışma üçgeni ile bağlantılı olarak yaşam döngüsünün kapsamlı bir şekilde incelenmesi gerekli görülmektedir. Bu bağlamda bir çatışmanın yaşam döngüsünde üç aşama olduğu tespit edilmektedir. Birinci aşamada çatışmanın doğrudan şiddetten önceki dönemidir. Burada doğrudan veya fiziki şiddet olmasa bile, taraflar arasında yapısal şiddet söz konusu olmakta,

---

[240] Johan Galtung, Çatışmaları Aşarak Dönüştürmek, s.260.
[241]Yani bir anlamıyla taraflar arasında çatışmayı adaletsizliği mümkün kılan yapıların değiştirilmesidir. Bkz.Berghof Çatışma Dönüşümü Kavram Dizini: Teori ve Uygulamaya Yönelik 20 Kavramlaştırma, a.g.e., s.58-59.
[242] Pınar Ekrem Gülboy, *a.g.e.*, s.295.
[243] Johan Galtung, Conflict Transformation by Peaceful Means the Transcend Method,, *Participants' Manual :, United Nations Disaster Management Training Programme*, United Nations, 2000,s.2
[244] Johan Galtung, Çatışmaları Aşarak …, s.11-191.

dolayısıyla çatışma ya da uyuşmazlık durumu var olmaktadır. Bu uyuşmazlıkta; taraflar arasında genellikle yapısal ve kültürel şiddetten kaynaklı olmaktadır. Barış araştırmacıları söz konusu uyuşmazlığı veya çatışmayı empati, yaratıcılık gibi şiddet içermeyen yöntemler ile çözmeleri gerekmektedir.[245] Bu çalışmanın konusunu oluşturan Makedonya isim çatışması da bu aşamanın içinde değerlendirilmektedir. Çatışmanın ikinci aşama ise, şiddet dönemidir. [246] Burada taraflar, birbirlerine fiziki ya da biyolojik zarar vermektedirler. Bunun için öncelikli amaç, taraflar arasındaki şiddete dayalı sıcak temasın barışçıl araçlarla sonlandırılmasıdır. Çatışmanın yaşam döngüsündeki üçüncü aşama ise şiddetten sonraki dönemdir. Çatışmanın en kritik dönemi de bu aşamadır. Çünkü bu aşamada çatışma doğru bir şekilde yönetilemese, söz konusu çatışma için, ikinci ya da birinci aşamaya dönme söz konusu olabilmektedir.[247] Galtung bu aşamada çatışma uzmanın toplumdaki travma sürecini görmesini ve ona göre çözüme önce genel bir rehabilitasyonla başlamasını sonra da yeniden inşa ve yeniden yapılanma süreçleri ile barış kültürünü oturtturulması gerektiğini düşünmektedir.[248] Nitekim bu aşama, taraflar arasındaki asıl uyuşmazlığın ve yapısal şiddettin tespit edilmesi yönüyle çatışmanın nihai bir şekilde çözülmesi adına önemli bir aşama olmaktadır.[249] Özellikle çatışmanın sosyo-politik ve ekonomik sorunların yapısal boyutunun incelenmesi ve tarafların memnun edecek çözümler araştırılması yönüyle bu aşama önemli olmaktadır.[250] Ayrıca bu aşamada çatışmanın yapısı içinde yer alan faktörlerin dönüşüm geçirmesi de pek ala çatışmayı olumlu bir şekilde dönüştürebilmektedir. Örneğin konjuktürel değişikler, ya da çatışan tarafların herhangi birinde iktidar veya lider değişikliği gibi faktörler, çatışmayı olumlu bir şekilde dönüştürebilmektedir.[251]

---

[245] Kıvılcım Romya Bilgin*"a.g.m*".s. 200.; Johan Galtung , Çatışmaları Aşarak Dönüştürmek…, s.260-261.
[246] Kıvılcım Romya Bilgin, *a.g. m*., s.200-201.
[247] Johan Galtung, Çatışmaları Aşarak Dönüştürmek…, s.260-261; Kıvılcım Romya Bilgin*, "a.g.m*" .s. 200-201.
[248] Olivier Sempiga, "*a.g.m"*.ss.186-187.
[249] Göst.yer.
[250] Fikret Birdişli, "a.g.e". s.330.
[251] Berghof Çatışma Dönüşümü Kavram Dizini: Teori ve Uygulamaya Yönelik 20 Kavramlaştırma, a.g.e, s.60.

2.BÖLÜM: MAKEDONYA İSİM SORUNUNUN ÖĞRENİLMESİ

2.1. Makedonya ile Yunanistan İsim Sorununun Ortaya Çıkması

Bu çalışmanın konusu oluşturan, iki komşu devlet arasındaki "Makedonya İsim Sorununun" somut anlamda başlangıcı noktası 1913 yılında imzalanan Bükreş Antlaşması'dır.[252] 1912-1913 yılındaki Balkan Savaşları'na kadar Selanik, Manastır ve Üsküp bölgesi diye üç vilayet halinde Osmanlılar'ın egemenliği altında olan Makedonya toprakları, söz konusu savaştan sonra yapılan 1913 Bükreş Antlaşması ile Vardar Makedonya'sı Sırbistan'a, Ege Makedonya'sı Yunanistan'a ve Pirin Makedonya'sı da Bulgaristan'a verilerek bölüşülmüştür.[253] Bu bölünme Makedonya topraklarında yaptığı ayrım gibi Makedonya isminin aidiyet sınırlarını da muğlaklaştırmıştır. Ancak muğlaklaşmaya başlayan Makedonya topraklarının günümüzde Makedon ulusunu ve ismini bir sorun olarak göstermeye başlatması, 1991'de Vardar Makedonya'sı üzerinde "Makedonya" adında yeni bir devletin tarih sahnesine girmesiyledir.

1918 yılında uluslar topluluğu "Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı" kuruluna kadar Sırbistan'ın egemenliğinde olan Vardar Makedonya'sı, bu tarihten itibaren söz konusu krallığın sınırları içinde yer almıştır. 1929 yılına gelindiğinde ise bahsi geçen krallık, ismini değiştirerek Yugoslavya Krallığı yapmıştır.[254] Yugoslavya Krallığı II. Dünya Savaşında Nazilerin işgaline uğramış; ancak Josip Tito önderliğindeki

---

[252] Şule Kut, *Balkanlarda Kimlik ve Egemenlik,* 1.Baskı, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2005, s.1.

[253] Nazif Mandacı, a.g.e., s.210.; Halis Ayhan, "Makedonya ile Yunanistan Arasındaki İsim Sorununun Çözümünde Arabuluculuğun Etkisi", *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* Cilt:9, Sayı: 1, Ocak 2019, s.224.

[254] Gönül Tezcan, "Gruevski'den Zaev'e Makedonya'nın İç ve Dış Politikasındaki Gelişmeler", *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi,* Cilt: 10, Sayı:2, Temmuz 2019, s.380.

Partizanların mücadeleleri ile Almanya işgalinden kurtulmuştur.[255] Vardar Makedonya'sının kaderi de tam olarak bu noktadan sonra belirlenmiştir. Çünkü Tito, güçlükle kurtardığı Yugoslavya'yı bırakmaya niyetli olmadığı için Nazilerden geri aldığı yerlerdeki yönetime, kendisinin liderlik yaptığı Komünist Kurtuluş Hareketi'nin Faşizm Karşıtı Konseyi (AVNOJ)'u getirmiştir.[256] Savaş tam olarak bitmeden AVNOJ'un alınan yerlerde yönetimi devralması, savaş bittiğinde Yugoslavya Krallığının rengini de belirlemiştir. Nitekim savaş sona erdiğinde Tito'nun 29 Kasım 1945'te Yugoslavya Krallığının bütününü hakimiyeti altına aldığı ve ismini değiştirerek komünist değerler üzerine inşa edeceği "Yugoslavya Federal Halk Cumhuriyeti "yaptığı görülmüştür.[257] Ayrıca Tito, Yugoslavya'nın ardılı olarak yeniden inşa ettiği Yugoslavya Federal Halk Cumhuriyeti'nde yeni birim olarak, Vardar Makedonya'sı toprakları üzerinde "Makedonya" adında yeni bir federe devlet kuracaktır.[258]

Tito'nun Vardar Makedonya'sı üzerinde yeni bir federe devlet inşa etmesi iki nedenle açıklanmaktadır. Bir nedene göre; Makedonlar, başka ulusların uzantıları olmadıkları için her halk gibi kendi geleceklerini tayin etme hakkına sahip olmalıdırlar.[259] Diğer bir nedene göre ise Tito, Makedonya'yı inşa ederek hem Sırpların Vardar Makedonya'sı üzerindeki olası bir irredantizm hayalini kırmak istemiş hem de Pirin ve Ege Makedonya'sında kalan Makedonları, gerektiğinde Bulgaristan'a ve Yunanistan'a karşı kullanmayı amaçlamıştır.[260] Bu bağlamda Soğuk Savaş döneminde Tito'nun inşa ettiği Makedon kimliği ve devletinin Bulgaristan ve Yunanistan tarafından hoş karşılanmadığı bilinmektedir. Ancak Soğuk Savaş'ın

---

[255] Nazif Mandacı, *a.g.e.*, s.213.
[256] Göst yer.
[257]Giray Saynur Bozkurt, "Tito Sonrası Dönemde Eski Yugoslavya Bölgesindeki Türkler ve Müslümanlar", *Türk Dünyası İnceleme Dergisi*, Cilt:5, Sayı:2, Kış 2010, s.54.
[258] Bu federe devlet Yugoslavya Federal Halk Cumhuriyeti ismi ilan edilmeden önce 2 Ağustos 1944 'te Makedonya Demokratik Federe Devleti olarak kurulmuş, federal devletin 29 Ekim 1945'te ismini değiştirmesi ile de Makedonya Halk Cumhuriyeti olmuş daha sonra da 1963 anayasası ile Makedonya Sosyalist Cumhuriyeti ismini almıştır. Bkz. Şule Kut, *a.g.e.*, s.2.
[259] Nazif Mandacı, *a.g.e.*, s.213-214.
[260] Göst. Yer.

yarattığı siyasi atmosfer, tarafları daha temkinli davranmasına neden olmuştur.[261] Bu da Makedonya Sorununun önemli bir sorun olarak görülmesini Soğuk Savaş'ın bitmesine kadar ertelemiştir. Bu çalışma bu sorunu Yunanistan ve Makedonya ekseninde değerlendirdiği için, bu başlığın incelediği alanın sınırları sadece Makedonya ve Yunanistan arasındaki çatışmaya odaklıdır. Çünkü Tito, Makedon ulusunu ve devletini Yunanistan dışında Bulgaristan ve ilerde oluşabilecek bir Sırp irredantizmi i engellemek için de inşa etmiştir. Ancak bu çalışma, başlığın kapsamını daha özelde irdelemek adına söz konusu sorunu sadece Yunanistan ve Makedonya ekseninde incelemektedir.

Tito ile Makedonya Cumhuriyeti'nin, tarih sahnesine yeni bir devlet olarak girmesi, topraklarında tarihi Makedon topraklarının bir bölümünü barındıran komşusu Yunanistan'ı rahatsız etmiştir. Bu rahatsızlığın belirtileri; ancak Tito öldükten sonra ortaya çıkmıştır. Çünkü Yunanistan, II. Dünya savaşından hemen sonra bir iç savaşa girmiş, bu da dış politikada tutarlı adımlar atmasına engel olmuştur.[262] Üstelik Makedonya konusunda Yunanistan'dan bağımsız ve aleyhinde gelişen önemli olaylar da vuku bulmuştur. Örneğin 1940'ların sonlarına doğru Tito ve Stalin'in arasındaki çatışmanın etkilerinden mütevellit; Yugoslavya, 1948 yılında Kominform dan ihraç edilip Doğu Bloğundan aforoz edilmiş, bu da Yugoslavya'nın Batı'nın sempatisini kazanmasına vesile olmuştur. Özellikle ABD'nin Yugoslavya'ya yaklaşması, iç savaştan liberallerin kazandığı ve her konuda Batı'ya muhtaç olan Yunanistan'ın, Yugoslavya'ya karşı atabileceği adımların önünü kapatmıştır.[263] Nitekim bu konuda ABD'nin Yunanistan'ı baskıladığı bilinmektedir. Dolayısıyla Makedonya Sorununun, Yunanistan açısından Soğuk Savaş bitene kadar

[261] Barış Hasan, "Yunan Dış Politikasının Çıkmazları ve Post-Modern Bir Meydan Okuma Olarak Makedonya İsim Sorununun Türkiye'ye Etkisi", *Anka Strateji Dergisi*, 8.Sayı, Ankara, Ağustos 2018, s.21.
[262] Demetrius Andreas Floudas, "A Name For A Conflict Or A Conflict For A Name?" *An Analysis Of Greece's Dispute With Fyrom 1991-1996*, Journal Of Political and Military Sociology, Cilt:24, Sayı:2,1996, s.4-5.
[263] Göst.yer.

dondurulmasının altında dönemden kaynaklı konjonktürel yapının olduğu görülmektedir.

Dünyanın iki kutuplu yapısının artık yavaş yavaş gevşemeye başladığı 1980'li yılların başında Tito ölmüş, onun ölmesi ile II. Dünya Savaşından beri, aynı yapı içinde tutuğu ulusların kaderi de değişmiştir. Nitekim Tito 1980 yılında ölünce; yeni düzenlenen 1974 anayasası gereğince, federal yapı içinde bulunan cumhuriyetlerin merkeze karşı sorumlulukları azaltılmış, Kosova ve Voyvodina gibi özerk birimler de yeni statüler almıştır.[264] Bunlara birlikte özellikle Veselin Djuranoavic'in devlet başkanlığı döneminde zirveye çıkan ekonomik ve siyasi bunalımlar, 1990'lı yılların başında Yugoslavya'yı dağılma sürecine götürmüştür.[265] Sonuç olarak Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti içinden en son 2008 yılında Kosova'nın bağımsızlığını ilan etmesi ile yedi ayrı devlet çıkmıştır.[266] Makedonya Sosyalist Cumhuriyeti de 17 Eylül 1991 yılında bağımsızlığını "Makedonya Cumhuriyeti ismiyle ilan etmiştir.[267]

Makedonya'nın bağımsızlığı, Yugoslavya'nın diğer cumhuriyetlerin aksine kan dökülmeden gerçekleşmiştir. Bunun nedeni Cumhurbaşkanı Kiro Gligorov'un olayları iyi bir şekilde okuyabilmesi olarak değerlendirilmektedir. Nitekim Gligorov, öteki cumhuriyetler gibi büyük Sırbistan hayali olan Miloseviç Slobodan önderliğindeki Sırplar ile çatışmaya girmemek için; BM'den yardım talebinde bulunmuş, hemen akabinde de olası bir çatışmayı önlemek amacıyla çoğunluğunun ABD askerlerinin oluşturduğu UNPREDEP birlikleri, BM çatısı altında Gligorov' un yardımına cevap olarak; iki tarafın sınırlarına yerleştirilmiştir.[268] Bu da Makedonya Cumhuriyeti'nin bağımsızlık sürecine kan dökülmeden geçmesine vesile olmuştur. Görüldüğü gibi Cumhurbaşkanı Gligorov, bağımsızlığın kalıcılığının uluslararası

[264] Remzi Bulut, "Eski Yugoslavya'yı Oluşturan Ülkeler ve Ekonomileri Göller Bölgesi" *Aylık Hakemli Ekonomi ve Kültür Dergisi*, Cilt:37, Sayı:55, Ekim 2017, s.38.
[265] Giray Saynur Bozkurt, a. g. m., s.54.
[266] Remzi Bulut, a. g. e., s. 37.
[267] Nazif Mandacı, a.g.e., s. 218.
[268] Göst.yer.

alanda diplomatik yollardan tanınmayla geçtiğini bildiği için daha bağımsızlık sürecinde Batı ile temasa geçmiştir. Zira Gligorov bağımsızlıklarını ilan ettikten hemen sonra Avrupa ülkelerinin hükümetlerine gönderdiği mektupta; Makedonya Cumhuriyeti'ni egemen ve bağımsız bir devlet olarak tanımalarını istemiştir.[269] Ama ne ilginçtir ki Makedonya Cumhuriyeti'nin her zaman için en büyük sorunu diplomatik tanıma olacaktır. Çünkü Soğuk Savaş Dönemi boyunca komşusu Yunanistan tarafından buzdolabında tutulan Makedonya isim sorunu, Makedonya'nın 1991 'de bağımsız bir devlet olarak tarih sahnesine girmesi ile gün yüzüne çıkacaktır.

1991 yılında "Makedonya Cumhuriyeti'nin bağımsızlığı ile isim sorununun ortaya çıkmasını oluşturan nedenlerin başında; Yunanistan'ın, çiçeği burnunda bağımsız devlet "Makedonya Cumhuriyet'nin 17 Kasım 1991'de kabul edilen anayasasının 3 ve 49.maddeleri[270]ni kendilerine tehdit olarak algılaması olarak gösterilmektedir.[271] Buna ilaveten Makedonya'nın yeni banknotlarında Selanik'te bulunan Beyaz Kule'yi kullanması ve devletin bayrağında Vergina Güneşi'nin simgelenmesi ve bilhassa ülkenin resmi isminin Makedonya Cumhuriyeti' olarak dünya kamuoyuna ilan edilmesi gibi nedenler Yunanistan tepkisi çeken gelişmeler

---

[269] Gligorov ,2 Aralık 1991 tarihinde ülke hükmetlerine gönderdiği mektupta Makedonya Cumhuriyeti'ni bağımsız bir devlet olarak tanınmalarını istemiştir. Gligorov'un bu çabaları aslında Avrupa'da olumlu bir şeklide karşılanmıştır. Hatta 17 Ocak 1992 yılında Yugoslavya'dan ayrılan cumhuriyetlerin bağımsız bir devlet olma koşullarını araştıran AT bağlı Badinter Komisyonuna göre Makedonya Cumhuriyeti söz konusu koşulları karşılamaktadır. Ancak komşusu Yunanistan'ın Makedonya'yı uluslararası alandan izole etme politikası bu durumu önce belirli şartların sağlanmasına daha sonra da Makedonya'yı kendi anayasal ismi dışında başka bir ad ile tanımalarına neden olmuştur. Bkz. Şule Kut, a.g.e., s.12.

[270] Söz konusu Anayasanın 3. ve 49.maddeleri sırasıyla şöyledir:
"Makedonya Cumhuriyeti'nin toprakları bir bütün halindedir. Bölünemez, ihlal edilemez, değiştirilmez. Makedonya Cumhuriyeti'nin sınırları ancak Anayasaya uygun bir şekilde değiştirilebilir."
"Makedonya Cumhuriyeti, diğer ülkelere göç etmiş Makedonların ve kendisine komşu olan ülkelerin sınırları içinde yaşayan Makedonların statü ve haklarını korur ve kültürel gelişmelerine yardımcı olur. Cumhuriyet, yurt dışındaki Cumhuriyet yurttaşlarının kültürel, ekonomik ve sosyal haklarını korur" Bkz. Şule Kut, *a.g.e*., s.12-13.

[271] Yunus Çolak, "Makedonya'nın İsim Sorunu: Sebepleri ve Türkiye'nin Balkanlar Politikasına Olan Etkileri Bakımından Bir İnceleme", *International Turkic World Educational Sciences and Social Sciences Congress*, Held In Memory Of Hodja Ahmet Yesevi, Cilt:1,Antalya 2016, s.233.

arasındadır.[272] Bu tepkiler beklenildiği gibi somut anlamda Yunanistan'ın dış politikasına yansımıştır. Öyle ki Yunanistan'ın bu tutumu yüzünden anayasal ismi Makedonya Cumhuriyet'i olan söz konusu ülkeyi, uluslararası sistem "FYROM" *Eski Yugoslavya Cumhuriyeti Makedonya* adıyla tanımak zorunda kalacaktır. İşte Cumhurbaşkanı Gligorov'un Makedonya için daha başından beri bütün sorunlardan çıkış yolu olarak bulduğu uluslararası tanıma, komşu Yunanistan'ın bağımsızlığına gösterdiği reaksiyon sebebiyle büyük bir soruna dönmüştür. Zira bu sorun, Makedonya'nın uluslararası sisteme entegrasyonu engellediği gibi onu ekonomik olarak da çökme noktasına getirecektir.

Makedonya Cumhuriyeti ve komşusu Yunanistan arasındaki isim çatışmasının kaynağı, gerçekte neye dayanmaktadır? Elde edilen araştırmalar, iki tarafın milliyetçi tutumlarının isim sorununun ortaya çıkmasında büyük bir etken olduğunu göstermektedir. Yine bu konuyla bağlantılı olarak iki tarafın paylaşamadığı antik tarihin de söz konusu sorunun kaynağında önemli bir yer tutuğunu görülmektedir.[273] Nitekim Yunanistan'a göre Yunanca olan Makedonya terimi sadece coğrafi bir terim olmakla beraber, kendilerini şimdi "sözde" Makedon diye taktim edenlerin de aslında Slav olduğu yönündedir.[274] Ayrıca Yunanistan'a göre "sözde" Makedonya Cumhuriyeti'nin başta bayrağında olmak üzere, kimlik inşasında kullandığı simge ve semboller Eski Yunanistan'ın kültüründen çalınmıştır.[275] Çünkü Yunanistan için, "sözde" Makedonya Cumhuriyeti'nin sahiplenmeye çalıştığı Büyük İskender ve babasının gerçek mirasçıları kendileri olmaktadır.[276] Makedonya ise özellikle VMRO kanadı, bu durumunun tersini düşündüğünden ve bu doğrultuda bir algı

[272] Nazif Mandacı, a.g.e., ,s. 217; Yunus Çolak, a.g.e.,s.233-234.
[273] Emrah Konuralp, Sündüs Adaş,"Makedonya'da İsim Sorunu: Yunan ve Makedon Milliyetçiliklerin Kıskacında İsim Kimlik İnşası", *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* Sayı:21,Ocak 2020,s.311-335.
[274] Nazif Mandacı, a.g.e., s.217.
[275] Gül Tuba Dağcı, Asiye Şimşek, "Makedonya ile Yunanistan Arasındaki İsim Sorununda Rol Oynayan Temel Parametrelerin Analizi", *Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* Yıl:5, Sayı:10,2015, s.185-186.
[276] Göst.yer.

yarattıklarından dolayı isim sorunu alevlenmiştir.[277] Bunun dışında isim sorununun güvenlik boyutu ve topraklarının bütünlüğü de çatışma için önemli bir unsur olmuştur. Çünkü Yunanistan toprakları içinde yer alan Ege Makedonya'sı, Yunan tarafına göre; Vardar Makedonya'sının genel anlamda ismini Makedonya yapmasıyla tehlikeye girmiştir. Zira Yunan tarafının savı, Makedonya Cumhuriyet'i isminin resmiyet kazanması halinde; kendi sınırları içinde bulunan Ege Makedonya'sının yapboz oyunu misali; bütünün parçası olarak Üsküp tarafından alınacağına yönelik olmaktadır.[278] Yunan tarafı, bu savının temellendirmesini ise; her ne kadar 6 0cak 1992 yılında değiştirse de Makedonya'nın 1991 yılımdaki bağımsızlık sürecinde ilan ettiği "anayasasının" bazı maddelerinde bulmuştur.[279] Çünkü Ege Makedonya'sı da aynı Vardar Makedonya'sı gibi Bükreş Antlaşmasından önce, tarihi Makedonya'nın bir parçası olduğu için belki de Ege Makedonya'sı içinde kendini Makedon diye tanıtacak Yunan vatandaşlarının varlığı Atina'yı rahatsız edecek boyuttadır. Nitekim otoriteler isim sorununun en büyük kaynağı olarak Yunanistan da yaşayan Slav Makedonları göstermiştir.[280]

2.2. İsim Sorununun Dinamikleri

Makedonya isminin iki komşu devlet arasında büyük sorunlar yaratmasının altında birbirine bağlı üç neden sıralanmaktadır. Bunlardan birincisi II.Philioppos ve oğlu Büyük İskender'in paylaşılamayan tarih mirası olurken; İkincisi de iki tarafın inşa ettiği ulus kimliğin ve milliyetçi tutkusunun karşı taraf açısından kendi milli kimliğine tehdit olarak algılaması şeklindedir. Üçüncüsü ise söz konusu çatışmayı derinleştiren Yunanistan içindeki Slav-Makedonların varlığıdır. Bu başlık, sıralanan bu üç nedeni daha kapsamlı ele almak amacıyla önce iki taraf arasında çatışma yaratan tarihi mirası "Eski Yunan ve Makedonya Krallığı'" adı altında iki alt başlıkta

[277] Emrah Konuralp, Sündüs Adaş, a.g.m., s. 311-335.
[278] Gül Tuba Dağcı, Asiye Şimşek, a.g.m., s.186.
[279] Nazif Mandacı, a.g.e. s.217.
[280] Gönül Tezcan, a.g .m.,s.382.; Nazif Mandacı, a.g.e.s.217.; Şule Kut,a.g.e.,ss.18-19.

incelemekte; daha sonra da Galtung'un çatışmanın yapısının öğrenilmesi adına önemli bir değer atfettiği aktör analizi bağlamında çatışmamın iki tarafı olan devletlerin milli kimlik inşaları ele alınmaktadır. Ayrıca konunun daha anlaşılır olması için çatışmaya taraf olan Yunanistan ve Makedonya dışında söz konusu sorunun bir alt aktörü olan Ege Makedonya'sındaki Makedon-Slavları da ayrı bir başlık içinde incelenmiştir.

2.2.1.Tarih Mirası Kavgası

Makedonya ile Yunanistan arasındaki isim sorununun en dikkat çekici yönlerinden biri iki devletin kendi pencerelerinden tarihi yorumlamaları neticesinde Eski çağlarda hüküm süren Makedonya Krallığını paylaşamamalarıdır. İki aktörün birbirinden farklı tezler ortaya atmasının sebebi iki devletin kendilerini mirasçıları olarak gördüğü "Makedonya Krallığı'nın" ve bu krallığın gözde liderleri II.Philioppos ve oğlu Büyük İskender'in tarihin bir yerinde Eski Yunan ile kesişen yollarıdır. Bu başlık hem Eski Yunan'ın hem de Makedon Krallığının önemli ve incelemeye değer anlarını inceleyerek; bahsi geçen tarihsel kesişmeye değinmektedir. Bununla birlikte bu başlığın içeriği, çalışmanın sonraki başlıklarında değinilen aktör analizi kısmında tarafların ulus inşasının hangi parametrelere dayandırmasının öğrenilmesi adına önemli olacaktır.

2.2.1.1 Eski Yunan

Doğu tarafları Ege denizine, batısı İon denizine, güneyi ise Akdeniz'e uzanan Yunanistan'ın engebeli ve dağlarla bölünmüş yer şekilleri, orada kurulmuş medeniyetlerin de siyasal olarak bölünmüş bir şekilde varlıklarını sürdürmelerine neden olmuştur.[281] Ancak bu coğrafi şartların zorluğu söz konusu coğrafyanın kültür

[281] Recep Özmen, "İlkçağda Yunanistan" *Balkanlar El Kitabı*, Derleyen: Osman Karatay, Bilgehan Gökdağ, Karam Yayınları, Ankara 2007, s.63.

mozaiğine dönüşmesine engel olmamıştır. Nitekim yarımadanın tarih boyunca birçok kültüre ev sahipliği yaptığı belirtilmiştir.[282] Bu kültürlerden en önemlisi hiç şüphesiz M.Ö 2000'li yılların başında bir kesim araştırmacıya göre Anadolu'dan, başka bir kesime göre ise Karadeniz'in kuzeyinden gelen ve Yunanca konuşan Hint-Avrupalı bir halk olan Akhalar *(Akhaioi)* olmuştur.[283] Zira Akhalar, eski Yunanca'nın kökenin öğrenilmesi adına birçok ipucu ile tarih sayfalarında yerini almıştır. Öyle ki 1952 yılında İngiliz mimar Michael Ventris levhalar üzerinde eski Yunancanın arkaik bir formu olan Çizgisel B denilen bir yazıyı çözdüğünde; bu yazının Akhalar'ın kullandığını kanıtlamıştır.[284] Ayrıca çözülen bu yazıda dikkat çeken en önemli konulardan bir tanesi, Yunan ve Yunanca tarihine yazılı en eski eserleri veren Homeros'un destanlarındaki tanrı ve tanrıçaların Akhalar'ın ilahları ile benzerliği olmuştur.[285] Zira Homeros'un İlyada destanında eski Yunanlılar için Akhalar adını kullandığı bilinmektedir.[286]

Akhalar, Yunanistan coğrafyasına yerleştikten sonra özellikle İ.Ö 2000'li yılların ortalarından İ.Ö 1200-1150'li yıllarına kadar; yani Dorlar'ın istilasına kadar bölgede yüksek bir uygarlık kurdukları anlatılmaktadır.[287] Akhalar'dan sonra Yunanistan topraklarının ev sahipliği yapmaya başlayan Dorlar'ın lehçe farkı olsa da onların da Yunanca konuştuğu belirtilir.[288] Ancak Dorlar'ın Akhalar'a göre çok ilkel kaldıkları saptanmıştır.[289] Hatta öyle ki yarımada da Dor istilası ile başlayan yeni dönem, Ege dünyasında; sosyal, siyasi ve ekonomik duraklamayı getirdiği için, literatürde

---

[282] Göst.yer.
[283] Oğuz Tekin, *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*, İletişim Yayınları, 1.Baskı, İstanbul,2008, s. 44.
[284] Herkül Milas, *Yunan Ulusunun Doğuşu*, İletişim Yayınları, 1.Baskı, İstanbul 1994, s.30-31.
[285] Oğuz Tekin, a.g.e., s.44.
[286] Batı Edebiyatının en eski eserlerinden biri olarak kabul edilen Homerson'un İlyada Destanı, Akhalar ve Truvalılar arasında yapılan savaşı anlatmaktadır. Dipnota gösterilen kitabın çevirisinde Akhalar, Ahaylar diye yazılmıştır. Bkz. Homeros, İlyada, 4.Basım, Çeviren: Ahmet Cevat Emre, Varlık Yayınları, 1971.
[287] Oğuz Tekin, a.g.e., s.; Recep Özmen, a.g.e., s.65.
[288] Bülent İplikçioğlu, *Hellen ve Roma Tarihinin Ana Hatları*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2007, s.19.
[289] André Bonnard, *Antik Yunan Uygarlığı 1: İlyada'dan Parthenon'a*, Çeviren: Kerem Kurtgözü, Evransel Basım Yayın, İstanbul, 2004, s.

Karanlık Dönem olarak geçmektedir.[290] Bahsedilen bu dönemde yerleşik halkın birçoğu, İonya adalarına ve Batı Anadolu kıyılarına kaçtığı belirlenmektedir.[291] Ama özellikle bu söz konusu dönem ve sonrası, Yunanlıların eski tarihinin ana hatlarını belirlemektedir.[292] Çünkü bu dönemde karışıklar sona erince, Yunan halklarının Yunanca birikimlerinden yararlanarak, kendilerine ortak bir dil yaratıkları belirtilmiştir.[293] Bu da önemli bir aşama kabul edilmekte; nitekim araştırmacılar; dili, Eski Yunan'ı anlamada değerli bir araç olarak görmektedirler. Zira Antik Yunanca ile ilgili önemli araştırmaları olan Herkül Milas'a göre, Yunanca ve Yunanlıyı belirleyen coğrafyadan çok dilbilim olmaktadır.[294] Ona göre bir Hint-Avrupa dili olan Yunanca'nın farklı diyalektlerini konuşan topluluklar, yani İyonlar, Akhalar ve Dorlar; M.Ö 20.yüzyılda'dan itibaren şimdiki Yunanistan topraklarına gelmeye başlamıştırlar. Bu topluluklar, o çağlarda; Yunanca konuştukları için en eski Yunan halkları olarak kabul edilmektedir. Nitekim bahsi geçen topluluklardan önce, yarımadaya gelen başka halkların Hint Avrupa dilini konuşamadıkları için, kendilerine Yunan öncesi halklar denilmektedir.[295]

Dor istilası ile başlayan Karanlık Dönem 'in, Eski Yunan halklarında ortak bir dil yaratma fırsatını getirmesi dışında yine söz konusu dönem ile birlikte dağılan toplulukların bağımsız şehir devletlerini yani literatürde bilinen isimleri ile *polisleri* kurmaları önemlidir.[296] Bunlarla beraber yine bu dönemde krallıkların ve beyliklerin zayıflaması ile beraber özellikle aristokrasi sınıfının ortaya çıktığı; hatta ilerleyen zamanlarda yönetimleri tamamıyla aristokratlar eliyle yapıldığı belirtilmiştir.[297]

---

[290] Recep Özmen, *a.g.e.,* s. 65-66.
[291] Gös. Yer. s.66.
[292] André Bonnard, *a.g.e.*, s.36.
[293] Recep Özmen, *a.g.e.*, s. 66.
[294] Herkül Milas, *a.g.e.*, s. 30.
[295] Göst.yer, *a.g.*e., s. 29-31.
[296]Bu polislerin en belirgin yapısı her ne kadar önceden krallıkla ve daha sonra da Tiranlıkla yönetilmeleri olsa da aslında demosun/halk ve şehirlerin kaynaşması ile kentteki topluluğun iktidarı ve bağımsızlığı sözkonusudur. En önemli şehir devleti :Atina ,Sparta, Thebai ve Argos olduğu bilinmektedir. William H.McNeill, *Dünya Tarihi*, 16.Bakı, Çeviren: Alaeddin Şenel, İmge Kitabevi, Ankara, 2015,s.134-135.
[297] Bülent İplikçioğlu, *a.g.e.*, s. 21.

Özellikle de M.Ö 8.yüzyıla gelindiğinde, Sparta şehri hariç, kurulan bu şehir devletlerinin hepsinin yönetimleri aristokrasiliktir.[298] Ancak zamanla Yunan şehir devletlerinin aristokratları arasında çatışmalar boy göstermiş ve akabinde bu bahsi geçen sınıf içerisindeki bir grup, iktidarları zorla ele geçirerek tiranlık dönemini başlatmıştır.[299] M.Ö 7. ve 6.yüzyılda yaklaşık olarak bütün şehir devletlerinde rastlanılan tiranlar (T*yranlar)*bu döneme damga vurdukları için; söz konusu dönem, Tiranlık dönemi olarak nitelendirilmektedir.[300]

Tiranlık döneminden sonra yarımada da demos[301] /halka dayalı bir yönetim şekli ortaya çıkmıştır.[302] Ancak M.Ö 449 'den itibaren, bölgeye Pers saldırıları artması şehir devletlerinde demokrasi karşıtlarına cesaret vermiştir. Fakat aynı zamanda şehir devletlerini, Perslere karşı birlikte hareket etmeye iten itici bir güç de olmuştur.[303] Örneğin M.Ö 480 yılında Pers kralı Darius'un oğlu Kserkses tarafından toplanan Pers birlikleri bölgeye saldırdıklarında karşılarında birbirine kenetlenmiş yirmiye yakın Yunan şehir devleti bulmuştur.[304] Perslere karşı toplanan Yunan şehir devletleri konfederasyonu bu savaşı kazanmıştır. Lakin Perslere karşı kazanmış oldukları zaferden sonra Atina şehir devletinin hem siyasi hem de ekonomik anlamda diğer şehir devletlerine göre daha fazla güçlenmeye başlaması konfederasyonun bozulmasına neden olmuştur.[305] Nitekim M.Ö 431-404 yılları arasında; Atina ile Sparta arasında yapılan Peloponnesos Savaşı, şehirler birliğinin bozulmasının bir sonucu olarak gösterilmektedir.[306] Bu savaştan sonra Yunan coğrafyasında Atina

---

[298] Oğuz Tekin, *a.g.e.*, s.54-55.
[299]P.J Rhodes , *Antik Yunan'ın Kısa Tarihi*, Çeviren :Cumhur Atay, İletişim Yayınları, 1.Baskı,İstanbul, 2019, s.41.
[300] Gös. Yer. P.J Rhodes, *a.g.e.*, a.g.e.s.41.
[301] M.Ö 5.yüzyılda kullanılmaya başlanan "demos" sözcüğü, yığın ve toplamın tümü gibi kavramları anlatsa da aslında kadınları ve köleleri dışladığı belirtilmektedir. Bkz. Giovanni Sartori, Demokrasi *Teorisine Geri Dönüş*, Çeviren: Tunçer Karamustafaoğlu, Mehmet Turan, Türk Demokrasi Vakfı, Yetkin Basımevi, Ankara 1993. s.23-24.
[302] Recep Özmen, *a.g.e.*, s.66.
[303] Oğuz Tekin, *a.g.e.*, s. 94.
[304] P.J Rhodes, *a.g.e.*, s.80-86.
[305] Göst.yer. *a.g.e.*, s.53
[306] R.J.Rhodes, *a.g.e.*, s. 89.

egemenliği yerini Sparta'nın üstünlüğüne bırakmıştır.[307] Sonrasında ise yarımadada gelişen olaylar neticesinde M.Ö 371 yılında Sparta'lıları yenen Thebailılar, kısa süreli de olsa hakimiyeti elde etmiştirler.[308] Ancak bu dönemde, Yunan coğrafyasındaki en önemli gelişme, Makedonya Krallığı'nın Yunanlıların işlerine karışmaya başlaması ve M.Ö 338 yılında Khaeronea Meydan Savaşı'yla birlikte, söz konusu topraklarda hakimiyeti ellerine almalarıdır.[309]

2.2.1.2 Makedonya Krallığı

Şar dağlarının kuzeyde, Olimpos ile Pindus dağlarının güneyde ve Rodop dağlarının batıdan sarmaladığı Makedonya coğrafyası, tarih boyunca hem dinsel hem de etnik anlamda kozmopolit bir görüntü vermiştir.[310] Neolitik çağdan beri yerleşimlerin olduğu tespit edilen söz konusu coğrafyanın, Balkanlardaki kesişim güzergahında yer alması, bu kozmopolit yapının en büyük sebebi olarak gösterilmektedir.[311] Bununla beraber yapılan çalışmalar gösteriyor ki bölgenin bu kozmopolit yapısı, orada yaşayan halkın gerçek kimliğini de muğlaklaştırmaktadır. Örneğin Makedonya siyasi tarihinin öğrenilmesi adına hatırı sayılır çalışmalarda bulanan Andrew Rossos'a göre Makedonlar Traklar'dan gelmektedir.[312] Ancak bir başka önemli araştırmacı olan Barbara Jelavich' e göre ise, her ne kadar üst tabakası Yunan kültürünün etkisi altında olsa da aslında Makedonlar, İliryalılar'dan gelmektedir.[313] Jelavich'in hafiften belirttiği gibi Makedonların Yunanlı olabilme ihtimali de araştırmacıların tezleri arasında yer almaktadır. Örneğin Helenizm ve Roma tarihi profesörü M.E.Bosch'a göre Makedonlar, Tesalya'nın Kuzeyinden

---

[307] William H. McNeill, a.g.e., s.205.
[308] Oğuz Tekin, *a.g.e*., s. 112-113.; William H. McNeill, *a.g.e.*, s.204-205.
[309] William H. McNeill, *a.g.e*. s.204-2015.
[310] Meltem Begüm Saatçi, "Makedonya Sorunu", *Balkanlar El Kitabı*, Cilt:1, Derleyen: Osman Karatay-Bilgehan Gökdağ, Karam Yayınları, Ankara,2006, ,s.553-554.
[311] Andrew Rossos ,*Macedonia And The Macedonians A History*, Hoover Institution Press Publication No.561,2008,s.10-13.
[312] Göst.yer.
[313] Barbara Jelavich, *Balkanlar Tarihi 18.ve 19.Yüzyıllar*,3.Baskı, Çeviren: İhsan Durdu, Gülçin Tunalı, Haşim Koç, Küre Yayınları, İstanbul,2013, s.7.

bugünkü Struma ve Vistiza nehirleri ile çevirili dağlık bölgelerde yaşayan Yunan kabilesine mensup bir halktır.[314] Zira ona göre Herakles zamanına kadar Makedonlar, sadece Helenlerin katıldığı Olimpiya Oyunlarına katılabilme hakkına sahiptir.[315] Ancak dağlık bölgelerde ve yalnız yaşamayı sevdiklerinden dolayı, diğer Yunan halkları ile kültürel ilişkilere giremediklerinden, Helenler onlara yabancı gibi davranmıştır.[316] Bosch dışında tarihçi Johann Gustav Droysen'un Heredotos'a dayandırdığı bilgiye göre de Teselya'dan sürülen Dorlar, Haliakmon Vadisine gelerek burada Makadon adını almıştırlar.[317] Droysen ve Bosch'un tezlerine paralel olarak ileri sürülen görüşler de mevcuttur. Buna göre Balkanlar ile Yunanistan arasında yer alan Makedonya coğrafyasının halkı, M.Ö.12.yüzyıl içinde kuzeyden gelen göçler sonucunda güneybatı Makedonya'daki Dorların arasında bir topluluk olan "Mekednon Ethnos'dan" geldikleri düşünülmektedir.[318] Bugünkü Yunanistan sınırları içinde yer alan Yukarı ve Aşağı Makedonya'nın güney tarafları ile Makedonya'nın bugünkü sınırları içindeki kuzey taraflarında yaşayan bu topluluğun, Eski Yunanca'nın bir lehçesini konuştukları ileri sürülmektedir.[319] Ancak gerçekten bahsi geçen topluluğun Yunan oldukları ya da olmadıklarına dair kesin bir şey söylemek imkansız gibi görünmektedir.[320] Zaten o zamanlardaki Yunan halklarının işlerine geldikleri gibi bazen onlara barbar, bazen de Yunan dedikleri anlaşılmaktadır.[321] Ayrıca Yunanlılar kendilerinden olmayan toplulukların hepsini barbar olarak nitelendirdikleri görülmektedir.[322] Yani kullanılan barbar terimi, aşağılayışı bir ifade belirtmemekte, söz konusu sözcük; yabancı, öteki anlamında kavramlaşmaktadır.[323]

---

[314] M.E. Bosch, Helenizm Tarihinin Ana Hatları Büyük İskender İmparatorluğu I. Kısım, Çeviren: Afif Ezen, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları*:161, İstanbul 1942, s.6-8.
[315] Göst.yer. s. 8.
[316] Göst.yer.
[317] Johann Gustav Droysen, *Büyük İskender Tarihi*, Çeviren: Bekir Sıtkı Baykal, Panama Yayıncılık, Ankara,2020, s.91-97.
[318] Oğuz Tekin, *a.g.e.*, s. 116.
[319] Göst.yer.
[320] R.J.Rhodes, *a.g.e.*, s.169.
[321] Gös. Yer.
[322] André Bonnard, *a.g.e.*, s.30.
[323] Göst.yer.

Makedonya coğrafyasının Yunanistan gibi parçalı olmaması, ülkenin siyasi bütünlük olarak daha derli toplu olmasını kolaylaştırmıştır. Makedonya'daki bu tek elden yönetim şeklinin kolaylığı, tarih sahnesine halkından çok, liderlerini öne çıkarmaktadır. Araştırmacılar, ilk Makedon Kralı olarak M.Ö.7.yüzyılda siyasi birliğini oluşturmaya başlayan I.Perdikkas'u göstermektedirler.[324] I.Perdikkas'tan sonra Makedonya Krallığı'nın başına geçen II.Philioppos'un, ülkeyi hem ekonomik hem siyasi hem de askeri açıdan güçlü konuma getirdiği belirtilmiştir.[325] Bununla da yetinmeyen II.Philioppos ,(M.Ö 359-336) liderliğini sağlamlaştırdıktan sonra Yunan şehir devletleri arasındaki çatışmalardan faydalanarak gerek diplomatik manevralar gerekse de savaşlarla onları boyunduruğunun altına almıştır.[326] Zira M.Ö 337 yılında; Sparta şehri hariç, bütün Yunan şehir devletlerinin Makedonya Krallığın hakimiyeti altında girmiştir.[327] Bununla birlikte ortak düşman olarak gösterilen Perslerin varlığı, Makedon liderlerini ve Yunan şehir devletlerini birbirine yakınlaştırmıştır. Zira M.Ö'346 'de Yunan şehir devletleri, "Yunanlıların Birliği" olan "Panhellenizm'i" Persler'e karşı yeniden canlandırmak için II.Philioppos'a liderlik teklifinde bulunmuşturlar.[328] Bu bağlamda II.Philioppos, M.Ö 337'de Yunan şehir devletlerinin egemenliğini temsilen "Korinthos Birliğini" kurmuş ve "Helenizm"[329] politikalarına ön ayak olmuştur.[330] Ancak II. Philioppos, M.Ö 336'te suikasta uğrayarak öldürülmüştür.[331]

Babası II. Philioppos yerine Makedonya Krallığının başına geçen Büyük İskender(III. Aleksandros) onun yerine Perslere karşı kurulan Korinthos Birliği'nin

---

[324] Oğuz Tekin, *a.g.e.*, s.116.
[325] Göst.yer.
[326] Recep Özmen, *a.g.e.*, s.69-70.
[327] Göst.yer.
[328] Oğuz Tekin, *a.g.e.*, s.116
[329] Helenler kelimesi, daha çok Yunan topluluklarının yaşadığı yer iken, Helenizm sözcüğü,Yunan uygarlığına denk gelecek şekilde kullanılmıştır. William H. McNeill, *a.g.e.*, s.210.; Zaten Yunan halkları da kendilerini Helenler olarak takdim etmişlerdir. André Bonnard, *a.g.e.* s.24-27; Söz konusu hakları bir arada tutan payda da Helence dili olmuştur. Bülent İplikçioğlu, *a.g.e.*, s.23.
[330] Recep Özmen, *a.g.e.* s.70.; Oğuz Tekin, *a.g.e.*, s.118.
[331] Oğuz Tekin, *a.g.e.*, s.118.

lideri olmuştur.[332] Ancak Yunan şehir devletlerinin bazıları İskender'in Helen Birliği'nin lideri olmasından rahatsızlık duymuştur.[333] Çünkü onlara göre Helen Birliğinin liderliği için İskender ile değil; babası II.Philioppos ile anlaşılmıştır. Fakat İskender, kendisine sorun çıkartan bilhassa Atina,Teselya ve Thebai'ya hem diplomatik hem de kılıç zoruyla birliğin lideri olduğu onaylatmıştır.[334] İskender Makedonya sınırlarındaki ve Helen şehirlerindeki otoritesini sağlamlaştırdıktan sonra gözünü Doğuya ve Asya'ya çevirmiştir. Bu amaçla M.Ö 335 yıllında bir daha dönmemek üzere sefere çıkmıştır.[335] Önce M.Ö 332'de Mısır'ı[336] ve M.Ö 330'da Pers hükümdarlığın simgesi olan Persepolis'i [337]almış daha sonra yönünü Doğu İran ve Orta Asya taraflarına çevirerek, M.Ö 227'de Hindikuş dağlarına kadar ilerlemiştir.[338] Oradan da Hindistan'a hareket ederek Pencap'a kadar ilerlemiş; ancak bir sonraki hedefi Ganj Vadisi'ne varmadan M.Ö 323'te sıtmaya yakalanarak ölmüştür.[339]

İskender'in saltanatı zamanında tarihçi çağdaşlarının yazdığı eserler günümüze pek ulaşamasa da[340] Büyük İskender'in hayatını konu alan sayısız akademik çalışmalar yapılmıştır. Ancak özellikle bu çalışmanın konusu olan Makedonya - Yunanistan gerginliği, bu konuda dikkat çekmektedir. İskender'in mantıkta felsefede ve siyasette ders aldığı hocası Aristo dışında Yunan tarihçilerinin yazdığı efsaneler başta olmak üzere, Helen kültüründen etkilendiği bilinmektedir.[341] Bu etkilenme İskender'i gerçekten de sadık bir panhelenizm elçisine dönüştürmeye yetmiş midir? Droysen'e göre son derece etkili bir Yunan eğitim süreci geçiren İskender, Makedon

---

[332] Hasan S.Sever, *Büyük İskender*, Anomin Yayıncılık Mitoloji ve Tarih Dizisi:2, İstanbul,2010,s.32; Oğuz Tekin, *a.g.e.*, s.118
[333] Hasan S.Sever, *a.g.e.*, s.32-35.
[334] Göst.yer.
[335] Bülent İplikçioğlu, *a.g.e.*, s.43.
[336] Göst.yer.
[337] Pierre Briant, Büyük *İskender Fetihler ve Siyaset*,1.Basım, Çeviren: Nihan Özyıldırım, Alfa Tarih Yayınları, İstanbul,2019,s.19-21.
[338] M.E. Bosch ,*a.g.e.*, s.79.
[339] William H. McNeill, *a.g.e.*, s.211.; Oğuz Tekin, *a.g.e.*, s.132.;
[340] R.J.Rhodes, *a.g.e.*, s.178.

[341] William H. McNeill, *a.g.e.*, s.210.

kimliğini öne çıkarmak için Hellenizm'i araç olarak kullanmıştır.[342] Zira İskender'in Yunanlılardan bağımsız olarak Makedon kimliğine vurgu yaptığı da belirtilmiştir. Örneğin M.Ö 334 yılında Biga Çayı yakınlarında Perslere karşı kazandığı zafer sonrası elde ettiği ganimet ve savaş teçhizatını, Atina'ya şöyle bir kayıtla yollamıştır: "*Philippos oğlu İskender ve Lakonialılar hariç Yunanlar, Asya'da yaşayan Barbarlardan ……şu kadar ganimetleri topladılar.*[343]Ancak İskender'in vurguladığı Makedon kimliğinin, günümüz Vardar Makedonya'sında yaşayan insanlar ile bağlantısının olup olmadığı tartışmalıdır.

2.2.2.Aktörlerin Analizleri: Ulus İnşa Süreçleri

2.2.2.1.Yunanistan

Resmi adı Helen Cumhuriyeti, başkenti Atina ve 1981 yılından beri AB üyesi olan Yunanistan, 1830'da Osmanlı İmparatorluğundan bağımsızlığını olarak ulusal devletini kurmuştur. 131.957 km'lik alanı ile dünyanın 29.büyük ülkesi olan Yunanistan'ın, 2012 Temmuz itibarıyla 10.767.000 olan nüfusunun artış oranı yaklaşık olarak %0,06 'dır.[344] Arnavutluk, Bulgaristan, Kuzey Makedonya ve Türkiye ile sınır komşuluğu olan Yunanistan'ın ekonomisinde özellikle tarım ürünleri ve turizm önemli bir faktördür. Nüfus yapısına bakıldığında nüfus dinamiğinin; dilsel anlamda büyük çoğunluğun Yunan, dinsel açıdan da yaklaşık olarak %98'inin Ortodoks Hristiyanların oluşturduğu bilinse de dini yönden önemli

[342] Johann Gustav Droysen, *a.g,e.*, s.107.
[343] Göst.yer. Pierre Briant, *a.g.e.*, s.32.
[344] Ali Şevket Ovalı, "Yunanistan*", Çağdaş Balkan Siyaseti*, Derleyen: Necip Arman, Nazif Mandacı, Gazi Kitabevi, Ankara 2012, s.13.

bir Müslüman nüfusun; dilsel açıdan da Bulgarca, Türkçe, Makedonca, Arnavutça ve Ermenice dili konuşan nüfusunun varlığı dikkat çekmektedir.[345]

19.yüzyılın en önemli gündemi olan Romantizm ve onun tetiklediği milliyetçilik akımının etkisi ile Yunanistan'da ilk ulus kimliği inşası, Eski Yunan'ın temelleri üzerine kurulmak istenmektedir.[346] Çünkü Yunan aydınlarına göre Avrupa'nın desteğinin sağlanması bu temellerin diri tutulmasına bağlı olmaktadır. Zaten Romantizm akımı da Avrupa'nın kültürel değerlerini ve tarih yazıcığının kökenlerini Eski Yunan'da aramaktadır.[347] Ayrıca Romantizm akımının o dönem için, tarih yazıcılığına getirdiği önemli bir diğer etmen de ulus bilincidir. Buna göre uluslar, tarih sahnesinde hep var olmakta; ancak gerçekten ulus bilincine erişenler ve kültürlerine sahip çıkanlar devletlerini kuracaklardır.[348] Bu ulus bilinci de ortak olan din, dil, etnik veya kültürel faktörlerin gözetilerek oluşmasına bağlanmaktadır.[349] Özellikle 18.ve 19.yüzyıllarda Yunan ulus bilincinin oluşturulmasında önemli rol oynayan *Yunan aydınlarının*[350]da Yunan ulusunun ortak değerler üzerinde buluşturmak için yoğun çapa sarf ettikleri görülmüştür. Nitekim bahsi geçen aydınların, Yunan ulusal bilincini oluşturmak için milli değerlerini Eski Yunan'a dayandırmak adına bilhassa dil öğesini kullandıkları gözlemlenmiştir.[351] Öyle ki Yunan devletinin bağımsızlığını kazanması ile halkın konuştuğu dilden farklı olan Eski Yunanca 'ya yakın olan Katharevusa dilini resmi dil olarak belirlenmesi buna kanıt olarak gösterilmektedir.

---

[345] Çiğdem Aydın Koyuncu, "Yunanistan'daki Makedon Azınlık Sorunun Yunan Ulus İnşa Süreci Bağlamında İncelenmesi", *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, Cilt*:16, Sayı:4, Aralık 2018, s.381.
[346] Ali Şevket Ovalı, *a.g.m.*, s.15.
[347] Göst.yer.
[348] Herkül Milas, *a.g.e.*, s.17.
[349] Göst.yer.
[350] Adamantios Koraes, M.Anthrakites, E.Boulgares, Beniamin Lesbios,K.Koumas,Kh.Pamplekes, Th.Pharmakides, vb aydınlar..Ayrıntılı bilgi için Bkz.Herkül Milas, a.g.e., s.43.
[351] Gös.yer. *a.g.e.*, s.43-48.

Katharevusa dilinin resmi dil yapılmasıyla Yunanistan'da dil konusu büyük tartışmaların odağı haline gelmiştir. Çünkü halkın konuştuğu dilden farklı bir dilin resmi dil olarak kullanılması bazı çevrelerce eleştirilmiş, nihayetinde de 1976 yılında halk diline daha yakın olan Démotike resmi dil olarak değiştirilmiştir.[352] Fakat bu tarihten sonra da özellikle eğitim anlamında Eski Yunanca'nın derslerde okutulma zorunluluğu tartışılmıştır. Aslında bu da çağdaş Yunan için, ulus inşasının Eski Yunan'a dayandırılmasının ne kadar önemli olduğu göstermiştir. Bu bağlamda çağdaş Yunan devletinin ulus inşasını bu denli Eski Yunan'a dayandırmasındaki hevesi nerden gelmektedir? Bu sorunun cevabının en iyi muhatabı, milliyetçilik çalışmaları ile bilinen Ernest Gellner'dir. Zira ona göre çağdaş uluslar, varlıklarını genellikle daha gerekli ve çekici hale getirmek için geçmiş zamanlarda yaşamış yüksek uygarlıkların torunları olmak istemiştirler.[353] Ulus ve ulus inşası konusunda bilgilerine en fazla başvurulan araştırmacılardan olan Gellner, işe ilk olarak 18.yüzyıldan itibaren Romantizm akımın getirmiş olduğu ulus anlayışını eleştirerek başlamaktadır. Zira ona göre ulus, ulusçuluğu değil; ulusçuluk, sanayi ve kültürel gelişmelere paralel olarak ulusu yaratmaktadır.[354] Bu bağlamda ulusu, bazen devletler kendisi yaramakta; bazen de dolaylı olarak aydın ve tarih yazıcılarına yarattırmaktadır.[355] Bu yüzden ölü ya da ölmekte olan diller gün yüzüne çıkartılmakta, eski gelenek ve görenekler hatırlanmakta, kimi olaylar ve mitler de uydurulmaktadır.[356] Yunan ulusu da Milas'a göre böyle bir toplumsal iradenin sonucu olarak inşa edilmiştir.[357]

Milasa göre, Gellner dışında ulus ve ulusçuluk alanında bir başka önemli araştırmacı sayılan Benedict Anderson'un görüşleri de Yunan ulus inşasının

---

[352] Herkül Milas, *a.g.e.*, s.36.
[353] Ernest Gellner, *Uluslar ve Ulusçuluk*, Çeviri: Büşra Ersanlı Behar, Günay Göksu Akdoğan,İnsan Yayınları, İstanbul 1992.s.105.
[354] Gös Yer.
[355] Herkül Milas, *a.g.e.*, s.23, 27.
[356] Ernest Gellner, *a.g.e.*, s.105.
[357] Herkül Milas, *a.g.e.*, s.20.

oluşturduğu dinamikleri incelemek adına araştırmacılara yol gösterici olmaktadır.[358] Anderson, özellikle *Hayali Cemaatler* kitabında politik bir süreç olarak betimlediği ulusun, bir hayal ürünü olarak yaratıldığını ve büyük oranda politize edilmiş bir inanç gibi varlığını sürdürdüğü iddasındadır.[359] Bilhassa inancın dayanağı da ulusların, her şeyden önce çok eski kökenlerinin olduğuna inanmasıdır. Çünkü bu çok eski kökenlik ya da başı görünmeyen geçmişlik, uluslara bir nevi ölümsüzlük kattığı düşünülmektedir.[360] Dolayısıyla Çağdaş Yunan için Eski Yunan'ın biçilmiş bir kaftan olması doğaldır. Bunun için Eski Yunan'ın ihtişamlı kültürü, Helenler için nesilden nesile neden aktarılmasındı. Nitekim dil unsuru sayesinde Helen kültürü günümüze kadar aktarılmak istenmektedir.

Esasen Milas'ın, Yunan ulus inşasını için Anderson'un eserini örnek göstermesi de bu perspektiften okunmalıdır. Çünkü Anderson için hayal edilen ortak gücün en önemli argümanlarından birisi de kuşkusuz dildir. Zira onun için dil, hayali cemaatlerin türetilmesine vesile olmuş önemli bir kaynaktır[361] Yunan ulusunun Yunanca etrafında şekillendirilmesi de bu açıdan değerlendirilmelidir.[362] Ayrıca dil, Yunan kimliğinin ve kültürünü dış dinamiklere karşı da korumuştur. Nitekim Eski Yunan'dan sonra, sırasıyla Roma, Bizans ve Osmanlı İmparatorluğu içinde Helen varlığının erimemesini sağlayan en büyük faktör, dilleri olmuştur. Bilhassa Roma ve Bizans dönemlerinde Hristiyanlığa karşı Eski Yunan'ı koruyan Yunanca dilidir. Hristiyanlık o dönemde Eski Yunan'ı son derece putperest bulmakta, dolayısıyla Helen varlığının reddi söz konusudur.[363] Ancak Helence'nin varlığı bu durumu engellemiştir. Nitekim çok ilginç bir şekilde Ortodoksluk, kilise vasıtasıyla bir yandan Eski Yunan'ı eleştirip, red ederken bir yandan da onun edebiyatını, tarihi ve

---

[358] Gös yer.s.22.
[359] Benedict Anderson, *Hayali Cemaatler: Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması*, Çeviren: İskender Savaşır, Metis Yayınları, 2.Baskı, İstanbul Ekim 1995.s.20.
[360] Göst.yer.s.25
[361] Göst.yer.s.150-151
[362] Erdem Eren, "Yunan Milliyetçiliğin Tarihsel Arka Planı ve Politik Yansıma Olarak Batı Trakya Sorunu", *İzmir Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:1, Sayı:2, Aralık 2019, s.79.
[363] Herkül Milas, a.g.e., s.39-42.

genel anlamda kültürel birikimini Eski Yunanca sayesinde kullanmayı ihmal etmemiştir.[364] Bu durum 1830 yılına kadar yani Yunanistan'ın bağımsızlığına kadar sürmüştür. Çünkü bu tarihten itibaren Yunan kimliği ile Hristiyanlık arasındaki buzlar erimiş; artık Ortodoksluk, Yunan kimliği için önemli bir faktör olamaya başlamıştır. Dolayısıyla çağdaş Yunan kimliği, söz konusu tarihten sonra sadece Eski Yunan'a değil, Bizans'a da sahip çıkmaya başlamıştır. Bunun sebebi de varlığına süreklilik katmak istemesidir. Zira Eski Yunan ile çağdaş Yunan arasındaki dönemsel boşluğun kapatılması ve nihayetinde Yunan ulusunun süreklilik kazanması "Bizans" mirasına sahiplenmesini gerektirmektedir.[365]Ama Yunan kimlik inşacıları için ortada bir boşluk daha bilinmektedir. Bu da görkemli Eski Yunan'ın ile Roma İmparatorluğu arasındaki dönemi; yani Makedonya Krallığı zamanını kapsamaktadır. Bu yüzden; Yunan ulusal kimlik inşacıları, Helen ulusunun sürekliliği adına Makedonya Krallığına da sahiplenmiştir.

2.2.2.1.2.Yunanistan'daki Makedon Azınlığı

Çatışmanın yapısını anlamak adına özellikle söz konusu çatışmaya taraf olan aktörlerin yapısındaki alt aktörlerin incelenmesi, hayati önem taşımaktadır. Çünkü alt aktör dolaylı ya da doğrudan çatışmanın seyrini etkilediği için, üst aktörün amaçlarına giden yolda olumlu ya da olumsuz önemli etkiler bırakmaktadır. Nitekim Makedonya ile Yunanistan arasındaki isim sorunda da görüleceği üzere, bahsi geçen aktörler dışında alt aktörün varlığı da söz konusudur. Bilhassa Yunanistan içindeki Makedon azınlığı, bu konuda üstünde durulması gereken önemli bir alt aktör grubudur. Çünkü isim sorununun artık ciddi biçimde ortaya çıktığı ilk zamanlarda Yunanistan devleti için asıl sorun, kendi sınırları içinde Makedonca konuşan insanların varlığıdır. Zira sorun ilk çıktığı yıllarda Yunanistan Başbakanlığı görevi yapan Kosnstantinos Mitsotakis bir açıklamasında asıl sorunun "isim krizi"

[364] Göst.yer.
[365] Bu süreç Antik Yunan Helenizm'i ile başlamaktadır. Daha sonra sırasıyla Makedonya, Bizans ve Son Dönem Helenizm'ini ifade etmektedir. Bkz. Erdem Erem, *a.g.m.*, s.81.

olmadığını, Yunanistan'daki Slav Makedonları kastederek; aslında hedeflenen şeyin bir azınlık sorunu çıkarmak olduğu iddiasında bulunmuştur.[366] Dolayısıyla iki komşu devlet arasındaki bahsi geçen isim krizi incelenirken, Yunanistan sınırlarında yaşan Makedonca konuşan insanların varlığına değinmek, çalışmanın seyri açısından faydalı olacaktır.

Balkan Savaşlarından sonra Yunanistan topraklarında kalan Ege Makedonya'sında (bu toplam Makedonya toprağının %51,5'ine denk düşmektedir.) Slav Makedoncası konuşan insanlar, Yunan hükümeti tarafından önceleri sorun olarak görülmek istenmemiştir. Çünkü önceden bahsedildiği gibi Yunan kimliği, Hristiyanlık ile arasındaki buzları erittiğinden, dil dışında din faktörünü de Ortodoks kilisesi aracılıyla ulus inşası için kullanılmaya başlanmıştır. Dil dışında din faktörünün ulus inşası için kullanılmaya başlanması, diğer başka kimliksel amaçlarla beraber Yunanistan'da yaşayan Makedon -Slavlarının Ortodoks olması hasebiyle, entegrasyonunu hızlandıracağı düşünülmüş; hatta bunun için, bahsi geçen topluluk, Slav-Makedoncası konuşsa bile aynı dinden ve mezhepten olmaları sebebiyle azınlık olarak görülmemiştir.[367] Ancak yine de Yunan tarafı, Ege Makedonya'sındaki nüfusu, kendi lehine çevirmeyi daha uygun bulmuştur. Bu yüzden I. Dünya Savaşı'ndan hemen sonra hiç vakit kaybetmeden Bulgaristan ile gönüllü nüfus mübadelesi gerçekleştirilmiştir. 1919 yılından başlayıp 1925 yılına kadar yapılan mübadelede Bulgaristan'dan 46.000 Yunan, Yunanistan'a; Yunanistan'dan ise Slavca konuşan 123.000 Bulgar, Bulgaristan'a göç etmiş ya da ettirilmiştir.[368] Yunan tarafı, nüfusu kendi lehlerine dönüştürmek için Yunanistan'a gelen Yunan göçmenlerini aktarıldığı gibi genellikle Ege Makedonya'sına yerleştirmiştir. Bu konuda kırılma noktası özellikle 1923 yılında Türkiye ile yapılan zorunlu mübadele olmuştur. Çünkü Türkiye'den gelen Yunan göçmenlerin büyük çoğunluğu yine

[366] Ayşe Serdar, "Yunan Makedonya'sında Ulusal ve Etnik Kimliğin İnşası", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt:75, Sayı:3, Ocak 2020. s.23.
[367] Ayşe Serdar, *a.g.m.,* s.8.
[368] İbrahim Kamil, "Neuilly Barış Antlaşması ve Bulgaristan -Yunanistan Nüfus Mübadelesi(1919-1927)"*Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi,*Sayı:60,Bahar 2017,s.92.

buraya yerleştirilmiştir.[369] Ayrıca Ege Makedonya'sındaki nüfus yapısının kesin olmamakla beraber yarısı, Bulgaristan ve Türkiye ile yapılan karşılıklı mübadeleler sonucunda değiştirilmesine rağmen, Yunan hükümetinin söz konusu bölgede Slav dillileri asimile etme politikası uyguladığı da belirtilmiştir.[370] Özellikle de 1936 ile 1941 yıllarında Yannis Metaksas döneminde bu durum devletin resmi politikasına dönüşmüştür.[371] Zira söz konusu dönemde kamusal alanda Slav dilinin yasaklanması başta olmak üzere Slavca olan yer isimleri , insan isimleri ve soyisimleri Helenleştirilmiştir.[372]

II. Dünya Savaşı her ne kadar Ege Makedonya'sındaki Slavca konuşan nüfus adına kimlikleri için nispeten rahat geçse de özellikle savaştan sonra Yunanistan'da patlak veren iç savaş, bu durumun uzun sürmesini engellemiştir.[373] Zira Yunanistan'daki Slav Makedonlar iç savaşta; kendilerine self-determinasyon sözü veren Yunanistan Komünist Partisi(KKE)'nin silahlı gücü 'Halkın Ulusal Kurtuluş Ordusu (ELAS)'a destek vermişlerdir.[374] Ayrıca Tito da Yunan İç Savaşı'nda her ne kadar sonradan desteğini çekse de komünistlere bilhassa da Slav Makedonlara yardım etmiştir.[375] Bu iki durum, Yunanistan kamuoyunda özellikle de Yunan milliyetçilerinde Slav Makedonlara karşı bir antipati oluşturmuştur. Dolayısıyla Yunan İç Savaşı, 1949 yılında komünistlerin yenilgisi ile bittiği zaman, savaşın sonuçlarından en fazla Slav Makedonlar etkilenmiştir. Zira iç savaştan sonra Yunanistan'dan diğer ülkelere 35.000'e yakın bir Slav-Makedon göçü yaşanmıştır.[376] Ayrıca yine bahsi geçen dönemde Slav-Makedonların gelecek kuşaklarının kaderini değiştiren dramatik gelişmeler de yaşanmıştır. Bunların en çarpıcı olanı KKE 'nin güvenlik gerekçesi ile yarısından fazlasını Makedon-Slav oluşturduğu 20.000

[369] Göst.yer. s.109.
[370] Çiğdem Aydın Koyuncu, *a.g.m.*, s.390.
[371] Göst.yer. s. 392.
[372] Ayşe Serdar, *a.g.m.*, s.11.
[373] Çiğdem Aydın Koyuncu, *a.g.m.*, s.392.
[374] Deniz Ertuğ, "Yunanistan Komünist Partisi(KKE) ve Makedonya Sorunu(1946-1949)" *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt:68, No:2,2013, s.139-145.
[375] Göst.yer.
[376] Göst.yer.s. 145.

çocuğu, Doğu Bloğu Ülkelerine göndermesidir.[377] Yıllar sonra 1982'de çıkartılan yasa ile KKE'nin Yunanistan'dan çıkardığı çocukların yurda dönüşleri yasalaşmasına rağmen; yasa, Yunanlı doğmuş olma şartını istediği için, Slav Makedon çocuklarını kapsamamıştır. Dolayısıyla İç Savaşta Yunanistan'dan ayrılan Slav Makedon çocuklarının büyük çoğunluğu bir daha Yunanistan'a dönememiştir.[378]

Yunan İç Savaşı'ndan sonra hem insan sayısı hem de maddi bakımdan önemli bir kayba uğrayan Slav Makedonlar,1967-1974 yılları arasında Albaylar Cuntası döneminde de başka ülkelere göç etmiş ya da ettirilmişlerdir.[379] Albaylar Cuntasından sonraki dönemlerde de Yunan hükümetleri tarafından 1990'lı yılların başına kadar, Slav Makedonlara karşı özellikle kültürel anlamda asimilasyon politikaları uygulanmıştır.[380] Ancak Makedonya Sosyalist Cumhuriyeti'nin, 1991 yılında Yugoslavya'dan ayrı bir devlet olarak bağımsızlığını "Makedonya Cumhuriyeti" olarak ilan etmesiyle, Yunanistan'daki unutulmaya yüz tutmuş Makedon kimliği uyarılmıştır. Yunanistan dışında oluşmaya başlayan "Slav-Makedon" bilincinin daha sonra Ege Makedonya'da hissedilmeye başlanmasının önemli sebeplerinden biri Florina ve çevresi dışındaki Yunan Makedonya'sında önemli bir nüfusun hiçbir baskıya maruz kalmadan gönüllü olarak Yunun kimliğine asimile olmasıdır.[381] Nitekim Yunanistan'daki Makedon-Slavları hakkını savunma iddiası ile 1994 yılında kurulan Gökkuşağı partisinin(Rainbow Party) aldığı oyların azlığı, bu durumu göstermiştir.[382] Ancak buna rağmen, 1990'lı yıllar ile Yunanistan'daki Slav Makedon varlığı bilinçlerde yeşermiştir. Ayrıca 1991'de Makedonya Cumhuriyet'inin yeni bir devlet olarak tarih sahnesine çıkması,

---

[377] Ayşe Serdar, *a.g.m.*, s.16-17.
[378] Göst.yer.
[379] Yenel Yavuz, "Yunanistan'ın Azınlıklara Karşı Politikaları ve Uygulamaları, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı" *Uzmanlık Tezi*, Ankara 2014, s.83.
[380] Göst.yer.ss.83-85.
[381] Ayşe Serdar, a.g.m., s.18-19.
[382] Murat Hatipoğlu, "Yunanistan'da Tanınmayan Azınlıklar: Arnavutlar, Makedonlar ve Ulahlar," *Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu Bilimsel Araştırmalar Serisi*, No:4,Witten, Haziran 2005,s.13.

Yunanistan'da yaşayan Slav-Makedonları zan altında da bırakmıştır. Çünkü 1991'den sonra Yunanistan'daki Slav-Makedon aktivistleri Yunan hükümetleri tarafından Üsküp'ün ajanları olarak görülmeye başlanılmıştır.[383]

2.2.2.2.Vardar Makedonya'sı

Günümüzde Vardar Makedonya'sı yani Kuzey Makedonya, Pirin Makedonya'sı yani Bulgaristan, Ege Makedonya'sı yani Yunanistan sınırları içinde kalan bölgeyi ifade eden tarihi Makedonya toprakları yerleşik kültürün temellerini sırasıyla Helen, Roma, Bizans ve Osmanlı gibi medeniyetlerden almıştır. Dolayısıyla Makedonya coğrafyası, Balkanlar bölgesinin hem din ve dil hem de etnik ve kültürel anlamda en kozmopolit topraklarıdır.[384] Ama bölgede özellikle Bizans ve Slavların etkisi diğer medeniyetlerden daha fazla hissedilmiştir. Zira söz konusu coğrafyada Slav akınları ve Bizans İmparatorluğu, nüfusun büyük çoğunluğunu; etnik, dinsel ve dilsel anlamda absorbe etmiştir.[385] Bunların yanında 1371 Çirmen Savaşı'ndan itibaren bölgede yaklaşık olarak 540 yıl kalan Osmanlı İmparatorluğu'nun da bahsi geçen coğrafyada önemli izler bıraktığı bilinmektedir. Osmanlı egemenliğinden 1913 yılında yapılan Balkan Savaşı ile ayrılan Makedonya toprakları; Yunanistan, Bulgaristan ve Sırbistan arasında bölüşülmüştür.[386] Bu başlığın konusu da Sırbistan'ın aldığı Vardar Makedonya'sının ulus inşasıdır.

Vardar Makedonya'sının yani güncel ismi Kuzey Makedonya'nın ulus inşasına geçmeden önce belirtilmesi gereken önemli bir nokta, Makedonya topraklarında kendini Makedon olarak tanıtanların dışında Arnavut, Bulgar, Türk, ve diğerleri(Rum, Sırp, Ulah)gibi ulusların da yaşadığı dolayısıyla söz konusu bölgenin

[383] Ayşe Serdar, *a.g.m.,* s.21.
[384] Gönül Tezcan, *a.g.m.,* s.380.
[385] Andrew Rossos, *a.g.m.*, s.19-20.
[386] Göst.yer. s.131-148.

çok uluslu kozmopolit bir yer olduğudur.[387] Nitekim şimdi bile Kuzey Makedonya topraklarında kendini Makedon olarak tanıtanların nüfusa oranı %64 yakınlarında olduğu ifade edilmektedir.[388] Bu durum Makedon kimliğinin sınırlarının belirlenmesini zorlaştırmaktadır. Ama Makedon kimliğinin tanımlamasını zorlaştıran faktörlerin kaynağı dilsel anlamda farklılıklar gösteren Rum, Arnavut ya da Türkler değil, Slavlar yani Sırp ve Bulgarlardır.[389] Çünkü yukarıda ifade edildiği gibi söz konusu bölgede Slav akınları, nüfusun dinamiğini çok fazla etkilemiştir. Bu da Makedon kimliğini Bulgar ve Sırplar arasında bir geçiş noktası yapmıştır. Zira kendilerini Makedon diye ayrı bir ulus olarak tanıtanların gerek dinleri gerekse de gelenek ve görenekleri Sırp ve Bulgarlara benzemektedir. Ayrıca bölgede okuryazar oranının yokluğu yazılı bir dilin varlığını da kısıtladığı gibi Slav dilliler arasından nasıl bir özgünlük yakalayacaklarını da tartışma konusu yapmıştır. Bu da milliyetçilik için önemli bir öğe olan dili faktörünün Makedon milliyetçiliği için keskin sınırlar çizemeyeceğini göstermiştir.[390] Üstelik yakın zamanda Makedon kimliği için Slav Makedon diye bir devletin varlığı bilinmediğinden tarihi referans gösterilecek bir olgu da olmamıştır.[391]

19.yüzyıla kadar Makedon sözcüğü sadece coğrafi bir terim olarak dinlendirilmiştir.[392]Çünkü Makedon coğrafyasının kozmopolit yapısı Makedonları Bulgar, Sırp Yunan; veya Arnavut yapabilmektedir. Üstelik söz konusu döneme kadar diplomatik kaynaklar da ayrı bir Makedon ulusundan bahsedilmemektedir.[393] Bunun için 1893'de kurulan (VMRO) Makedonya İç Devrimci Örgütü ve şiarı *Makedonya Makedonyalılarındır,* Makedon ulusunun ayrı bir ırk olarak ilk defa

---

[387] Cenk Özgen, a.g.m. s. 331.
[388] Murat Derin, "Kuzey Makedonya'da İsim Tartışmaları ve Prespa Antlaşması", *Meriç Uluslararası Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, Cilt:3, Sayı:8, 2019, s.244.
[389]Barbara Jelavich, *Balkan Tarihi 20.Yüzyıl*,2.Baskı, Çeviren: Zehra Savan, Küre Yayınları, İstanbul Aralık 2009, s.95.
[390] Göst.yer.,96-97
[391] Göst.yer.
[392] Reyhan Rahman, "Makedonya'da Milliyetçilik ve Kimlik Faktörlerinin Oluşmasında Etkili olan Gelişmeler 1875-1930 Dönemi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt:12, Sayı:68,2019.s.442.
[393] Barbara Jelavich, a.g.e.s., 96.

ortaya atıldığı ve bunun pratiğe geçilmek istendiği ilk örnek olarak gösterilmektedir.[394] Bu söz konusu örgütün ve düşüncenin pratiğe geçmesi 2 Ağustos 1903'de Osmanlı İmparatorluğuna karşı Makedonya coğrafyasının tamamında(Vardar-Ege-Pirin)başlayan İlinden Ayaklanması ile Kruşevo'da sadece on gün yaşayabilen başarısız bir devlet girişimiyle sonuçlanmıştır.[395] Bağımsız bir Makedonya için ikinci girişim ise, 1944'de yine bir 2 Ağustos günü, Makedonya Anti-Faşist Ulusal Kurtuluş Meclisi(ASNOM)'un aldığı karardır.[396] Bu karar göre Vardar Makedonya'sı üzerinde Makedon devleti kurulacaktır. Daha sonra ASNOM'un içinde Yugoslav yanlısı tutumlar başlayacak ve yine aynı yıl ayrı bir cumhuriyet ve federe bir birim olarak Yugoslavya Federal Devleti içinde yer alacaklardır. Dolayısıyla her ne kadar Makedon milliyetçileri tatmin olmayacaklarsa da Makedonya devletinin ilk başarılı ulus inşası Tito ile başlayacaktır.[397]

Yugoslav kimliği, bünyesindeki alt kimlikleri baskılasa da Vardar Makedonya'sı, Yugoslavya Federal Halk Cumhuriyeti'nin altı cumhuriyetinden biri olarak kabul edilmiştir.[398]Dolayısıyla Yugoslavya Sosyalist Federal Halk Cumhuriyeti döneminde, Makedon diye ayrı bir ulus, pratikte devletleşmek için ilk defa şans bulmuştur. Ancak Makedonların, diğer Slav gruplarından ayrılabilme sınırlılıklarının kesin çizgiler ile ayrılmadığı için ulus inşa süreçleri de sancılı geçtiği düşünülmektedir. Tito da bu durumu gördüğünden olsa gerek, ulus inşasına önceliğini Makedonları, diğer Slav gruplarından ayıracak nitelikleri aramaya vermiştir. Bunun içinde elinden geldiği kadar enerjisini Makedon dilini diğer Slav dillerden sıyrılmak için harcamıştır. Çünkü Makedonya'daki Slavların konuştuğu dil, Bulgarcanın farklı bir ağzını oluşturduğu için çalışmaya özellikle buradan başlamıştır.[399] Bunlarla birlikte Tito, ulusal bir Makedon Üniversitesi başta olmak üzere Makedon Dil Tarih Kurumu ve Makedon Devlet Tiyatrosu gibi resmi

[394] Gül Tuğba Dağcı,Asiye Şimşek, *a.g.m.*, s.180.
[395] Şule Kut, a.g.e., s. 129.
[396] Göst.yer.
[397] Gül Tuğba Dağçı, Asiye Şimşek, *a.g.m.*, s.181.
[398] Giray Saynur Bozkurt, *a.g.e.*, s.59.; Reyhan Rahman, *a.g.m.* s. 443.
[399] Nazif Mandacı, *a.g.e.*, s.214.

kurumları da yine bu minvalde inşa ettirmiştir.[400] Bu kurumlar ile dilbilimsel özgünlüğü yakalamak için üstünde durduğu ve resmi dil olarak kullanmaya başladığı *Manastır Bitole*' ağzını uygulamaya çalışmıştır.[401] Tito'nun bu uygulamaları sayesinde Makedonya'daki yeni kuşak Makedonlar artık Bulgarcayı anlayamaz hale gelmiştir.[402] Bu durum esasen Tito'nun Makedon ulusunu inşa ederken çocuklara ve gençlere nasıl önem verdiğinin de bir göstergesidir. Öyle ki Yugoslavya dağılmadan önce Makedonya Sosyalist Cumhuriyetinde bir çocuk olan yazar Leyla Şerif Emin'in aktardıklarına göre Makedonya'da çocuk ve gençler için yazılan hikaye ve şiirler yetişkinler için üretilenlerden kat ve kat daha fazla olmuştur. Ancak ona göre gençler ve çocuklar için üretilen eserler Makedonca dilinin gelişmesi bağlamında özgürce yapıldıysa da "Tito, Kardeş- Birlik" gibi sloganlarla belli bir ideolojiyi dayatmak için yapılmıştır.[403] Yugoslavya'daki bu durum, Serap Yolcu Yavuz'un devletlerin ulus inşası sürecinde önemli bir argüman olarak gördüğü eğitim araçlarının ne deni etkili olduğunu da göstermektedir. Yavuz'a göre siyasal elitler, genç bireylere eğitim araçlarıyla kendi ideolojilerini aktararak onları bir nevi politize etmektedir.[404]

Yugoslavya her ne kadar kendi ideolojisini dayatarak ayrı bir Makedon ulusu inşa etmeye çalışsa da vurgulanması gereken Makedon kimliğinin Yugoslav kimliğine bağlı ve muhtaç olmasıdır. Çünkü Tito bir yandan Yugoslav üst kimliğini sağlamlaştırmaya çalışırken bir yandan da Makedon kimliğini oluşturmaya ve dışarıya karşı korumaya çalışmıştır. Zira Anthony Smith'i göre bu durum, Yugoslavya Federal Halk Cumhuriyeti gibi federal devletler içinde yer alan Makedonya gibi zayıf federe devletlere, ulus kimliklerini oluşturmaları için fırsat sunmuştur.[405] Nitekim Makedonya gibi ulus kimliği sürekli diğer uluslar tarafından

---

[400] Göst.yer.
[401] Gül Tuğba Dağcı, Asiye Şimşek , *a.g.m.*, s.181.
[402] Nazif Mandacı ,a.g.e., s.214.
[403] Leyla Şerif Emin, "Tito'nun Çocukları ve Şiir", http://www.gercekhayat.com.tr/uskupten-mektuplar/titonun-cocuklari-ve-siir/ (20.12.2020).
[404] Serap Yolcu Yavuz, *Cumhuriyet Misyonerleri 1930-1946 Arası Türkiye'de Bir Politik Özne Olarak Gençliğin İnşası,*1.Baskı, Vakıf Bank Kültür Yayınları, Ankara 2019 ,s.75-77.
[405] Anthony D.Smith, *Ulusların Etnik Kökeni,* Çeviri: Hülya Kendir, Sonay Bayramoğlu, , Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, Aralık 2002, s.279.

baskı altında olma ihtimali olan federe devletler, bağlı olduğu federal yapının üst kimliğine daha çok uyum sağlamaktadır.[406] Çünkü dışa karşı zayıf kalan kimlikler, üst kimliğin koruyuculuğunda yerel anlamda uluslaşma süreçlerini daha kolay inşa edeceklerdir. Ayrıca Tito'nun özgün bir Makedon ulusu inşa etmek için sadece dil ve eğitim öğesini değil, aynı zaman din öğesini de kullandığı belirtilmiştir. Nitekim onun "Makedon Ortodoks kilisesini kurmasındaki asıl amacı, Sırp ve Bulgar Ortodoks kiliselerinin etkisini azaltmaktır.[407]

1991 yılında gelen bağımsızlık ile Makedonya'daki yeni kuşak milliyetçiler kimliklerindeki Sırp ve Bulgar etkilerini azaltmaya bir de Yugoslavya'yı da eklemişlerdir. Ancak Makedonya'da Yugoslav üst kimliğine tepkinin başlaması, 1991'in biraz öncesine dayanmaktadır. Özellikle 1998-2002 yılları arasında Makedonya Başbakanlığına gelen Lubço Georgievski'nin 1990'da kurduğu İç Makedon Devrimci Örgütü- Makedonya'nın Ulusal Birliği Demokratik Partisi VMRO-DPMNE) bu duruma örnek gösterilmiştir.[408] Bahsi geçen parti; kendisini, 1897'te kurulan ve Yugoslavya dönemine kadar Makedon ulusu ile ilgili yüzeysel milliyetçilik yapan Makedonya İç Devrimci Örgütü (VMRO)'nun mirasçısı olarak görmüştür.[409] Bu bağlamda Makedon siyasal elitleri, Makedonya Sosyalist Cumhuriyeti Yugoslavya'dan bağımsızlığını ilan edince Makedon kimliğini olabildiğince dışardaki bilhassa da Slav milliyetlerden sıyırmaya çalışmıştır. Bu da aslında Makedon milliyetçiliğinin denklemlerini ötekiler üzerinden şekillendirmesine yol açmıştır. Dolayısıyla tarih sahnesine yeni bir devlet olarak giren Vardar Makedonya'sının; yani bağımsızlığını aldığı zamanki adı ile Makedonya Cumhuriyeti'nin ulus inşasının parametreleri, ülkenin kendi halkından çok dışarıya karşı inşa edilmiştir.[410] Üstelik 1991 yılından itibaren bağımsızlıklarını ilan eder etmez Yunanistan'ın her fırsatta Makedon kimliklerine karşı yaratmış olduğu algı ve

---

[406] Göst.yer.
[407] Nazif Mandacı, *a.g.e.,*s.214.
[408] Şule Kut ,*a.g.e.*, s.4.
[409] Göst.yer.s.7.
[410] Gül Tuğba Dağçı. Asiye Şimşek, *a.g.m.,* s.181.

tehlike kendilerince bu durumu meşru kılmıştır.[411] Bunun için Vardar Makedonya'sında kendilerini sadece Makedon diye tanıtan, milli inşacılar, bir yerden sonra vitrine çıkan irredantizm etkisiyle de kimliklerini diğer Slav gruplarından ayırmak için tarihin ışığında milli semboller aramaya başlamıştır. Bunun için de en büyük aday Büyük İskender ve bıraktığı mirastır. Ancak kullandıkları tarih ve o tarihin ürettiği semboller ile mitler, Makedonya Krallığı'na ait olduğu için, karşılarına komşuları Yunanistan çıkmıştır. Dolayısıyla bu da Smith'in kendi lügatinde kavramlaştırdığı gibi eşitsizlik duygusunu yaratmış; eşitsizlik duygusu da iki devlet arasında "bizim mirasımız, bizim mitimiz, bizim tarihsel belleğimiz hakiki; ötekinin herhangi bir gerçekliği yoktur" kavgasını çıkaracaktır.[412] Aslında bu da bir nevi Galtung'un içeriğini doldurduğu kültürel şiddetin ortaya çıkmasına neden olacaktır. Nitekim devletler, "kıymetçi tarih" vizyonu ile rakibini kültürel anlamda baskılama hevesi taşımaktadır.[413]

2.3.Makedonya İsim Sorununun Yapısı ve Çatışma Modeli Üzerinde İncelenmesi

Çatışma üçgeni, sorunu öğrenmek için çatışmaya taraf olan aktörlerin yapısını onların amaçlarını ve çıkarlarını incelerken, özelikle uyuşmayan hedeflerin yarattığı gerilim üzerinde durmaktadır. Bunun için de çatışan aktörler arasında gerilim yaratan faktörleri çatışma üçgeni üzerinden karşıtlık, tutum ve davranış bağlamında irdelemektedir. Bahsi geçen bu üç kavram, çatışmanın yapısı içinde söz konusu çatışma çözülüp dönüştürene kadar sürekli bir devinim halinde birbirini etkilemektedir. Esasen halihazırda çatışma modelinde incelenmekte olan Makedonya ile Yunanistan arasındaki isim sorununda da bu görülmüştür. Zira iki taraf 1995 yılında uzlaşılmasına karşın; söz konusu sorun etkili bir şekilde

[411] Emrah Konuralp, Sündüs Adaş, *a.g.m.,* s.327.
[412] Anthony Smith, *a.g.e.,* s.76-77.
[413] Fikret Birdişli, "*a.g.e"*.s.176

dönüştürülemediğinden mevcut çatışma; çeşitli davranış ve tutumların sürekli birbirini tetiklemesi ile 2018 yılına kadar devam etmiştir. Bu başlık, 1995 yılında imzalanan Geçici Uzlaşı Antlaşmasına kadar; bahsi geçen sorunu Galtung 'un çatışma üçgeni modeline göre incelemiştir. Geçici Uzlaşmasından sonraki süreç ise çalışmanın 3.Bölümde ele alınmıştır.

Makedonya isim sorununun "karşıtlığa" sebep olan durumları önceden dinlendirildiği gibi genellikle üç neden üzerinde kuruludur. Bunlardan birincisi, iki aktörün milliyetçi tutkularının kesişmesiyken; ikincisi de tarafların farklı yorumlarından dolayı Makedonya Krallığını paylaşamamaları olarak gözlemlenmiştir.[414] Üçüncü neden de Yunanistan devletinin Ege Makedonya'sı ve orada yaşayan Slavlar ile ilgili tezine dayanmaktadır.[415] Bu teze göre; Ege Makedonya'sındaki Slav-Makedon azınlığın varlığına bağlı olarak Üsküp, ulus inşası sürecinde irredantizm duygularını yansıtan bir dizi girişimde bulunmuştur. Zira onlara göre Üsküp yönetimi, devletlerinin ismini bütün Makedonya coğrafyasını çağrıştıran "Makedonya Cumhuriyeti "yaptıkları yetmezmiş gibi bir de anayasalarında bu durumu açığa çıkartacak maddeler bulundurmuşlardır.

İki aktörün birbirine karşı olumsuz tutumların başlaması ise Soğuk Savaş dönemi hariç tutulacaksa eğer 1990'lı yılların başında başlamıştır. Söz konusu dönemin ilk yıllarında bütün Yugoslavya'da olduğu gibi Makedonya'da da çok partili sürece geçmiştir. Nitekim Vardar Makedonya'sında Haziran 1990'da başlayan çok partili[416]

---

[414] Emrah Konuralp, Sündüs Adaş, *a.g.m.*, s.311-335.
[415] Nazif Mandacı, *a.g.e.*, s.217.
[416] 22 Ocak 1990 'de Yugoslavya Federal Sosyalist Cumhuriyeti aldığı kararla federe devletlerin çok partili döneme geçmesini onaylamasından sonra Makedonya da diğer federe cumhuriyetler gibi yeni sisteme geçişini hızlandırmıştır. Nitekim bu yönde 1990'nın sonbaharında 11 Kasım ve 23 Aralık tarihleri arasında 17 parti ve 43 Bağımsız adayın girdiği bir seçim yapılmıştır. Makedonya Meclisi için yapılan bu seçimde 120 kişilik parlamento'nun en büyük payını sırasıyla 34 sandalyesini VMRO alırken, 30'nu Makedonya Sosyal Demokratlar Birliği ,17'sini de Arnavutların partisi Makedonya Demokratik Refah Partisi almıştır. Ancak VMRO seçimde birinci parti çıkmasına karşın hükümeti kuracak çoğunluğu sağlayamadığından uzmanlar hükümeti denilen ve hiçbir parti ile bağı olmayan kişilerden oluşan bir hükümet 1992 yılına kadar görevde bulunmuştur Sonrasında yani .4 Eylül 1992'de Meclisteki ikinci büyük Parti olan Makedonya Sosyal Demokratlar Birliği, Arnavutların

sürecin getirmiş olduğu heyecan; o yılın Kasım ayında yapılacak olan seçimi müjdelerken, aynı zamanda 27 Ocak 1991 tarihinde Kiro Gligorov'un demokratik yollarda seçilen ilk devlet başkanı ünvanını da verecektir.[417] İşte iki aktör Yunanistan ile Makedonya'nın birbirlerine karşı sorun yaratacak algıları, tamda bu noktadan sonra başlayacaktır. Nitekim 8 Eylül 1991 tarihinde Makedonya Sosyalist Cumhuriyeti'nin vatandaşları Yugoslavya'dan bağımsız olmak için referanduma gidecek; nihayetinde de %72,16'lık katılımın % 94,44'i "evet" oyu ile bağımsız bir Makedonya isteyecektir.[418] 17 Eylül 1991'de Makedonya Ulusal Meclisi "Makedonya Cumhuriyeti" ismiyle bağımsız bir devleti dünya kamuoyuna bildirecektir.[419] Üstelik ilk aşamada çiçeği burnunda bağımsız devlet, bayrağında Büyük İskender hanedanlığının simgesi olan Vergina yıldızını kullanmış ve milli paralarının üzerinde de Ege Makedonya'sındaki Selanik'teki yer alan Beyaz Kule'yi betimlenmiştir.[420] Dolayısıyla bu da Yunan tarafının algılarını, genellikle Üsküp'ün kendi tarih ve kültürlerini çaldıkları üzerine şekillendirmesine sebebiyet vermiştir. Ancak Yunan tarafının, rakibi Makedonya için kötü algılar beslemesindeki en büyük etkenin yeni devletin anayasasındaki 3. ve 49.maddelerinin içeriğidir. Zira bahsi geçen iki madde, Makedonya Cumhuriyeti'nin, diğer ülkelerde bulunan Makedonlar ile ilgileneceğini belirtiği için Yunan tarafı, haliyle kendi topraklarında yaşayan Slav-Makedonlar üzerinden, karşı tarafı irredantist ve bölücü olarak algılayıp bu minvalde suçlamıştır.[421] Bunların dışında Yunan tarafı Makedonya Cumhuriyeti'nden bahsederken; Makedonya isimini kullanmaktan kaçındığı için, ülkenin başkenti olan Üsküp'ü(Skopia)' kullanmıştır.[422] Makedonya tarafının bu algılara karşılık isim sorununda takındığı tutum ise iki farklı yönde gelişmiştir. Bunlardan birincisi,

---

partisi Demokratik Refah Partisi ile koalisyona girerek Hükümeti devralmışlardır. Bkz. Şule Kut, *a.g.e.,* s.3-4.

[417] Andrew Rossos, *a.g.e.,* s.225.

[418] Aristotle Tziampiris,"The Name Dispute in The Former Yugoslav Republic Of Macedonia After The Signing Of The Interim Accord" , *Athens -Skopje Un Uneasy Symbiosis*(1995-2002), Editör: Evangelos Kofos and Vlasis and Valasidis , ELIAMEP, Atina 2005, s.226.

[419] Şule Kut, *a.g.e.,* s.6.

[420] Nazif Mandacı, *a.g.e.,* s. 217; Gönül Tezcan, *a.g.m.,* s. 82.

[421] Cenk Özgen, "Balkanlar'da Güvenliğe Yönelik Bir Tehdit", *Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi,* Cilt:14 Sayı:25, 2013, s.337.

[422] Ayşe Serdar, *a.g.m.,* s.23.

Makedon Devrimci Örgütü- Makedonya'nın Ulusal Birliği Demokratik Partisi'nin (VMRO-DPMNE) dayanağı olan ve Makedon şovenizmini yansıtan görüştür. Bu görüşe göre Makedonya toprakları bir bütün olarak Makedonlara ait olduğu gibi Makedonya ismi de sadece Makedonlarındır. Üstelik şimdiki Makedonlar, Yunan tarafının iddia ettiğinin aksine büyük ihtişam sahibi Büyük İskender'in torunlarıdır. Bu görüşe göre; Yunan tarafı Ege Makedonya'sı kastedilerek hem işgalci hem de Makedonya Krallığının mirasını sahiplenmesinden dolayı intihalci olarak algılanmıştır. Bu konuda Makedonya tarafında belirginleşen ikinci görüş ise ilk görüşün aksine daha ılımlıdır.[423] Cumhurbaşkanı Kiro Gligorov'un önderlik ettiği bu görüşe göre, günümüz Makedonları, Büyük İskender'in torunları olmaktan ziyade; aslında 6.yüzyılda Makedonya gelen Slavların torunlarıdır.[424] Dolayısıyla Yunan tarafının yeni bağımsız devlet Makedonya için biriktiği algılarının doğrulanacak tarafı yoktur. Çünkü kendileri, hiçbir ulusun mili sembollerinde gözü olmadıkları gibi hiçbir devletin bütünlüğünü bozacak politikalara da sahip olmadıklarını iddiasındadırlar. Makedonya İsim Sorununda uyuşmazlıklar ve algılar çatışmaya taraf olan iki aktör devlet için, çoğunlukla bu yönde gelişmiştir. Dolayısıyla Makedonya Cumhuriyeti ile Yunanistan arasında gelişmeye başlayan uyuşmazlıklar ve bu uyuşmazlıkların sebep olduğu algılar, çatışma üçgeninde kullanılan diğer bir faktör olan "davranışları" da bu yönde şekillendirmiştir.

İki aktör arasında yukarıda bahsedilen uyuşmazlıkların ve algıların neticesinde belirginleşen amaçlar ve bu amaçları gerçekleştirmek adına iki tarafında gerçekleştirdiği eylemler vardır. Zira bu eylemler ilk kez Makedonya Sosyalist Cumhuriyet'in; Makedonya Cumhuriyeti ismiyle, yeni anayasasıyla ve yeni bayrağıyla 1991'de bağımsızlığını ilan etmesi ve Yunan tarafının buna reaksiyon göstermesi ile kendini göstermiştir. Ancak bu reaksiyonun evvelinde Yunan tarafında bir kararsızlık olduğu da belirtilmiştir. Nitekim Yunanistan'da 1990 yılında

[423] Zeynep Özlem Özlü, *Yunanistan Siyasetinde Makedonya Sorunu*, (Atılım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilin Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Ankara 2020, s.13.
[424] Göst.yer.

Kosnstantinos Mitsotakis önderliğinde iktidara gelen (ND Partisi) Yeni Demokrasi Partisi önce Sırbistan'ın Makedonya Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını engelleyebileceğini düşünmüş, böyle olmayacağını görünce de tepkisini göstermeye başlamıştır.[425] Bu doğrultuda Yunanistan'ın ilk amacı, kendileri açısından tehlikeli buldukları yeni devletin ismini, bayrağını ve anayasasındaki dışardaki Makedonlar ile ilgili maddeleri değiştirmek olmuştur.[426] Bu bağlamda Yunanistan, Üsküp'e ilk kayda değer tepkisini, Aralık 1991'deki Bakanlar Kurulu toplantısından sonra; "ancak şartlı bir tanımanın söz konusu olabileceğini duyurması" ile göstermiştir.[427] Yunan hükümeti tarafından öne sürülen şartlara göre; Makedonya'nın, Yunanistan tarafından tanınması; genel anlamda bir Makedonya ismi kullanmamasına, bunun dışında Ege Makedonya'sı için herhangi bir irredantist politikasına girilmeyeceğini dünya kamuoyuna deklare etmesine ve bunlarla beraber Yunanistan'da Slav Makedon diye bir azınlığın olmadığını kabul etmesine bağlı kılınmıştır.[428]Yunanistan, bu şartları Makedon tarafına kabul ettirmek için özellikle AB ülkelerine; dönemin dışişleri bakanı Samaras'ın da etkili çalışmalarıyla "Makedonya Yunan'dır"[429] sloganıyla büyük bir algı operasyonuna girişecek ve nihayetinde de Avrupa'da yarattığı algının sonuçlarını 12 gün sonra, yani 16 Aralık 1991'de alacaktır.[430] Çünkü AB'nin Brüksel'de belirtilen tarihte yaptığı toplantıdan çıkan sonuçlardan bir tanesi de yeni devlet Makedonya'nın, uluslararası camiada diplomatik olarak tanınmasının aşağı yukarı Yunanistan'ın istediği şartlara bağlanması ile ilgili olmuştur.[431] Makedonya Cumhuriyeti' de bu şartalar ile alakalı olarak hem Yunanistan'ın hem de Yunanistan'ın etkisiyle oluşan uluslararası camianın çekincelerini ortadan kaldırmak için 6 Ocak 1992'de anayasasında sakıncalı olarak gösterilen 3.ve 49.maddelerinde ekleme yapılarak değişikliğe gitmiştir. Söz konusu maddelerin ilk halleri sırasıyla şöyleydi:

---

[425] Göst.yer. a.g.e., s.17.
[426] Şule Kut, a.g. e. s. 123.
[427] Demetrius Andreas Floudas, *a.g.m.* s.7-9.
[428] Zeynep Özlem Özlü, *a.g.e.*, s.19.
[429] Şule Kut, a.g.e. s.124.
[430] Demetrius Andreas Floudas, *a.g.m.*, s.7-9
[431] Göst.yer.

3.“*Makedonya Cumhuriyeti’nin toprakları bölünemez ve ihlal edilemez. Makedonya Cumhuriyeti’nin mevcut sınırları zorla değiştirilemez.*
Makedonya Cumhuriyeti’nin sınırları yalnızca Anayasa’ya uygun olarak değiştirilebilir.”

49.“*Makedonya Cumhuriyeti, ülke dışına göç etmiş, başka ülkelere göç etmiş, başka ülkelerde yerleşmiş Makedonların ve komşu ülkelerde yaşayan halkından insanların statü ve haklarını korur, kültürel gelişimlerine yardımcı olur ve onlarla ilişkileri teşvik eder.*
Cumhuriyet yurttaşların kültürel ekonomik ve sosyal haklarını korur.”[432]

Yapılan değişiklikle söz konusu maddelere sırasıyla şu ifadeler eklenmiştir.

3.“*Makedonya Cumhuriyeti’nin komşu devletlere karşı toprak talebi yoktur.*
Makedonya Cumhuriyeti’nin sınırları ancak gönüllülük ilkesine ve genel kabul edilen uluslararası normlara dayanarak değiştirilebilir”.
49. “Cumhuriyet, başka ülkelerin içişlerine karışmayacaktır.”[433]

Üsküp yönetimi her ne kadar anayasasında yaptığı değişiklik ile Yunanistan’ın tepkisini azaltacağını düşünse de bayrak, semboller ve isim konusunda taviz vermedikleri için bekledikleri durum gerçekleşmemiştir. Zira Yunanistan, bundan sonra da Makedonya’yı diplomatik yollarla uluslararası alandan izole etmek için elinden gelen gayreti gösterecektir. Nitekim Makedonya Cumhuriyeti, 1993 yılında BM’ye ve Dünya Bankası’na üye olurken bile Yunanistan’ın engellemesi sebebiyle kendi anayasal ismi yerine, Eski Yugoslavya Makedonya Cumhuriyeti(FYROM) adıyla üye olmuştur.[434] Ancak bu Üsküp yönetimi için kötü bir başlangıç sayılmaz; çünkü her ne kadar kendi anayasal isimi olmasa da Makedonya Cumhuriyeti 1993 yılından itibaren BM Genel Kurulunda çıkan oybirliği sonucu ile artık uluslararası

[432] Şule Kut, *a.g.e.*, s. 128.
[433] Göst.yer.
[434] Göst. Yer., s.131.

alanda tanınmıştır.[435] Nitekim BM'den sonra AB,Uluslararası Para Fonu (İMF) ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı(AGİT) gibi uluslararası kurumlar, FYROM adıyla da olsa Vardar Makedonya'sını tanımıştırlar.[436] Üstelik bundan sonrası için Makedonya adına diplomatik tanınma sadece FYROM adıyla değil; kendi anayasal ismiyle de olmuştur. Nitekim iki ülkenin, mutabık kaldığı Kuzey Makedonya isminin ilan edildiği tarihe kadar Makedonya Cumhuriyeti'ni kendi anayasal ismiyle 140 'a yakın ülke tanıyacaktır.[437]Yunanistan, Makedonya Cumhuriyeti'nin ismini, milli sembollerini ve bayrağını halen değiştirmemesi ve bilhassa yukarıda ifade edildiği gibi kendi anayasal ismiyle olmasa da uluslararası camiada bu denli hızlı bir şekilde tanınmaya başlaması ve popülerleşmesi üzerine 1992 yılından itibaren Üsküp'e karşı iki yıl sürecek olan ambargolar uyulamaya başlatacaktır. Atina tarafından Makedonya Cumhuriyeti'ne uygulanan en can alıcı ambargolar Petrol ambargosu ve Selanik Liman'ın kapatılmasıdır. Özellikle BM'nin Sırbistan ve Karadağ'a uyguladığı ekonomik ambargosundan ziyadesiyle olumsuz bir şekilde etkilenen Makedonya'ya Yunanistan'ın Selanik Limanını kapatması, yeni devletin ekonomisine ağır bir darbe indirmiştir.[438] Çünkü Makedonya %70 oranında dışa bağımlı olduğu ticaretinin tamamını Selanik Limanı üzerinden sağlamaktadır.[439]Haliyle Yunanistan ambargosuyla Selanik Limanı kapatılınca; Makedonya, ayda en az 40 milyon dolar kayıp vererek finansal yönden çökme noktasına gelecektir.[440] Bu durum iki ülkenin dışişleri bakanları Steko Çrvenski ve Karalos Papulyas'ın 13 Eylül 1995 tarihinde 23 maddelik Geçici Uzlaşı ((Interim Accord)çerçeve anlaşmasını imzalamalarına kadar böyle devam etmiştir.[441]

---

[435]Atina ve Üsküp Anlaştı, Makedonya'nın İsmi Değişiyor" https://tr.euronews.com/2018/06/13/atina-ve-uskup-anlasti-makedonya-nin-ismi-degisiyor(02.01.2021).

[436] Gönül Tezcan, *a.g.m.,* s.382.

[437] Halis Ayhan, *a.g.m*., s. 224-225.

[438] Şule Kut, *a.g.e*., s.123.

[439] Fatih Demircioğlu, "Makedonya Cumhuriyeti'nde Barış ve Güvenlik Meseleleri", *Bilecik Şeyh Ebadali Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* Cilt:4, Sayı:1, Haziran 2019, s.207.

[440] Nazif Mandacı, *a.g.e*., s.217-220; Fatih Demircioğlu, *a.g.m*., s .207.

[441] Şule Kut, *a.g.e*., s.125.

3.BÖLÜM: ÇATIŞMA ÇÖZÜMLERİ BAĞLAMINDA BM'NİN İSİM SORUNUNA ÇÖZÜMÜ: KUZEY MAKEDONYA

3.1.Çatışmayı Dönüştüremeyen Antlaşma:1995 Geçici Uzlaşı

Yunanistan ve Makedonya Cumhuriyeti dışişleri bakanları Steko Çrvenkovski ve Karolas Papulyas 13 Eylül 1995'te "iki devletin, isimleri yerine 1.ve 2. taraf olarak imzaladıkları, 6 Bölüm, 28 maddelik Geçici Uzlaşı(Interim Accord), sınırların dokunulmazlığı, toprak bütünlüğü, devletlerin egemenliği, demokrasi ve insan hakları ile ilgili durumların bütünü; Helsinki Nihai Senedi'ne, BM'nin anayasasının hükümlerine ve AGİT'in belgelerine dayandırılarak oluşturulmuştur.[442] ABD'nin organize edip, AB'nin de desteklediği ve bilhassa Amerikalı iki diplomat Cyrus Vance ve Richard Holbroke'un Yunanistan ve Makedonya Cumhuriyeti arasında yaptıkları mekik diplomasisi ve saha çalışmaları sonucunda New York'ta filizlenen Geçici Uzlaşı çatışmaya taraf alan aktörlerin arasında ani bir normalleşme başlatmıştır.[443]

Geçici Uzlaşı'ya göre Makedonya Cumhuriyeti ABD'nin tavsiyeleri ile Yunanistan'ı rahatsız eden paralarının üzerindeki Ege Makedonya'sını tasvir eden simgeleri kaldırmakla beraber bayrağındaki 16 ışınlı Vergina güneşini de anlaşmasının 7. maddesi uyarınca değiştirmiştir.[444] Yunan tarafı da Geçici Uzlaşı gereği; hem AB'in uyarılarınca hem de söz konusu örgüt içinde bu konuda zedelenen imajını düzeltmek adına Makedonya'ya karşı uyguladığı ambargolarına son vermiş ve Eski Yugoslav Cumhuriyeti Makedonya(FYROM) Former Yugoslav Republic of Macedonia adıyla da olsa Üsküp'ü tanımış; üstelik komşusunu uluslararası arenadan

[442] Şule Kut, *a.g. e.* , s.131.
[443] Cenk Özgen, *a .g. m.*, s.327; Şule Kut, *a.g. e.* , s.124-144.
[444] Nazif Mandacı, *a.g.e.* s.217; Şule Kut, *a.g. e.* , s.131.

dışlamak için sürekli kullandığı veto kartını Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı(AGİT), Avrupa Konseyi ve NATO'nun Barış için Ortaklık Girişim'i için kaldırmıştır.[445] Makedonya da hiç vakit kaybetmeden 12 Ekim 1995'te AGİT'e, bir ay sonra da 15 Kasım'da NATO'nun Barış için Ortaklık Girişimi'ne dahil olmuştur.[446] Ancak iki taraf arasında 1995 yılından itibaren 7 yıl geçerli olmak suretiyle imzalanan Geçici Uzlaşı Antlaşması, isminden de anlaşılacağı üzerine, iki aktör arasındaki sorunu nihai bir çözüme kavuşturmaktan ziyade; söz konusu isim sorununun katlanılmaz sonuçlarını hafifletmek için yapılmıştır. Dolayısıyla Geçici Uzlaşı ile iki ülke arasındaki acil bekleyen meseleler çözülmüşse de çatışmanın belki de en hassas konusu olan isim sorununun çözümü, iki tarafında mutabık kalmasıyla ertelenmiştir.[447] Fakat bu durum Geçici Uzlaşı'nın önemini hafifletmeyecektir. Çünkü söz konusu uzlaşı ile Yunanistan'ın, "Makedonya ile anayasal ismini değiştirene kadar masaya oturmayacağız" şeklindeki kırmızı çizgisinden vazgeçmiştir.[448]

Aralarındaki sorunları dostluk ve iyi komşuluk ilişkisi içinde çözecekleri ilan eden taraflar, isim sorunu konusunda Geçici Uzlaşı'yla nasıl bir karara vardılar? İsim sorunu söz konusu uzlaşı ile en az yedi yıllığına dondurulmuştur. Bu süre zarfında taraflar da kendi pozisyonlarını ve karşısındakinin pozisyonunu korunduğunu kabul ederek isim konusunda tercih ettikleri ismi kullanacaklarını belirtmişlerdir. Bu süreden sonra da isim sorununun çözüm için Geçici Uzlaşı'nın 5.maddesi uygulanacaktır. Bu maddeye göre BM Güvenlik Konseyi'nin 845 ve 817 sayılı kararları gereğince çatışmaya taraf olan iki aktör devlet, BM Genel Sekreterliği'nin gözetimde isim sorununa çözüm arayacaklardır.[449] Dolayısıyla Makedonya Cumhuriyeti ve uluslararası toplumdaki geçici adı FYROM yerine iki tarafın da mutabık kalacağı bir isim bulma çalışmaları, 1995 yılından itibaren hem

[445] Gönül Tezcan, *a.g. m*., s. 382; Nazif Mandacı, *a.g.e.,* s.217.
[446] Fatih Demircioğlu, *a.g.m.*, s.209.
[447] Şule Kut, *a.g. e.*, s.132-140.
[448] Göst.yer. 134.
[449]Göst. yer., s. 126, s134.

çatışmaya taraf olan iki aktör devleti hem de sorunun çözülmesi için arabulucu olan BM'yi harekete geçirmiştir. Ancak ne çatışmaya taraf Atina ve Üsküp ne de arabulucu sıfatında bulunan BM, 2018'in Haziran'ı kadar söz konusu isim sorunu çözememiştir. Bu bağlamda bir çatışma nihai bir çözüme kavuşturulmazsa söz konusu çatışma, kendi yaşamsal döngüsü içinde inişler ve çıkışlar göstermektedir.[450] Makedonya isim sorunu da 1995 'teki Geçici Uzlaşı'dan barış için kalıcı bir çözüme niyetlenilen 2018 Prespa Antlaşması'na kadar inişler ve çıkışlar göstermiştir.

1995 Geçici Uzlaşı ile iki ülke ilişkileri kurumsallaşmaya başlamış, isim sorununun nihai çözümü için taraflar bünyelerinde bulunan bürokratları konu ile ilgili ödevlendirmiştir. Bilhassa iki devletin de elçilik düzeyinde bu amaçla kurulmuş İrtibat Büroları bilinmektedir.[451] Ancak 1995 yılı ve hemen sonraki yıllar hem Yunanistan'a hem de Makedonya'ya başka sorunları da beraberinde getirdiği için söz konusu isim sorunu ikinci planda kalmıştır. Zira 1996 yılında Yunanistan'ın Türkiye ile girdiği Kardak Krizi ve aynı yıldan 2001 yılına kadar devam eden Makedonya'daki Slav-Makedon ve Arnavut etnik-krizi, Üsküp ve Atina' ya isim sorununu ertelemeleri için yeterli olmuştur.[452] Böyle olunca Geçici Uzlaşı'nın isim sorununu pozitif yöne dönüştürmesi zorlaşmıştır. Bunların dışında 1995 Geçici Uzlaşı'nın isim çatışmasını olumlu bir şekle dönüşmesini engelleyen diğer faktör de

---

[450] Kıvılcım Romya Bilgin, *a.g.m.*, s.200.

[451] Oğuz Güner, "Anayasal İsim Değişikliği Bağlamında Kuzey Makedonya'nın Avrupa Birliğine Üyelik Süreci", *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi,* Cilt:9, Sayı:1, Temmuz 2020, s.10.

[452] Aristotle Tziampiris, "Greece and the Balkans in the Twentieth-Century", *Greece in the Twentieth Century,* Editors: Theodore A.Couloumbis , Theodore Kariotis , Fotini Bellou, Hellenic Foundation for European and Foreign Policy, Frank Cass Publishers, New York and London ,2003,s.146-147.; Esasen bu durum, çatışmanın çözümü aşamasında olumlu dönüşüm yaşaması gereken sorunu etkileyen önemli bir faktördür. Nitekim H.Mialle göre bir çatışmayı olumlu ya da olumsuz dönüştüren en önemli unsurların başında bağlamda meydana gelen dönüşüm yani bölgesel ve ulusal ortamında vuku bulan olaylar dışında çatışmaya taraf olan herhangi bir aktör için konu dönüşümlerinin yaşanması yani konu değişikliğin olmasıdır. H.Mialle, Çatışmayı olumlu veya olumsuz dönüştüren önemli 5 faktör üzerinde durmaktadır. Bunlardan birincisi bağlam dönüşümleri (ulusal veya bölgesel ortamda değişiklik); İkincisi Yapı dönüşümleri(iktidar yapılarında olan değişiklik ya da çatışmanın yapısında olan değişimi); Üçüncüsü Aktörlerin dönüşümü(liderlerin değişimi , Hedeflerin Değişimi); dördüncüsü Konu dönüşümleri (tartışmalı konuların aşılması ya da konular arasında bağlantıyı koparma-konu değişiklri) ve beşincisi de Elit dönüşümleri(bakış açılarının değişimi, iradenin değişimi,uzlaşma jestleri), Berghof Çatışma Dönüşümü Kavram Dizini: Teori ve Uygulamaya Yönelik 20 Kavramlaştırma, *a.g.e.,* s. 60.

iki devlet lideri Kiro Gligorov ve Andreas Papandreou'un kendi ülkelerindeki milliyetçi kitleden çekinmeleridir.[453] Ayrıca bahsi geçen çatışmayı olumlu bir şekilde dönüştüremeyen bir faktör de özelikle Makedonya cephesinde isim sorununun önemsizleşmeye başlamasıdır. Çünkü Geçici Uzlaşı ile tanınma sürecini atladıklarını düşünen Üsküp karar alıcıları; artık söz konusu çatışmada son kalan isim sorununda da aceleci olmasak da olur şeklinde bir algıya girmişlerdir.[454]

3.1.1.Geçiçi Uzlaşı'nın Kaybedeni ve Kazananı

Geçici Uzlaşı'nın imzalanması ile akabinde kurumsallaşmaya başlayan ilişkiler, iki taraf arasında bilhassa ekonomik anlamda oldukça olumlu gelişmelerin yaşanmasına vesile olmuştur. Özellikle 1996 yılında vefat eden PASOK lideri Başbakan Andreas Papandreou yerine başbakanlığa yine aynı partiden liberal Kostas Simitis'in gelmesi ikili ilişkilerin gelişmesinde önemli bir faktör olarak kabul görülmüştür. Simitis, selefi Papandreou'un aksine modernist ve faydacı politikalar ile Yunanistan'ın sadece zayıflayan ekonomisini değil aynı zamanda Atina'nın isim sorununda dünya kamuoyunda yıpranmış imajını değiştirmek için dikkate değer bir yol kat etmiştir.[455] Nitekim iki ülke arasındaki ticaret hacmi Simitis'in ilk görev yılı 1996 yılı itibarıyla Geçici Uzlaşıdan önceki rakam olan 18.9 milyon dolardan 285,4 milyon dolara çıkmıştır.[456] Takip eden yıllarda da bu durum katlanarak artmıştır. Özellikle 2002 ile 2006 yılları arasında Makedonya Cumhuriyeti ile Yunanistan birbirlerinin en önemli ticari ortakları haline gelmiştir.[457]

Simitis'in politikalarının özellikle ekonomik olarak Makedonya'ya karşı bu kadar esnek tutmasının altında yatan sebep, esasen Yunanistan'ın Euro bölgesine

---

[453] Oğuz Güner, *a.g.m.*, s.10.
[454] Fatih Demircioğlu, *a.g.m.*, s.208.
[455] Dejan Marolov, "The Relations between Macedonia and Greece in the Context of the Name Issue" *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi,* Cilt: 2,Sayı:1, Temmuz 2013,s..29.
[456] Zeynep Özlem Özlü, a.g.e., s.40.
[457] Fatih Demircioğlu, a.g.m., s. 209.

girme isteğidir.[458] Zira Yunanistan'ın AB ekonomisinin en büyük enstümanı olan ticaret serbestliğini Makedonya'da olsa göz ardı etmesi düşünülemez. Sonuç olarak belirtilmelidir ki 1995 Geçici Uzlaşı ile iki ülke arasındaki büyüyen ekonomik ilişkiler bir yandan ekonomik olarak çökme noktasında olan Makedonya'ya toparlanma imkanı verirken; diğer yandan özellikle iki ülke arasında ulaşım ve iletişim konusunda yapılan anlaşmalar neticesinde Yunanistan'ın Avrupa pazarlarına giren yolunu kısaltmakla kalmayarak tekstil ürünlerindeki şirketlerine de Makedonya'daki ucuz insan işçiliğinden faydalanma imkanı vermiştir.[459]Bu bağlamda iki aktöründe ekonomik anlamda elde ettiği avantajlar bir tarafa bırakılırsa; gerçekte Geçici Uzlaşı'nın kazananı ya da kaybedeni hangi devlet olmuştur? Veya kazanın tam belli olmadığı çatışmalarda olduğu gibi ilgili çatışmanın çözümü aşamasında sorunun geçici olarak çözülmesi için her iki tarafın verdiği tavizler nasıl okunmalıdır?[460]Geçici Uzlaşı Antlaşmasıyla isim sorunu dışında paylaşılmayan tarih ve her ne kadar Yunanistan'nın sorun olarak görmek istemediği Makedon azınlık meselesi çözülmediyse de diğer bütün meseleler büyük ölçüde çözülmüş ya da etkisi en aza indirilmiştir. Geçici Uzlaşı ile gelinen durum iki tarafında verdiği tavizler neticesinde gerçekleşmiştir. Ancak Geçici Uzlaşı ile Yunanistan tarafı daha fazla sarsılmıştır. Çünkü Atina; Makedonya tarafı ismini, bayrağını ve anayasasını değiştirmeden diplomatik olarak tanınmayacak gibi kesin bir yargıdan Geçici Uzlaşıyla dönmüştür. Zira Yunanistan, Makedonya'yı anayasal ismiyle olmasa da hem FYROM adıyla tanımış, tanımakla kalmamış uluslararası örgütlere üyeliğini engellediği veto kartını kaldırmış hem de Üsküp'ü kendi perspektifinden dizginlemek için iki yıl aralıksız bir şekilde uyguladığı ambargoyu kaldırmak zorunda kalmıştır.[461] Üstelik bütün bunları yaparken de AB içinde imajı zedelenmiştir. Makedonya tarafı ise görünürde daha fazla taviz vermesine rağmen,

---

[458] Yunanistan Euro'da https://www.milliyet.com.tr/dunya/yunanistan-euroda-5314896 (28.10.2020).
[459] Zeynep Özlem Özlü, *a.g.e.*, s.40,41.
[460] Geçiçi anlaşma sağlama yöntemlerden biri olan karşılıklı taviz verme; özellikle kazananın çok belirgin olmadığı çatışma çözümlerinde sık rastlanılmaktadır. Bkz. Aytül Kasaboğlu, "Çatışma Çözümlemesi",1.Baskı, *Ankara Üniversitesi Uzaktan Eğitim Yayınları*, Ankara 2010, s.134.
[461] Şule Kut, *a.g.e.*, s.140.

tanınma sorunu büyük ölçüde haletmiş; üstelik verdiği tavizler neticesinde de uluslararası toplumdan büyük sempati toplamıştır.[462]

Makedonya dünya kamuoyundan aldığı desteğinin sonuçlarını ilerleyen yıllarda almaya başlayacaktır. Ancak bu aynı zamanda Yunanistan ile yaşadıkları "isim sorununun" kısır döngüye dönüşmesinin de sebebi olacaktır. Çünkü bazen kendi adıyla bazen de FYROM ismiyle kendini uluslararası sisteme kabul ettiren Üsküp, ilerleyen yıllarda isim sorununa gerekli hassasiyeti göstermeyecektir.[463] Yunanistan'da bu durumun bir yansıması olarak; Üsküp'ün AB ve NATO'ya girişini engellemeye bıraktığı yerden devam edecektir. Dolayısıyla Üsküp ile Atina arasındaki isim sorunu, çatışmanın çözümü aşamasında iyi bir şekilde dönüştürülemediğinden kendi yaşam döngüsünü içinde inişler ve çıkışlar göstermeye devam etmiştir. Ancak buna rağmen Geçici Uzlaşıyla çatışmaya üçüncü taraf olarak katılan BM'yle birlikte, iki taraf da isim sorununu çözmek için kapıları aralamaktan geri durmamışlardır.

3.2.İsim Çatışmasının Kısır Döngüsüden Prespa'ya Giden Yol

Yunanistan ile Makedonya Cumhuriyeti arasında 1995 yılında yapılan Geçici Uzlaşı ile isim sorununun çözümü, BM gözetiminde daha sonraya ertelenmiştir. Bu durumdan mütevellit ilerleyen yıllarda iki taraf arasında ekonomik ve ticari ilişkiler gelişirken; siyasi ilişkiler ise isim sorununun çözümsüzlüğünden inişler ve çıkışlar göstermiştir. Hatta isim sorunu ile bağlantılı olarak iki aktör için de milliyetçilik tutkularının ve kimi durumlarda şovenizme varan noktalarda tarihsel miras konusu tekrar tartışmaya açılırken; bilhassa çatışmanın bir alt aktörü olarak nitelendirilmekte olan Yunanistan'ın sınırları içindeki Slav-Makedonlar da azınlık meselesi altında gündeme gelmiştir. Dolayısıyla Geçici Uzlaşı ile pozitif şekilde dönüşemeyen isim

[462] Göst. yer. s. 140-144.
[463] Fatih Demircioğlu, *a.g.m.*, s.208.

sorunu, ilerleyen yıllarda tarihsel miras ve azınlık meselesini de gündemine olarak Makedonya'nın uluslararası örgütlere katılmasının engellenmesine kadar birçok meselle ile bir kısır döngüye girmiştir. Bu kısır döngü, hem 2015 yılında Yunanistan'da sol bileşenlerin; hem de bundan bir yol sonra Makedonya'da sosyal demokratların ülkelerindeki iktidarı eline almaları neticesinde son bulmuş nihayetinde de 2018 Prespaya giden yolun önü açılmıştır. Fakat bu durum sadece iki devletin iktidar değişikliği ile okunmamalıdır. Zira İsim Sorununda Geçici Uzlaşıdan itibaren arabuluculuğu üstlenen BM'nin de ısrarcı yaklaşımı, Prespa' ya giden yolda etkili olmaktadır.

Bu başlık altında; önce, isim sorununda çatışmayı derinleştiren faktörler, dönüşmeyen çatışmaların kronik bir durumu olarak üçgen modelindeki kısır döngü göz önünde bulundurularak incelenmiştir. Sonra iki tarafı Prespa Antlaşması'na götüren süreçler, iki aktörün incelenmesi ile irdelenmiş; bununla birlikte ilgili çatışmaya üçüncü taraf olarak arabulucu sıfatında katılan BM'nin söz konusu soruna yaklaşımı da yine bu perspektiften ele alınmıştır.

3.2.1.İsim Sorununun Yaşam Döngüsü:1995' den 2018'e İnişler ve Çıkışlar

Geçici Uzlaşı'nın ilk yedi sekiz yıllı yukarıda anlatıldığı gibi hem Yunanistan için hem de Makedonya için siyasi, askeri ve ekonomik anlamda olumlu gelişmelerin yaşandığı yıllar olarak nitelendirmektedir. Hatta 2000'li yılların hemen başında Makedon Hükümeti Arnavut ayrılıkçılar ile silahlı çatışmalara girdiğinde; Atina, Üsküp yönetimine olan desteğini esirgememiştir.[464]İsim sorunu çözüme hazırlanırken, tekrardan çatışmanın yapısı içinde neden hapsolmuştur? Bu sorunun

[464] Galip Çağ, Kuzey Makedonya Neresidir? İsim Krizi Gerçekten Çözüldü mü? Tasam *Türk Asya Stratejik Araştırma Merkezi*
https://tasam.org/tr-TR/Icerik/51278/kuzey_makedonya_neresidir_isim_krizi_gercekten_cozuldu_mu
(07.01.2021)

en spesifik cevabı muhtemelen 2001 yılında Makedonya'daki Arnavut-Makedon çatışmasını bitiren Ohri Anlaşması'nın[465]Üsküp lehine dünya kamuoyunda bıraktığı tepkidir. Ancak bunun da ötesinde o dönemin Makedonya Dışişleri Bakanlığı yardımcılığı yapan Nikola Dimitrov'un başarılı diplomasi sayesinde ülkesinin anayasal ismini ABD'ye kabul ettirmesi olarak gözlemlenmektedir.[466] Zira 2004 yılında ABD'nin Makedonya'yı kendi anayasal ismi ile tanımasına sert tepki gösteren Atina; Üsküp'ü kastederek "tek taraflı atılan bu adımın birçok olumsuz sonuçları olacağı" şeklinde bir yorumla, adeta isim sorunun gelecek yıllardaki akıbetini haber vermiştir.[467]

ABD'nin Makedonya'yı anayasal ismi ile tanıması, Makedonya Cumhuriyeti adını FYROM'dan daha popüler hale getirmiştir. Bu durum haliyle Atina'yı rahatsız etmiştir. Bununla birlikte iki taraf arasındaki ilişkilerin gerilmesinin en önemli sebeplerinden biri de Makedonya 'daki 2006 seçimlerinde iktidara gelen Nikola Gruevski önderliğindeki IMRO-DPMN'in Makedon şovenizmine dayanan politikalarıdır.[468] Çünkü Gruevski iktidara gelir gelmez 2006 yılında Üsküp Havalimanın adını Büyük İskender Havalimanı olarak değiştirmiş ve akabinde de II.Filip ismini ülkedeki bir devlet stadyumuna vermiştir.[469] Bu durumlara tepki olarak da tahmin edildiği üzere Atina'da Geçici Uzlaşı'dan beri kullanmadığını veto kartını masaya koyacaktır. Nitekim Yunanistan NATO'nun 2008 Nisan'ında

---

[465] Ohri Çerçeve Antlaşması 13 Ağustos 2001 yılında imzalanmıştır. Makedonya'daki Slav Makedonlar ile Arnavutlar arasındaki çatışmayı bitiren sözleşmedir. Bu sözleşme, söz konusu iki etnik unsur arasında siyasal gücü, hemen hemen eşit şekilde bir demokrasi ile inşa etmiştir.Zira söz konusu sözleşme, Makedonya'daki Arnavut azınlığın siyasal süreçlere katılımını meşrulaştırmıştır. Ayrıntılı Bilgi için bkz . Nazif Mandacı, *a.g.m.*, s. s.22.

[466]Erjada Progonati, "Makedonya -Yunanistan Arasındaki Antik Deliryum" *Ankara Kriz ve Siyaset Araştırma Merkezi,* https://ankasam.org/yunanistan-makedonya-arasindaki-antik-deliryum/ (31.10.2020*).*

[467]Amerika Birleşik Devletleri Makedonya'yı Tanıdı. http://www.bbc.co.uk/turkish/europe/story/2004/11/041105_macedonia_us.shtml , (01.11.2020).

[468] Gönül Tezcan, *a.g.m.*, s.385

[469] Yeliz Şahin, "Makedonya İsim Anlaşmazlığı Sebebiyle Çıkmaza Giren Avrupa-Atlantik Gölgesinde", *Batı Balkanlar AB Yolunda*, Editör: Tolga Çatal, İktisadi Kalkınma Vakfı, İstanbul, Aralık 2013, s.44.

toplandığı Bükreş Zirvesi'nde, Makedonya'nın üyeliğini veto etmiştir.[470] Böyle olunca Geçici Uzlaşı ile yumuşamaya başlamış olan ilişkiler, isim sorunu ile bağlantılı olarak aktörlerin amaçları neticesinde şekillenen tutum, algı ve davranışların etkileşimine dayanan "çatışma üçgenine" yeniden girilmiştir.

Makedonya Cumhuriyeti'nin 2008 'de Yunanistan'dan aldığı NATO vetosu Üsküp'ü biraz hazırlıksız yakalasa da buna gösterdikleri ilk tepki, Atina'nın Geçici Uzlaşmadaki 10.maddeyi ihlal ettiğini öne sürmeleri ile Yunanistan'ı Uluslararası Adalet Divan'ına (UAD) şikayet etmeleri olmuştur.[471] Ayrıca Yunanistan'ın bu vetosu, Üsküp'te Makedon milliyetçiliğini körüklemiştir. Zira fanatizme varan Makedon milliyetçiliği ile bilinen Gruevski bile 2006 yılında iktidara geldiğinde; iyi komşuluk bağlamında ekonomik kalkınmayla NATO ve AB gibi Batı merkezli kurumlara üyeliğinin önemine vurgu yapmasına rağmen; Atina'nın 2008 NATO vetosu, onu tekrardan milliyetçi çizgisine döndürmüştür.[472] Zira bu olay, Gruevski'ye milliyetçi söylemleri ve tutumlarını hiç çekinmeden belirtmesine fırsat sunmuştur. Örneğin Atina Haber Ajansı(ANA)'ın 14 Temmuz 2008'de yaptığı habere göre, Gruevski Yunanistan başkanı Karamanlis'e gönderdiği mektupta ondan açıkça Yunanistan'da bulunan Makedon Slavları tanıması ve anadillerinde eğitim hakkının vermesini istemiş, Karamanlis de buna cevaben Yunanistan'da Makedon azınlığın bulunmadığını ve hiçbir zaman da olmadığını söyleyerek reddetmiştir.[473] Gruevski'nin bu davranışları ve söz konusu davranışlarının yarattığı algı, beklenildiği gibi Atina tarafında karşılık bulmuştur. Nitekim Makedonya, 2001'de İstikrar ve Ortaklık Antlaşması imzaladığı, 2004'te üyelik başvurusu yaptığı ve 2005'te aday ülke statüsü kazandığı AB'ye; 2009 yılında Avrupa Komisyonu'nun, Kopenhag Siyasi ve Ekonomik Kriterlerini tamamladığını ve artık katılım

---

[470] Dejan Marolov, *a.g.m.*, s..23.
[471] Gös yer s.32.; Bu olaydan yaklaşık üç yıl sonra UAD,2011 yılında verdiği karar ile Yunanistan'ın 2008 yılındaki vetosunu Geçiçi Uzlaşmaya aykırı bulmuş ve bu konuda Atina'yı suçlu bulmuştur. Bkz. Fatih Demrcioğlu. *a.g.e.*, s.210.
[472] Gönül Tezcan, *a.g.m.*,s. 385.
[473] Karamanlis:Yunanistan'da Makedon Azınlık Yok, https://www.hurriyet.com.tr/dunya/karamanlis-yunanistanda-makedon-azinlik-yok-9469336 (13.01.2021).

müzakerelerinin başlatılmasını tavsiye etmesine rağmen Yunanistan'ın vetosuna takılmıştır.[474] Ayrıca Yunanistan'ın Üsküp'ü uluslararası sistemden dışlayan bu "veto kartını" ilerleyen yıllarda da kullandığı gözlemlenmiştir. Çünkü Atina, deyim yerindeyse Makedonya'yı Atlantik İttifakı'nın giriş kapısından döndürdüğü 2008 Bükreş Zirvesi gibi; NATO'nun 2010 yılında yapığı Lizbon Zirvesi ve 2012'de yaptığı Şikago Zirvesi'nde de aynı tutumu sergilemiştir.[475]

Yunanistan'ın bu eylemleri, Galtung'un çatışma üçgeninin dinamiğinden hatırlanılacağı gibi Makedonya tarafında da karşı davranışları yaratmıştır. Nitekim Atina'dan gelen engelleme vetolarına karşılık; Gruevski'nin şimdiki Makedonların, Makedon Krallığının torunları olduklarına dair yayınları devlet eliyle yaptırması ve bilhassa bir devlet politikası olarak öne sürdüğü antikleşme hedefi altında "2014 Üsküp Projesiyle" ülkenin değişik yerlerinde Eski Makedonları hatırlatan ihtişamlı heykeller yaptırması bunu kanıtlamaktadır.[476] Gruevski'nin bu eylemlerinin Atina'yı kışkırttığı bir gerçektir. Ancak isim sorununu çıkmaza sokan tek faktör; sadece Gruevski'nin milliyetçi tutkularının yarattığı eylemler değildir. Nitekim 2009 yılında Alman Der Spiegel gazetesine röportaj veren dönemin Makedonya Cumhurbaşkanı Georgi Ivanov, ülkelerindeki antikleşme politikasının aslında sadece Yunanistan'ın NATO ablukasına cevap vermenin bir yolu olduğunu iddia etmiştir.[477] Ayrıca 2012 yılında Yunanistan'da Papandreou'nun yerine iktidara gelen Samaras'ın politikaları da çözümsüzlükte etkili olmuştur. Zira Gruevski'nin isim sorununun çözümü için Atina'yla görüşme isteğini Samaras'ın geri çevirdiği belirtilmektedir.[478] Fakat 2015 yılından itibaren çatışmanın çözümü aşamasında isim sorununu dönüştüren siyasi değişikliklerin yaşandığı yıllar olacaktır. Nitekim 2008 ekonomik krizinden sonra

---

[474] Gönül Tezcan ,*a.g.m*. s.385; Yeliz Şahin, *a.g.m*., s.40-42.
[475] Yeliz Şahin, a.g.e., s. 46.
[476] Hamdi Fırat Büyük, "Üsküp 2014 Projesi: Üsküp'ün Belirleşen Etnik Sınırları, Radikalizmde Jeopolitik Kayma", *Uluslararası İlişkiler-Ekonomi ve Politika Analist Dergisi*, Sayı:54,Agustos 2015, s.15-16; Fatih Demircioğlu, a.g.m. s.209.
[477] Ivanov: Greece Provokes Macedonians, https://balkaninsight.com/2009/06/22/ivanov-greece-provokes-macedonians/ (01.11.2020)
[478] Fatih Demircioğlu, *a.g.m.*, s.210.

ekonomisi bir türlü toparlanamayan Yunanistan'da 25 Ocak 2015 tarihinde Alexis Tsipras liderliğindeki radikal sol parti SYRIZA'nın iktidara geldiği gibi Makedonya'da da 2016 yılında Avro-Atlantik ile bütünleşme vadinde bulunan Zoran Zaev'in liderliğinde Makedonya Sosyal Demokrat Birliği Partisi(SDUM) iktidara gelmiştir. İki devlette de iktidar değişikliğinin olması, aralarındaki isim sorununa çatışma üçgenin kısır döngüsünden kurtulma fırsatı sunmuştur. Zira çatışmayı dönüştürme aşamasında önemli bir etkiye sahip olan iktidar yapısındaki değişim, çatışan tarafların hedeflerini değiştireceği gibi Makedonya isim sorununda görüleceği gibi sorunu pozitif yöne de dönüştürebilmektedir.[479]

Zaev, Gruevski'nin iktidarı süresince Makedonya'da yaratmış olduğu güvenlik algısını değiştirmiş; bunun yerine ekonomik işbirliği ile karşılıklı bağlılık için politikalar üretme başlamıştır.[480] Bunun için öncelikli olarak bölgesel istikrar hedefiyle hiçbir komşusunu gücendirmeden hepsiyle iyi ilişkiler kurma gayretine girmiştir. Zira hem Kosova'yı tanıyıp hem de Sırbistan ile dostane ilişkiler geliştirmek bu politikanın ürünleridir.[481] Bunlarla birlikte Zaev, Avro-Antlantik bütünleşmesi için Bulgaristan'dan destek bulmak hedefiyle 2017 yılında Dostluk ve İyi Komşuluk Antlaşması imzalamıştır.[482] Ancak bu hedefinin en önemli ayağını kuşkusuz Yunanistan ile aralarındaki isim sorununun çözümü olduğu da bilinmektedir. Dolayısıyla Zaev hiç vakit kaybetmeden dış politikanın odağına Yunanistan ile yaşadıkları isim sorununu yerleştirmiştir.

Yunanistan ise 2008 ekonomik krizinden en fazla etkilenen ülkelerden biri olarak ilerleyen yıllarda AB, Avrupa Merkez Bankası (AMB) ve Uluslararası Para

---

[479] Berghof Çatışma Dönüşümü Kavram Dizini: Teori ve Uygulamaya Yönelik 20 Kavramlaştırma, *a.g.e.,* s. 60.
[480] Sevba Abdula, "Makedonya'da Yerel Seçimler ve Siyasal Değişim", *Seta Perspektif,* Sayı:183, Kasım2017,https://setav.org/assets/uploads/2017/11/Makedonya-yerel-secimleri-ve-siyasal-degisim.pdf (04.11.2020)
[481] Göst.yer.
[482] Gönül Tezcan, a.g.m., s.388.; Bulgaristan Radyosu "Sofya, Üsküp'ün AB'ye Katılım Müzakerelerinde İyi Komşuluk ve Dostluk Antlaşmasını Uygulayıp Uygulamadığını İzleyecek" https://bnr.bg/tr/post/101125550?page_1_4=12246 (04.11.2020).

Fonu(IMF) gibi kurumlardan kredi karşılığında kemer sıkmış; buna bir tepki olarak da Yunan halkı, 2015 seçimlerinde kemer sıkma politikalarını eleştiren SYRİZA partisini birinci parti olarak çıkartmıştır.[483] SYRIZA partisi iktidara gelmeden önce bile; Yunanistan'ın geleneksel dış politikasında değişiklik yapacağının sinyallerini vermiştir. Bunların içinde öne çıkanlardan biri de Makedonya ile aralarındaki isim sorununun çözümüdür.[484] Nitekim SYRIZA partisi lideri Alexis Tsipras bütün eleştirilere rağmen isim sorunu için atılması geren adımları atmaktan geri durmayacaktır.

İki devletin iki yeni lideri, yukarıda sırlanan gelişmelerin ışığında 23-26 Ocak 2018 tarihinde Dünya Ekonomik Forum'un düzenlediği Davos Zirvesi'nde bir araya geldiklerinde; isim sorununun çözümü için somut adımların atılacağı sinyalini vermişlerdir.[485] Nitekim Davos Zirvesi'nden sonra Zaev; "*iyi niyetin bir göstergesi olarak Büyük İskender ismini taşıyan karayolunun ve havalimanın isimlerini değiştirerek ilk adımlarının kendilerini atacaklarını ve bunu yaparken de Yunanistan'a karşı toprak iddamızın olmadığını göstereceğiz*" demiştir.[486] Tsipras'da buna cevaben, "*Üsküp'ün Avro-Atlantik bütünleşmesine ve AB fonlarına erişmelerinde yardımcı olacaklarını; hatta ekonomik işbirliği için Prespa sınır kapısını açacaklarını* "belirtmiştir.[487] Bu tarihten itibaren iki lider, ülkelerindeki milliyetçi tabanların sert tepkilerine rağmen; diplomatik müzakerelere devam etmiş, nihayetin de 17 Haziran 2018 tarihinde Prespa Gölü yakınlarındaki bir Yunan köyü olan Psarades'te "Prespa Antlaşması'nı" imzalayarak fikirlerinde çözdükleri isim

---

[483] Nikolaos Stelya, "Yunanistan'da SYRIZA'nın Yeni Zaferi: Çipras için Esas Zorluk Şimdi Başlıyor",SetaPerspektif,Ekim,2015,Sayı:114,http://file.setav.org/Files/Pdf/20151006114256_114_perspektif-1.pdf, (07.01.2021) s.2.
[484] SYRIZA ve Dış Politikası", https://www.birgun.net/haber/syriza-ve-dis-politikasi-74443 (04.11.2020).
[485] Başbakan Zaev Davos Zirvesinde Mevkidaşı Çipras ile Görüşecek" http://www.yenibalkan.com/tr/gundem/basbakan-zaev-davos-zirvesinde-yunan-mevkidasi-ciprasla-gorusecek (04.11.2020).
[486] Zaev ve Tsipras'ın Davos Görüşmesi" http://www.tuicakademi.org/zaev-ve-tsiprasin-davos-gorusmesi/ (04.11.2020).
[487] Göst.yer.

sorunu yasal zemine oturtmuşlardır.[488] Ancak şu da belirtilmelidir ki her ne kadar iki tarafın hükümetleri ve bilhassa liderleri, isim sorununun çözümü için cesurca tutumları ile Prespa Antlaşması'na giden yolun önemli figürleri olmuşsa da ilgili çatışmayı çözmek adına deyim yerindeyse "Prespa Antlaşması'nın yaratıcısı" olan BM özel temsilcisi Matthew Nimetz'in katkısı da önemli olmuştur. Zira 17 Haziran 2018 tarihinde iki ülkenin dışişleri bakanları Nikola Dimitrov ve Nikos Kotzias, tarihi Prespa Antlaşmasını imzalarken; o da iki tarafın başbakanları Zaev ve Tsipras gibi orada hazır bulunmuştur.[489] Hal böyleyken; Nimetz'in, isim çatışmasında gelinen aşamaya ve öncesine, çözüm adına nasıl bir katkı sunduğunu irdelemek, çalışmanın bütünlüğü için gereklidir. Bunun için sıradaki başlıklar da Nimetz'in şahsında BM'nin isim sorununa yaklaşımını; çatışma çözümünün üçüncü taraf perspektifinden incelenecektir.

3.3.BM İsim Sorununun Neresindeydi?

Josip Tito'nun araştırmacı-gazeteci olan torunu Svetlana Broz'a göre BM ve diğer uluslararası örgütler, Makedonya'ya önemli ölçüde siyasi ve ekonomik sermaye yatırdıkları için Yunanistan ile aralarındaki isim sorununu çözmeden bırakmayacaklardır.[490] Nitekim Makedonya ile Yunanistan arasında isim sorununun ortaya çıktığı ilk beş yılda; yani Geçici Uzlaşma'dan önceki yıllarda, BM sorunu çözmek adına ABD'li diplomat Cyrus Vance'yi görevlendirmiştir.[491] Cyrus'un çabaları Atina ile Üsküp'ün masaya oturmalarında etkili olmuştur. Özellikle Cyrus'un iki ülke arasında başlattığı mekik diplomasisi, bu etkinin resmi anlaşmayla sonuçlanmasında önemli olmuştur. Fakat Geçici Uzlaşı ile her ne kadar önemli

[488] Seçkin Arpalier, "Makedonya İsim Sorununun Bölge ve Dünya Politikasına Etkisi", *Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt:38, Sayı:1, 2019, s. 286.
[489] Göst.yer. .s.286.
[490]Stevlana Broz, "The Name Macedonia Cannot work "https://www.ekathimerini.com/224046/opinion/ekathimerini/comment/the-name-macedonia-cannot-work (07.01.2021)
[491] Şule Kut, *a.g. e.* , s.124.

meseleler çözüme kavuşturulsa da isim konusu bilindiği gibi ertelenmiştir. Bu doğrultuda isim sorununun çözümü için, söz konusu uzlaşının 5.maddesi gereği; taraflar, BM Genel Sekreterliğ'in gözetiminde çözüm arayacaklardır. Bu da zaten, isim sorununun çıktığı ilk yıllardan itibaren çözüm için BM'yi temsilen çalışmalar sürdüren Cyrus Vance 'nin görevini daha resmi bir boyuta taşımıştır. Fakat Cyrus Vance 1999 yılında görevinden ayrılacak; yerine yardımcısı Matthew Nimetz gelecektir.[492] 1999 yılı itibarıyla iki komşu devlet arasındaki isim çatışmasını çözmek için BM'yi temsilen arabulucu görevi yapan Nimetz, nihayetinde 2018 yılında Prespa Antlaşması ile tarafları ortak bir zeminde buluşturmayı başarmıştır. Bu başlık Nimetz'in, Prespa Antlaşmasına giden yolda; isim sorununun çözüm için nasıl bir yöntem uyguladığını, Galtung'un çatışmanın çözümü aşamasında arabuluculara biçtiği roller göz önünde bulundurularak incelenmiştir. Ama öncesinde BM'nin arabuluculuk olgusu ve sınırlılıkları Galtung'un çatışma çözümündeki transcend yöntemi ile karşılaştırılmıştır.

3.4. BM Arabuluculuğunun Sınırları ve Galtung'un Transcend Yöntemi

Uluslararası hukukta taraflar arasındaki anlaşmazlığın barışçıl yollarla iki şekilde çözüme kavuşturulması mümkündür. Bunlardan birincisi uluslararası hakemlerin ve yargı organlarının devreye girmesi ile yargısal yollar olurken; ikincisi de yargı unsurlardan ziyade taraflar arasında başlatılan diplomatik görüşmeler neticesinde şekillenen çözüm arayışlarıdır. Uluslararası uyuşmazlıklarda arzu edilen durum, devletlerin yargıya gitme isteksizliği ve yargının devletlere verdiği ödevler yüzünden genellikle diplomatik kanallarda çözüm arayışlarıdır.[493] Diplomatik çözüm kanalları içinde en fazla deneyimlenen yöntem ise arabuluculuktur. Zira BM Antlaşmasının

[492] Dönemin BM Genel Sekreteri Kofi A.Annan'ın İsim Sorununun arabuluculuğu için Güvenlik Konseyine, Cyrus Vance'nin yerine Matthew Nimetz'ın geldiğini belirttiği mektubun tam metni için bkz.UNİTED NATIONS, Security Council, https://undocs.org/pdf?symbol=en/S/1999/1286 (06.11.2020).
[493] Halis Ayhan, *a.g.m.*, s.217- 218.

6.Bölümünün 33.Maddesi de arabuluculuğu tarafların istemesi halinde ya da Güvenlik Konseyi'nin gerekli gördüğü durumda bir çözüm yolu olarak sunmaktadır.[494] Arabuluculuk, aralarında çatışma bulunan taraflar dışında söz konusu çatışmaya üçüncü tarafın katılmasıdır. Bir çatışmaya arabulucu sıfatı ile katılan üçüncü taraf; devletler ve uluslararası örgütler olabileceği gibi gerçek kişiler de olabilmektedir.[495] Arabuluculuğun mantığını, BM'in *Etkin Arabuluculuk Rehberi* kitabı şu ifadeler ile temellendirmektedir. "*Üçüncü bir tarafın, çatışan tarafların rızasıyla söz konusu çatışmayı önlemek, yönetmek ve çözmek için soruna müdahil olması ve taraflarca karşılıklı kabul edilebilirlik ilkesini uygulamak adına sorumluluk alma sürecidir*."[496]

Bir çatışmaya arabulucu sıfatı ile katılan üçüncü tarafın görevi ve sınırlılıklarının kapsamı nelerdir? Herhangi bir çatışmada arabuluculuk faaliyetinin başlaması evvela çatışan tarafların rızası ile yapılmakta ve çatışan taraflar ile bağlantı kurduğu andan itibaren başlamaktadır. Arabulucu göreve başladığı andan itibaren ondan beklenen ana görev, çatışan taraflar arasında diyalog kanallarını açmasıdır.[497] Arabulucu, taraflar arasında diyalog kanallarını açtıktan sonra çatışmayı yönetmek adına sorun yaşayan aktörler ile görüşmelere katılabilir ve bu görüşmeler ışığında uyuşmazlığı çözmek için somut öneriler sunabilir. Ancak sunduğu öneriler ve çözüme katkısı için atacağı her adım, tarafların rızasına dayandırmak zorundadır. Bu durum arabulucunun en büyük sınırlığı olarak kabul edilmektedir. Zira arabulucun çözüme katkısı; ancak tarafların istediği kadardır.[498] Fakat bu sınırlılık arabulucun

---

[494] Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin 6.Bölüm'ün 33.(1)Maddesi ,tarafların uyuşmazlık yaşaması halinde arabulucu isteme hakkına sahip olduklarını belirtir.33.(2)maddesi de Güvenlik Konseyi gerekli gördüğü taktirde tarafları, aralarındaki sorunu arabulucu yolluyla çözmeye çağırır, Birleşmiş Milletler Antlaşması ve Uluslararası Adalet Divanı Statüsü, https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/ankara_charter_turkish.pdf (07.01.2021), s.19-20.

[495] Halis Ayhan, *a.g.m*., s.218.

[496]Birleşmiş Milletler Etkin Arabuluculuk Rehberi http://www.mfa.gov.tr/site_media/html/BM_Etkin_Arabuluculuk_Rehberi_Turkce.pdf . (06.11.2020), s.4.

[497] Göst.yer.5.

[498] Halis Ayhan, *a.g.m*., s.220-221.

yetenekleri ölçüsünde son seviyeye kadar zorlanılabilmektedir. Esasen BM, arabuluculuğu ile çözemediği bir çatışmayı, Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin 7.Bölümün42.maddesini devreye sokarak güç kullanmayı meşrulaştırabilmektedir.[499]

BM arabuluculuk görevi üstlenen kişilerde "her duruma karşı hazırlıklı olabilme, tarafların rızasını alabilme, tarafsız davranabilme, kapsayıcı olabilme, uluslararası hukuk çerçevesi içinde tarafların ulusal aidiyetlerini sınayabilme ve bütün bunlarla beraber arabuluculuk girişiminde tutarlı ve tamamlayıcı olabilme" gibi yetenekleri önemli görmektedir.[500] Ayrıca BM arabuluculuk rehberinde değinilen önemli bir diğer noktada da Galtung'un translate yönteminde ısrarla altını çizdiği çatışmanın yapısının öğrenilmesidir. Nitekim BM arabulucuları için rehber niteliğinde olan kitaba göre; etkili bir arabulucunun, çatışmanın nedenleri ile bütün dinamiklerini kavraması gerektiğini ve bunu yaparken de tarafların konumlarını çıkarlarını ve tutarlılıklarını da göz önünde bulundurmasını önemli görmüştür. Bunun yanı sıra yine arabulucu rehbere göre çatışma ele alınırken bölgesel ve uluslararası konjonktür de değerlendirmeye tabi tutmalıdır.[501]

Arabuluculuk için, her ne kadar BM de Galtung gibi çatışmanın öğrenilmesini önemli bir unsur olarak görmekteyse; aslında BM Güvenlik Konseyi ile Galtung'un transcend yöntemi arasında felsefi bazı ayrılıklar söz konusudur. Çünkü BM genelde barış için Güvenlikleştirme politikasını dikkate alırken; Galtung'un transcend yöntemi taraflar arasında kalıcı ve sürdürülebilir bir barışı hayatın her alanında yapısal anlamda inşa etmektedir Bu minvalde BM Güvenlik Konseyi'nin çatışmayı

---

[499] Birleşmiş Milletler Antlaşmasının 7.Bölümü, Barışın Tehdidi ve Bozulması durumunda alınacak önlemlerle ilgili olmaktadır. Bu önlemler 41 ve 42.maddelerde belirtilmektedir.41.madde ekonomik, siyasi, sosyal ve iletişim yaptırımlarıyla ilgidir.42.madde ise 41.maddedeki önlemlerin yetersiz kalması durumunda barışın korunması ve yeniden inşa edilmesi için fiziki güç kullanmayı meşru kılmaktadır. Bkz. Birleşmiş Milletler Antlaşması ve Uluslararası Adalet Divanı Statüsü, https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/ankara_charter_turkish.pdf (07.01.2021), s. 23-24.

[500] BM arabuluculuk rehberi kitabı. http://www.mfa.gov.tr/site_media/html/uyusmazliklarin-cozumu-ve-arabuluculuk/Ek-1-BM_Etkin_Arabuluculuk_Rehberi_Turkce.pdf , (13.01.2021) s.6-22.

[501] Göst.yer. s.4.

önleme reaksiyonları da söz konusu felsefi ayrılığı derinleştiren konular arasındadır. Zira Galtung için çatışmanın sebebi olan çelişkilerin kaçınılmazlığı söz konusu olduğundan, çatışma önleme gibi bir eylem aslında çok da gerekli olmamaktadır.[502] Çünkü tarafların çatışmasına sebebiyet veren çelişkiler çözülmezse veya dönüştürülmezse çatışma önleme ne kadar başarılı olursa olsun, ilerleyen zamanlarda dondurulan çatışmanın tekrar ortaya çıkma ihtimali bulunmaktadır. Ayrıca bunun dışında Galtung, BM'nin aksine arabulucu kavramını kullanmaz; onun bu görevi inşa edenler için tercih ettiği kavram ya da kavramlar çatışma uzmanı veya barış işçisi gibi sözcüklerdir.[503] Bu çatışma işçileri BM arabuluculuk rehberi kitabının çizmiş olduğu rotadan farklı olarak genellikle çatışmanın dünü ve bugünü ile yapısını oluşturan dinamiklerini kapsamlı bir şekilde öğrenmek için yola çıkmaktadırlar. Üstelik çatışma uzmanı kişiler için bir çatışmanın çözüldüğü ya da çözülmediği kesin olarak belli değildir. Ancak kesin olan bir şey varsa o da taraflar arasında empatiyi geliştirerek, çatışmanın yapısını dönüştürmeye çabalama görevi ve nihayetinde de yaratıcı öneriler ile çatışan aktörlere alternatif çözümler sunma hedefidir.[504]

BM'nin Güvenlik Konseyinin inşa ettiği barışın, güvenlik bağlamında ele alındığı ve çatışmayı çözmek için bazen şiddet argümanlarını devreye soktuğu bilinmektedir. Transcend yöntemi ise çatışmanın yapısı içindeki uyuşmazlığın uyumlu hale getirmeye çabalarken şiddete başvurmayı uygun bulmamaktadır. Çünkü çözüm için şiddete başvurmak o sorunu çözmekten çok başka sorunlara kapı aralamaktadır. Zaten Galtung da 2007 yılında yayımlanan Barışçıl Yollarla Çatışmaların Dönüşümü: Transcend Yöntemi (*Peace by peaceful conflict transformation – the TRANSCEND approach)* adlı makalesinde barış için BM'nin çözüm metodları ile kendi yöntemlerini karşılaştırmış ve aşağı yukarı aynı sonuçlara varmıştır. Örneğin söz konusu eserinde Galtung, BM Güvenlik Konseyi gibi güvenlik odaklı barış inşa eden kurumların aksine transcend yönteminin sadece

[502] Sevil Ertuğrul, "Kıbrıs Sorunu ve Birleşmiş Milletler Genel Sekreterlerin Çözüm Önerileri",(İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul,2012,s.7.
[503] Johan Galtung, Çatışmaları Aşarak ,…, s.14.
[504] Sevil Ertuğrul, a.g.m., s..47.

barışa odaklandığını anlatmaktadır. Ayrıca Transcend yöntemi, barışa odaklanırken diğer kurumların yaptıkları gibi çözüm için gerektiğinde tehdit olarak gördüğü bir tarafı ya da tarafları ortadan kaldırmaz; bunun yerine çatışmayı yaratan uyumsuzluğu iyileştirmeyi tercih etmektedir. Bu da kuşkusuz çatışmayı dönüştürmeyi hızlandıracaktır. Zira şiddet araçları ile ya da baskı ile çözülen çatışmalar dönüştürülmeyen çatışmalar olduğu için tekrar gün yüzüne çıkması muhtemel çatışmalardır.[505]

Galtung, kendi transcend yöntemi ile klasik arabuluculuğun ayrımını yapmaya devam ederken; çatışma uzmanının çatışan tarafları ortak bir noktada birleştirip yeni gerçekleri öne çıkarmıştır. Çünkü yaratılacak olan yeni gerçeklik tarafları yakınlaştırabilmektedir. Ayrıca transcend yöntemindeki çatışma uzmanı, klasik arabulucuların aksine; öncesinde çatışmayı çözmeye başladığında sorun yaşayan aktörlerin ikiyse ikisi ya da daha fazlaysa hepsiyle aynı anda görüşmekten kaçınmaktadır. Zira çatışma uzmanı, önce tek taraflı olarak aktörler ile kapsamlı bir diyaloğa girdikten sonra ve çatışmayı bütüncül bir yapıda öğrendikten sonra ancak normal arabulucunun yaptığı müzakerelere geçebilmektedir.[506]Yapacağı müzakerelerde de transcend yönteminin bütüncül yapısından kaynaklı ve çözümün dinamik bir süreci ifade etmesinden dolayı; çatışma uzmanı, barışı sadece güvenlik anlamında değil hayatın her alanında hissedilmesine ve sürdürülebilir olmasına önem göstermektedir. Esasen bu da taraflar arasında pozitif barışın yani kalıcı barışın yolunu açacaktır. Dolayısıyla çalışmanın birinci bölümünde ayrıntılı bir şekilde incelenen kavramlar ve çözüm için BM ve Galtung'un metotları karşılaştırılınca denilebilir ki; BM'nin arabuluculuğu genellikle negatif barış odaklı iken, Galtung'un transcend yöntemi pozitif barış odaklıdır.

---

[505] Johan Galtung, *Peace by peaceful conflict transformation – the TRANSCEND approach,* Handbook of Peace And Conflict Studies, Editör: Charles Webel, Johan Galtung, Routledge Taylor and Francis Group, London And New York , 2007, s.14.

[506] Göst.yer.

3.4.1.Transcend Yöntemi Kapsamında BM Arabulucusunun İsim Sorununa Yaklaşımı

Bu başlık altında BM'nin Makedonya ile Yunanistan arasındaki isim sorununda arabulucu olarak atadığı Nimetz'in çözüm adına yaptıkları, Güvenlik Konseyi'nin penceresinden değil; Galtung'un çatışma çözümlerindeki transcend yöntemi esas alarak incelenmiştir. Yani çalışmaya özgü ifadeler ile belirtmek gerekirse şayet; Nimetz'in çözüm için çabaları BM'nin görevlendirdiği bir arabulucudan ziyade Galtung'un kavramlaştırdığı çatışma uzmanı veya barış işçisi perspektifinden incelenmektedir. Bu inceleme yapılırken de temel kaynak olarak birinci ağızdan yani Nimetz'in elinden çıkan ve 2020'de yayınlanan, Makedonya İsim Çatışması: Makedonya Sorunu Çözüldü mü? (*The Macedonian Name Dispute: The Macedonian Question -Resolved ?*) adlı makalesidir. Nimetz söz konusu makalesinde göreve geldiği andan itibaren neler yaptığını, çözüm adına çektiği zorlukları, Atina ile Üsküp'ün korkularını, resmi olmayan zamanlarda tarafların aktörleri ile yaşadığı ilginç diyalogları ve Prespa Antlaşması öncesi ile sonrasında umutlarını ve umutsuzluklarını kaleme almaktadır.

Çatışmaların çözümü noktasında Galtung'un akademi hayatına kazandırdığı transcend yöntemin (Aşmacı Çözüm) üç aşamadan oluşur. Bunlardan birincisi çatışma uzmanının taraflar ile ayrı ayrı görüşüp onların amaçlarını ve korkularını öğrenmesidir. İkincisi de tarafların hedeflerini öğrendikten sonra bu amaçları meşruluk düzeyini tartışması ve ona göre de önemlilik sıralaması oluşturmasıdır. Örneğin iyi yaşama, özgürlük ve kimlik gibi amaçlar diğer hedeflerden önceliklidir.[507] Çatışma uzmanı taraflar için hayati önem arz eden bu konuları müzakere ve diyalog süreçlerinde pazarlık konusu yapmaktan kaçınmalıdır. Trascend yönteminin üçüncü aşaması da çatışma uzmanın, tarafların meşru olup; ancak çelişkili olan amaçlarını yani bir bakıma çatışmaya sebebiyet veren hedeflerini

[507] Johan Galtung, Çatışmaları Aşarak,…, s.4.

"yaratıcık, empati ve şiddet içermeyen araçlar" ile dönüştürmesidir.[508] Barış işçisinin çatışmayı dönüştürmesinde bu öğeleri kullanması için entelektüel kapasitesinin sınırlarını zorlaması gerekmektedir. Nitekim çatışma uzmanı, empati ile tarafları gerçekten anlamaya çalışırken veya yaratıcılığıyla sorunun çözümü için önemli bakış açısı getirirken ya da tarafların hayati ihtiyaçlarını sağlarken bile şiddetsizlik yöntemlerini tercih ederek entelektüel kapasitesini bir araç olarak kullanmaktadır.[509]

Transcend yönteminin birinci aşama için çatışma uzmanından beklenilen taraflar ile ayrı ayrı görüşme ilkesine göre; isim sorunu için görevlendirilen BM arabulucusunun da bir çatışma uzmanı gibi davrandığı gözlemlenmiştir. Nitekim yerel ve uluslararası haber yayın organlarından takip edildiği kadarıyla çatışmayı yönetmek adına Nimetz, Atina ile Üsküp hattında sürekli gelip gitmiştir.[510] Çatışma uzmanı, birinci aşamada tarafları tanıyıp kendisine bir yol haritası çizdikten sonra trancend yönteminin diğer aşamalarına geçmektedir. Transcend yönteminin iki ve üçüncü aşamaları genellikle barış işçisinin soruna yaklaşımı ile ilgidir. Zira bu metodu inşa eden Galtung da deyim yerindeyse çatışmaya bir tıp doktorunun hastasına yaklaştığı edayla yaklaşmaktadır. Nitekim Galtung, bu durumu kavramlaştırmaktan da geri durmamıştır. Zira "Çatışmaları Aşarak Dönüştürmek" adlı eserinde herhangi bir çatışmaya yaklaşmada sıralı olarak üç tane tıbbi terim kullanmıştır.[511] Bunlardan birincisi, çatışmanın kökenin incelenmesi ve kökeninin tespiti "diyagnoz" ikincisi çatışmada nelerin olup bittiği öğrenme aşaması "prognoz" üçüncüsü ise, söz konusu çatışma için çözüm önerilerini taşıyan "terapi" aşaması olmaktadır.[512] Galtung'a göre transcend yönteminin direkleri olan bu terimler

[508] Barışın Öyküsü, MG İletişim Stratejileri Ajansı,(Kanada Büyükelçiliğin Yerel İnsiyatif Fonu ile Hazırlanmıştır)http://demirleblebi.org/wp-content/uploads/2020/03/kitap_site2.pdf,(03.12.2021), s.52-53.
[509] Johan Galtung, Çatışmaları Aşarak…, s. 221-222.
[510] Nimetz Krizin Aşılması Konusunda Küçük de Olsa Bazı Gelişmelerin Yaşanabileceğini Söyledi" https://balkangunlugu.com.tr/2009/07/nimitz-krizin-almas-konusunda-kuecuek-de-olsa-baz-gelimelerin-yaanabileceini-soeyledi/ (15.11.2020).
[511] Diyagnoz,Prognoz ve Terapi, literatüre de "DPT" diye de kısaltılabilmektedir.
[512] Johan Galtung, Çatışmaları Aşarak…, s.100-102.

çatışmaların dönüştürülmesi adına önemli etkiye sahip olmaktadırlar.[513] Bu bağlamda söz konusu terimler ile sonraki üç alt başlık, Üsküp ve Atina arasında çeyrek asırdan fazla bir süredir devam eden isim sorununu çözmeye çalışan BM temsilcisi Nimzt'in tecrübeleri irdelenmektedir.

3.4.1.1.İsim Sorununun Teşhisi

Transcend yönteminde barış işçisinin çatışan taraflar ile kayda değer bir diyaloğa girmesi için söz konusu tarafların geçmişini iyi analiz edebilmesi yani sorunun ayrıntılı bir şekilde "teşhis etmesi" gerekmektedir.[514] Burada çatışmanın tespiti yapılmaktadır. Bir çatışmayı teşhis ya da tespit etmek genellikle sorunun geçmişe ait verilerinin incelenmesi ile mümkündür.[515] Nitekim Transcend yönteminde teşhis etmek daha çok geçmişe yöneliktir. Geçmişte yaşanmış olaylar normatif analizlerle incelenerek sorunla ilgili tanımlamalar yapılmaktadır.[516] Nimetz'in 2020 yılında yayınladığı makale de transcend yönteminin ikinci aşama için araştırmacılara özellikle sorunun teşhis edilmesi hakkında bazı önemli ipuçları sunmuştur. Nimetz söz konusu makalesinde, iki taraf arasındaki isim çatışmasında teşhisini genellikle kimlik meselesi ve ulusal güvenlik sorunu olarak koymuştur. Ona göre isim çatışmasını yaratan en büyük çelişki bir halkın kimliğinin diğer ulusun güvenlik duygusunu harekete geçirdiği üzerinedir.[517] Ayrıca ona göre bu çelişki ile bağlantılı olarak çatışmayı derinleştiren nokta ise iki tarafın farklı tarih, kültür ve gelecek okumalarıdır.[518] Nimetz çatışma ile ilgili bu teşhisini koyduktan sonra her barış işçisinin yaptığı gibi sorunun geçmiş ve gelecek bağının irdelenmek adına soruna

---

[513] Göst.yer.s.102.
[514] Kıvılcım Romya Bilgin, *a.g.m.,* s.202.
[515] Johan Galtung, Çatışmaları Aşarak …, s.101.
[516] Göst.yer.s.229-231.
[517]Matthew Nimetz, "The Macedonian Name Dispute: The Macedonian Question -Resolved ?*",Nationalities Papers ,Special Issue on National Cultural Autonomy in Diverse Political Communites: Practices, Challenges,and Perspectives,* Volume: 48, No:2,March 2020,Published by Cambridge University Press,3 April 2020, s.205.
[518] Göst.yer.

tarihsel bir perspektiften bakmayı da ihmal etmemiştir. Ona göre isim sorununun kaynak noktası 19.yüzyıldan itibarıyla başlamış ve tarihi Makedonya bölgesinin Osmanlı İmparatorluğunun elinden alınıp farklı devletler tarafından üç vilayete bölünmesi ile kronik hale gelmiştir. Bu yüzden Nimetz Makedonya isim sorununu araştıran araştırmacıların her zaman yaptığı gibi sorunu irdelemek adına Eski Yunan'a kadar gitmesini çok gerekli görmemiştir. Ancak buna rağmen o da sorunu kapsamlı bir şekilde tanımak için Eski Çağ'a gitmekten kendini alamamıştır.

Nimetz makalesinde "Çatışmanın Arkaplanı" alt başlığında şimdiki Yunanistan ve Kuzey Makedonya topraklarında Philip ve Oğlu İskender'in büyük bir imparatorluk kurduğundan bahsederek başlamıştır. Daha sonra İskender'in babasının ölümünden sonra güneyindeki şehir devletlerini de hakimiyetine aldığını ve hiç vakit kaybetmeden Pers bölgesinden Mısır'a; Afganistan'dan Hindistan'a kadar büyük bir fetih imparatorluğu kurduğunu anlatmıştır. İskender M.Ö 323 yılında genç sayılacak bir yaşta ölünce; günümüz isim çatışmasının sebebi olan Makedonya İmparatorluğun ana üssü sayılan topraklarda büyük bir otorite boşluğu doğmuştur. Ancak buna rağmen Helenler, M.Ö 2.yüzyıla kadar Makedonya topraklarını elinde tutmuş ve o tarihten itibaren de söz konusu topraklar Roma İmparatorluğu'nun hakimiyetine geçmiştir. M.S.3.yüzyılda Roma İmparatorluğu ikiye bölününce de Makedonya toprakları 14.yüzyıla kadar Bizans İmparatorluğu'nda kalmıştır. Bizanslardan sonra Osmanlı İmparatorluğunun 19.yüzyıla kadar bölgenin hakimi olduğunu belirten Nimetz; özellikle imparatorluğun dağılma sürecine girdiği 1880'li yıllarda meydana gelen "Makedonya Sorunu[519]'nun bölgenin akıbeti üzerinde önemli etkiler bıraktığına dikkat çekmiştir. Zira ona göre 1880'ler de vuku bulan Makedonya Sorunu, Makedonlar için iki temel konuyu gündeme taşımıştır. Birincisi Makedonlar

[519]Osmanlı İmparatorluğu'nda 1856 yılında Hatt-ı Hümayunun ilan edilmesiyle, Makedonya Topraklarında; Bulgarlar, Bulgar Ortodoks Kilisesinin(Ekzarhlığının)kurarak Yunan Ortodoks kiliselerinin etkisinden kurtulmaya çalışmıştırlar. Böylece söz konusu topraklarda Yunanlar ve Bulgarlar arasında milliyetçi propaganda yarışı başlayacaktır. Sürece daha sonra Sırbistan'ının da dahil olmasıyla tarihi Makedonya topraklarında bu üç ulus arasındaki milliyetçilik yarışı, Makedonya Sorunu altında önce öğretmenler ve kilise aracılığıyla başlamıştır. Daha sonra Balkan Savaşları ile silahlı mücadeleye dönüşecektir. Bkz. Nazif Mandacı, *a.g.e.,* s.211-212.

bir ulus olmalarına rağmen; Philip'in ölümünden itibaren hiçbir zaman bağımsız bir halk olamamışlardır. Çünkü her zaman için büyük imparatorlukların bir parçası olmuşlardır. İkincisi ise Makedonya bölgesinde yaşayan insanların sürekli değiştiğini öne süren görüştür. Bu görüşe göre yüzyıllar boyunca bahsi geçen coğrafya, farklı etnik grupların yaşadığı bir yer olduğu için buradaki halk da Yunanlılar, Bulgarlar, Arnavutlar, Türkler, Ulahlar, Yahudiler ve diğer grupların bir karışımı olmaktadır.[520] Nimetz 1800'li yıllarda Makedonya Sorunu adı altında bölgede farklı tarafların rekabete girdikleri saha haline gelen bölgenin, Balkan savaşları ile Osmanlı'nın elinden çıkıp coğrafi olarak üç bölüm halinde Yunanistan, Sırbistan ve Bulgaristan devletleri arasında bölüşülmesini büyük bir kırılma olarak görmüştür. Ancak Nimetz'e göre Balkan Savaşları ile Makedonya bölgesinin üç bölüm halinde paylaşılması, 1880'li yıllardaki meşhur Makedonya Sorununu coğrafi anlamda çözmüştür.[521]

Nimetz devamında ise "kimlik ve güvenlik" teşhisini daha spesifik olgulara dayandırmak adına Balkan Savaşlarından sonra bölüşülen üç bölgeden biri olan Vardar Makedonya'sının ele almaya başlamıştır. Bahsi geçen bölgede I. Dünya Savaşı'ndan Soğuk Savaşı'nın bitimine kadar sırasıyla söz sahibi olan Sırbistan'ı Yugoslav Krallığı'nı ve Tito faktörü ile Yugoslavya Federal Cumhuriyeti devletlerini çok kısa da olsa irdelemiştir. Vardar coğrafyasında Soğuk Savaş'ın hemen sonrasında Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'nin bir parçası olan Makedonya Sosyalist Cumhuriyeti, 1991 yılında bağımsızlığını Makedonya Cumhuriyeti olarak ilan etmiştir. Nihayetinde Nimetz, isim çatışmasında koyduğu teşhis olan ve iki taraf için çelişki yaratan "bir halkın kimliği-diğer tarafın güvenliği" meselesini getirdiği bu nokta itibarı ile göstermeye çalışmaktadır. Nitekim yeni devletin adı Makedonya ve bu devletin içinde yaşayan halkın kendilerini Makedonlar olarak tanıtması yetmezmiş gibi bir de resmi dillerini Makedonca olarak belirtmeleri ve üstelik ulus

[520] Mattew Nimetz, *a.g.e.*, s.206.
[521] Göst.yer.

kimliklerini inşa etmek adına da Makedonya Krallığına sürekli atıfta bulunmaları, komşuları Yunanistan'ı rahatsız etmiştir. Çünkü Atina'ya göre kuzey komşuları hem adı itibarıyla hem de ulus inşa sürecinde eylemleri dolayısıyla ilerleyen yıllarda irredantist politikalara girişeceklerinin sinyallerini vermiştir. Zira onlara göre, Balkan Savaşları sonucunda aldıkları Ege Makedonya'sı özelinde Yunanistan'ın toprak bütünlüğü ve güvenliği, Üsküp'ün ulus kimliğini "Makedonya" üzerinden inşası ile tehlikeye girmiştir.[522]

3.4.1.2. İsim Çatışmasının Prognoz Edilmesi

Transcend yönteminin ikinci aşaması çatışmanın teşhis edilmesinden sonra barış işçisinin sorunu prognoz etmesidir. Prognoz sürecinin en belirgin özelliği barış işçisinin çatışmada neler olup bittiğini irdelemesidir.[523] Transcend yönteminde çatışmayı teşhis etmek, olabildiğince normatif bir şekilde sorunun geçmişteki hikayesine odaklanırken, prognoz daha çok geleceğe yöneliktir. Ancak prognozun geleceğe dair bu açılımı, çatışmanın akıbeti hakkında nasıl olacak sorusundan ziyade, ne yapılmalıdır? Sorusuna yönelik olmaktadır.[524] Bu yüzden prognoz, normatif olmakla birlikte yöntemler de önermektedir. Bu da genellikle çatışmanın seyrinin gözlemlenmesi ile olabilmektedir. Barış işçisi prognoz sürecinde çatışmanın seyrini gözlemleyerek çözüm için bazı öngörülerde bulunabilmektedir.[525] Dolayısıyla denilebilir ki prognoz süreci, çatışmanın dönüştürme aşamasının üçüncü adımı olan tedaviye bir hazırlık aşamasıdır.Nitekim Galtung'a göre prognoz, normatif geçmişten tanımlamacı geleceğe yönelik bir adım olarak, çatışmanın seyrinin gidişatına göre bundan sonrası için ne yapmalıdır? Sorusuna cevap aramaktadır.[526]Çünkü barış işçisi, sorunun prognoz sürecinde olumlu-olumsuz verileri göz önünde bulundurarak, çatışmayı çözüme ya da çözümsüzlüğe götürecek önemli unsurları ayırt etme

[522] Göst.yer. s.207.
[523] Johan Galtung, Çatışmaları Aşarak Dönüştürmek…, s.102.
[524] Kıvılcım Romya Bilgin, *a.g.m.*s.202.; Johan Galtung, Çatışmaları Aşarak Dönüştürmek…, s.229.
[525] Barışın Öyküsü, *a.g.e.*, s.55.
[526] Johan Galtung , Çatışmaları Aşarak…, s.231.

bilincine varmaktadır.[527] Üsküp ve Atina arasında isim çatışmasını dönüştürmeye çabalayan Nimetz'in, sorunun paragnoz edilmesi sürecinde; çatışmanın seyri hakkında kapsamlı verilere ulaştığı görülmüştür. Bu süreçte Nimetz, konuyla ilgili yayınladığı makalesinde hem taraflar arasında gerginlik yaratan olgulara hem de onları Prespa Antlaşması'na götüren olumlu faktörlere değinmiştir.

Atina, yeniden inşa edilen kuzey komşularını uzun vadeli bir tehdit olarak algıladığından dolayı elini çabuk tutarak BM Güvenlik Konseyi'ne, komşularının "adı ve "ulus kimliği" inşasında yaptıklarını kanıt göstermiş ve hem Yunanistan'ın hem de bölgenin güvenliğinin tehlikeye girdiğini ikna etmeye çalışmıştır. Nitekim BM, 1993 yılında yeni devleti üye kabul ederken; anayasal adı olan Makedonya yerine, Eski Yugoslavya Makedonya Cumhuriyeti olarak kabul etmesi; Atina'nın konu ile ilgili dış politikasının başarısını göstermektedir. Nimetz'e göre BM'nin yeni devleti anayasal ismi yerine Eski Yugoslavya Makedonya Cumhuriyeti olarak tanıması, isim anlaşmazlığına uluslararası bir boyut kazandırmıştır.[528] Ayrıca Atina kuzey komşularını uluslararası sistemden izole etmekle kalmamış, ekonomik ambargoyla da işlevsizleştirmeye çalışmıştır. Hal böyle olunca da dönemin BM Genel Sekreteri Boutros -Ghali iki taraf arasındaki sorunu çözmek için iyi niyetini kullanmış ve Cyrus Vance'yi özel temsilcisi olarak atamıştır. Ayrıca ABD'de de konuya ilgili gösterince dönemin ABD Başkanı Bill Clinton, Vancey'e yardımcı olsun diye Nimetz'i görevlendirmiş; bilindiği üzere daha sonra Vance görevini bırakınca; Nimetz onun yerine Genel Sekreterin özel temsilcisi olmuştur.

Vance ve Nimetz'in çabaları sonucunda Atina ve Üsküp 1995 yılında Geçici Uzlaşı'yı imzalamışlardır. Bu anlaşma ile taraflar normalleşme sürecine girerken Üsküp, bayrağında ve diğer unsurlarda atıfta bulunduğu Makedonya Krallığı'nı anımsatan sembolleri değiştirmiş; buna karşılık Atina'da ekonomik ambargoyu

[527] Barışın Öyküsü,a.g.e , s.55.
[528] Matthew Nimtz, *a.g.m.*, s.207.

kaldırıp komşusunu Eski Yugoslavya Makedonya Cumhuriyeti adıyla tanımıştır. Ayrıca iki devlet, birbirleri ile barışçıl ilişkiler ve yerleşik sınırlarına saygı sözü vermiştir. Son olarak da taraflar Geçici Uzlaşı'da çözemedikleri isim sorununu BM Genel Sekreteri himayesinde çözmek için anlaşmıştırlar. Nimetz, Geçici Uzlaşı'ya kadar isim sorunun seyrini makalesinde aktarırken; tarafları bir araya getirmenin zorluğundan da dem vurmuştur. Ancak ona göre her ne kadar Geçiçi Uzlaşı'ya zor gelindiyse de yaklaşık 24 yıl sonra imzalanan Prespa Antlaşmasının temeli olması hasebiyle 1995'teki anlaşma, başarılı bir çalışma olmuştur. Nimetz prognoz aşamasında isim çatışmasının seyrini, 1991'den 1995 Geçici Uzlaşıya kadar anlattıktan sonra bu sefer ara dönemi; yani 1995'den 2018'Prespa Antlaşmasına giden süreci irdelemiştir. Ona göre Geçiçi Uzlaşıyla beraber Atina ve Üsküp'ün ilişkileri kurumsallaşmaya başlamış ve isim sorununun çözümü için de taraflar resmi kurumlarını harekete geçirmiştir. Nimetz'i bu konuda gururlandıran nokta ise, her ne kadar 2018 yılına kadar isim sorununun çözümüne dair somut bir adım atılmasa da özellikle Geciçi Uzlaşı'dan hemen sonraki yıllarda iki taraf liderleri Nikola Gruevski ve George Papandreou'nun doğrudan görüşmesidir.[529]

Nimetz, Geçiçi Uzlaşı'dan Prespa Antlaşması'na giden süreci iki yönde değerlendirmiştir. Ona göre bazen taraflar gizli ya da açık bir şekilde resmi ve resmi olmayan görüşmeler yaparak diyalog kanalarının açık tutmuştur. Bazen de tarafların görüşmek istemediği ya da istese bile görüşemeyeceği durumlar olmuştur. Zira 2001 yılında Makedonya etnik Arnavutlar ile çatışırken ya da 2010 yılında Yunanistan mali krizle boğuşurken diyalog kanaların kapalı olması örneğini veren Nimetz; devamında da özellikle seçim dönemlerindeki zorluklardan bahsetmiştir. Çünkü seçim dönemleri iki taraf için de milliyetçi söylemlerin ağır bastığı zamanlar olmuştur. Fakat buna rağmen Nimetz, Atina ile Üsküp arasındaki isim sorununun Prespa Antlaşmasına götürülmesinde birçok olumlu faktör sıralamıştır. Bunlardan en önemlisi şüphesiz iki devlettin vatandaşları arasında düşmanlık hissinin

[529] Matthew Nimetz, *a.g.m.*, s.209.

oluşmamasıdır. Zira Nimetz'in iki toplumun yapısında yaptığı gözlemlere göre devlet düzeyinde hissedilmese bile; tarafların vatandaşları arasında ekonomik ve sosyal ilişkiler çok iyi düzeydedir. Aslında bu durumunun sebeplerinden bir tanesi iki tarafın doğrudan çatışmalara girmemiş olması olarak gösterilebilmektedir. Çünkü Galtung' a göre sorun yaşayan aktörlerin sıcak çatışmaya girmesi durumda iki taraf içinde oluşabilecek can ve mal kayıpları toplumlar yapısında sürekli bir düşmanlık hissi yaratabileceği gibi ilerleyen zamanlarda kalıcı bir çözümü de zorlaştırabilmektedir.[530] Dolayısıyla isim sorununda iki tarafın doğrudan çatışmalara girmemesi Nimetz'in en büyük avantajlarından biri olarak gösterilebilmektedir.

Nimetz'in sorunu Prespa Antlaşması'na götüren bir diğer olumlu faktör ise üçüncü tarafların yapıcı tavrıdır. Nitekim uluslararası toplum, bölgedeki olası bir istikrasızlığın veya daha kötü senaryolarının önüne geçmek için çatışmanın seyrine göre taraflara bazen baskı yaparak bazen de çeşitli teşvikler ile çözüm istemişlerdir. Bunların başında ABD, Almanya, İngiltere, Avusturya, Slovenya ve İskandinav ülkeleri gelmiştir. Üstelik üçüncü tarafların barışa katkısı sadece devletler nezlinde olmamıştır. Zira Avrupa Komisyon üyesi Johannes Hahn'ın özellikle son yıllarda yeni devletin Avrupa Birliğine girişini teşvik etmek için üstlendiği rol, Prespa'ya giden süreci hızlandırmıştır. Bunlarla birlikte Makedonya'daki Arnavutların isim sorununun çözülmesi için perde arkasındaki girişimleri de Nimetz'e göre çatışmanın seyrini olumlu yönde değiştiren önemli gelişmeler arasında sayılmaktadır.[531] Ayrıca Nimetz sadece çözüme katkı sunan üçüncü tarafları değil aynı zamanda çözümsüzlüğü uman ya da dileyen aktörleri de gözlemlemiştir. Ona göre bu aktörlerden en belirgini isim sorunu çözeme kavuşulması halinde NATO'nun genişleyeceğini bilen Rusya Federasyonu'dur.[532]

---

[530] Johan Galtung, Çatışmaları Aşarak Dönüştürmek…,s.105-106.
[531] Matthew Nimetz, a.g.m., s.209.
[532] Bu konuya ilişkin Rus diplomatların söylemleri, Nimetz gözlemlerini doğru çıkarmıştır.Nitekim Rusya'nın AB Büyükelçisi Vladimir Çizov verdiği bir demeçte, Makedonya'nın NATO'ya katılacak olma tercihini büyük bir hata olarak nitelendirirken; Rusya'nın Üsküp'teki büyükelçisi Oleg Şçerbak' da Batı'nın özellikle seçimlerde; Makedonya halkına, medya baskısı ve psikolojik baskı yaptığını idda etmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Galip Çağ, "İsim Krizinde Rusya'nın Rolü", *Türk Asya Stratejik*

3.4.1.3.İsim Sorununun Tedavi Süreci

Transcend yönteminin üçüncü aşaması, sorunun terapi yani tedavi edilmesidir. Tedavi süreci, barış işçisinin yaratıcılığı ile ilgilidir. Bu süreçte barış işçisi çatışan taraflara çözüm önerilerinde bulunmaktadır.[533] Bu çözüm önerileri de barış işçisinin teşhis ve prognozdan aldığı verilerin diyalog ve müzakere süreçlerine yansıtmasıyla çatışma çözümü için atılacak pozitif uzlaşmacı adımları içermektedir. Galtung, tedavi sürecini çatışmanın aşarak dönüştürme aşaması olarak da görmektedir.[534] Ayrıca çatışma uzmanının bu tedavi sürecinde taraflara yaptığı öneriler hem şiddetsiz araçlar ile yapılabilmeli hem de çatışan taraflar adına samimi bir empati duygusuyla yorumlanılabilmelidir. Bu da çatışma uzmanın yaratıcılığı ile kalıcı ve sürdürülebilir bir barış için transcend çözümlerinde tavsiye edilen "hem o hem o" yaklaşımının uygulanmasını kolaylaştırmaktadır.

Transcend yönteminde çatışmaları pozitif aşma olarak da adlandırılan "hem o hem o" çözümü yaklaşımında; çatışma uzmanı önce, görünen görünmeyen bütün tarafları tespit ederek aralarındaki çatışmayı tarif etmektedir. Daha sonra çözümsüzlüğün sebep olacağı faktörleri göz önünde bulundurup, tarafların çıkarlarını öne çıkarmakta ve bu sayede de çözümü teşvik eden unsurlara yoğunlaşmaktadır. Ayrıca çatışma uzmanı, tarafların çıkarlarını belirginleştirirken; özellikle ortak olanlarının üzerine derinlemesine çalışarak ve tarafların ihtiyaçlarını da hesaba katarak, çatışan aktörleri işbirliğine yöneltmektedir. Bunun için de barış işçisi diyaloglarda bilhassa yaratıcılık kabiliyetini kullanarak çatışan aktörlere, iki tarafın da kabul edeceği ve tatmin olacağı alternatif çözüm önerileri sunmaktadır.[535] Taraflar arasında yapılan diyaloglar sonucunda çatışma uzmanından beklenilen temel nokta;

Araştırma Merkezi ,27 Eylül 2018, https://tasam.org/tr-TR/Icerik/51302/isim_krizinde_rusyanin_rolu, (15.01.2021), s.1-2.

[533] Johan Galtung, Çatışmaları Aşarak Dönüştürmek…, s. 102.

[534] Göst.yer.s.231.

[535] Ayrıntılı Bilgi için bkz. Nur Beketa Mardin, "Barış Eğitimi", *Barış Kültürü ve Eğitimi Çalıştayı*, Boğaziçi Üniversitesi Barış Eğitimi ve Uygulama Merkezi,21.Yüzyıl Eğitim ve Kültür Vakfı,İstanbul 2012,s.34-36.

tarafları "hem o hem o" noktasında birleştirmektir. Ancak belirtmekte fayda vardır ki transcend yönteminde çözüm sonuçlarında sadece "hem o hem o" yaklaşımı yoktur. Nitekim Galtung'un kavramlaştırmalarına göre bir çatışma, 5 farklı sonuca gebedir.

Şekil:2.Trascend yöntemine göre çatışmaların olası sonuçları[536]

(1) 1,0 Ya-ya da Zafer, Mücadele, 1
(2) 0,1 Ya-ya da, Zafer, Mücadele, 1
(3) 0,0 Ne-ne de, Berabere, Erteleme, 0
(4) $^1/_2$, $^1/_2$ Yarı yarıya, Uzlaşma, Müzakere, 1
(5) 1,1, Hem o-hem o , Aşma , Diyalog 2

(1) ve (2) numarada taraflardan sadece birinin amaçları gerçekleşir. "Ya -ya da" diye nitelendirilen bu çözümlerde taraflardan birisi kaybederken, diğeri kazanmaktadır. Kaybeden tarafın intikam alma durumu veya kazanan tarafın sürekli kazanma hırsına bürünmesi açısından çözümün sürdürülebilirliği düşüktür.(3) numarada tarafların kaybetme korkuları veya zamansal olarak hazır olmadıkları gerekçeleri ile çözüm ertelenmektedir. Ancak ertelemenin de bir çözüm olabileceğini gösteren ve "Ne ne-de "diye adlandırılan bu modele göre, çatışan taraflardan kaybeden veya kazanan bulunmamaktadır. (4) numara, Galtung'a göre, her ne kadar övülen bir yaklaşım tarzı olsa da onun tavsiye ettiği bir çözüm modeli değildir. Zira ona göre uzlaşma kelimesi[537] içinde olumsuz sıfatlar barındırmasının yanı sıra çatışan tarafların ilerleyen zamanlarda çözümden memnun olmama riski de bulunmaktadır. Çünkü yarı-yarı diye isimlendirilen bu yaklaşım türünün temel dayanağı, çatışan tarafların çözüm adına biraz alttan almasına dayanmaktadır.[538] "Hem o hem o yaklaşımı olan (5)numarada ise çatışma uzmanı, taraflar arasında diyalog kanallarını açarak çatışan tarafların çıkarlarına göre yeni gerçekleri ince bir

[536] Johan Galtung, Çatışmaları Aşarak Dönüştürmek…, s. 20.
[537] Galtung' a göre, İspanyolca ve İtalyanca dilleri, uzlaşı kelimesi şöyle tarif ederler.: "Ödün verme veya vazgeçme".Göst.yer. s.21.
[538] Johan Galtung, Çatışmaları Aşarak Dönüştürmek…, s.20-22.

yaratıcılıkla ile yaratır ve sürdürülebilir bir barış için çatışmaları aşarak dönüştürmeye çalışmaktadır.[539]

Nimetz'in isim sorununu teşhis edip çelişkilerini ortaya attıktan sonra çatışmanın seyrine göre Atina ve Üsküp arasında orta yolu bulmak için yoğun çabalara girdiği aşikardır. Zira transcend yönteminin çözüm yollarından biri olan "hem o hem o" modeline uygun olarak taraflar arasında diyalog kanallarını açması ve her ne kadar yaratıcılık konusunda tartışılacak yönleri olsa da Atina ve Üsküp 'için yeni gerçekler yaratıp bu minvalde de taraflara alternatif isim önerileri sunması bunu göstermektedir. Ancak bunun öncesinde transcend yönteminin üçüncü aşaması için isim çatışması ele alınacaksa şayet; sorulması gereken asıl soru : Atina ve Üsküp arasında 25 yıldan fazla bir süredir devam eden isim çatışmasında; Nimetz'in çözüm için yaptığı teşhisten ve prognozdan nasıl bir tedavi yöntemi çıkarabilmiş olduğudur? Bu sorunun cevabı için Nimetz'in yaptıkları göz önünde bulundurulduğunda denilebilir ki iki komşu devlet arasında çeyrek asırdan fazla bir süredir devam eden isim sorununda kendisi coğrafi denklemleri kullanarak tedavi etmeye çalışmıştır.[540]

Nimetz'in isim çatışmasının teşhisini kimlik ve güvenlik meselesi olarak okumasına rağmen söz konusu çatışmanın tedavisi için coğrafi öğeleri kullanması akıllarda soru işareti bırakmaktadır. Ancak Nimetz'in bu tutumu, transcend yöntemi açısından değerlendirildiğinde gayet makul karşılanmaktadır. Çünkü transcend yöntemine göre kimlik gibi hassas ihtiyaçlar pazarlık konusu yapılmamaktadır.[541] Bu noktada Nimetz'in hem Üsküp'e hem de Atina'ya kimliklerinin ellerinden alınmayacağı teminatını vermesinden sonra sorunu coğrafi denklemler ile çözmesi daha anlaşılır olmaktadır. Fakat öncesinde Nimetz , hangi tarafın tedavi sürecine hazır olduğunu öğrenmek adına; çatışan aktörlerin siyasal karar alıcıları ile resmi ve

[539] Göst.yer s. 25,28.
[540] Matthew Nimetz ,*a.g.m.*, s.211.
[541] Johan Galtung, Çatışmaları Aşarak Dönüştürmek…, s.4,5.

gayrı resmi görüşmeler yapmıştır. Nimetz'in bu durumu sorgulanması, isim çatışmanın çözümü için yani tedavisi adına önemli katkı sağlamıştır. Ancak bununla birlikte Nimetz'in, Üsküp ve Atina hattında yaptığı bu ziyaretler,1995 Geçiçi Uzlaşı'dan itibaren, çözülemeyen isim sorunun neden 2018 Prespa'ya kadar uzadığına da bir nevi cevap niteliği taşımaktadır. Nimetz bu cevabı bulmak için de her iki tarafa da zaman kimin lehine işliyor? Sorusunu sorarak bulmaya çalışmaktadır.

Nimetz makalesinde bu durumu aktarırken; olayı önce Makedonya tarafından okumaya başlamıştır. Nitekim bir gün Makedonya heyetiyle kişisel bir sohbetinde Makedonyalı tecrübeli diplomat Ivan Tosevski'ye isim sorununun çözümüyle ilgili olarak hangi tarafın daha aceleci olması gerektiğini sormuştur. Tosevski için Üsküp tarafı, rahat olan taraftı, çünkü devletlerinin anayasal ismi olan Makedonya Cumhuriyeti gittikçe popülerleşirken; Eski Yugoslavya Makedonya Cumhuriyeti de aynı hızda değer kaybetmektedir. Üstelik Yunan kamuoyu da bu duruma alışmış gibi görünmektedir. Ancak Nimetz'e göre Atina, diplomat Tosevski'nin tam tersini düşünmüştür. Çünkü aktardığına göre aynı soruyu Yunanlı diplomatlara sorduğunda aldığı cevap, zamanın Yunanistan'ın lehine aktığı üzerindir. Nitekim Yunanlı müzakerecilere göre Yunanistan, komşusundan hem ekonomik hem de siyasal anlamda daha güçlü bir konumda olmakla beraber; üyesi olduğu AB ve NATO gibi kurumlarda veto hakkına sahip olduğundan ve üstelik Üsküp'ün irredentist politikalarını da engellediğinden isim sorununun çözümünü beklemeyi göze alabilmektedir.[542]

Nimetz, isim çatışmasının terapi aşamasında hangi tarafın tedaviye daha açık olduğunu basit bir zamanlama sorusu ile öğrenmeye çalışırken; aynı soruyu bu sefer kendi gözlemlerinden yola çıkarak cevaplamaya çalışmıştır. Ancak onun gözlemlerine göre, zaman ne Üsküp'ün ne de Atina'nın lehine akmamaktadır. Çünkü

[542] Matthew Nimetz ,a.g.m., s.209-210.

eğer isim sorunu yakın zamanda çözülemezse; Hırvatistan, Bulgaristan ve Romanya'yla berber AB'ye katılmayı kaçıran Üsküp'ün bu konudaki işi daha da zorlaşacaktır. Zira ona göre AB'nin genişleme penceresi[543]yakın zamanda kapanacaktır. Ayrıca Yunanistan için de isim sorunu erkenden çözülebilirse Atina hem ekonomik hem de siyasal anlamda kendisi ile iş birliğini yapacak sınır komşusundan faydalanabileceklerdir.[544] İsim sorununun çözümü ve çözümsüzlüğü ile ilgili Nimetz'in bu öngörüleri ilerleyen yıllarda onu haklı çıkaracaktır.

Atina ve Üsküp'ün isim sorununun çözümü ertelemelerinin farklı nedenleri olsa da Nimetz bu duruma bütüncül yaklaşmıştır. Zira ilerleyen yıllarda çatışan iki tarafın siyasal aktörlerinin değişmesi Prespa'ya giden süreci hızlandırdığı düşünülse de Nimetz bu duruma biraz daha farklı bir perspektiften yaklaşmayı tercih etmiştir. Nitekim ona göre; taraflar, davranışsal ekonominin akademi hayatına kazandırdığı kavram olan "kayıptan kaçınma ilkesine"[545]göre hareket ettiklerinden dolayı çözümden yani tedaviden uzaklaşmaktadır. Çünkü söz konusu ilkenin kuralına uygun olarak; iki taraf da isim çatışmasını çözen herhangi bir anlaşmasının kendilerine aslında kazançtan ziyade kayıp getireceğini düşünür. Ya da ilgili çözüm anlaşmasıyla kazanacakları şeyin, kaybedecekleri şeylerden önemsiz olabileceğinin düşünmüşlerdir. Örneğin Yunanistan'a göre, komşusu olası bir çözüm anlaşmasında tüm Makedonya'yı kapsayan genelleme bir ad aldığında; kendilerinin yüzyıllardır

---

[543] AB'nin Genişleme Politikası, söz konusu birliği kuran antlaşma olan Roma Antlaşması(1957)'ına göre isteyen Avrupa devletleri şartlarını karşılamak kaydıyla örgüte başvurup katılabilecektir.Bu durum literatürde AB'nin genişlemesi olarak okunmuştur.Bu bağlamda örgütün ilk genişlemesi 1973'de İngiltere, Danimarka ve Holanda'nın topluğa dahil olması ile gerçekleşmiştir. Daha sonra örgüt farklı zamanlarda bu genişleme politikalarını uygulamaya başlamıştır. En son genişleme(6.Genişleme), 2013 yılında Hırvatistan'ın örgüte dahil olması ile gerçekleşmiştir. "Ayrıca birliğe katılmak isteyen Avrupa devletleri, 1993 yılında kabul edilen Kopenhag Kriterlerini(siyasi, ekonomik ve birliğin mevduatına uygun olan şartlar)karşılamak zorundalar. Bkz.Avrupa Birliğinin Genişlemesi, https://www.ab.gov.tr/avrupa-birliginin-genislemesi_109.html (15.01.2021).

[544] Matthew Nimetz ,a.g.m., s.209-210.

[545] Kayıptan kaçınma ilkesi, Davranışsal iktisat ve Nöroekonomi alanın kurumsallaşması ile gündeme gelen kavramdır. Geleneksel ve sadece matematiğe dayanan iktisat''ı sorgular.Thaler ve Shlomo Benartzi'nin geliştirdiği bu kavrama göre: Yatırımcılar, kazançlarından ziyade kaybedeceklerine daha duyarlıdırlar. Bkz.Asena Gizem Yiğit, "Davranışsal İktisadın Anlaşılmasına Yönelik Olarak Bir Literatür Taraması", *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:16,Sayı:2, Haziran 2018, s.184.

sahip oldukları ne varsa; kimliğini, kültürünü ve tarihini haksız bir şekilde yeni devlette bırakacaklardır. Nimetz'e göre olası bir çözüm anlaşmasında Üsküp de benzer korkuları hissetmiştir. Zira II. Dünya Savaşından itibaren Yugoslavya'ya bağlı da olsalar, Makedonya adında bir devletleri ve Makedonca isminde bir dilleri vardır. Dolayısıyla hayatlarının merkezine Makedonya kavramını yerleştiren ve kendilerine Makedonyalı diyen bu halkın; en büyük korkusu, bir anlaşma ile bu kelimeden vazgeçmek veya yeni bir kimlik arayışına girmek olarak gösterilmiştir.[546]

Galtung'un çatışma çözümlerindeki transcend yöntemi, kayıptan kaçınma ilkesinden farklı olarak tarafların korkularını aktörlerin hafızasına kodlanmış derin kültürler ile açıklamıştır. Derin kültüre göre çatışmanın sonucu zaten çatışan aktörlerin bilinçaltına kodlandığı için tarafların sorunu dönüştürmek için hafızalarında çözüme dair olumlu imaj kalmamıştır.[547]Fakat her ne kadar Nimetz, Atina ve Üsküp'ün korkularını Galtung'un çizdiği yöntemden farklı bir yol ile öğrendiyse de çatışmayı dönüştürmek adına elde ettiği veriler trancend yönteminin tedavi aşaması için yol haritası olmuştur. Nitekim Nimetz, isim çatışmasının çözümü aşamasında öncelikli hedefin, tarafların korkularını aşmak olması gerektiğini gözlemlemiş, bu durumu dönüştürmek için de tedavi yöntemi olarak "coğrafi unsurları" kullanmayı tercih etmiştir. Nimetz bu doğrultuda tarafların korkularını dönüştürmek için aktörlerle yoğun müzakere ve diyalog süreçlerine girdiğini belirtmiş ve nihayetinde de Atina ve Üsküp'ü Prespa Antlaşmasına götürmüştür.

Transcend yönteminin tedavi aşaması için tavsiye ettiği çözüm yaklaşımı olan "hem o hem o" anlayasının içeriğine göre çatışma uzmanı, taraflara çözüm önerilerini sunmadan önce sorunu yeniden herkesin kabul edeceği bir şekilde tarif etmeye çalışmaktadır.[548] Nimetz de tarafları Prespa Antlaşması'na götürürken çatışan aktörlere yaptığı önerilerinde sorunu yeniden bir çerçeveye sokarak tarif etmiştir.

---

[546] Matthew Nimetz ,*a.g.m.*, s.210-211.
[547] Johan Galtung, Çatışmaları Aşarak Dönüştürmek…, s.201-202.
[548] Nur Beketa Mardin, *a.g.e.*, s.36-37.

Fakat Nimetz'in taraflara çözüm önerilerini sunmadan önce çatışan aktörler arasında diyalog kanallarını sürekli açması gerekmektedir. 2010'lı yılların sonuna doğru iki devlette meydana gelen iktidar değişikliği; ona, taraflar arasındaki diyalog kanallarını açma fırsatı sunmuştur. Zira aktardığına göre müzakere ve diyalogların en durgun olduğu zamanlarda bile iki yeni başbakanın tutumları sayesinde bu durumlar aşılmıştır.[549] Çünkü iki tarafta da isim sorununun artık çözülmesi gerektiğini düşünen aktörler ve onların kadroları iktidara gelmiştir. Örneğin Atina'nın akademisyen kökenli dışişleri bakanı Nikos Kotzias, Yunanistan'ın isim sorununu çözüp Güney Doğu Avrupa'da daha etkin bir rol almasına gerektiğine inanmıştır. Üsküp tarafının deneyimli dışişleri bakanı Nikola Dimitrov da ülkesinin Avro-Atlantik'e taşımak için yoğun çabalara girmeye göze alacak bir portre çizdiği görülmüştür. Ayrıca bunlardan daha da önemlisi iki tarafın başbakanları Tsipras ve Zaev genç olmalarına ve siyasi geleceklerinin tehlikeye girme ihtimallerine rağmen; isim çatışmasının çözümünde kararlı bir duruş sergilemişlerdir.[550]

Nimetz diyalog ve müzakerelere süreçlerinde transcend yönteme göre değerlendirildiğinde tedavi aşamasında nasıl bir yol izlemiştir? Transcend yöntemine göre çözüm öneren diyaloglar geçmişin yıkıcılığından ziyade geleceğin yapıcılığını ele almalı, üstelik sorgulayıcı yani soru sorulmalı ve tarafları suçlayıcı ya da aşılayıcı bir dil yerine pozitif söylemleri bünyesinde barındırmalıdır.[551] Nimetz'in isim sorununa dair taraflar ile yaptığı diyaloğun bir örneği aşağıda verilmiştir. Görüleceği gibi Nimetz'in çözüm öneren diyalogları soru şeklinde şekillense de tarafların geleceğine dair isim konusu dışındaki konulara çok fazla değinilmemiştir. Fakat buna rağmen Nimetz sorunu yeniden tarif ederken ve taraflar arasında çatışmayı dönüştürmeye odaklı diyaloglara girerken önceden de aktarıldığı gibi trancend yönteminde aktörler için hayati önem taşıyan kimliği, müzakerelerde pazarlık konusu

[549] Matthew Nimetz ,a.g.m.s.213.
[550] Göst.yer.
[551] Johan Galtung , Çatışmaları Aşarak Dönüştürmek…, s.17,18,24,42.

yapmaktan kaçınmıştır.[552]Bu bağlam da BM arabulucusu Nimetz önce Üsküp'e sonra da Atina'ya şu çözüm önerilerde bulunmuştur.

Önce Üsküp'e

"Kimlikten değil, coğrafyadan bahsedelim, BM Güvenlik Konseyi kararlarında halkınızın kimliğini değiştirmeye çalışmamaktadır. Bu yüzden Makedon kimliğiniz elimizden alınmayacaktır. Bu konuda rahatlayalım. Ancak bir devletin adı coğrafi gerçekliğini yansıtmalıdır. Makedonya coğrafi bir kavram ve geniş bir alandır. Bu konuda anlaşabilir miyiz? Bu büyük bölge yüzyıllarca Osmanlı imparatorluğunun hakimiyeti altında kalmıştır.1912-1913 yılında da Balkan Savaşları ile bölünmüştür. Kabul etmelisiniz ki topraklarınız, o Makedon topraklarının bir parçası olsa da sadece bir parçasıdır. Bu nedenle coğrafi gerçekliği daha iyi yansıtmak için adınıza çoğrafi bir eklemeyi düşünmez miyiz?" [553]

Sonra da Atina'ya

"*Kimlikten değil, coğrafyadan bahsedelim. Philip ve İskender'in Helen dünyasının bir parçası olduğu hepimizce bilinmektedir. Bütün dünya bunu bilmektedir. Bu yüzden kimse senden kimliğini ve mirasınızı almaya çalışmamaktadır. Bu konuda rahatlayalım. Ayrıca Kuzey Yunanistan da yaşayan halkınız kendisine Makedon derken; Kuzey komşunuz kendisine Makedon'dan farklı olan Makedonski demektedir. Bu her iki kavramı da Makedonyalılar diye çevirmek sadece İngilizce ve başka dillerin özelliğidir. Şimdi coğrafya hakkında konuşalım. Makedonya'nın coğrafi bir kavram olduğu ve Osmanlı Makedon bölgesinin 1912-1913'te bölündüğüne hepimiz hem fikir olmaktayız. Yunanistan, bu bölünen toprağın en büyük payını kazanmıştır. Doğru. Ancak bu bölünen toprağın sadece yarısı olduğunu kabul etmeniz gerekmektedir. Kuzey komşunuz bu bölünmüş Osmanlı Makedon toprağının coğrafi olarak bir parçasıdır. Dolayısıyla Makedonya Cumhuriyeti adının coğrafi açıdan uygun olmayacak kadar geniş olduğu konusunda hemfikir olduğumuzu*

[552] Göst.yer.s.4.5.
[553] Matthew Nimetz ,*a.g.m*., s.211.

varsayarsak; Yunanistan ve Kuzey Makedonya arasındaki coğrafi ayrımı açıklığa kavuşturan bir coğrafi değiştirici, komşunuzun ismine getirmeyi düşünemez miyiz?"[554]

Nimetz'in yukarıda sıraladığı öneriler, iki tarafın korkularını tanımladıktan sonra aktörlerin görünüşte neyden vazgeçtiklerine değil, ne kazanacaklarına odaklanmalarını yönelmek amacıyla Atina ve Üsküp ile müzakerelere başlamıştır. Ona göre iki genç liderin kararlı duruşları sayesinde taraflar, son ve başarılı müzakere turlarını başlatan görüşme olan 17 Ocak 2018 tarihinde bir araya gelmiştir. Nimetz bu görüşmede taraflara Kuzey Makedonya, Üsküp-Makedonya, Vardar Makedonya, Nova Makedonya ve Yukarı Makedonya gibi beş farklı isim önerisinde bulunmuştur. Nimetz'in yaptığı bu önerilerden Üsküp, Kuzey Makedonya'yı seçmiş; nihayetin de taraflar Haziran 2018 'de isim sorununu çözmek amacıyla Prespa Antlaşması'nı imzalamıştır.[555] Çatışan taraflar arasında sorunu çözen bir anlaşma trancend yöntemine göre pozitif bir aşmayı ifade etmektedir. Yani negatif tutumları olumlu yöne dönüştürmelidir. Ya da Galtung'un deyimiyle söylemek gerekirse "*iyi bir antlaşma tersine çevrilebilir bir anlaşma olmalıdır"*.[556] Üç bölüm ve yirmi maddeden oluşan Prespa Antlaşması[557]transcend yöntemi kapsamında değerlendirildiğinde elde edilen çıkarımlar şu şekildedir.

İsim çatışması için tanısını, farklı tarih yorumlarından mütevellit kimlik ve güvenlik sorunu olarak koyan Nimetz; hatırlanacağı üzere transcend yönteminin temel ihtiyaçlar kategorisinde yer alan bu iki önemli unsurunu müzakerelerde pazarlık konusu yapmaktan çekinmiş bunun yerine söz konusu çatışmayı coğrafi denklemde çözmeyi tercih etmiştir.Bu doğrultuda isim konusu için Prespa Antlaşması'nın 1.Bölümündeki 1.3(a)ile 1.5maddeleri göz önünde bulundurulduğunda Makedonya Cumhuriyeti, hem anayasal adı yerine hem de

[554] Göst.yer.
[555] Matthew Nimtz, *a.g.m.*, s.212.
[556] Johan Galtung, Çatışmaları Aşarak Dönüştürmek…,s.253.
[557] "Prespa Antlaşmasının Tam Metni", International İnformation Centre For Balkan Studies, https://greece.greekreporter.com/files/symfwnia-aggliko-keimeno.pdf. (15.01.2021)

BM'de kabul edilen FYROM ismi yerine komşusu ile coğrafi ayrımını gösteren Kuzey Makedonya ismini kabul ettiği görülmüştür. Yine kimlik meselesi bağlamında değerlendirildiğinde söz konusu anlaşmanın 1.Bölümdeki 1.3(c),3(d) ve 7.(1,2,3,4,) maddelerine göre Makedon ile Makedonya kavramlarının coğrafi sınırlarla sınırlandırıldığı ve tarafların farklı tarih ve kültürel değerleri ile açıklandığı görülmüştür. Nitekim Prespa Antlaşmasının 1.3(c)maddesine göre Kuzey Makedonya'nın resmi dili Makedonca olarak kabul edilmesine rağmen; aynı anlaşmanın 1.3(d) maddesi, Makedon, Makedonca ve Makedonya kavramlarını 7.maddesindeki tanımıyla ilişkilendirmektedir. Bu açıdan 7.(1) maddeye göre taraflar, kendi tarihsel ve kültürel mirasları bağlamında birbirlerinden farklı bir Makedonya ve Makedon terimlerini kullandıklarını kabul etmektedirler. Nitekim 7.(2) maddesine göre Yunanistan için Makedonya ve Makedon terimi, Helen uygarlığının tarihini, mirasını ve kültürünü taşımasının yanında kuzey topraklarında yaşayan vatandaşlarını kapsamaktadır. Yunanistan'ın kullandığı bu kavramlar 7.(3)maddesine göre Kuzey Makedonya'nın benimsediği terimlerden farklıdır. Ayrıca 7.(4) maddesi de Kuzey Makedonya'nın kullandığı resmi dili olan Makedonca'nın, Güney Slav dilleri dilinden olması hasebiyle Yunanistan'a ait olan Helen dünyası ile ilişkili olmadığının taraflarca kabul edilmesi ile ilgilidir.[558] Bununla birlikte Nimetz'in isim çatışmasının tanısı olarak gördüğü diğer bir konu olan güvenlik meselesi de Prespa Antlaşmasını 1.Bölümdeki maddeleri arasında kendine yer bulmuştur. Nitekim 3(1),3(2),3(3),3(4)maddeleri iki taraf arasındaki coğrafi sınırların kalıcı olduğunu belirmesinin yanında hiçbir tarafın diğer tarafın toprağında hak iddia edemeyeceği ve birbirlerinin egemenlik hakkına, toprak bütünlüğüne ve siyasi özgürlüğe saygısı ile ilgilidir. Söz konusu maddelerin yükümlüklerine göre taraflar birbirlerinin toprağını tehlikeye atabilecek güç ve kuvvet kullanmaktan kaçınacakları gibi üçüncü tarafların herhangi birisinin toprağını ihlal eden eylemleri karşında hem Yunanistan'a hem de Kuzey Makedonya'ya iş

[558] Prespa Antlaşması,1.3(c, d),7.(1,2,3,4).

birliğini zorunlu kılmaktadır. Ayrıca yine bu doğrultuda 4(2)maddesi de tarafların birbirlerine karşı irredentist söylemleri yasaklamaktadır.[559]

Transcend yönteminde bir anlaşmanın pozitif barış veya pozitif aşma ifade edebilmesi için mevcut sorunun çözülmesi dışında çatışan tarafların siyasi, askeri, ekonomik, sosyal ve kültürel ortak menfaatleri göz önünde bulundurularak yeni gerçeklikleri inşa etmesine dayanabilmelidir.[560] Bu niyetle Prespa Antlaşması'nın 2.Bölümü incelendiğinde bu konuda dikkate değer maddelerin varlığı gözlemlenmektedir. Nitekim anlaşmanın 9.maddesi ekonomi, eğitim, tarım, sanayi, çevre, savunma gibi birçok konuda iki taraf arasında iş birliğini yasallaştıracak bir eylem planının varlığından bahsetmektedir. Bu doğrultuda 14.(2)maddesine göre taraflar karşılıklı yatırımları teşvik edecektir. Ayrıca 14.(4)madde, tarafları, birbirine bağlayan doğal gaz ve petrol boru hatlarının inşası ve bakımı için iş birliği geliştirmeleri üzerinedir.15.madde de eğitim, sağlık, bilim, kültür, sanat, spor gibi alanlarda yapılacak olan iş birliği üzerinedir. Bu maddenin içeriklerine göre taraflar bu konularda karşılıklı iş birliğine gidip, birbirlerini teşvik edecek ve birbirlerine yardımcı olacaklardır. Yine bu bağlamda 16.(1)madde yasa dışı insan kaçakçılığı, terörizm, uyuşturucu, ekonomi gibi suçlarda yakın iş birliğinin yapılması üzerineyken; 16(2) madde de doğal ve insan kaynaklı felaketlerin önlenmesi ve başa çıkması ile ilgili karşılıklı iş birliği ve yardımların yapılması üzerinedir.[561] Prespa Antlaşması'nın transcend yöntemi kapsamında yapılan değerlendirmelerine ek olarak "Atina'nın Üsküp'ü uluslararası örgütlerden engellediği" gibi fazlasıyla medyatik olan konuların da söz konusu anlaşmada taraflarca üzerinde anlaştığı görülmüştür. Nitekim Prespa Antlaşmasının 2(1)maddesine göre "Yunanistan, üyesi olduğu uluslararası örgütlerde Kuzey Makedonya'nın başvurularını ve katılımını engellememeyi kabul eder" ifadesi yer almaktadır. Üstelik bahsi geçen anlaşmanın

[559] Prespa Antlaşması,4(2).
[560] Johan Galtung, Çatışmaları Aşarak Dönüştürmek…, s.28-29.
[561] Prespa Antlaşması, 9(1),14(1,2,4), 16(1,2).

2.4(a)ve 2.4(b) maddeleri de Atina'ya, Üsküp'ün bilhassa AB ve NATO gibi örgütlere katılımını desteklemesini zorunlu kılmıştır.[562]

Prespa Antlaşması'nın yürürlüğe girmesi için Üsküp,1.4(a)maddesine göre anlaşmayı onaylamak üzere önce kendi meclisine sunacaktır. Daha sonra 1.4(b)maddesi gereği kendi meclisinden onay alırsa, durumu Atina'ya bildirecek ve 1.4(c)maddesi ile de antlaşmayı referanduma götürecek nihayetinde de 1.4(d)maddesi ile Prespa Antlaşmasına göre Yunanistan ile anlaştıkları konularda anayasasını yenilemeye başlatacaktır.[563]Ayrıca Prespa Antlaşmanın resmiyet kazanması için Yunan meclisin de onayı gerekmektedir. Kısacası Prespa Antlaşmasının yürürlüğe girmesi iki tarafın meclislerinden geçmesine ve Makedonya'da halk oylamasına bağlı kılınmıştır.[564]

3.5.Hem Yunanistan için Hem Yunanlılara Karşı: SYRIZA'NIN Prespa ile İmtihanı

Prespa Antlaşması imzalanmadan önce ve imzalandıktan sonra Yunanistan kamuoyunun özellikle milliyetçi tabanının tepkilerinin sokağa kadar yansıması, Yunanlı büyükelçi Adamantios Vassilakis'in şu sözlerini hatırlatır: "*Hiçbir Yunan hükümeti önde gelen muhalefet partilerinin desteği olmadan isim sorununu çözen bir antlaşmayı onaylayamaz. Eğer onaylarsa bir sonraki seçimi kaybedecektir"*. Vassilakis bu sözlerini Prespa Antlaşması imzalanmadan önce, kişisel bir sohbette BM arabulucusu Nimetz'e söylemiştir.[565] SYRIZA Prespa Antlaşması'nı imzalarken muhalefet partilerin desteğini alamadığı gibi koalisyon ortağı Bağımsız Yunanlar

[562] Prespa Antlaşması, 2(1), 2.4(a),2.4(b).
[563] Prespa Antlaşması , 1.4.(a),(b),(c),(d)
[564] Balkanlarda Tarihi İmza. https://businessht.bloomberght.com/guncel/haber/2018977-balkanlarda-tarihi-imza ,(07.12.2020).

[565]Mattew Nimetz,,a.g.m.,s.210.;Makedonya'nın Yeni İsmi İçin İmzalar Atıldı. https://www.dw.com/tr/makedonyan%C4%B1n-yeni-ismi-i%C3%A7in-imzalar-at%C4%B1ld%C4%B1/a-44261222 , (07.12.2020).

Partisi (ANEL)'in bile desteğini alamamıştır. Dolayısıyla bu konuda yalnızlaşmış ve 2019 yılının yazında yapılan genel seçimlerde hükümeti devretmiştir.

Prespa Antlaşması daha Yunan meclisine gelmeden önce hükümetin küçük ortağı ANEL bu konuda rahatsızlığını belli etmiştir. ANEL'in lideri ve aynı zamanda Savunma Bakanı olan Panos Kammenos ile dışişleri bakanı Nikos Kotzias'ın bir Bakanlar Kurulu toplantısında bu konu üzerinde tartışmaları sonucunda Kotzias, istifa etmesi, SYRIZA için durumun ciddiyetini gözler önüne sermiştir.[566] Tsipras küçük ortağını hükümette tutmak için Kotzias'ın istifasını kabul etse de 13 Ocak 2019 tarihinde Panos, Savunma Bakanlığından istifa edecek ve hükümetten çekildiklerini açıklayacaktır.[567] Tsipras, Panos'un istifası sonrası hükümet krizinin ortaya çıkması üzerine, mecliste güven oylaması yapacağını belirtmiştir. Aradan çok geçmeden de yani 16 Ocak 2019 tarihinde 300 kişilik Yunan meclisinden 148 oya karşı 151 oyla güven tazelemiştir.[568] Tsipras az çoğunlukla da olsa meclisten aldığı güvenle, 25 Ocak 2019'da onaylatmak için bu sefer Prespa Antlaşması'nı parlamentonun önüne getirmiştir. Nihayetinde de Yunan milliyetçilerin sert protestolarına rağmen 300 milletvekilinden 153 lehte oy kullanılması sonucu Prespa Antlaşması onaylanmıştır.[569]Ancak Tsipras önderliğindeki SYRIZA, Prespa Antlaşması'nın onaylandıktan sonra yapılan ilk seçimlerde iktidarı kaybetmiştir. SYRIZA'nın iktidarlığını kaybetmesinin birçok nedeni olsa da özellikle Makedonya ile isim konusunda tek başına hareket etmesi ve konuyla ilgili yapılan protestoları "faşist, aşırılıkçı "gibi ifadeler ile tanımlayıp genellikle sol ve sağ kutuplaştırması yapması söz konusu faktörler içinde öne çıkmaktadır.[570]

---

[566] Yunanistan Dışişleri Bakanı Nikos Kocyas İstifa Etti. https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-45876078 ,(08.12.2020).
[567] Yunanistan'da Koalisyon Hükümeti Sona Eriyor :Savunma Bakanı İstifa etti. https://tr.sputniknews.com/avrupa/201901131037068907-yunanistan-savunma-bakani-istifa-etti-makedonya/ (08.12.2020).
[568] Yunanistan'da Çipras Hükümeti Güvenoyu Aldı. https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-46894187 , (08.12.2020).
[569] Yunan Parlamentosu İsim Antlaşmasını Onadı.
[570]Çipras'ın seçimleri kaybedecek olmasının 10 nedeni.

Atina ile Üsküp arasındaki isim sorununu çözen Prespa Antlaşması, Yunanistan'da sadece milliyetçi kesimin değil, sol kesimin de tepkisini çekmiştir.[571] Ancak sonuçta Yunanistan, Prespa Antlaşması ile komşusunun Helen dünyası ile bağını kopartmıştır. Üstelik komşularının kullandığı Makedon kavramına da tarihsel ve kültürel bağlamda da ayrı tanımlamalar getirmiştir. Bütün bunlarla beraber komşusu ile ekonomik kalkınma başta olmak üzere birçok konuda iş birliğinin yollarını açmıştır. Zira bu konu ile ilişkin olarak Tzispras bir panelde Prespa Antlaşması hakkında konuşurken "*hükümettin büyük bir sorumluluk üstlenerek, Yunanistan'ın milli çıkarı ve bölgesel kalkınma için imzaladığı söz konusu anlaşmanın, birçok konuda yararlı, milli ve vatansever bir sözleşme* olduğunu belirtmiştir.[572]Fakat bütün bu konuların dışında Atina'nın Prespa Antlaşması için öngöremediği olumsuzluklarda gözlemlenmiştir. Nitekim Atina muhtemelen Prespa Antlaşması ile Makedon ve Makedonca kavramlarına Üsküp'ten farklı anlamlar yükleyerek Kuzey Yunanistan'daki Slav vatandaşlarının olası kimlik özlemlerini sindirebileceğini düşünmüştür. Zira Prespa Antlaşması'nın Yunan meclisinden geçmesinden sadece bir ay sonra BBC'nin Yunanistan'daki Slav Makedonların varlığı ile ilgili yaptığı bir haberin, Atina'yı rahatsız etmesi sonucunda verdiği aşırı tepki böyle okunmaktadır.[573] Yine bu olaydan bir ay sonra yani 2019 Mart'ında Yunanistan'daki Slav Makedon partisi olduğunu iddia eden Gökkuşağı Partisi'nin, Selanik'te bulunan Makedonya Üniversitesi rektörü Stelios Katranidis'e Makedonca kürsüsünü talep eden bir mektup göndermesi ve aldıkları red yanıtı da bu bağlamda değerlendirilir.[574]

---

https://www.gazeteduvar.com.tr/dunya/2019/07/06/ciprasin-secimleri-kaybedecek-olmasinin-10-nedeni (08.12.2020).

[571] Zeynep Özlem Özlü, *a.g.e.*, s.61.

[572] Prespa Antlaşması milli bir anlaşmadır. https://www.hurriyet.com.tr/dunya/prespa-anlasmasi-milli-acidan-yararli-bir-anlasma-41082187 ,(09.12.2020).

[573] BBC Haberi Yunanistan'ı Kızdırdı. https://www.eurotopics.net/tr/215669/bbc-haberi-yunanistan-i-kizdirdi, (09.12.2020).

[574] Gökkuşağı Partisinden Makedonca Eğitim ve Makedonca Ayin Talebi, Gündem:Haftalık Siyasi ve Aktüel Gazete https://gundemgazetesi.com/haberyunanistan/detay/5574makedon ,(09.12.2020).

3.6.Zaev'in Prespa Sonrası Politikaları

Prespa Antlaşması, Makedonya'ya anayasanın bazı maddeleri dahil; başta devlet ismi olmak üzere birçok değişikliği öngören bir antlaşma olmasına karşın; Zaev Hükümeti, Tsipras ve kadrosunun Yunanistan'da gördüğü tepki kadar sert bir tepkiyle karşılaşmamıştır. Bunun nedeni Makedonya halkının AB'ye girdiklerinden sonra şimdikinden daha güzel yaşayacaklarını beklemeleridir. Zira onlara göre diğer alternatifler Makedonya'yı çıkmaza sokacaktır.[575] Zaev bu duruma gelmek için ve ülkedeki Arnavut azınlığı arkasına almak adına VMRO-DPMNE'nin ekonomik sıkıntılar içinde inşa ettiği Makedon milliyetçiliği yerine AB ile bütünleşmiş ve ekonomik olarak daha iyi bir Makedonya vatandaşlığını öne sürmüştür.[576]Bu minvalde Zaev temel hedef alarak belirdiği Avro-Atlantik ile bütünleşmelerini engellediğini düşündüğü isim sorununu çözmeye yoğun gayret göstermiştir.[577] Prespa Antlaşması da Zaev'in bilhassa AB ile bütünleşmek için yaptığı gayretleri bir sonucudur.

Prespa Antlaşması 20 Haziran 2018 yılında meclise geldiğinde her ne kadar SDUM hükümeti VMRO-DPMNE öncülüğünde muhalefet milletvekillerinin boykotu ile karşılaşsa da 69 lehte oy ile antlaşmayı Cumhurbaşkanı Gjorge İvanov'un önüne götürmeyi başarmıştır. Ancak İvanov, Prespa Antlaşmasını Makedon kimliğini tehlikeye atacak bir sözleşme olduğunu gerekçe göstererek veto etmiştir.[578]Bu yüzden Prespa Antlaşması tekrar meclise geri dönmüştür. Ancak anlaşma tekrar meclisten geçtiği için ve İvanov'un ikinci kez reddetme hakkı bulunmadığından referanduma gidilmiştir. Nihayetinde de 30 Eylül 2018 tarihinde

---

[575] Zeynep Özlem Özlü, *a.g.e.*, s.69.
[576] Ali Maskan, Kuzey Makedonya Genel Seçimlerinde Balkanları Okumak, *Stratejik Düşünce Enstitüsü*, https://www.sde.org.tr/ali-maskan/genel/kuzey-makedonya-genel-secimlerinden-balkanlari-okumak-kose-yazisi-17751 ,(12.12.2020).
[577] Gönül Tezcan, a.g.m., s.388.
[578] Makedonya Cumhurbaşkanından İsim Değişikliğine Veto,https://www.dw.com/tr/makedonya-cumhurba%C5%9Fkan%C4%B1ndan-isim-de%C4%9Fi%C5%9Fikli%C4%9Fine-veto/a-44405372 ,(13.12.2020).

halka:"*Yunanistan ile imzalanılan Prespa Antlaşmasını onayarak ülke olarak AB ve NATO'ya katılmamamıza var mısınız ?* Sorusu sorulmuş, %36'lık gibi düşük bir katılım ile % 91 civarında evet oyu alınarak SDUM açısından tat vermeyen bir başarı elde edilmiştir.[579]Halk oylamasının bu kadar düşük katılımlı olması iki nedenle açıklanmıştır. Birincisi, Makedonya'da 2002 yılından beri yapılmayan nüfus sayımının istatistiklere yansımadığı için nüfusun önemli bir oranın göç ettiği gerçeği hesaba katılmamıştır. İkincisi de muhalefet kanadının halk oyalamasını boykot etme çağrısı karşılık bulmuştur.[580]Dolayısıyla göç bir yana, boykot için denilebilir ki Zaev, Prespa Antlaşması'nın onaylanması aşamasında her ne kadar mevkidaşı Tsipras kadar yıpranmasa da VMRO-DPMNE öncülüğünde karşısında dirençli bir muhalefet bloğu bulmuştur. Fakat Prespa Antlaşması'nın sonuçları katılım oranı üzerinden başarısız sayılsa da oylarının yüksekliği teraziyi yürülüğe girmesi yönünde daha ağır bastırmıştır. Zira tartışmalar eşiğinde önce Ekim ayında anayasanın değiştirilmesi prosedürü açılmış daha sonra da söz konusu antlaşma 25 Ocak 2019 tarihinde Yunan meclisinden de geçtiği için Kuzey Makedonya ismi, 12 Şubat 2019'da resmiyet kazanmıştır.[581]

Zaev, Prespa Antlaşması'nı meclisten geçirip halka onaylattıktan sonra ülkenin ismi başta olmak üzere Atina'yla anlaştığı konularda hızla değişikliğe gitmiş, karşılığında da Yunanistan'dan Avro-Atlantik'e katılım için destek almıştır. Bu bağlamda Kuzey Makedonya'nın Mart 2020'de NATO'ya katılımı gerçekleşse de aynı durum AB için gerçekleşmemiştir. İşte Zaev için zorlu sınav bu andan sonra başlamıştır. Çünkü Ekim 2019'unda Brükselde yapılan AB zirvesinde üyelik sürecinde olan Kuzey Makedonya bu kez de "üyelik gerekliliklerini tam olarak

---

[579] Seçkin Alparier, *a.g.m.*, s.287.
[580] Kader Özlem, Balkanlarda Diplomasi ve Savaşın Değişen Rolü: 2018 Yılı Gelişmeleri Bağlamında Makedonya'nın İsim Sorununun Analizi, *Diplomasi ve Savaşın Rolü*, Uluslararası X. Uludağ Uluslararası İlişkiler Kongresi,8-10 Ekim 2018, Bursa, s. 214.
[581]Referandumdan bir yıl sonra: Kuzey Makedonya NATO'YA Bir Adım Uzakta, https://www.aa.com.tr/tr/dunya/referandumdan-bir-yil-sonra-kuzey-makedonya-natoya-bir-adim-uzakta/1597683 ,(13.12.2020).

yerine getiremediği gerekçesiyle Fransa engeline takılmıştır.[582]Bu durum, Zaev ve ekibinin Makedon milliyetçiğine karşı yaratmış olduğu politikalarının sorgulanması anlamına gelmektedir. Nitekim Zaev, Bürükseldeki söz konusu zirveden sonra Euronews'e verdiği bir demeçte; Kuzey Makedonya'nın AB'ye katılmaması durumunda ülkesindeki milliyetçiliğin ve radikalizmin yeniden yükseleceği uyarılarında bulunmuştur.[583] Bu durum esasen Zaev'in hem iç hem de dış politikada umutlarını ne denli AB'ye bağladığının göstergesidir. Çünkü gerek Prespa Antlaşmasının referandumunda sorulan sorunun içeriğinin yaratmış olduğu heyecen; gerekse Euronews'e verdiği demecin devamında "AB ışıkları söndüğünde karanlıkta kalırız" cümlesindeki olası bir hayal kırıklığının korkusu, bunu göstermiştir. Zira Zaev, AB'uğruna devletin kimliğinden vazgeçmiştir.[584] Neyse ki 2020 yılı Zaev için güzel başlamıştır. Nitekim 2019 Ekim'inde Kuzey Makedonya'nın AB'ye katılma müzakerelerini engelleyen Fransa, hem bütün dünyayı sarsan Koronavirüs'ün AB ülkelerinde yaratmış olduğu korku ve o korkunun getirmiş olduğu birlik sayesinde hem de örgütün üst kademeleri tarafından Macron'un Üsküp'e karşı tutumunun eleştirilmesi neticesinde muhalif tutumunu değiştirmiştir.[585]Böylece AB, 24 Mart 2020'de Kuzey Makedonya ve Arnavutluk için katılım müzakerelerinin başlatılacağını belirtmiştir.[586]Bunlarla birlikte Zaev önceden vermiş olduğu bir kararla AB'nin Ekim 2019 zirvesindeki tutumu karşısında ülkesinden gelen eleştirileri göğüslemek için Kuzey Makedonya'yı Temmuz 2020' de genel seçimlere

---

[582] Macron'dan Balkan Ülkelerine Veto, https://www.habernediyor.com/dunya/macrondan-balkan-ulkelerine-veto-h9507.html (12.01.2021).
[583] Kuzey Makedonya Başbakanı Zaev'den AB Üyelik Yorumu: Muhtemelen Don Kişot'un Mücadelesini Veriyoruz, https://tr.euronews.com/2019/10/30/kuzey-makedonya-basbakan-zaevden-ab-uyelik-yorumu-muhtemelen-don-kisot-un-mucadelesini-ve (13.12.2020).
[584] Kader Özlem, *a.g.m.*, s.209.
[585] Teoman Ertuğrul Tulun, "Fransa ve Yunanistan Sonun da Razı Oldular: Arnavutluk ve Kuzey Makedonya ile AB katılım Müzakereleri Başlıyor". *Avrasya İncelemeleri Merkezi* https://avim.org.tr/tr/Analiz/FRANSA-VE-YUNANISTAN-SONUNDA-RAZI-OLDULAR-ARNAVUTLUK-VE-KUZEY-MAKEDONYA-ILE-AB-KATILIM-MUZAKERELERI-BASLIYOR. , (13.12.2020).
[586] Göst.yer.

götürmüştür.[587] Zaev ve ittifakı bu seçimden galip ayrılınca sürece bıraktığı yerden devam etmiştir. Fakat Kuzey Makedonya bu sefer de Osmanlı İmparatorluğu'na karşı mücadele eden Gotçe Delçev'in hangi ülkenin tarihi kişiliği olduğu tartışmalarından dolayı Bulgaristan engelline takılmıştır.[588]

3.7.Prespa Antlaşması Bir Uzlaşı mı Yoksa Pozitif Bir Aşma mı?

Transcend yönteminde barış inşasına geçildikten sonra da çatışma işçisinin görevi bitmemektedir. Çünkü bir çatışmada sorun yaşayan aktörlerin pozitif barış inşası süreci boyunca gözlenmesi, çatışmayı çözmek için uğraşan çatışma uzmanlarının görevi olmaktadır. Esasen pozitif barışın kendisi de bir süreç meselesi olmaktadır. Bu süreçte araştırmacılara; taraflar arasındaki yeniden inşa edilen alanları kontrol etmek, aktörler arasındaki adalet ile uzlaşının boyutunu incelemek ve onların arasındaki sosyal ve ekonomik refahını irdelemek gibi görevler düşmektedir.[589] Bu görevler, yeniden inşa süreci için taraflar arasındaki ekonomik, sosyal ve siyasi programların tutarlı bir şekilde uygulanması adına gerekli olmaktadır. Bu bağlamda çatışma uzmanının taraflar arasında imzalanan sözleşmelerin uygulama süreçlerini takip etmesi önemlidir. Esasen bu konuda Nimetz'in de Prespa Antlaşması'nın onaylanıp yürürlüğe girme aşamasında ve sonrasında süreci başarılı bir şekilde takip ettiği söylenilebilir.[590]

Prespa Antlaşması imzalanmasından yaklaşık iki buçuk yıl, yürürlüğe girmesinden sonra ise yaklaşık bir yıl geçtiğine göre; söz konusu sözleşme transcend yöntemine

---

[587]Kuzey Makedonya Tarihinin Beşinci Erken Seçimlerine Doğru Gidiyor" https://timebalkan.com/kuzey-makedonya-tarihinin-besinci-erken-genel-secimlerine-dogru/ (13.12.2020).

[588] Kuzey Makedonya'nın AB üyeliğine Bulgaristan Engeli: O Bizim Kahramanımız https://tr.euronews.com/2020/11/17/kuzey-makedonya-n-n-ab-uyeligine-bulgaristan-engeli-o-bizim-kahraman-m-z (13.12.2020).

[589] Alpaslan Özerdem, "a.g.e"s. 123-181.

[590] Nimetz: Prespa Antlaşmasının Kabul Edilmemesi Kötü Sonuçlar Doğurur http://yenibalkan.com/tr/gundem/nimetz-prespa-anlasmasinin-kabul-edilmemesi-kotu-sonuclar-dogurur (23.12.202)

göre değerlendirildiğinde nasıl bir sonuç elde edilmektedir. Öncelikle yukarıda da ifade edildiği gibi transcend yönteminin amacı, çatışmaları "hem o hem o" şeklinde çözmek olup, tarafların ikisinin de kabul edebileceği sürdürülebilir sonuçlar getirmektir. Hem o hem o yaklaşımında çatışmaların çözümü için arzu edilen barış türü, pozitif barıştır. Yani transcend yönteminde bir çatışma çözüldüğünde bahsi geçen çatışma, başka bir boyuta dönüşmüş olmalı ve pozitif bir aşmayı ifade etmelidir. Burada taraflar arasındaki sorun, sadece minimize edilmemeli; ayrıca menfaatleri eşit düzeyde gözetilerek de onlara ekonomik, sosyal ve siyasi yeni gerçekler yaratmalıdır.[591]Bu minvalde değerlendirildiğinde Prespa Antlaşması bir pozitif barış veya bir pozitif aşma mıdır? Yoksa bir uzlaşma sözleşmesi midir? Adından anlaşılacağı üzere iki ülke arasında 1995 yılında imzalanan Geçici Uzlaşma anlaşması, bir uzlaşma metni olarak değerlendirilmektedir. Uzlaşma ise her ne kadar kulağa hoş gelse de birçok handikabı bünyesinde barındırdığı için transcend yönteminin tavsiye ettiği bir çözüm sonucu değildir. Çünkü sürdürülebilirliği tartışmalıdır. Ayrıca çatışma hala gündemdedir. Üstelik taraflar kendilerinden ödün vermek zorunda kaldıkları için memnuniyetsizlik hat safhadadır.[592] 1995 Geçici Uzlaşı hem yapım aşaması hem de sonuçları itibarıyla tam bir uzlaşma metni olarak gösterilmektedir. Ancak her ne kadar çok sıcak olsa da ve sonuçları itibarıyla tartışma yaratsa da 2018 Prespa Antlaşması için aynı şeyleri söylemek biraz zordur. Çünkü Nimetz, "hem o hem o" bağlamında hem Atina'ya hem de Üsküp'e Makedonya kavramı tarihsel ve kültürel farklıları gözetmek kaydıyla ikisine de kullanma hakkını sunmuştur. Ayrıca Nimetz, Prespa Antlaşması ile sadece iki devlet arasındaki Makedonya kavram krizini çözmekle kalmamış; aynı zamanda bilhassa ekonomik anlamda taraflar için yeni gerçekler ve hedefler de yaratmıştır. Örneğin Atina Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı Konstantin Mikolas Atina Haber Ajansına verdiği bir demeçte, Prespa Antlaşması ile iki ülke arasında ticari anlamda yeni bir sayfa açıldığını ve iki tarafta da ekonomik girişimi teşvik ettiğini belirtmiş devamında da söz konusu anlaşma neticesinde Kuzey Makedonya'da ilk beş

[591] Johan Galtung, Çatışmaları Aşarak Dönüştürmek…, s.25, 28.
[592] Göst.yer.

yatırımcıların kendilerinin olduğunun altını çizmiştir.[593] Zaten Prespa Antlaşması'nın da içeriğine bakıldığında sadece isim sorununun çözümüne odaklanan bir sözleşme olmadığı görülecektir. Ancak buna rağmen Prespa Antlaşması, bir uzlaşı metni sayılmazsa da bir pozitif aşma olduğu hususu tartışmalıdır. Zira Prespa Antlaşması, eleştirilerden muaf değildir. Bu eleştiriler içinde en dikkat çekicilerini hukukçu ve akademisyen olan Gordana Siljanovska Davkova yapmıştır. Davkova'ya göre her ne kadar Prespa Antlaşması iki ülke arasındaki ekonomik ve kültürel ilişkileri artırsa da ve her ne kadar iki ülkenin de kazanmış olduğu bir sözleşme gibi yansıtılsa da aslında kazanan sadece Yunanistan tarafıdır. Çünkü söz konusu sözleşmeye göre Yunanistan'ın kullandığı Makedonya kavramının kökeni eski çağlara kadar dayandırılırken; Kuzey Makedonya'nın kalan Makedonya kavramı ise hiçbir temellendirilmesi olmadan isimsiz bir şekilde kavramlaştırılmıştır. Ayrıca bu sözleşme ile Makedonya'nın anayasasına karışıldığı için egemen devletler ilkesinin zedelendiği düşünmektedir.[594]

Prespa Antlaşması'na yapılan eleştiriler bu konuyla da sınırlı kalmamıştır. Zira Makedon milliyetçileri hem Yunanistan'da hem de diaspora da yaşayan azınlıkların haklarına değinmediği için Prespa'yı ihanet olarak görmüştür.[595] Yine bu bağlamda devletin kurumlarında Vergina Güneşi'nin yasaklanması ve İskender'in kültürel ve tarihi mirasının Eski Yunan'a ait kabul edilmesi, Makedon milliyetçilerini rahatsız eden diğer bir gelişmedir. Nitekim Prespa Antlaşması'ndan sonra Üsküp'te bulunan Büyük İskender anıtının altına İngilizce, Arnavutça ve Kiril harfleriyle yazılan "Eski Yunan'a aittir" ibaresi saldırıya uğramıştır.[596]Buna karşılık Yunan milliyetçileri de ülkelerindeki Makedon azınlık tartışmasını cesaretlendirdiği için söz konusu

[593] Prespa Deal Opens New Chapter for Greece- Skopje Trade Ties https://news.gtp.gr/2019/01/28/prespa-deal-opens-new-chapter-greece-skopje-trade-ties/ (23.12.2020).
[594] Prespa ile ilgili eleştiri için bkz.https://umdiaspora.org/2019/01/28/on-the-prespa-agreement-and-beyond-by-professor-dr-gordana-siljanovska-davkova/ (23.12.2020).
[595] Ayşe Serdar, a.g.m. s.24
[596] Ali Hüseyinoğlu, "Prespa Antlaşması'na Yunanistan Açısından Bakmak", Avrupa'nın Batı Yakası: Balkanlar, Avrasya Dünyası Uluslararası İlişkiler Dergisi, Yıl:3, Sayı:5, Ekim 2019,s.33-34.

sözleşmeyi aynı şekilde ihanet olarak görmüştür.[597]Ayrıca Prespa Antlaşması'nın, tarafların amaçlarını gerçekleştirip gerçekleştirmediği noktası da muğlaktır. Nitekim komşusu isminin önüne kuzey belirteci getirse de Makedonya kavramını kullanmış, Yunanistan'da buna razı olmuştur. Üstelik Prespa Antlaşması Yunanistan'daki Slav-Makedonların haklar talep etmelerini de sonlandırmamıştır.[598]Üsküp de Avrupa entegrasyonu önündeki önemli engellerden birini kaldırsa da Makedon kimliğinden vazgeçerek yeni kimlik arayışlarına girmek zorunda kalmıştır.[599] Bu durum Kuzey Makedonya'nın, Bulgaristan ile yakın zaman da yaşadığı Gotse Delçev krizi gibi farklı aktörler ile yeni sorunlar yaşamasına neden olacaktır.[600]Ayrıca AB ve ABD'nin Prespa Antlaşması'na giden süreçte, ödül ve ceza mahiyetinde taraflara havuç sopa yaklaşımıyla yaklaşmaları noktası da bir diğer tartışma konusudur. Zira Prespa Antlaşması, Makedonya halkının önüne geldiğinde "evet "diyerek, AB ve NATO "'ya girmemizi onaylıyor musunuz? Sorusunun üslubu, bu duruma örnek olarak gösterilmektedir.[601]Esasen bu sorunun üslubu, yapısal şiddet içeriğin de hatırlatmaktadır. Nitekim yapısal şiddetin belirgin özelliklerinden biri, insanların potansiyelleri üzerindeki doğrudan ve dolaylı etkisidir.[602]Dolayısıyla Prespa Antlaşması transcend yöntemine göre değerlendirildiğinde her ne kadar bir uzlaşı metni sayılmasa da pozitif aşma veya pozitif barış olduğu da söylenememektedir.

---

[597] Ayşe Serdar, a.g.m. s.24.
[598] Göst.yer. s. 25.
[599] Fatih Fuat Tuncer, Burcu Demir, Makedonya'dan Kuzey Makedonya'ya: Bir Ulus Devletin Dönüşümü Üzerine Sosyal İnşacı Bir Analiz, Uluslararası Toplum Araştırma Dergisi, Cilt:5, Say:10, Haziran 2020,s.5358-5359.
[600] Kuzey Makedonya'nın AB üyeliğine Bulgaristan Engeli:O Bizim Kahramanıımız. https://tr.euronews.com/2020/11/17/kuzey-makedonya-n-n-ab-uyeligine-bulgaristan-engeli-o-bizim-kahraman-m-z , (24.01.2021).
[601] Fatih Fuat Tuncer, Burcu Demir, a .g. m., s.5358-5359.
[602] Martin Griffiths, Terry O'Callaghan, Steven C.Roach, *a.g.e.*, s.349-350.

SONUÇ

Barış kavramı, insanlık tarihi kadar eski olmasına rağmen barış çalışmaların kurumsallaşması II.Dünya Savaşı'nın sonrasını bulmaktadır. Alan içinde kurumsal kimliğin kazanıldığı bu ilk evrede; hedeflenen nokta, II. Dünya Savaşı'nın çıkmasını önleyemeyen çalışmaların eksikliğini minimize etmektir. Bu bağlamda I. Dünya Savaş'ından sonra Lewis Fry Richardson ve Quincy Wright gibi araştırmacıların yaptıkları bireysel ve yüzeysel çalışmalar yerine 1957 yılında kurulan Pugwash Hareketi'nin kurulması önemlidir. Çünkü bu hareketin kurulması ile barış çalışmaları kolektif bir çalışma alanına dönüşmüş, dahası konuyla ilişkin olarak, farklı coğrafyalarda enstitülerin kurulmasına önayak olmuştur. Ayrıca yine kurumsal kimliğin kazanıldığı bu ilk evrede, I. Dünya Savaşı sonrasında uluslararası barışı korumak için kurulmuş olan MC 'nin sorunları çözme pratiğinin yetersizliğinden dersler çıkarılmış, bu sayede 1945'te onun yerine kurulan BM yaptırım gücü kuvvetli daha organize bir örgüt olarak kurulmuştur. Barış çalışmalarının kurumsallaştığı bu ilk dönem, dönemin konjuktürel yapısından kaynaklı olarak salt güvenlik üzerine kurulmuş olup, olası bir dünya savaşını engellemek amacı taşımaktadır.

ABD ile Kuzey Vietnam arasında 1965-1973 yılları arasında yapılan savaşla birlikte dünyada "barış" için protesto kültürü popülerleşmeye başlamıştır. Bu aynı zamanda devletlerin güvenlik algısına yapılan bir eleştiri niteliği taşımaktadır. Eleştirilerin odak noktasını ise devletin kendi güvenliği için insan haklarını görmezden geldiği ile ilgidir. Haliyle barış çalışmaları da bu süreçten etkilenerek yeni bir döneme girmiştir. Nitekim önceden sadece güvenlik üzerine odaklanan barış çalışmaları, bu dönem itibarıyla insan hakları temelli olarak incelediği konuların genişlediği görülmektedir. Ayrıca Vietnam Savaşı ile "barış" için protesto kültürü yayılırken sadece barış çalışmalarının konuları genişlemekle kalmadı; aynı zamanda barış ve çatışma kavramları da derinlik kazanmıştır. Örneğin önceden sadece ateşkes anlamında ve doğrudan şiddetin olmadığı ya da sıcak çatışmaların yaşanmadığı bir durumu tanımlayan barış kavramı, Johan Galtung'un pozitif barış sözcüğünü ortaya

atması ile dönüşüm yaşamıştır. Buna göre barış, ateşkes anlamında devletin güvenliğinden öteye geçerek, sosyal adalet, eşitlik ve özgürlük gibi kavramlarla anılmaya başlanmıştır. Çatışma kavramı da barış çalışmaların genişleyen konularıyla paralel olarak bu dönüşümden nasibi almıştır. Zira çatışma sözcüğü artık savaş dışında uyuşmazlık ve anlaşmazlık gibi anlamlarla daha sık kullanılmaya başlanmıştır. Bu yüzden doğrudan şiddet içermeyen ulusal ya da uluslararası sorunlar, anlaşmazlık yerine çatışma tabiri ile daha fazla anılmaya başlanmıştır. Bu çalışmanın konusu olan Makedonya ile Yunanistan arasındaki isim çatışmasında da bu duruma örnektir. Literatüre Makedonya isim sorunu olarak geçen bu çatışma, 1991-2018 yılları arasında iki komşu devletin bir isim üzerinden anlaşmazlıklarını konu edinmektedir.

Çatışma Çözümleri Bağlamında BM'nin Makedonya ile Yunanistan Arasındaki İsim Sorununa Yaklaşımı" adlı çalışmanın genel bir değerlendirilmesi yapıldığında; Johan Galtung'un çatışmaları çözme deneyimlerinden faydalanılarak şekillendirilmiştir. Bunun için Galtung'un iki metottu yol haritası olarak belirlenmiştir. Birincisi çatışma üçgeni modelinden isim sorununun yapısı ele alınırken; İkincisi de yine onun transcend yöntemi kapsamında BM'nin soruna yaklaşımı tartışılmıştır. Bu bağlamda öncelikle çatışma üçgeninde bakıldığına Makedonya ile Yunanistan arasında isim sorunundan kaynaklı uyuşmazlıklar ve bu uyuşmazlığın iki tarafta yarattığı tepkiler irdelenmektedir.1991'de Makedonya'nın bağımsızlığını ilan etmesi ile Atina ve Üsküp'ün amaçları neticesinde şekillenen uyuşmazlıkların, tutumların ve davranışların bir yansıması olarak başlayan süreç, 2015 yılında Yunanistan'da SYRIZA'nın ve 2016'da Makedonya'da SDUM'un iktidara gelmesi ile sona ermiştir. Bu süreç aynı zamanda isim sorununun çatışma üçgenindeki yaşam döngüsünü de ifade etmektedir.

Üsküp ile Atina arasındaki "Makedonya" isim sorununun temelinde iki neden olduğu görülmektedir. Bunlardan birincisi tarafların farklı tarih yorumlarından kaynaklı olarak kimlik ve kimliğin tetiklediği bazen fanatizme varan milliyetçilik

olgusudur. Bu nedeni ortaya çıkaran konu ise Makedonya Cumhuriyeti'nin kimlik inşasını Makedonya Krallığı üzerinden şekillendirmeye çalışmasıdır. Yunan tarafının da buna karşı çıkmasıdır. İkinci neden ise Yunanistan'ın 1913'te Bükreş Antlaşması ile aldığı Ege Makedonya'sı ve orada yaşayan Slav vatandaşları ile ilgili güvenlik kaygısıdır. Yunanistan'a göre Üsküp yönetimi, Makedonya ismini kullanarak eskiden tarihi Makedonya'nın bir parçası olan Ege Makedonya'sı topraklarının geleceğini tehlikeye atmıştır. Ayrıca Atina'ya göre bu durum, Ege Makedonya'sında yaşayan Slavlar üzerinden Üsküp'ün Yunanistan'ın içişlerine karışma zemini oluşturacaktır. Üsküp ile Atina arasındaki isim sorununun nedeni genellikle bu iki durum üzerinden şekillenmektedir. İsim çatışmasının yaşam döngüsü 2015 yılından itibaren iki tarafta da meydana gelen iktidar değişikliğinden sonra olumlu yönde dönüşüm yaşamaya başlayacaktır. Bu dönüşüm 2018'de Prespa Antlaşması'yla Makedonya Cumhuriyeti'nin anayasal adını Kuzey Makedonya yapması ile neticelenmiştir. Prespa Antlaşması imzalanana kadar isim çatışması kısır döngüsü içinde inişler ve çıkışlar göstermiştir. Bu bağlamda isim çatışmasında gerilime sebebiyet veren eylemler Atina'nın Makedonya tarafını AB ve NATO'dan dışlaması olurken; buna karşılık Üsküp'ün Makedon kimliğine daha çok sarılması olarak gösterilmektedir.

Johan Galtung'un Makedonya ile Yunanistan arasındaki isim çatışmasında kullanılan ikinci metodu transcend yöntemi ise BM arabulucusu Nimetz'in isim sorununa yaklaşımını değerlendirmektedir. İki taraf arasında 1995'te imzalanan Geçici Uzlaşı gereği isim sorunu BM gözetiminde ileri bir tarihe ertelenmiştir. Bu tarihten isim sorununun çözüldüğü 2018 Prespa Antlaşmasına kadar arabulucu görevi yapan Nimetz'in çözüme dair yöntemleri 2020 yılında yayınladığı Makedonya Sorunu Çözüldü mü? Adlı makalesinden yola çıkarak incelenmektedir. Transcend yöntemine göre bir sorun önce geçmişinden veri alınarak teşhis edilmelidir. Sonra prognoz sürecine geçilerek çatışmanın seyri gözlemlenmelidir. Son olarak da çatışma uzmanı bu iki aşamadan yola çıkarak kendisine bir tedavi yöntemi bulmalıdır. Uyguladığı tedavi veya bulduğu çözüm, tarafların birincil ihtiyaçlar olarak kabul

edilen kimlik, yaşam ve güvenlik gibi konularını pazarlık konusu yapmamalıdır. Ayrıca bulunan çözüm hem o hem o mantığı içinde çatışan iki tarafın da kazançlı çıkacağı bir çözüm sunmalıdır. Bütün bunlara ek olarak söz konusu çözümün pozitif bir aşmayı belirtmesi de önemlidir. Yani bulunan çözüm, taraflar arasında sadece mevcut sorunu çözmekle kalmamalı aynı zamanda onlara siyasi, sosyal ve ekonomik anlamda yeni gerçekler de yaratmalıdır. Nimetz'in isim sorununa yaklaşımı değerlendirildiğinde sorunu teşhis edip prognoz sürecine götürmesi ve Atina ile Üsküp arasında diyalog kanallarını açık tutması başarılı sayılmaktadır. Ancak çözüm konusunda bulduğu çözüm (Prespa Antlaşması), transcend yöntemine göre başarısız sayılmaktadır. Yani pozitif bir aşmayı belirtmemektedir. Nitekim her ne kadar tedavi sürecinde tarafların kimlik ve güvenlik konularını pazarlık konusu yapmaktan çekindiyse de ve hem o hem o mantığında iki tarafa da farklı tarihsel perspektifte Makedonya kavramını kullanma imkanı sunduysa da bulduğu çözüm yetersiz görülmektedir. Çünkü tarafların gerçekten hedeflerine ulaşıp ulaşmadığı noktası tartışmalıdır. Yunanistan için değerlendirildiğinde komşu her ne kadar isminin önüne kuzey belirteci getirmiş olsa da Kuzey Makedonya olarak adının içinde halen Makedonya kavramı kalmıştır. Üsküp'te Avrupa entegrasyonu için Makedon kimliğinden vazgeçerek yeni kimlik arayışlarına girmiştir. Bu durum Kuzey Makedonya için başka aktörler ile farklı sorunlar yaşamasına neden olabilir.

Prespa Antlaşması hem Atina için hem de Üsküp için ekonomi başta olmak üzere eğitim ve kültür bağlamında pozitif anlamda yeni gerçekler yaratmaktadır. Ancak isim konusunda bulunan çözüm iki tarafta da toplumsal bir destek bulamamıştır. Nitekim Prespa Antlaşması'nın imzalanmasından sonra Yunanistan'da SYRIZA ilk seçimde iktidarlığını devretmiştir. Kuzey Makedonya'da SDUM Prespa Antlaşması'nın sonraki seçimleri kazanmış olsa da Prespa Antlaşması'nın meclisten geçme ve referandum süreci sancılı geçmiştir. Esasen Kuzey Makedonya'da Prespa Antlaşması'nın halkın önüne getirilme şekli de transcend yöntemine göre uygun bulunmamaktadır. Zira Prespa Antlaşması'nı onaylayarak AB ve NATO'ya girmemizi destekliyor musun? Sorusunun üslubu yapısal şiddetin içeriklerini

hatırlatmaktadır. Çünkü söz konusu sözleşme; referanduma giden halka, Makedon kimliği ile Avrupa entegrasyonu arasında bir tercih yapmalarını isteyerek potansiyelleri üzerinde doğrudan ya da dolaylı olarak etki bırakmıştır. Sonuç olarak Prespa Antlaşması her ne kadar Atina ve Üsküp için yeni gerçekler yaratmış olsa da isim konusunda pozitif bir dönüşümü yaşatmamıştır.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

Aktaş, Murat, *Çatışma Çözümleri ve Barış* İletişim Yayınları,1 Baskı, İstanbul 2014.

Akyeşilmen, Nezir, "Çatışma Yönetimi: Kavramsal ve Kuramsal Analiz' '*Barışı Konuşmak Teori ve Pratikte Çatışma Yönetimi*,2.Basım, Ed: Nezir Akyeşilmen, Odtü Yayıncılık, Ankara 2014.

Anderson, Benedict, *Hayali Cemaatler: Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması*, Çeviren: İskender Savaşır, Metis Yayınları, 2.Baskı, İstanbul Ekim 1995

Aristoteles, *Politika*, Çeviren: Mete Tuncay, Remzi Kitabevi, İstanbul 1990.

Armaoğlu, Fahir, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, Cilt 1-2,16.Baskı, Alkım Yayınevi İstanbul 2007.

Arnett, Peter, Savaş Alanından Canlı Yayın: Vietnamdan Bağdat'a Dünyanın Savaş Bölgelerinde 35 Yıl, Çeviren: Muhittin Karkın-Ceren Balel, 1.Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul 1999.

Ataman, Muhittin, *Dünya Çatışmaları Giriş: Dünya Çatışmaları Çatışma Bölgeleri ve Konuları*, 1.Cilt, Nobel Yayınları, Ankara 2010.

Ateş, Toktamış, *Siyasi Tarih*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları,3.Baskı, İstanbul 2009.

Aytaç, Gizem Bilgin, *Üçüncü Dünya Güvenliği ve İnsani Müdahale: İnsan Güvenliğinden Irak Müdahalesine Eleştirel Güvenlik Yaklaşımları, Dezanj* Yayınları, İstanbul 2014.

Bağcı, Hüseyin ," Çatışma Analizi", *Barışı Konuşmak Teori ve Pratikte Çatışma Yönetimi*,2.Basım, Editör: Nezir Akyeşilmen, Odtü Yayıncılık, Ankara 2014.

Bedirhanoğlu, Pınar, "Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler''*Siyaset Bilimi Kavramlar İdeolojiler Disiplinler,* 3.Baskı, Hazırlayan Gökhan Atılgan, Atilla Aytekin, Yordamkitap,2013.

Bilgin, Kıvılcım Romya,"Johan Galtung"*Barış Çalışmaları,*Editör:Erhan Büyükakıncı,Adres Yayınları,1 Baskı,Ankara 2018.

Birdişli, Fikret, *Teori ve Pratikte Uluslararası Güvenlik: Kavram-Teori ve Uygulama,* Seçkin Yayıncılık, Güncellenmiş ve Geliştirilmiş 3.Baskı, Temmuz 2017.

Bonnard, André, *Antik Yunan Uygarlığı 1: İlyada'dan Parthenon'a*, Çeviren: Kerem Kurtgözü, Evransel Basım Yayın, İstanbul, 2004.

Bosch, M.E., Helenizm Tarihinin Ana Hatları Büyük İskender İmparatorluğu I.Kısım, Çeviren:Afif Ezen, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları*:161,İstanbul 1942.

Briant, Pierre, Büyük *İskender Fetihler ve Siyaset*,1.Basım, Çeviren: Nihan Özyıldırım, Alfa Tarih Yayınları, İstanbul,2019.

Cevizci, Ahmet, *Felsefe Tarihi Thales'ten Baudrillard'a*, Say Yayınları, 7.Basım, Ankara2017.

Clausewitz, Carl Von, *Savaş Üzerine*,1.Basım, Çeviren: Fahri Çeliker, Alfa Yayınları, Temmuz 2018, İstanbul.

D.Smith, Anthony , *Ulusların Etnik Kökeni,* Çeviri: Hülya Kendir, Sonay Bayramoğlu, , Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, Aralık 2002.

Davaz, Aslı, *Eşitsiz Kızkardeşlik Uluslararası ve Ortadoğu Kadın Hareketleri: 1935 Kongresi ve Türk Kadın Birliği*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları,1 Basım, İstanbul 2014.

Droysen, Johann Gustav, *Büyük İskender Tarihi*, Çeviren: Bekir Sıtkı Baykal, Panama Yayıncılık Ankara,2020, s.91-97.

Freud, Sigmand , *Einstein'a Mektup* , Çeviren: Nursel Yıldız ,Kafekültür yayıncılık ,İstanbul 2017.

Galtung, Johan , "*Çatışmaları Aşarak Dönüştürmek*" 2.Baskı, Çeviren: Havva Kök, Uşak Yayınları, Ankara 2012.

Galtung, Johan, Conflict Transformation by Peaceful Means the Transcend Method,, *Participants' Manual :, United Nations Disaster Management Training Programme*, United Nations, 2000.

Galtung, Johan, *Peace by Peaceful Means: Peace and Conflict,Development and Civilization,* London,1996.

Galtung, Johan, *Theories Of Peace A Synthetic Approach to Peace Thinking,* International Peace

Galtung, Johan, Fischer, Dietrich, *Johan Galtung Pionner of Peace Research,* Springer Briefs On Pioneers In Science And Practice:5, Springer, New York 2013.

Galtung, Johan, *Peace by peaceful conflict transformation – the TRANSCEND approach,* Handbook of Peace And Conflict Studies, Editör: Charles Webel, Johan Galtung, Routledge Taylor and Francis Group, London And New York , 2007.

Gellner, Ernest, *Uluslar ve Ulusçuluk*, Çeviri: Büşra Ersanlı Behar, Günay Göksu Akdoğan, , İnsan Yayınları, İstanbul 1992.

Gölboy, Pınar Erkem, "Çatışma Çözümü: Temel Yaklaşımlar ve Pratikler", *Uluslararası İlişkilerde Teoriden Pratiğe Güncel Yaklaşımlar,*1.Baskı, Editörler: Sibel Turan, Nergiz Özkural Köroğlu, Dora Yayınevi, Bursa, Nisan 2015.

Griffiths, Martin, Terry O'Callaghan, Steven C.Roach,,*Uluslararası İlişkilerde Temel Kavramlar,* Çeviren: Cesran, Nobel Akademik Yayıncılık,2.Basım,Ankara 2013.

Grotius, Hugu, *Savaş ve Barış Hukuku*, Çev: Seha Meray, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1967.

Gürsel, Seyfettin , "11 Eylül Olayı Ertesinde AKP Dönemi",*Türk Dış Politikası:Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler,Yorumlar(2001-2012)* Cilt:3,İkinci Baskı,Editör:Baskın Oran,İletişim Yayınları,İstanbul 2013.

H.McNeill, William, *Dünya Tarihi*, 16.Bakı, Çeviren: Alaeddin Şenel, İmge Kitabevi, Ankara, 2015.

Hobbes, Thomas, Leviathan,6.Baskı, Çev: Semih Lim, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2007.

Hobsbawm, Eric, *Kısa 20.Yüzyıl 1914-1991 Aşırılıklar Çağı*, Sarmal Yayınevi, Çeviren: Yavuz Alogan, Ekim, İstanbul 1996.

Homeros, İlyada, 4.Basım , Çeviren: Ahmet Cevat Emre, Varlık Yayınları, 1971.

İplikçioğlu, Bülent, *Hellen ve Roma Tarihinin Ana Hatları*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2007.

Jelavich, Barbara, *Balkanlar Tarihi 18.ve 19.Yüzyıllar*,3.Baskı, Çeviren: İhsan Durdu, Gülçin Tunalı, Haşim Koç, Küre Yayınları, İstanbul,2013.

Jelavich, Barbara, *Balkan Tarihi 20.Yüzyıl*,2.Baskı, Çeviren: Zehra Savan, Küre Yayınları, İstanbul Aralık 2009.

Kant, Immanuel, Edebi, *Barış Üzerine Felsefi bir Deneme*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, No:113-195, Dış Münasebetler Enstitü Yayınları, 14, Çeviren Yavuz Abadan, Seha Meray, Ankara 1960.

Kasaboğlu, Aytül, "Çatışma Çözümlemesi",1.Baskı, *Ankara Üniversitesi Uzaktan Eğitim Yayınları*, Ankara 2010.

Kızılabdullah, Şahin, *Dinlerde Barışın Teolojik Temelleri: Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam, Dini Araştırmalar* Dergisi, Cilt 21, Sayı:53, Haziran,2018.

Koçer, Gökhan, ''Savaş ve Barış Temel Seçenekler'', *Uluslararası Politikayı Anlamak Ulus Devletten Küreselleşmeye*, Derleyen: Zeynep Dağlı, Alfa Yayıncılık, İstanbul, Şubat,2007.

Kut, Şule, *Balkanlarda Kimlik ve Egemenlik,* 1.Baskı, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2005.

Lucchese, Fiippo Del, *Machıavelli ve Spinoza'da Çatışma Güç ve Çokluk,* 1.Basım, Çev: Orkun Güner, Otonom Yayıncılık, İstanbul 2016.

M.Stephenson, Carolyn , "Peace Studies Overview", *Encyclopedia of Violence Peace and Conflict,* Second Edition,Volume 2, Editor :Lester Kurtz,George Mason University Department of Sociology and Anthropology,USA,Academic Press in an imprint of Elsevier.

Mandacı, Nazif, "Makedonya Cumhuriyeti: Balkanlarda Hareketli Bir Çatışma Fayı", *Çağdaş Balkan Siyaseti,* Editör: Murat Necip Arman, Nazif Mandacı, Gazi Kitapevi, Ankara 2012.

Mardin, Nur Beketa, "Barış Eğitimi", *Barış Kültürü ve Eğitimi Çalıştayı*, Boğaziçi Üniversitesi Barış Eğitimi ve Uygulama Merkezi,21.Yüzyıl Eğitim ve Kültür Vakfı,İstanbul 2012.

Mıchaud, Yves *Şiddet,* Çev: Cem Muhtaroğlu, Yeni Yüzyıl Kitaplığı İletişim Yayınları, İstanbul 1991.

Milas, Herkül, *Yunan Ulusunun Doğuşu*, İletişim Yayınları, 1.Baskı, İstanbul 1994.

Ovalı, Ali Şevket, "Yunanistan*", Çağdaş Balkan Siyaseti*, Derleyen: Necip Arman, Nazif Mandacı, Gazi Kitabevi, Ankara 2012.

Özerdem, Alpaslan, *Barış İnşası Kuram ve Uygulaması,* 1.Basım, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara 2013.

Özmen, Recep, "İlkçağda Yunanistan" *Balkanlar El Kitabı*, Derleyen: Osman Karatay, Bilgehan Gökdağ, Karam Yayınları, Ankara 2007.

Pekşen, Hasan Deniz, ''Edward Luttwak'', *Savaş Kuramları*, Editör: Erhan Büyükakıncı, Adres Yayınları,1.Baskı, Eylül 2015.

Platon, *Devlet*, Çeviren: Cenk Saraçoğlu-Veysel Atayman, Bordo Siyah Yayınları, İstanbul 2005.

Platon, *Yasalar*,3.Baskı, Çeviren: Candan Şentuna-Saffet Babür, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2007.Research Institute, Oslo 1967.

Rhodes, P.J Rhodes, *Antik Yunan'ın Kısa Tarihi*, Çeviren :Cumhur Atay, İletişim Yayınları, 1.Baskı,İstanbul, 2019.

Rossos, Andrew, *Macedonia And The Macedonians A History*, Hoover Institution Press Publication No.561,2008.

Russell, Bertrand, ve Einstein, Albert, "Russell-Einstein Manifesto",*The Manifesto In Literature :Activism,Unrest,and The Neo-Avant-Garde*, Editör:Thomas Riggs, Gale Cengage Company, Michagan 2013.

S.Sever, Hasan, *Büyük İskender*, Anomin Yayıncılık Mitoloji ve Tarih Dizisi:2, İstanbul,2010.

Saatçi, Meltem Begüm, "Makedonya Sorunu", *Balkanlar El Kitabı*, Cilt:1, Derleyen: Osman Gökdağ, Karatay-Bilgehan, Karam Yayınları, Ankara,2006, ,s.553-554.

Sander, Oral, *Siyasi Tarih (1918-1994),*İmge Kitabevi, 17 Baskı, Kasım , Ankara 2008.

Sandıklı, Atilla, ve Kaya, Erdem, "Uluslararası İlişkiler Teorileri ve Barış", *Teoriler Işığında Güvenlik, Savaş, Barış ve Çatışma Çözümleri, Bilgesam* Yayınları, Editör: Atilla Sandıklı, İstanbul 2012.

Sartori, Giovanni, Demokrasi *Teorisine Geri Dönüş*, Çeviren: Tunçer Karamustafaoğlu, Mehmet Turan, Türk Demokrasi Vakfı, Yetkin Basımevi, Ankara 1993.

Sharp, Gene, From Dictatorship To Democracy A Conceptual Framework For Liberation, Fourth Edition,*The Albert Einstein Institution*, USA ,May 2010.

Sönmezoğlu, Faruk, *Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi* Filiz Kitabevi, İstanbul,2005.

Şahin, Yeliz, "Makedonya İsim Anlaşmazlığı Sebebiyle Çıkmaza Giren Avrupa-Atlantik Gölgesinde", *Batı Balkanlar AB Yolunda*, Editör: Tolga Çatal, İktisadi Kalkınma Vakfı, İstanbul, Aralık 2013.

Tekin, Oğuz, *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*, İletişim Yayınları, 1.Baskı, İstanbul,2008.

Tziampiris, Aristotle, "Greece and the Balkans in the Twentieth-Century", *Greece in the Twentieth Century*, Editors: Theodore A.Couloumbis , Theodore Kariotis , Fotini Bellou, Hellenic Foundation for European and Foreign Policy, Frank Cass Publishers, New York and London ,2003.

Tziampiris, Aristotle, ”The Name Dispute in The Former Yugoslav Republic Of Macedonia After The Signing Of The Interim Accord” , *Athens -Skopje Un Uneasy Symbiosis*(1995-2002), Editör: Evangelos Kofos and Vlasis and Valasidis , ELIAMEP, Atina 2005.

Yalvaç, Faruk, “Savaş ve Barış” *Devlet ve Ötesi: Uluslararası İlişkilerde Temel Kavramlar* Derleyen: Atilla Eralp, İletişim Yayınları, 3.Baskı, İstanbul 2007.

Yalvaç, Faruk,” Savaş ve Barış”, *Devlet ve Ötesi Uluslararası İlişkilerde Temel Kavramlar,5.*Baskı, Derleyen: Atilla Eralp, İletişim Yayınları, İstanbul 2010.

Yavuz, Serap Yolcu, *Cumhuriyet Misyonerleri 1930-1946 Arası Türkiye'de Bir Politik Özne Olarak Gençliğin İnşası,*1.Baskı, Vakıf Bank Kültür Yayınları, Ankara 2019.

Yılmaz, Muzaffer Ercan, *Toplumlar Arası Çatışmalarda Barışı İnşa Etmek Birleşmiş Milletler Barış Güçleri ve Alternatif Uyuşmazlık Çözümü,* Dora Yayıncılık, Bursa 2015.

Yılmaz, Muzaffer Ercan, *Uyuşmazlık Analizi ve Çözümü : İnsan Uyuşmazlıklarının Kaynakları ve Çözüm Paradigmaları,,* 2.Baskı, Dora Yayıncılık, Bursa 2018.

Yurdusev, A.Nuri, “Uluslararası İlişkiler Öncesi”, *Devlet Sistem ve Kimlik: Uluslararası İlişkilerde Temel Yaklaşımlar,* İletişim Yayınları, 9.Baskı, İstanbul 2007.

Berghof Çatışma Dönüşümü Kavram Dizini: Teori ve Uygulamaya Yönelik 20 Kavramlaştırma, Editörler: Beatrix Austin,Hans j.Glessmann, Uli Jagel , Anne Romund, Çeviri: Nisan Alıcı, Berghof Foundation Operations, Berlin, Mart 2018.

MAKALELER

Aka,Assiye, “Şiddet ve Türlerine Sosyolojik Bakış’’, Boz,*II.International Applied Social Sciences Congress (C-IASOS),* Editörler: Bogdan Patrut-Ercan Özen-Hakan, Antalya,19 April 2018.

Akgül, Nezife Selcen Pınar, “Barış Çalışmaları: Başlangıçtan Günümüze Değişimi”, *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümü Dergisi,* Cilt3, Sayı:1,2015.

Arpalier, Seçkin, “Makedonya İsim Sorunun Bölge ve Dünya Politikasına Etkisi”, *Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt:38, Sayı:1, 2019.

Arpalier, Seçkin, "Makedonya İsim Sorunun Bölge ve Dünya Politikasına Etkisi", *Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt:38, Sayı:1, 2019, s. 286.

Aydın, Mustafa, "Barış Çalışmaları ve Çatışmaların Çözümü", *Avrasya Bir Vakfı Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi (ASAM)* Ankara Çalışmaları, No:10, Ankara 2001.

Aydın, Mustafa, "Uluslararası İlişkilerde Yaklaşım Teori ve Analiz", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi,*Cilt 51,Sayı 1, Ankara 1996.

Ayhan, Halis, "Makedonya ile Yunanistan Arasındaki İsim Sorunun Çözümünde Arabuluculuğun Etkisi", *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:9, Sayı: 1, Ocak 2019.

Bozkurt, Giray Saynur, "Tito Sonrası Dönemde Eski Yugoslavya Bölgesindeki Türkler ve Müslümanlar", *Türk Dünyası İnceleme Dergisi*, Cilt:5, Sayı:2, Kış 2010.

Bulut, Feryat, "68 Kuşağı Gençlik Olaylarının Uluslararası Boyutu ve Türkiye'de 68 Kuşağına Göre Atatürk ve Atatürkçülük Anlayışı", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi,* Sayı11, Cilt 23, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları,2011.

Bulut, Remzi, "Eski Yugoslavya'yı Oluşturan Ülkeler ve Ekonomileri Göller Bölgesi" *Aylık Hakemli Ekonomi ve Kültür Dergisi*, Cilt:37, Sayı:55, Ekim 2017.

Büyük, Hamdi Fırat, "Üsküp 2014 Projesi: Üsküp'ün Belirleşen Etnik Sınırları, Radikalizmde Jeopolitik Kayma", *Uluslararası İlişkiler-Ekonomi ve Politika Analist Dergisi*, Sayı:54,Agustos 2015.

Çolak, Yunus, "Makedonya'nın İsim Sorunu: Sebepleri ve Türkiye'nin Balkanlar Politikasına Olan Etkileri Bakımından Bir İnceleme", *International Turkic World Educational Sciences and Social Sciences Congress*, Held In Memory Of Hodja Ahmet Yesevi, Cilt:1,Antalya 2016.

Dağcı, Gül Tuba ve Şimşek, Asiye, "Makedonya ile Yunanistan Arasındaki İsim Sorununda Rol Oynayan Temel Parametrelerin Analizi", *Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* Yıl:5,Sayı:10.2015.

Demir, İmran, "Çatışma ve Çatışmaya Yaklaşım Yöntemlerinin Teorik Çerçevesi", *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, Cilt:5, No:1,2017.

Demircioğlu, Fatih, "Makedonya Cumhuriyeti'nde Barış ve Güvenlik Meseleleri", *Bilecik Şeyh Ebadali Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* Cilt:4, Sayı:1, Haziran 2019.

Derin, Murat, "Kuzey Makedonya'da İsim Tartışmaları ve Prespa Antlaşması", *Meriç Uluslararası Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, Cilt:3, Sayı:8, 2019.

Eren, Erdem, "Yunan Milliyetçiliğin Tarihsel Arka Planı ve Politik Yansıma Olarak Batı Trakya Sorunu", *İzmir Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:1, Sayı:2, Aralık 2019.

Ertuğ, Deniz, "Yunanistan Komünist Partisi(KKE) ve Makedonya Sorunu(1946-1949)" *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt:68, No:2,2013.

Floudas, Demetrius Andreas, "A Name For A Conflict Or A Conflict For A Name ?" *An Analysis Of Greece's Dispute With Fyrom 1991-1996,* Journal Of Political and Military Sociology, Cilt:24, Sayı:2.1996.

Galtung, Johan, "On The Effect of International Economic Sanctions:With Examples From the Case of Rodesia",*World Politics, Cambridge University Press*, Sayı:19, No:3, 1967.

Galtung, Johan, "Violence, Peace, and Peace Research," *Journal of Peace Research,* Sayı:6, No:3,1969.

Güner, Oğuz, "Anayasal İsim Değişikliği Bağlamında Kuzey Makedonya'nın Avrupa Birliğine Üyelik Süreci", *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi,* Cilt:9, Sayı:1, Temmuz 2020.

Güner, Serdar, "Oyun Kuramı Uluslararası Politika".*Odtü Gelişim Dergisi;Metu Studies'in Development,* Vol: 30,No:2, 2003.

Hasan, Barış, "Yunan Dış Politikasının Çıkmazları ve Post-Modern Bir Meydan Okuma Olarak Makedonya İsim Sorunun Türkiye'ye Etkisi", *Anka Strateji Dergisi*, 8.Sayı, Ankara, Ağustos 2018.

Hatipoğlu, Murat, "Yunanistan'da Tanınmayan Azınlıklar: Arnavutlar, Makedonlar ve Ulahlar," *Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu Bilimsel Araştırmalar Serisi*, No:4,Witten, Haziran 2005,s.13.

Hüseyinoğlu, Ali, "Prespa Antlaşması'na Yunanistan Açısından Bakmak", Avrupa'nın Batı Yakası: Balkanlar, Avrasya Dünyası Uluslararası İlişkiler Dergisi, Yıl:3, Sayı:5, Ekim 2019.

Kamil, İbrahim, "Neuilly Barış Antlaşması ve Bulgaristan -Yunanistan Nüfus Mübadelesi(1919-1927)"*Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*,Sayı:60,Bahar 2017.

Konuralp, Emrah, ve Adaş, Sündüs, "Makedonya'da İsim Sorunu: Yunan ve Makedon Milliyetçiliklerin Kıskacında İsim Kimlik İnşası", *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* Sayı:21,Ocak 2020.

Koyuncu, Çiğdem Aydın, "Yunanistan'daki Makedon Azınlık Sorunun Yunan Ulus İnşa Süreci Bağlamında İncelenmesi", *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, Cilt*:16, Sayı:4, Aralık 2018.

Marolov, Dejan, "The Relations between Macedonia and Greece in the Context of the Name Issue" *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 2,Sayı:1, Temmuz 2013.

Nicholson, Michael, "Lewis Fry Richardson and the Study of the Causes of War",*British Journal of Political Science,* Cambridge University, Press,Vol:29,No:1, 1999.

Nimetz, Matthew, "The Macedonian Name Dispute: The Macedonian Question - Resolved ?*",Nationalities Papers ,Special Issue on National Cultural Autonomy in Diverse Political Communites: Practices, Challenges,and Perspectives,* Volume: 48, No:2,March 2020,Published by Cambridge University Press,3 April 2020.

Oran, Filiz Çoban, ve Pekcan, Cemre, "Uluslararası İlişkiler Düşüncesinde Dünya Barışı: İmmanuel Kant ve Zhao Tingyang Felsefesi Üzerine Bir Karşılaştırma", *Uluslararası İlişkiler Akademik Dergisi,* Cilt:14, Sayı:55,2017.

Rahman, Reyhan, "Makedonya'da Milliyetçilik ve Kimlik Faktörlerinin Oluşmasında Etkili olan Gelişmeler 1875-1930 Dönemi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt:12, Sayı:68

Rogers, Paul ,and Rambsbothan, Oliver, "Then and Now :Peace Research Past and Future", *Political Studies*, Cilt 47,No: 4,Step 1999.

S.Whiting, Allen, "In Memoriam :Quincy Wright 1890-1970 A Symposium," *The Journal of Conflict Resolution,Sage Publications,* Vol:14, No:4,1970.

Sempiga, Olivier, "Peacekeeping, peacemaking, and peacebuilding: Towards Positive Peace İn a Society That Endured Conflict", *World Environment and Island Studies,* Sayı:7, No:4, 2017.

Serdar, Ayşe, "Yunan Makedonyasın'da Ulusal ve Etnik Kimliğin İnşası", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt:75, Sayı:3, Ocak 2020

Simeonov, Anton Antonov ,"Bulgaristanda Türk Azınlığa Uygulanan Şiddet(1944-1989)Galtung'un Barış Modeli Bağlamında Bir İnceleme", *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* Cilt:6, Sayı:2, Ağustos 2019.

Tezcan, Gönül ,"Gruevski'den Zaev'e Makedonya'nın İç ve Dış Politikasındaki Gelişmeler", *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi,* Cilt: 10, Sayı:2,Temmuz 2019.

Tuncer, Fatih Fuat ve Demir, Burcu, Makedonya'dan Kuzey Makedonya'ya: Bir Ulus Devletin Dönüşümü Üzerine Sosyal İnşacı Bir Analiz, Uluslararası Toplum Araştırma Dergisi, Cilt:5,Say:10, Haziran 2020.

Vesa, Unto, "How Many Wars How Many Dead How Many Peace Deals ?", *Building Peace By İntercultural Dialogue,* Editör:Kirsi Henriksson Anitta Kynsilehto,Tampere Peace Pesearch Institute Occasional Paper,No:97,2008.

Yazarlar:Tiphaine Coulardeou ve diğerleri, *Barış Eğitimini Yaygınlaştırma: Metodolojiler ,Yaklaşımlar ve Vizyonlar: Uygulama Kılavuzu,* European

Intercultural Forum, Türkçe'ye Çeviri: *Habitat Kalkınma ve Yönetim Derneği*, Temmuz 2014.

Yeşilçayır, Celal, "Platon'dan Rousseau'ya Barış Düşüncesinin Evrimi", Ahi *Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* Cilt:2, Sayı:2,2016.

Yıldırım, Nimet, "Zerdüşt'ün Kutsal Kitabı Avesta", *İstanbul Üniversitesi Şarkiyat Mecmuası,* Sayı:18, Yıl 2011.

Yiğit, Asena Gizem, "Davranışsal İktisadın Anlaşılmasına Yönelik Olarak Bir Literatür Taraması", *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:16,Sayı:2.Haziran 2018.

GAZETELER

Farklı Düzene Sahip Olanlar da Barış İçinde Bir Arada Yaşar", Cumhuriyet Gazetesi, 3 Ağustos 1969, Sayfa 1.

SÖZLÜKLER

Türkçe Sözlük,11.Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2011.

Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, 3.Cilt, İnterpress Basın ve Yayıncılık A.Ş, Avusturya 1986.

*Collins Cobuild Essential Dictionary,*Harper Collins Publishers Ltd, London, Türkçeye çeviren: Published by Metro Kitap Yayın Pazarlama, İstanbul, 1994.

Edited by Catherine Soanes, *The Compact Oxford English Dictionary of Current English,*Oxford University Press,2002.

Adil Okay, "Barı*ş" Kavram Sözlüğü Söylem ve Gerçek*,1.Basım, Editör: Fikret Başkaya, Maki Basın Yayın, Ankara 2005.

Nimet Yıldırım, "*Ahura Mazda", Fars Mitolojisi Sözlüğü*,1.Basım, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2008.

Pierre Grimal, *Mitoloji Sözlüğü Yunan ve Roma,*1.Basım, Çeviren: Sevgi Tamgüç, Sosyal Yayımlar, İstanbul,1997.

Turhan Yörükan, *Yunan Mitolojisinde Aşk*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 1999.

Robert Schilling ,"Augustus",Mitolojiler Sözlüğü ,Cilt 1, Editör:Yves Bonnefoy, Çeviren: Levent Yılmaz, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara 2000.

Orhan Hancerlioğlu, *Felsefe Sözlüğü*,14.Basım, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2004.

Fiippo Del Lucchese,*Machıavelli ve Spinoza'da Çatışma Güç ve Çokluk* , 1.Basım, Çev:Orkun Güner, Otonom Yayıncılık, İstanbul 2016.

Şinasi Gündüz, *Din ve İnanç Sözlüğü,* Vadi Yayınları,1.Basım, Ankara, Ekim 1998.

Cenk Özgen, "Balkanlar'da Güvenliğe Yönelik Bir Tehdit", *Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi,* Cilt:14 Sayı:25, 2013, s.337.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

Longman,*Longman Dictionary of Contemporary English,* https://www.ldoceonline.com/dictionary/conflict(08.07.2019).

https://pugwash.org.(25.10.2019)

Galip Çağ, "Kuzey Makedonya Neresidir ? İsim Krizi Gerçekten Çözüldü mü ?" *Tasam Türk Asya Stratejik Araştırma Merkezi,* https://tasam.org/tr-TR/Icerik/51278/kuzey_makedonya_neresidir_isim_krizi_gercekten_cozuldu_mu (07.01.2021).

Erjada Progonati, " Makedonya -Yunanistan Arasındaki Antik Deliryum" *Ankara Kriz ve Siyaset Araştırma Merkezi,* https://ankasam.org/yunanistan-makedonya-arasindaki-antik-deliryum/ (31.10.2020.

ABD Makedonya'yı Tanıdı.,http://www.bbc.co.uk/turkish/europe/story/2004/11/041105_macedonia_us.shtml ,(01.11.2020).

Jonilda Rrapaj,, "Barış Çalışmaları ve Güvenlik", *Uluslararası İlişkilerde Güvenlik: Teorik* ,Derleyen Emre Çıtak, Osman Şen, Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi https://www.academia.edu/9296012/Bar%C4%B1%C5%9F_%C3%87al%C4%B1%C5%9Fmalar%C4%B1_ve_G%C3%BCvenlik_Peace_Studies_and_Security(16.01.2021).

https://acikradyo.com.tr/arsiv-icerigi/catismalarin-siddetsiz-cozumunde-bir-duayen-johan-galtungla-soylesi .Erişim (20.10.2020).

Johan Galtung,Theories of Conflict: Definitons, Dimensions, Negations, Formations, www.transcend.org.Erişim (10.01.2020).

Leyla Şerif Emin, "Tito'nun Çocukları ve Şiir", http://www.gercekhayat.com.tr/uskupten-mektuplar/titonun-cocuklari-ve-siir/ (20.12.2020).

Atina ve Üsküp Anlaştı, Makedonya'nın İsmi Değişiyor" https://tr.euronews.com/2018/06/13/atina-ve-uskup-anlasti-makedonya-nin-ismi-degisiyor(02.01.2021).

Yunanistan Euro'da " https://www.milliyet.com.tr/dunya/yunanistan-euroda-5314896 (28.10.2020).

Karamanlis:Yunanistan'da Makedon Azınlık Yok, https://www.hurriyet.com.tr/dunya/karamanlis-yunanistanda-makedon-azinlik-yok-9469336 (13.01.2021).

Ivanov: Greece Provokes Macedonians, https://balkaninsight.com/2009/06/22/ivanov-greece-provokes-macedonians/ (01.11.2020).

Sevba Abdula, "Makedonya'da Yerel Seçimler ve Siyasal Değişim", *Seta Perspektif,* Sayı:183, Kasım2017,https://setav.org/assets/uploads/2017/11/Makedonya-yerel-secimleri-ve-siyasal-degisim.pdf,(04.11.2020).

Bulgaristan Radyosu "Sofya, Üsküp'ün AB'ye Katılım Müzakerelerinde İyi Komşuluk ve Dostluk Antlaşmasını Uygulayıp Uygulamadığını İzleyecek" https://bnr.bg/tr/post/101125550?page_1_4=12246 (04.11.2020).

Nikolaos Stelya, "Yunanistan'da SYRIZA'nın Yeni Zaferi: Çipras için Esas Zorluk Şimdi Başlıyor",SetaPerspektif,Ekim,2015,Sayı:114,http://file.setav.org/Files/Pdf/20151006114256_114_perspektif-1.pdf, (07.01.2021).

SYRIZA ve Dış Politikası", https://www.birgun.net/haber/syriza-ve-dis-politikasi-74443 (04.11.2020).

"Başbakan Zaev Davos Zirvesinde Mevkidaşı Çipras ile Görüşecek" http://www.yenibalkan.com/tr/gundem/basbakan-zaev-davos-zirvesinde-yunan-mevkidasi-ciprasla-gorusecek (04.11.2020).

Zaev ve Tsipras'ın Davos Görüşmesi" http://www.tuicakademi.org/zaev-ve-tsiprasin-davos-gorusmesi/ (04.11.2020).

Stevlana Broz, "The Name Macedonia Cannot work "https://www.ekathimerini.com/224046/opinion/ekathimerini/comment/the-name-macedonia-cannot-work (07.01.2021).

UNİTED NATIONS, Security Council, https://undocs.org/pdf?symbol=en/S/1999/1286 (06.11.2020).

Birleşmiş Milletler Etkin Arabuluculuk Rehberi http://www.mfa.gov.tr/site_media/html/BM_Etkin_Arabuluculuk_Rehberi_Turkce.pdf . (06.11.2020).

Birleşmiş Milletler Antlaşması ve Uluslararası Adalet Divanı Statüsü, https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/ankara_charter_turkish.pdf (07.01.2021).

Barışın Öyküsü, MG İletişim Stratejileri Ajansı,(Kanada Büyükelçiliğin Yerel İnsiyatif Fonu ile Hazırlanmıştır) http://demirleblebi.org/wp-content/uploads/2020/03/kitap_site2.pdf ,(03.12.2021),

"Nimetz Krizin Aşılması Konusunda Küçük de Olsa Bazı Gelişmelerin Yaşanabileceğini Söyledi" https://balkangunlugu.com.tr/2009/07/nimitz-krizin-almas-konusunda-kuecuek-de-olsa-baz-gelimelerin-yaanabileceini-soeyledi/ (15.11.2020).

Galip Çağ, "İsim Krizinde Rusya'nın Rolü", *Türk Asya Stratejik Araştırma Merkezi* ,27 Eylül 2018, https://tasam.org/tr-TR/Icerik/51302/isim_krizinde_rusyanin_rolu, (15.01.2021).

Avrupa Birliğinin Genişlemesi, https://www.ab.gov.tr/avrupa-birliginin-genislemesi_109.html (15.01.2021).

Prespa Antlaşmasının Tam Metni", International İnformation Centre For Balkan Studies, https://greece.greekreporter.com/files/symfwnia-aggliko-keimeno.pdf. (15.01.2021).

Balkanlarda Tarihi İmza. https://businessht.bloomberght.com/guncel/haber/2018977-balkanlarda-tarihi-imza (07.12.2020).

Mattew Nimetz,,a.g.m.,s.210.;Makedonya'nın Yeni İsmi İçin İmzalar Atıldı. https://www.dw.com/tr/makedonyan%C4%B1n-yeni-ismi-i%C3%A7in-imzalar-at%C4%B1ld%C4%B1/a-44261222 , (07.12.2020).

Yunanistan Dışişleri Bakanı Nikos Kocyas İstifa Etti. https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-45876078 ,(08.12.2020).

Yunanistan'da Koalisyon Hükümeti Sona Eriyor :Savunma Bakanı İstifa etti. https://tr.sputniknews.com/avrupa/201901131037068907-yunanistan-savunma-bakani-istifa-etti-makedonya/ (08.12.2020).

Yunanistan'da Çipras Hükümeti Güvenoyu Aldı. https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-46894187 , (08.12.2020).

Yunan Parlamentosu İsim Antlaşmasını Onadı. https://tr.sputniknews.com/avrupa/201901251037296094-yunan-parlamentosu-makedonya-isim-anlasmasini-onayladi/, (08.12.2020).

Çipras'ın seçimleri kaybedecek olmasının 10 nedeni. https://www.gazeteduvar.com.tr/dunya/2019/07/06/ciprasin-secimleri-kaybedecek-olmasinin-10-nedeni (08.12.2020).

Prespa Antlaşması milli bir anlaşmadır. https://www.hurriyet.com.tr/dunya/prespa-anlasmasi-milli-acidan-yararli-bir-anlasma-41082187 ,(09.12.2020).

BBC Haberi Yunanistan'ı Kızdırdı. https://www.eurotopics.net/tr/215669/bbc-haberi-yunanistan-i-kizdirdi, (09.12.2020).

Ali Maskan, Kuzey Makedonya Genel Seçimlerinde Balkanları Okumak, *Stratejik Düşünce Enstitüsü*, https://www.sde.org.tr/ali-maskan/genel/kuzey-makedonya-genel-secimlerinden-balkanlari-okumak-kose-yazisi-17751 ,(12.12.2020).

Makedonya Cumhurbaşkanından İsim Değişikliğine Veto,https://www.dw.com/tr/makedonya-cumhurba%C5%9Fkan%C4%B1ndan-isim-de%C4%9Fi%C5%9Fikli%C4%9Fine-veto/a-44405372 ,(13.12.2020).

Referandumdan bir yıl sonra: Kuzey Makedonya NATO'YA Bir Adım Uzakta, https://www.aa.com.tr/tr/dunya/referandumdan-bir-yil-sonra-kuzey-makedonya-natoya-bir-adim-uzakta/1597683 ,(13.12.2020).
Macron'dan Balkan Ülkelerine Veto, https://www.habernediyor.com/dunya/macrondan-balkan-ulkelerine-veto-h9507.html (12.01.2021).

Kuzey Makedonya Başbakanı Zaev'den AB Üyelik Yorumu: Muhtemelen Don Kişot'un Mücadelesini Verioruz, https://tr.euronews.com/2019/10/30/kuzey-makedonya-basbakan-zaevden-ab-uyelik-yorumu-muhtemelen-don-kisot-un-mucadelesini-ve (13.12.2020).

Kuzey Makedonya Tarihinin Beşinci Erken Seçimlerine Doğru Gidiyor" https://timebalkan.com/kuzey-makedonya-tarihinin-besinci-erken-genel-secimlerine-dogru/ (13.12.2020).

Kuzey Makedonya'nın AB üyeliğine Bulgaristan Engeli: O Bizim Kahramanımız https://tr.euronews.com/2020/11/17/kuzey-makedonya-n-n-ab-uyeligine-bulgaristan-engeli-o-bizim-kahraman-m-z (13.12.2020).

Nimetz: Prespa Antlaşmasının Kabul Edilmemesi Kötü Sonuçlar Doğurur http://yenibalkan.com/tr/gundem/nimetz-prespa-anlasmasinin-kabul-edilmemesi-kotu-sonuclar-dogurur (23.12.202).

Prespa Deal Opens New Chapter for Greece- Skopje Trade Ties https://news.gtp.gr/2019/01/28/prespa-deal-opens-new-chapter-greece-skopje-trade-ties/ (23.12.2020).

Prespa ile ilgili eleştiri için bkz.https://umdiaspora.org/2019/01/28/on-the-prespa-agreement-and-beyond-by-professor-dr-gordana-siljanovska-davkova/ (23.12.2020).

TEZLER

Pervin Sevgi, Augustus Dönemi Din ve Din Propagandası, (Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2006.

Yenel Yavuz, "Yunanistan'ın Azınlıklara Karşı Politikaları ve Uygulamaları, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı" *Uzmanlık Tezi*, Ankara 2014.

Zeynep Özlem Özlü, *Yunanistan Siyasetinde Makedonya Sorunu* , (Atılım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü ,Uluslararası İlişkiler Anabilin Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Anakara 2020.

Sevil Ertuğrul, "Kıbrıs Sorunu ve Birleşmiş Milletler Genel Sekreterlerin Çözüm Önerileri",(İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul,2012.